

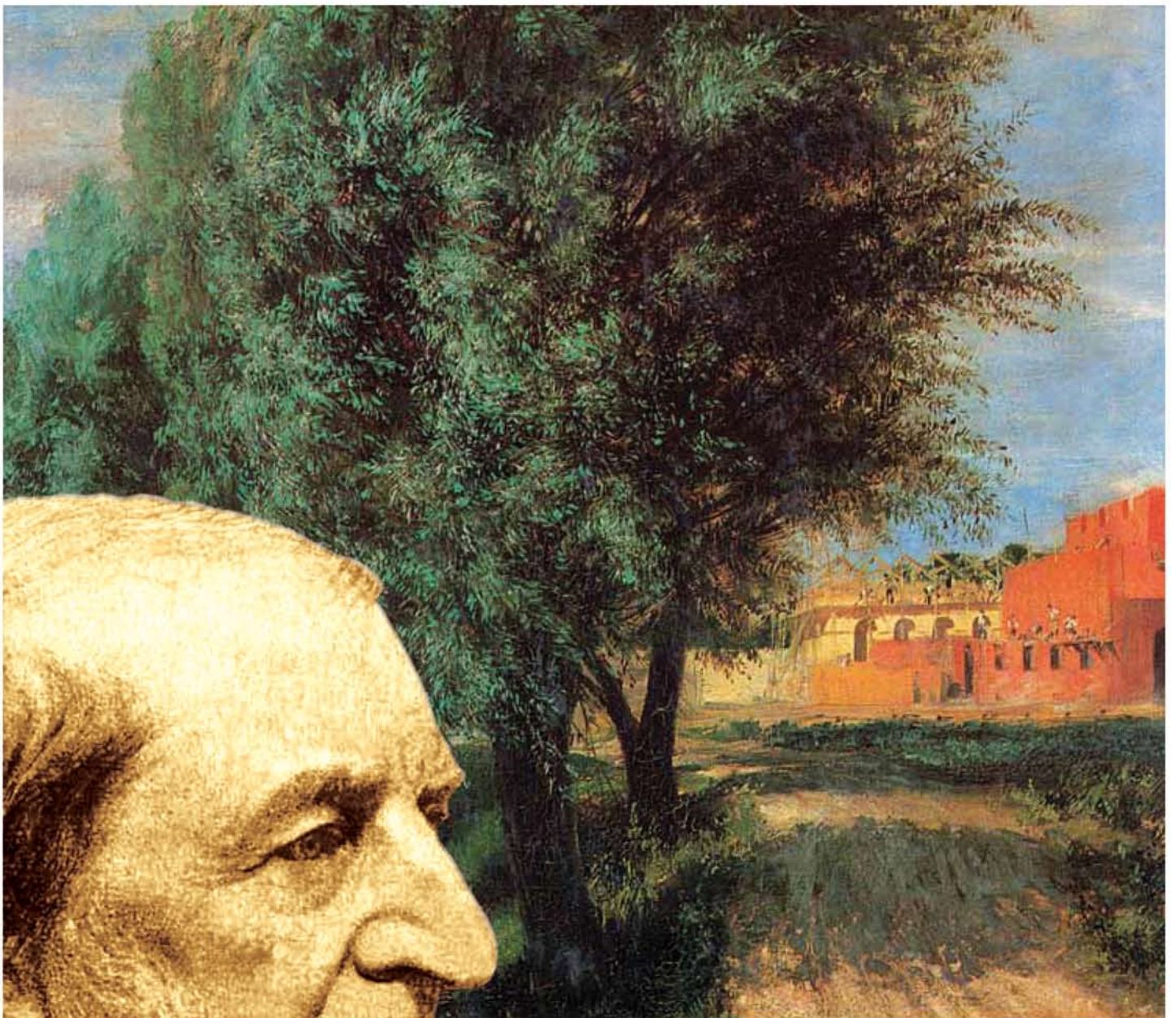
ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

17 აგვისტო 2007

№17 (43)

ორი იასეს გამოცანა
ზაზა ბიბილაშვილის პოემა
ზუგდიდელი თაღლითის პატიოსნება
ლია სტურუას ზნეობრივი გმირი
ექსტაზი და პერფორმანსი
ბეკერის სულელების მთა

შინაარსი

რედაქტორის გვირგვინი	2	„მე ვუწყებ გზანი ცად აღმავალნი“
ჩვენი ყოფა, წუთისოვანი	5	ლია სტურუა ზნეობრივი გმირი
პროზა	8	სულხან ნამჩევადე როიალი
პოეზია	22	ზაზა ბიბილაშვილი წერილი ბოთლიდან
გამოსაუბრებელი	27	ნინო ვახანია ორი იასეს გამოცანა
ესეისტიკა	29	რალფ უოლდო ემერსონი რელიგია
დატეხილი	34	ჰენრი სლეზარი ქურდბატაცა
მოგონებათა სკივრი	37	სერგეი მაქსიმოვი პეჩორის თავადი
ღიაღვი	45	„ვისაც ანდერძს ანდობდნენ“ (ნუცა თოფჩიშვილს ესაუბრება მაკა ბოცვაძე)
რეპორტაჟი	48	ეკა ბუჯიაშვილი ზუგდიდელი თაღლითის პატიოსნება
	52	ნინო ყულოშვილი ლაზური ფესვები ანუ „იზირი, მოთ გაშეშრინენ!“
გამოსათხოვარი	55	ნინო ციმაკურიძე თიბათვის მჯეში, არაგვის ღამეში (იაკობ ბობოხიძის ხსოვნას)
ქართული	56	ქეთევან ელაშვილი უჩვეულო თამაში (ემოციური დაფიქრება ზაზა აბზიანიძის ზღაპრებზე)
	58	საბა სულხანიშვილი ქმსტაზი და... პერფორმანსი
უხრობის ნოველა	60	გუსტავო ადოლფო ბეკერი სულაზის მთა
მოზაიკა	63	პოლონელი რჩება პოლონელად

დამფუძნებელი „ილიონი“

მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41

რედაქცია – (995 32) 96-20-62
რეკლამა – (995 77) 48-12-24
გავრცელება – (995 99) 93-18-52
ფაქსი: (995 32) 96-20-62
E-mail: info@mtserloba.ge

დაბეჭდილი საბეჭდო „ომეგა ტეგი“ PRINTED BY "OMEGA TEGI" PRINT HOUSE
საბეჭდო, თბილისი, საჩაიშვილის 17 TBILISI, GEORGIA, 17 SARAJISHVILI STREET
ატელფონი: +995 32 53 03 62 TELEPHONE +995 32 53 03 62

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე

პროზის რედაქტორი – მაკა ჯოხაძე პოეზიის რედაქტორი – გიორგი ლობჯანიძე

კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი

დიზაინერი – მალხაზ იაშვილი მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფაჩულია

კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება – ლევან ჩხეიძე

ოპერატორი – თამარ ჩიხლაძე სარეკლამო მენეჯერი – მაკა ჯაფარიძე

გავრცელების სამსახური – ლევან ბინაძე

გარეკანზე: ადოლფ მენცელი, „ტყისპირი“

რალფ უოლდო ემერსონი

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 31 აგვისტოს

„მე ვუსყი გზანი ცად აღმავალნი“

ნუ იქნებით ეზრა პაუნდიო, – რჩევას სათაურშივე მიზიარებს ერეკლე ხატისკაცი („ჩვენი მწერლობა“, 2007, №15) და გულისხმობს ამერიკელი პოეტის გატაცებას ფაშისტური იდეებით... კიდევ კნუტ ჰამსუნის... კიდევ ალბათ მარტინ ჰაიდეგერის... პაუნდის სახელი განაზოგადებს ამ მსოფლხედვის მიმდევარ ყველა მწერალს და რატომღაც მეც ამ რკალში მოექცეულვარ, რაკილა რჩევის ავტორს ფაშიზმის ნიშნები ამოუცვინია ჩემს პუბლიცისტურ სტატიკაში „აკლდამა, ხანჯალი, ჩექმა“ („ჩვენი მწერლობა“, 2007, №13). ნიშნების ამოცნობა კი გამოუწვევია ჩემს უწყინარ სურვილს – დარქმეოდა თავისი სახელი ალექსანდრ გრიბოედოვის პოლიტიკურ მიზნებსაც, მის საფლავსაც და ძეგლსაც.

ამ შემთხვევაში ის აღარ იყო მწერალი (თუმც როგორც მწერალი დიდად ვერ დაიკვებინს და შესაძლოა მხოლოდ რაღაც მნიშვნელობა ჰქონდეს რუსული ლიტერატურისათვის!), არამედ რუსული შოვინისტური პოლიტიკის ერთ-ერთი ადვოკატი. ამიტომაც ყოვლად წარმოუდგენელია, ქართველობამ – რომელთა მოდგმის გადაჯიშებაც ჩაეთქვა „ვაი ჭკუისაგან“ ავტორსაც – გააიდულოს მისი პიროვნება, შეეგუოს მის სამარეს მთაწმინდაზე, მის ძეგლს მტკვრის სანაპიროზე.

და საერთოდ, როდესაც დამპყრობელი თავისი უპირატესობის დასამტკიცებლად გიყალბებს და გიკვეცავს ისტორიას, გიკინებს მოღვაწეებსა და ხელოვანთ და საკუთარ მწერლებს გახვევს თავს, ის მწერლებიც შოვინისტური პოლიტიკის ნაწილი ხდებიან და მათი ძეგლების აღმართვაც იდეოლოგიურ დივერსიას უტოლდება.

რა გასაკვირია, რომ ლენინის, მაქსიმ გორკის, ალექსანდრ პუშკინის, ალექსანდრ გრიბოედოვის, მიხაილ ლერმონტოვისა თუ სხვათა ქანდაკებანი ერთ დანიშნულებას ასრულებდნენ საბჭოთა ეპოქაში, თორემ რუსი მწერლების გვერდით და თანაბრად სხვა ქვეყნის საუკეთესო შვილთა მონუმენტებიც გამოჩნდებოდა.

განა ასე არ არის?

ისე პუშკინზე (გრიბოედოვზე აღარაფერს ვამბობ!) გაცილებით მეტად ლორდ ბაირონის ძეგლის აღმართვა სჭირდება ქართველობას – ვისაც პუშკინიც აღმონაფებოდა და მართლა ტალღასავით მოსდებოდა მისი გავლენა მთელ განათლებულ ევროპას. ეს ის ბაირონია, ვინც იმპერიის საზღვრების გადაჭიმვასა და სხვა ერების ასიმილირებას კი არ ესწრაფოდა გრიბოედოვივით, ირლანდიელებს მოუწოდებდა: არ შეეგუოთ ბრიტანეთის უღელს და თქვენი სახელმწიფოებრიობის აღსადგენად იბრძოლეთო. ინგლისში რომ აღარ დააყენებდნენ, იქიდან გამორიდებული ჯერ იტალიელთა აჯანყებაში გაერეოდა ავსტრიელთა ბატონობის დასამხოვად, შემდეგ კი ბერძენთა გამათავისუფლებელ ბრძოლაში თურქთაგან დასახსნელად და იქ აღესრულებოდა კიდევ.

რალა ბაირონი ჩვენთვის და რალა ქართველი ეროვნული გმირები!..

ამ ამაღლებული სახებით რჩება იგი ჰუმანისტური კაცობრიობის ხსოვნაში, ყველა თავისუფლებისმოყვარე ადამიანის მოძმედ და ქომაგად და თავისი ინგლისის პატრიოტად. ყველა პუშკინ-გრიბოედოვ-ლერმონტოვებისაგან განსხვავებით მისთვის სამშობლოს სიყვარული ნიშნავს არა ბრიტანეთის იმპერიის საზღვრების უკიდურეს გადაჭიმვასა და მეოთხე რომობას, არამედ იმპერიალისტური მისწრაფების დაოკების აუცილებლობას, რადგანაც სხვა ერების შთამნთქმელი ქვეყანა ადრე თუ გვიან თვითონაც ამოიჭამს თავს და ყველაზე დიდ სამიშროებად მოველინება საკუთარ მოქალაქეებს.

ამიტომაც უნდა დაიბრუნოს ირლანდიამ დამოუკიდებლობა.

ამიტომაც უნდა შეეღოს ბრიტანეთი კოლონიებს.

და ჩვენთვისაც ორიენტირი ამ ზნეობისა და მსოფლხედვის პიროვნება უნდა იყოს და არა მის საპირისპირო პოლუსზე მდგარი მწერლები, რომელთა მოღვაწეობის გეზსაც უმთავრესად პოლიტიკური კონიუნქტურა განსაზღვრავს.

ამიტომაც უნდა დაიდგას ჩვენშიც ლორდ ბაირონის მონუმენტი და არა დაპყრობათა ნამქეზებლებისა.

ოლონდ ესეცაა:

საქართველო ბრიტანეთის იმპერიის კაბალაში ან გავლენის ფარგალში რომ იყოს მოქცეული, მაშინ ბაირონის ქანდაკებას – მისდა უნებურად – პოლიტიკური დანიშნულება დაეკისრებოდა, მის გვერდით კი, ვთქვათ, უილიამ შექსპირისა თუ ჩარლზ დიკენსის ძეგლები უკვე საბოლოოდ ცხადყოფდა კულტურულ-ლიტერატურული საფარველის ქვეშ ბრიტანეთის უპირატესობის ჩაბეჭდვის მცდელობას ჩვენს საზოგადოებრივ ცნობიერებაში.

ამგვარ ვითარებას გულისხმობდა კონსტანტინე გამსახურდია, ვინც ირწმუნებოდა: შექსპირი ბრიტანული იმპერიალიზმის ხელში ჯავშნოსან კრეისერს უტოლდებაო.

ბრიტანეთს ამბობდა და რუსეთს გულისხმობდა, შექსპირს ამბობდა და პუშკინ-გრიბოედოვ-ლერმონტოვებს გულისხმობდა, მაგრამ თუნდ არ განვაზოგადოთ მისი ეს თვალსაზრისი, ისედაც აშკარაა – პოლიტიკური შექსპირი, ცხადია, აღარ იქნება ის შექსპირი, ვისი ტრაგედიებიც ასე აღგვაფრთოვანებს და მისი ქართული ვერსია სულაც ქართული ლიტერატურის საგანძურში გვეგულება. ასეთ დროს ის მართლაც ჯავშნოსან კრეისერად მოგვევლინება.

აღარც ბაირონს შერჩება ზნეობრივი მაღლი და შთამბეჭდაობა და ისიც პოლიტიკური კონიუნქტურის იარაღად გადაიქცევა.

დიახ, თვით ლორდ ბაირონიც!..

და რალა ითქმის ალექსანდრ გრიბოედოვზე, ვის სახელსა და ცხოვრების წესსაც სულაც არა სჭირდება ხელოვნური გაპოლიტიზება.

ამ თვალთახედვით განვსჯიდი მისი სამარის არსებობას და ამიტომაც გაუთანაბრე რუსულ ჩექმასა თუ ჩვენს გულში გაყრილ ხანჯალს.

საქართველოს მინა-წყალზე მტკიცედ რომ არ იდგნენ სამშვიდობო ბატალიონებად თვითმონათლული რუსი ჯარისკაცები და რუსეთს მიტაცებული არა ჰქონდეს ჩვენი ტერიტორიები, მაშინ, რასაკვირველია, ასეთი მძაფრი არ იქნებოდა მთანმინდაზე გრიბოედოვის აკლდამის არსებობა და მეტ-ნაკლებ შემწყნარებლობასაც გამოვიჩინდით, მაგრამ იმ სინამდვილეში, რომელშიც გვინევს ცხოვრება, ეს საფლავი ჩვენი ეროვნული თავმოყვარეობის შემლახავია.

რუსული კულტურის სანინაალმდეგო ვის რა შეიძლება ჰქონდეს.

რუსულ სამხედრო ექსპანსიასთან შეურიგებლობა კი ყველა ჩვენგანის მოვალეობაა.

და გრიბოედოვის საფლავი ჩვენი დედაქალაქის შუაგულში სწორედ რუსული სამხედრო ექსპანსიის ნაწილია.

მაგრამ მოულოდნელად ერეკლე ხატისკაცისაგან ამ ბარათს ვღებულობ: ნუ იქნებით ეზრა პაუნდიო.

მარტო იგი არ დაუეჭვებია ჩემი სტატიის სულისკვეთებას, აგერ ნინო გ-ც (მკითხველი,

ვინც ვინაობის გამხელა არ ისურვა) თავის კრიტიკულ გამოხმაურებაში „საფლავთან დანერილი წერილი“ („ჩვენი მწერლობა“, 2007, №16) „მიხაკისფერ ჭირს“ ასხენებს და ასევე გულნატკენია, სიყვარულის დიდ სიმბოლოს, როგორც ესახება გრიბოედოვის აკლდამა, ცოტა არ იყოს უხეშად რომ შევხებ.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩემი სტატიის შინაარსი და მიზანდასახულება ასეთ გულისტკივილს არ უნდა იწვევდეს, მაინც მოვალედ მივიჩნიე თავი, ორივე გამოხმაურება გამომეჭვეყნებინა, და არამარტო იმიტომ, რომ განსხვავებული მოსაზრებისათვისაც მიმეცა გამჟღავნების საშუალება.

ეს თავისთავად.

ბოლოსდაბოლოს, ლიტერატურული გამოცემის ხელმძღვანელის მოვალეობაა, იყოს ყველას რედაქტორი და არა ამა თუ იმ სამოს, წრის, ჯგუფისა თუ ფენის. მათიც, ვინც პირწმინდად იზიარებს მის ლიტერატურულ-ესთეტიკურსა თუ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ შეხედულებებს, და მათიც, ვინც ნაწილობრივ ან სრულიადაც არ იზიარებს.

ეს შეგნება მავალდებულებდა, კრიტიკული გამოხმაურებებისთვისაც ისევე დამეთმო გზა, როგორც მომხრეთა სტატიებს დავუთმობდი.

მნიშვნელოვანი აქ ისიცაა, რომ ორივე გამოხმაურება დანერილია საზოგადოებრივი და ლიტერატურული ინტე-

რესებით, გულწრფელად და უანგაროდ, რაც ყველა ჩვენგანის მოვალეობაა, და მათ მძაფრ კრიტიკულ პათოსს, უკომპრომისო პოზიციას ამიტომაც არ შერევია ჩვენში დამკვიდრებული „პოლემიკური“ სტილის ის ათასგვარი სიმახინჯე, რაც მხოლოდ ჩეკისტური სულისა და აზროვნებისათვის არის ნიშნული.

განსაკუთრებით ახალთაობისათვის იქნება ეს ორივე სტატია საგულისხმო და გასათვალისწინებელი – როგორ არ უნდა გადაიზარდოს უშეღავათო კამათი პიროვნულ კინკლაობაში, თანაც ამაზრზენი გამოვლინებებით.

მათ პათოსს რომ დაუეკვირდება მკითხველი, ადვილად მიუხვდება ავტორებს მღელვარების მიზეზს. მათი შემფოთება გამონვეულია არა იმდენად ერთი სტატიით, რამდენადაც ამ თვალსაზრისის მოსალოდნელი დატრიალებით პრესასა თუ რადიოტელევიზიაში, ფსევდოჟურნალისტურ ენაზე გაპიარება რასაც დარქმევია, დატრიალებითა და... შესაძლო ისტერიით.

ცხადია, ისტერია ნაახდენს ყოველგვარ კეთილშობილურსა თუ სასიკეთო ჩანაფიქრს, მაგრამ მისი შიშით განა

შა შოვინიზმს თავისი სახელი ვერ უნდა ვუნოდოთ და ვერც ლიტერატურულ-კულტურულ საბურველში გახვეული უკეთესი მიზნები გამოვიტანოთ სააშკარაოზე?

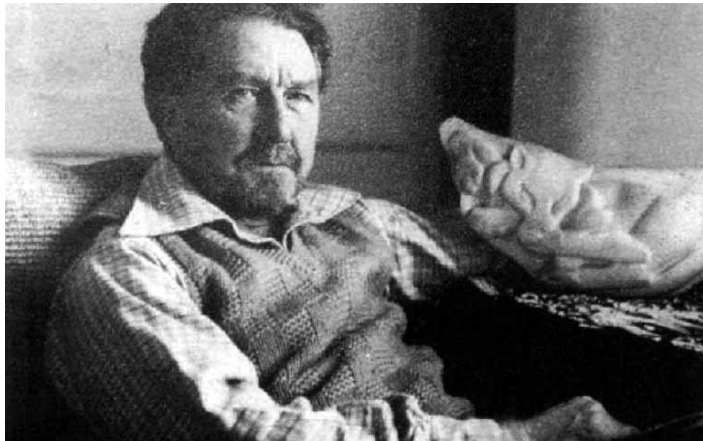
ისე შიშს დიდი თვალეები აქვს და ამიტომაც მოხდა ამ ორი ათეული წლის წინათ თარგმანისა და ლიტერატურულურთიერთობათა მთავარ საერეაქციო კოლეგიაში ის ეპიზოდი, ლადო ასათიანის ლექსების გერმანული პნკარედი რომ წარუდგინეს გერმანულ მთარგმნელებსა და გამომცემლებს და... იმათ შემფოთებით გაატატანეს ხელი: ამ ფაშისტური პოეზიის გამოცემა ჩვენში არაფრისდიდებით არ შეიძლება.

გაოგნდები ამ ფრაზის მოსმენისას და არც ჩვენს ლიტერატორებს დაუფარავთ გაოცება: ლადო ასათიანის პოეზიას საერთო არაფერი გააჩნია ფაშიზმთან, თავისი მრწამსით იგი სულაც ანტიფაშისტი იყო. მაგრამ ვერაფრით გადაარწმუნეს გერმანელი კოლეგები: ჩვენში ფაშიზმის პროპაგანდად ჩამოგვართმევენო.

ვერ უმტკიცებ, რომ პატრიოტიზმი არ არის ფაშიზმი და მხოლოდ გადამეტებულმა შიშმა შეიძლება გააიგივოს ისინი ერთმანეთთან.

რაც უნდა იყოს, ლადო ასათიანი არა ყოფილა ეზრა პაუნდი... მაგრამ აგერ, გერმანულ ლიტერატორთა თვალში სწორედაც პაუნდობა დაბრალდებოდა.

მეც ასე გაუგებრობით დაკავებრებოვარ პაუნდის სახელს, მაინცდამაინც იმ კუთხით, რაც არასოდეს არა

ეზრა პაუნდი

მსიზღვრავდა, თუმცა სიყმაწვილიდანვე გატაცებული ვიყავი მისი პოეზიითაც და პიროვნული თვისებებითაც – იმ შეუდრეკელობითა და სიმტკიცით, ვერც ციხის საკანი რომ ვერ შეაშინებდა, ვერც ფსიქიატრიული საავადმყოფოს პალატა და ვერც დასახვრეტად გაყვანის მოლოდინი... და იმ უანგარობითა და ფანატიზმით, გადაყოლილი რომ იყო ყველა მწერალზე, ვისაც ნიჭიერებას შეატყობდა, და ისეთი სიხარულით უკაფავდა გზას, თითქოს სხვა არავითარი მოვალეობა არა ჰქონოდა.

ამიტომაც მოევლინა მშველელად ჯემიზ ჯოისს, „ულისეს“ ხელნაწერით რომ დაბორილობდა.

ამიტომაც მფარველობდა ერნესტ ჰემინგუეის.

ტომას სტერნზ ელიოტი ხომ ლამის თავის მეორე მე-დინამა და „ბერნი მინის“ სრულყოფას – გულმოდგინე რედაქციული ჩარევით – საკმაო ამაგი დასდო. სხვათა შორის, ტოლს არც ის დაუდებდა კეთილშობილებით და მოდერნიზმის სახარებად მონათლულ ამ პოემას ასე წაანერდა: ეზრა პაუნდს – ჩემზე დიდ ოსტატსო.

ასეთი ეზრა პაუნდი, კაცმა რომ თქვას, მისაბაძად და ორიენტირად რატომ არ უნდა გესახებოდეს?..

ნუ იქნებით ეზრა პაუნდიო...

თურმე ლადო ასათიანის სახელსაც უნდა გაურბოდე!..

ნინო გ-ს გამოხმაურება სიყვარულის თავისებურ საგალობლადაც უნდა აღვიკვათ, სიყვარულისა, რომლისთვისაც არ არსებობს არავითარი მიჯნა და, არამცთუ ეთნიკურ საზღვრებს არა სცნობს, ყველასა და ყველაფერს დაუნანებლად იმეტებს, რათა თავის ბრიალა ხანძარში შთანთქმას.

შემთხვევითი არ არის, რომ სტატიაში აღტაცებითაა მოხსენიებული მედეას სიყვარული, რომელმაც შეინირა ამ ისტორიული და ლიტერატურული პერსონაჟის მამაც, ძმაც, სამშობლოც...

ამ ფონზე ჩნდება ნინო ჭავჭავაძის სახეცაც, ქალისა, ვინც უცხოტომელს სიცოცხლე გადააგო... საქართველოს მიმართ იმას რა ფარული ზრახვანი უტრიალებდა, ეს, აბა, საიდან ეცოდინებოდა ალექსანდრე ჭავჭავაძის ასულს.

ის, რომ სიყვარული ყოვლისაღმატებული გრძობაა, რომლის წინაშეც ფერმკრთალდება და სულაც იმსხვრევა ყველა სხვა განცდა თუ სწრაფვა, ვასილ ბარნოვის მხატვრულ-იდეური მრწამსია და უკიდურესი სიმძაფრითაც წარმოსახული რომანებში „არმაზის მსხვერვა“ თუ „ტრაფობა წამებული“ – რჯულზე უმტკიცესადაც დასახული.

თვით ისეთი ეროვნული მწერალი, როგორც ვასილ ბარნოვია, ფიქრობს ასე და სიყვარულს სიცოცხლის აზრად და დანიშნულებად აღამაღლებს, ასე რომ, გავიზიარებთ თუ არ გავიზიარებთ თუნდ მედეას მოქმედების სანყისს, დაძრახვით იქნებ ვერ დაეძრახოთ ამ შეხედულების მიმდევარნი; მაგრამ გამოხმაურების ავტორს – თუკი მეც მაქვს რჩევის გამოთქმის უფლება – ვთხოვ, ერთხელ კიდევ გადაავლოს თვალი სტენდალის ნოველას „ვანიჩა ვანიჩი“, რომლის სიუჟეტური ქარგაც პატრიოტიზმისა და ქალ-ვაჟური სიყვარულის კონფლიქტზეა ამოზრდილი.

სტენდალი ქართველი არა ყოფილა. ალბათ არც ფაშისტობას დასწამებს ვინმე... თუმცა იმ გერმანელებს რომ წაეკითხათ ეს ნოველა, იქნებ თავი შეეკავებინათ მისი

თარგმანისაგან: ვაითუ ცუდად გაგვიგონ ჩვენს სამშობლოში და ფაშიზმის პროპაგანდად ჩამოგვართვანო.

თუკი ვინმეს ესმოდა მსოფლიო მწერლობაში სიყვარულის ყველა სახეობა ყოველი მათი დანაშრევითა თუ ფარული ელფერით, ერთ პირველთაგანს სტენდალსაც – ასე აღიარებულა და მისი რომანებისა და ნოველების გულდასმით წაკითხვა დაგვარწმუნებს, რომ ეს თვალსაზრისი არც არასოდეს გახდება გადასასინჯი.

და იქნებ „ვანიჩა ვანიჩის“ კონცეფციიდან და განწყობილებებიდან გავხედოთ მედეასაც და... ნინო ჭავჭავაძესაც.

ნუთუ სტენდალთან სულიერი ნათესაობაც დასაძრახად უნდა გამოცხადდეს?!

აქ შეიძლება კიდევ მოთავებულიყო ეს ჩანაწერი, მაგრამ მედეას ხსენება ძალაუფლებურად გაახსენებდა მკითხველს მის მონუმენტსაც და ცოტა ხნის წინათ ბათუმში მედეას ქანდაკების დადგმის ირგვლივ ატეხილ დავა-კამათსაც.

თქვენი მონა-მორჩილი ამის თაობაზე რაღას იტყვის?

როდესაც თამარ მეფისა თუ ქეთევან დედოფლის ქანდაკებანი არ გიდგას ქვეყანაში და მედეას ძეგლის აღმართვას მოინდომებ – როგორც საბჭოთა ხელისუფლების ყამს გადაწყდა ბიჭვინთაში – ადვილი მისახვედრია, რა მიზანიც განაპირობებდა ამ წამოწყებას.

მაგრამ რაკილა მერაბ ბერძენიშვილის ნახელავი ჭეშმარიტი ხელოვნების ნიმუშად წარმოდგა და მედეაც შესაძლოა გაგვეზრებინა არა ისტორიულ პირად, არამედ ვერტიკალურ საკაცობრიო ტრავედიის პერსონაჟად, ასე თუ ისე შესაწყნარებელი გახლდათ მისი არსებობა. თუმცა ეს არა ნიშნავს, რომ მისი ძეგლებით მოვფინოთ საქართველოს მინა-წყალი, და ახლა ბათუმში წამომართვა მედეას მონუმენტისა მხოლოდ კომიკურ იერს იძენს, გაუაზრებელი მოქმედების ნაყოფს რაც მოსდევს ხოლმე.

ეზრა პაუნდი კი, იქ, სივრცეებში რომ დაბინდრებულყო, სხვათაც ეპატიუებოდა და გზასაც მიასწავლიდა, თვითონ როგორც ტოვებდა ხოლმე დროდადრო მიწიერ გარსს: მე ვარ, ეს მე ვარ, მე ვუნყი გზანი ცად აღმავალნი, ქარია სხეული ჩემო.

გახდებოდა შენი სხეულიც ქარი და... ხან იქნებ ერთადც შეწყლოდით ზეცად აღმავალ ბილიკებს.

ვერ შეიძლებდი ქართან დამსგავსებას და... რჩევას არ მოგაკლებდა ეზრა პაუნდი: მე ვარ მზის გულში გზნებული ცეცხლი, მე ვარ, ეს მე ვარ, მე დაფვრენ მერცხლებთან ერთადო.

...ჩემზე დიდ ოსტატსო, – სიხარულით გამოჰყავდა ტომას ელიოტს ეს წარწერა „ბერნი მინის“ თავფურცელზე.

ნუ იქნები ეზრა პაუნდიო, - ჩემთვის მაინცდამაინც ეს რჩევა უნდა გაეზიარებინათ.

ღირდა კი ნეტა მეხუთეხარისხოვანი მწერლის გული-სათვის საუკეთესო მწერლის აჩრდილის შენუხება?!

ლია სტურუა

ზნეობრივი გმირი

ჩამოყალიბდა ფონდი „საქართველო – ეროვნული გმირები“, რაც ძალიან მნიშვნელოვანი უნდა იყოს ჩვენთვის, განსაკუთრებით, ახალგაზრდებისთვის. ამ ფონდის უმრავლესობა, მართლაც, ახალგაზრდებია.

გმირი, პირველ რიგში ზნეობრივი ადამიანია. რიგითი მებრძოლი ომში თუ პოლიტიკაში ხმაღს იქნევს, ენას აფრიალებს, მაგრამ თუ მას არ წარმართავს ზნეობა, გონება, თუ გნებავთ, ესთეტიკა, ომი წინასწარ წაგებულა.

წარსულის გმირებისკენ გახედვა აუცილებელია, ანწყობი, ამ გმირის ჩამოსაყალიბებლად, რაც თანამედროვე დეჰეროიზაციის პირობებში, შეიძლება „ზნეობრივი ადამიანის“ ცნებითაც შეიცვალოს, თუმცა, ის საზეიმო ელფერი, რომელიც სიტყვა „გმირს“ ახლავს, დროშისა და ჰიმნის გაგრძელებაა და, ზოგჯერ, პატრიოტული ლექსის პათეტიკასავით აუცილებელი.

ამის გამო დაინერა ეს წერილი.

ადამიანისთვის ზნეობის პირველი მასწავლებელი ღმერთია, განსაკუთრებით, ისეთი, რომელსაც შეუძლია, ჩვეულებრივი ადამიანივით, აიტანოს ტკივილი, სიკვდილი და, მხოლოდ, ამის მერე მოვიდეს მისი ზეობა: „სიკვდილითა სიკვდილისა დამთრგუნველი“. მახსოვს ჩემი სიხარული, როცა დავინახე, რომ ასე, ჩემსავით ფიქრობს მუსლიმანური ქვეყნის მწერალი, ძალიან კარგი მწერალი, ჩინგიზ აიტმატოვი, მისი რომანის „საჯალათო კუნძის“ გმირი ქრისტიანია და უყვარს თავისი მტკივნეული ღმერთი.

ღმერთის მერე, საქართველოში, ზნეობრივ გმირად მეომარი ადამიანი მიაჩნდათ, ჯერ, წმინდა გიორგის კულტიდან გამომდინარე და მერე, გაუთავებელი ომების გამო. მაგრამ წმინდა გიორგი ზოგად ბოროტებას ანადგურებს, ამ ბრძოლას ადამიანები არ ეწირებიან. ჩვეულებრივ ომში ხალხის ხოცვას ვერ ასცდები, გმირობა გვამებზე დადის სისხლიანი ტერფებით, ქუსლის სისუსტის შემთხვევაში, მასზეც გაივლის სხვა, უფრო ქუდბედიანი გმირი. ქვეყნის გადარჩენისთვის, შეიძლება, ბოლოს, კიბეც მიუდგან ცაზე, რომ ერთ ვარსკვლავად იქცეს, ისტორიაში – სახელად, მაგრამ მოვა რომელიმე ცოტნე დადინი და თავისი უმაგალითო საქციელით ყოველგვარ გმირობას გადაფარავს. აქ ყველაზე მნიშვნელოვანია არჩევანის უფლება, რაც ომში არ არის: ან შენ მოკლავ, ან შენ მოკლავენ.

ცოტნე დადინი მიდის, თავისთვის, თავისუფალი, ომში მოვალეობამხდელი და ხედავს მზის გულზე დაყრილ თავღწასმულ ქართველებს, რომლებსაც ფუტკრე-

ბი ესევინ. ტანსაცმელს იხდის და მათ გვერდით ჯდება, თუმცა არავინ არ დაძრახავდა, გზა რომ გაეგრძელებინა. რამდენად უფრო ძნელია, ასეთი ნებაყოფლობითი ნამებისთვის გაიმეტო თავი, ვიდრე ომში იბრძოლო. იქ აზარტი ანელებს შიშს და ტკივილს, აქ – არ არის არავითარი იმედი, მით უფრო ალოგიკურია და მოულოდნელი ფინალი:

კაცი, გმირი, თუ გნებავთ, ხმლით კი არ კლავს მტერს, ზნეობრივი მაგალითით ამარცხებს.

მე მტერს იმავე ხმით ვემუქრები, რომ მოვა ჩემთან მონანიებით

(გალაკტიონი)

ცოტნე დადინის ბუნებაში ალბათ, განუხორციელებელი პოეტი და მეომარი თანაარსებობდნენ, ისე, რომ გახლეჩილი მე-ს შესახებ წარმოდგენა არ ჰქონდა. საქართველოს ისტორია სავსეა გმირებით. მეხსიერება სინდისივითაა, დავინყებების შემთხვევაში, ნემსებით გჩხვლეთს, ოღონდ ნემსები ოქროსია. შეიძლება, დავინწყო დავით აღმაშენებელი, საქართველოს გამაერთიანებელი?

ცოტნე დადინისგან განსხვავებით, ის, მართლა, პოეტიც, იბრძვის და წერს და იმ ცოდვებს, რომლებიც გმირობის ჩრდილში იმალებიან, ლექსით ინანიებს („გალობანი სინანულისანი“), თამარ მეფე – XII საუკუნეში ქართველი კაცის ელვარე ფანტაზიამ მეფე-ქალი მოიგონა. ისიც იბრძვის, მერე ეკლესიაში მიდის ფეხშველა, ქვალორლიან გზაზე, სალოცავად და შოთა რუსთაველი? რომელიც ჩვენი ლიტერატურული სამშობლოა და როგორც ყველა ადამიანი მოდის თავისი სამშობლოდან, ასევე ყველა ქართველი პოეტი მოდის რუსთაველიდან, ჰიპერბოლასავით ჟღერს ცხრა ძმა ხერხეულიძე და სამასი არაგველი, უფრო აქეთ ქაქუცა ჩოლოყაშვილი, მიხეილ ჯავახიშვილი, ტიცვიან ტაბიძე, პაოლო იაშვილი, ევგენი მიქელაძე, სანდრო ახმეტელი განა ლავრენტი ბერიას პირისპირ დგომა და ყოველ წუთს სიკვდილის ლოდინი გმირობა არ იყო?

ბოლოს, მაინც, მკერდზე დამაგრებულ წითელ მიხაკში, შიგ აბსოლუტურ სმენაში – ტყვია.

კიდევ ერთი თვალსაჩინო მაგალითი ხალხურ პოეზიაშია: „ამბავი ვეფხვისა და მოყმისა“. ვეფხვი და ახალგაზრდა კაცი თანასწორ ბრძოლაში კლავენ ერთმანეთს და შვილმკვდარი დედა ვეფხვის დედასთან მიდის სამძიმარზე: „იქნება, ვეფხვის დედა ჩემზე მწარედა ტირისა“. თანაგრძნობის უმაღლესი ფორმა – თანაღმობა, თანატკივილი.

შუშანიკი, აბო, ქეთევან ნამებული. ისინი გვასწავლიან მარტივობის ხელოვნებას. მაშინ რწმენა გაიგივებული იყო სამშობლოსთან. თუმცა, შუშანიკის და აბოს შემთხვევაში, ქრისტეს სიყვარული სძლევს სხვა აღმსარებლობას, ყველაზე ადამიანური ღმერთის, რომელმაც ხორცის ტკივილიც კი გამოსცადა ამაღლების გზაზე. ბავშვობიდან მიყვარდა აბო თბილელი, პატარა, ნამებული ბიჭი. სკოლაში ტექსტს მასწავლიდნენ და არა ემოციურ დამოკიდებულებას მასთან.

რადგან მათ მეხუთე საუკუნისგან
უხორცო და უპიროვნო სივრცე ამორებადთ,
მე კი ვგრძნობდი,
რომ სივრცესაც აქვს სისხლი:
ყაყაჩოებიანი მინდორი რომ წარმოიდგინო თოვლზე,
ოღონდ, მინდორი გამოაცალო
და ყაყაჩოები დატოვო –
მარწუხებით დაგლეჯილი ფრჩხილები თოვლზე
პატარა ბიჭის აბოსი,
რომელიც მე შვილად მეკუთვნის,
თუ მე ვეკუთვნის მას
უმნიფარ შეგირდად, რადგან
ლერწამივით ვირხევი ორ სიტყვას შორის,
ის კი მასწავლის მარტილობის ხელოვნებას.

ქართული მართლმადიდებლური ქრისტიანობა ღმობი-
ერი იყო: არავითარი ინკვიზიცია, აუტოდაფეს კოცონები.
„დიდება მოთმინებასა შენსა, უფალო იესო“ – დავით გურა-
მიშვილი, რუსთაველის მერე გაშეშებულ პათეტიკურ პოე-
ზიას რომ გადაუარა რვა მარცვლიანი სიჯანსაღით, ახალი
ლექსით, რომელსაც სისხლიც ჰქონდა და ნერვებიც.

ლიტერატურა და ზნეობა. არა დიდაქტიკა, მხოლოდ
სიყვარული. გიორგი და ექვთიმე მთაწმინდელები ბიბლი-
ას თარგმნიდნენ და ვრცელ კომენტარს ურთავდნენ.
„ქართველი ხალხი ჯერ ჩვილია, მას რძითა და მხლით კვე-
ბა ჭირდებაო“.

აქეთ, ჩვენი დროისკენ რომ გადმოვიწვდეთ, გმი-
რის ცნება მაღალფარდოვანი ხდება, რასაც მოყვება დე-
ჰეროიზაცია ლიტერატურაში. ზნეობრივი საქციელი,
ზნეობრივი ადამიანი – უფრო შესატყვისად ისმის.

როცა ადამიანს უჭირს, ცოლ-შვილი თუ არ გაყარა სახ-
ლიდან, ისე ლექსს ვერ დანერს, ის ცოლ-შვილიც ნახევრად
მშვიერი ჰყავს და ქალი, სულ უფრო, ემსგავსება მცენარეს,
სიკვდილის მერე, კი, საერთოდ, იად იქცევა, ასე უყვარს ის
ვაჟას, მაგრამ მისი გულისთვისაც ვერ უღალატებს სინ-
დისს, პოეზიას, „თუნდაც პირში ბალახი ამოუვიდეს“.

როცა კლდე, მონუმენტურს, მკაცრს, მოსწონს იის
პატარა წვეთი და ტირილამდე ეცოდება ჩიტი, რომელსაც
თვალწინ უკლავენ, ამაზე უკეთესი ზნეობრივი მაგალითი
რა უნდა იყოს?

კაცი არ ჭრის ხეს და არ კლავს ცხოველს, ამომიღებს
ოჯახს (იქნებ, პარალელს თვითონ მწერალთან?).

მინდია რომ მისი გენის ნაკუნს არ იყოს, შეძლება ვაჟა-
ფშაველა ასეთი რამ ეთქვა: „საღ კლდეზე მოსულ პირიმზეს
გულმკერდში ვენაცვალები (როგორი ეროტიკაა?), ან „ნის-
ლი ფიქრია მთებისა, მათი კაცობის გვირგვინი“? და გალაკ-
ტიონიც მისი შვილი რომ არ იყოს, თუმცა ისინი დროში არ
შეხვდნენ ერთმანეთს, ვერ იტყოდა: „გინახავთ თქვენ ფერი
დაბინდულ ქლიავის, ეს ჩემი სამშობლოს მთებია“.

ჩემთვის ეს სტრიქონები არანაკლებ მაღალზნეობრი-
ვია, თავისი ესთეტიკური ზემოქმედებით მკითხველზე,
ვიდრე უფრო ხელშესახები და თემასთან ახლოს მდგომი
სხვა ლექსი:

**და მებრალეა მე ჩემი მტრები,
არ ვიცი მტრობა.**

ან ნიკოლოზ ბარათაშვილის ეს სტროფი:

**შევიშრობ ცრემლსა, ჭირთ მანელებელს,
გულსა დავინვა ვ დასანაცრებელს
და ჩემსა ფერფლსა, ვითა საკმეველს,
შეწირავ სატრფოს, ჩემსა სალოცველს.**

შეიძლება ამის დამწერის ზნეობაში ეჭვის შეტანა?
სწორედ, ამიტომ წაართვეს ცა, მიწა, სიყვარული, გადაა-
სახლეს, ჩინოვნიკის ტყავში ჩატენეს.

ეს, ჩემთვის, იმ დროის ყველაზე მტკიცენი პირობ-
ლემაა. კი, ხალხს უჭირდა, ქვეყანასაც, მაგრამ რევოლუ-
ცია, ფორმაციის შეცვლა ისტორიული, კანონზომიერი
პროცესებია, რომელთა დაჩქარება, პროვოცირება ადა-
მიანებს კი შეუძლიათ, მაგრამ გაკონტროლება – არა,
ესეც სტიქიაა, წარღვნისა და ზვავის არ იყოს.

ვაჟა-ფშაველას კი, შეიძლება, დახმარებოდნენ, ისე
რომ „პირში ბალახი არ ამოსვლოდა“, ბარათაშვილი პო-
ეტმა ბიძამ განირა, სიტყვა იდგა მათ შორის, რომელიც
ერთის ხელში ცვილი იყო, მეორისაში – ქვა, ქვიდან წვეწის
გამონურვა ძნელია, ცვილიდან თაფლი თავისით დის, ამი-
ტომ ქვის პატრონი ვერც გაიფიქრებდა:

**რომ ჩემს შემდგომად მოძმესა ჩემსა
სიძნელე გზისა გაუადვილდეს.**

მით უფრო, პოეტს.

ილია ჭავჭავაძე, თავის ბაზალეთის ტბიანად, მოკლეს
წინამურთან. იცოდნენ, რომ ის ილია იყო, ხედავდნენ
ტბის ლივლივს მისი შუბლის ეკრანზე? ამიტომ უფრო არ
დაინდეს. პოეტები, იდუმალი ტბები, შუბლები, რომლე-
ბიც შვილებს აჩენენ, ზევსის თავისა არ იყოს, არ ეწყობი-
ან ყოფის სასიამოვნო სიმარტივეს.

მერე იყო რევოლუცია, რომელმაც „უხვად მოიტანა
სისხლი და ცხედრები“, იყვნენ ჯარისკაცები, რომლებიც
ცდილობდნენ საქართველოს დაცვას, ილიას შუბლის ქვეშ
იდგნენ, როგორც დროშის ქვეშ.

მერე დაიწყეს პოეტების ხოცვა, მათი დონკიხოტური
ბუნების გამო. ქარის წისქვილებთან ომს ხორციელი ადა-
მიანი ვერ მოიგებს. სული ახერხებს ამას, მაგრამ სული
დროშა არ არის, თავის ჩრდილში ხალხს ვერ მოაგროვებს.
წიგნად შეიძლება იქცეს, წიგნს კი ცოტა კითხულობს,
სულ უფრო და უფრო ცოტა, წიგნი ესთეტიკა, დახვეწილი
და უშელავათო, შეიძლება, სასტიკიც, თუ შიგ სათნოება
არ გაერია. ეს ყოველთვის არ ხდება, მაგრამ, იქნებ, წმინ-
და სილამაზეც საკმარისია ადამიანის ბუნების დასახვე-
წად. მაგ. პატრიკ ზიუსკინდის „პარფიუმერი“, სადაც სი-
ლამაზე სისასტიკის, სისხლის, განურჩევლობის ნაყოფია,
ოღონდ, ისეთი სრულყოფილი, რომ მასთან შეხება, მისი
თვალეში შემოსვლა გაგანათებს და სიმახინჯისკენ
ზურგით მიგაქცევს, იმ სიმახინჯისკენ, საიდანაც ამოვი-
და (მდრ. ფრანგი სიმბოლისტების სიმახინჯის კულტი).

შეუძლებელია ყველა ადამიანის ჩამოთვლა, რომელ-
საც დაუნერვლი ზნეობრივი კოდექსიდან გამომდინარე,
რალაც გაუკეთებია თავისი ქვეყნისთვის, მეორე ადამი-
ანისთვის, სილამაზის გადასარჩენად.

ერთი უკეთესი მათგანია ექვთიმე თაყაიშვილი. ზოგჯერ, წყალი და პური, უკეთეს შემთხვევაში, რძეში ჩანობილი პური ჰქონდა, სამაგიეროდ, სამშობლოსათვის შენახულ განძს სულ რაღაცას უმატებდა: ლალს, მარგალიტს, იაგუნდს, ბალაშხს ამ მასალისგან აშენებულ მეტაფორებზე, როგორც სვეტებზე, იდგა „ვეფხისტყაოსანი“, ახლა, უნდოდა, ეს სვეტები თავისი გაძვალტყავებული სამშობლოსთვის შეეყენებინა.

დღეს, ჩვენს გარდამავალ, ძნელ დროში, ყველა ადამიანი, ლამის გმირს უტოლდება, რომელიც მოისმენს, რომ ავადმყოფს მისი ჯგუფის სისხლი სჭირდება და არ დაეზარება მისვლა, იგივე ექიმი, რომელიც მკურნალობს ამ ავადმყოფს, სიმბოლური ხელფასის მიუხედავად. ცნება გაფართოვდა. მაგრამ, სულ თავიდან, ვინ იყო გმირი? კაცი, რომელიც იბრძოდა სამშობლოს არსებობისთვის, თავს წირავდა მას.

სამშობლო ინყება სახლიდან, ოთახიდან, შეჩვეული საგნებიდან ამ ოთახში, შეიძლება, მაგიდიდან, რომელზეც ცხელი ჩაი დგას და საყვარელი წიგნი დევს; ტახტიდან, რომელზედაც ისე ისვენებ, თითქოს, ხელ-ფეხი მოიხსენი, უნივერსიტეტის მიუახლოვდი, ზოგჯერ, მას შენს უპირობო და უდროშო სამშობლოსაც კი ეძახი, აქედან იალბუზის წვერომდე რომ ადის. ამხელა ქვეყანას რომ აერთიანებს: ენა, კულტურა, შრომა, შვილები, მშობლები, მეგობრები, მტრები.

თუ ენას დაამახინჯებ („რაც არამართო გრამატიკას შეურაცხყოფს, არამედ აკნინებს სულსაც“ – პლატონი), წიგნიერ კაცს წიგნებს გააყიდინებ ქუჩაში ლუკმა პურისთვის, ტელევიზიიდან ქუჩის ენაზე და დიალექტზე ილაპარაკებს, რომელი გმირი გადაგარჩენს სამშობლოს?

დაკუნთული, ფიტნესკლუბებში მოსიარულე, გარუჯული, თავში რომ ფეტი უყრია? შეიძლება, მშვენიერი საბავშვო ფილმი გაახმოვანო ჟარგონზე და დიალექტზე? ინგლისელმა არისტოკრატებმა მდაბიურად დაარბილონ ბგერა „ლ“ და ანეკდოტების ჭიჭიკობად და ვანუებად იქცენ?

ქართველი კაცი ქალაქში რომ ჩამოდიოდა, პირველ რიგში, სალიტერატურო ენას სწავლობდა. ბიბისი-ს ნამყვანს ერთი სიტყვა რომ შეეშალოს, ინგლისური ენის ნორმებიდან გადაუხვიოს, მაშინვე გაუშვებენ სამსახურიდან.

ჩემს კმაყოფილებას საზღვარი არ აქვს, როცა გამართული და კულტურული ქართული მესმის ტელევიზორის ეკრანიდან, „ლამის საუბრებში“, „ილუზიონში“.

ამას წინათ, მოსკოვის კულტურის არხზე ვუყურე ასაკოვან, არცთუ მშვენიერ შესახედავ კომპოზიტორს სოფიო გუბაიდულინას (ეტყობა ამ გადაცემის წამყვანს ნაკლებად აინტერესებდა მისი მაკიაჟი და სექსუალური პაუზები მუსიკასა და მუსიკას შორის). ის ლაპარაკობდა, როგორ ესმის მუსიკა, როცა დადის ქუჩაში, როგორ ხედავს ბგერას, ეკითხებოდნენ, რომელი როიალი აქვს, დღემდე რამდენ ხანს უკრავს.

ამ თითო-ორი კონკრეტულ შეკითხვასაც ისე პასუხობდა, როგორც უნდოდა (ტყუილად არ ქვია გადაცემას „ლამის გაფრენა“), რომ თავისი როიალი უყვარს, რომ ის ერთ-ერთი სულიერია სახლში. რომ ნოტები დინჯად ინყებენ მოძრაობას: მთელი, ნახევარი, მეოთხედები, მერვედები აჩქარდებიან, მეთექვსმეტედებს ქოშინი არ უნდა

დაეტყოთ, რადგან ცა ეხმარებათ, ალევრო მოლტე-ს ითხოვს ეს, საიდანაც მოსული მუსიკა, ოდესღაც მტრული რუსეთიდან, თუ გერმანიის მშვიდი ტყეებიდან.

ეს უკვე ჩემი ვარიაციებია თემაზე, აი, ასეთი გადაცემები მინდა ქართულად. კი არავის არაფერს ვახვევ თავზე, მაგრამ ხომ მაქვს ოცნების უფლება.

გმირი გადაარჩენს ქვეყნის ხორცს, შემოქმედი - მის სულს, სხვაგვარად, ჩონჩხად იქცევა სამშობლო, თვალწინ დაგემსხვრევა.

მადლობა ღმერთს, რომ ამ სულის პურზე გამუდმებით ფიქრობს საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი, უწმინდესი და უნეტარესი ილია II. სულ უფრო მეტი და მეტი ბავშვი თუ ახალგაზრდა, მისი ხელდასხმით სწავლობს ხატუნერას, სიმღერას, ხელობას. იხსნება ჰუმანიტარული უნივერსიტეტი, საპატრიარქოს ტელევიზიის არხზე ისმის კლასიკური მუსიკა, ის სიმღერები, რომლებიც მთვარის ქვეშ დაინერა და არა კომპიუტერში დააპროგრამეს. ავტორის უძინარი ღამე ჩანს ლექსში, სანთლის ძაფივით ნერვი აქვს გაყრილი.

დღევანდელ ხელოვნებას გადმოქართულებული რეპი მიესაჯა, სლენგზე გაზრდილი ბავშვების მდინარეში შეყვანა და რუსთაველით მონათვლა, ხან გამოსდის, ხან - არა, სულიერი მწყემსის დახმარება სჭირდება, „მზიანი ღამის“ უფრო შუქისკენ მობრუნება, ვიდრე შავი ნასკეებისკენ, რასაც უწმინდესი აადვილებს თავისი უანგარობით და ღმერთის ნებით. და თუ ის უყვარს ღმერთს, იქნებ, ჩვენც ვუყვარვართ, იმ სინათლის წვეთები, რომელიც მისგან მოდის და, მირონივით, შუბლზე გვეცხობა.

ჩვენი დრო ბედეკერების დროა, „მცოდნეობის“ (ლიტერატურის, ხელოვნების, მუსიკის) მათ მიღმა რჩება შემოქმედება (განსაკუთრებით, ჩვენს ტელევიზიაში) რომელიც, თითქოს, ეუხერხულებათ თავისი ფეთქებადი ბუნების გამო.

რა ჯობია, განათლებულ, ინტელექტუალურ ადამიანებს, რომლებმაც იციან ხელოვნების ისტორია, შეუძლიათ ლაპარაკი ამაზე, ანალიზი, მაგრამ პირველწყარო, სათავე ამ ყველაფრისა ხომ შემოქმედებაა, მისი იგნორირება აფერმკრთალებს ჭკვიანურ ტექსტებს.

აი, ვთქვათ, გყავს კარგი გიდი, ხელში ბუკლეტი გიჭირავს, იცი, როდის შეხვდა ვინსენტ ვან გოგი თეოს. რამდენი ფული მისცა ძმამ, რომ შემდეგ ნახატამდე სული მიეტანა, ამ დროს კედელს ცეცხლი უკივლი, თავი შუაზე იშობა, დღისით მზისგან, ღამე - ფარფლებიან ქუდზე დამაგრებული სანთლებისგან, საგნებს შუქივით უსხიათ სისხლი. ეს არის მთავარი, შემოქმედება - ყველა დროის ზნეობრივი გმირი.

თვითონ შემოქმედი, დარდიანი, შეწუხებული, განაპირებული „ყოფის აუტანელი სიმსუბუქისგან“, მაგრამ ერთი იმედის შემნახავი გულში, რომ როდესმე, უფრო, სიკვდილის მერე, გაიგებენ მისი კმაყოფილი და ნაკლებად შეწუხებული თანამოკალმეები:

„ვინ ახლო ვდგავართ ღმერთთანა“ (ვაჟა-ფშაველა)

და ესეც მწერლის ნათქვამია, ოლონდ, უკვე თანამედროვე მწერლის: „ადამიანს მხოლოდ მაშინ შეგიძლია ზევიდან დახედო, როცა გინდა ნაქცეული წამოაყენო“ (გ. მარკესი).

დაიბადა 1979 წლის 4 ივნისს ქუთაისში. დაამთავრა აკაკი წერეთლის სახელობის კლასიკური გიმნაზია, რის შემდეგაც სწავლა განაგრძო აკაკი წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, ჟურნალისტიკის სპეციალობით. 2002 წელს, უნივერსიტეტის დამთავრებისთანავე, დააარსა ჟურნალი „სიმართლე“, რომლის რედაქტორიც თვითონვე იყო. 2004-2005 წლებში იმყოფებოდა უკრაინაში, 2005 წლიდან – თბილისში.

წერდა იუმორისტულ ფელეტონებს, მონაწილეობდა რუსთავი 2-ის პროექტში „იუმორისტული ფესტივალი“, წერდა სცენარებს საზოგადოებრივ არხზე რამდენიმე გუნდისათვის (გადაცემები „მხიარული რინგი“). მისი პირველი იუმორისტული ფელეტონი დაიბეჭდა 1998 წელს უნივერსიტეტის ჟურნალში „ჩვენი გზა“.

სულხან ნამჩევაცე როიალი

ჩემ წინ ჯერ მკრთალად, ნისლივით დაბურულად, მალე კი მკაფიოდ გამოჩნდა სისხლიანი პატარა დანა, მიკვირს, არ ვიცი საიდან გაჩნდა ოთახში ეს უცნაური საგანი, თუმცა გასაკვირი მართო დაბლაგველწვერიანი დანა როდია, ოთახიც უცნაურია, ხალხიც, რომლებსაც თეთრ ხალათებზე ეტყობათ პროფესია, ჯგროდ შემჩნეულ ადამიანებთან თეთრ-წითელა ზეწარს ვხედავ, რომლის ქვეშ ადამიანის ფორმაა მოტყეცილი, ყვირილი მინდა, არ გამომდის, ხროტიანისებრი ბგერებიც არ ირხვეიან პირიდან, მოულოდნელად რკინის გისოსებიანი კარი იღება და კაცი შემოდის, ვიცნობ, ჩემი მეგობარია, რატომღაც მე ვერ მამჩნევს და ცრემლიან, შეჯგუფებულ ადამიანებთან მიდის, თან შიშისგან თუ სიბრაზისგან ტუჩებს იჭამს, ვუახლოვდები, მინდა პასუხი მოვთხოვო არსებულ სიტუაციაზე, მაგრამ მას გარეთ გაჰყავს ცალთვალპატარა, დიდყურა ექიმი და ჩემს სმენას მხოლოდ ერთი კითხვა ეკვრის – რატომ?

მათი საუბრის მოსმენა შეუძლებელია, ექოსავით დიდხანს გრძელდება მეორე ოთახის ურდულის ხმა, თუმცა რა მეჯაბუშება, როცა ვერ გავთვითცნობიერებულვარ, აქ რა მინდა? ვინ მოკლეს? და ეს ხალხი. ვინაა, უახლოესი სულიერისკენ მტკიცე ნაბიჯით მივინევ და კითხვის დასასმელად ვემზადები, მაგრამ ახლოს მდგომი უცნობი ვერც მამჩნევს, ისე გამირბის, ვატყობ, რალაცის გაკეთებას ცდილობს, დიახ იგი მსუქან, ახალგაზრდა ქალს არიგებს, რომ მიცვალებულს სუდარა არ გადახადოს, მეც მიჩნდება რჩევის სურვილი (თუმცა მგონი აქეთ ვარ სარჩევი), მითუმეტეს ქალს ნაზი და საცოდავი თვალები აქვს, ცოდვია, მაგრამ იგი არ გვისმენს, საერთოდ აქ არავინ არავის არ უსმენს (მგონი გავიჟდი), არც არავინ ჩაგაჯინდება მომისმინეო, ყველანი გაფიქრებულს უმალ ასრულებენ, ახლაც ნაზსაცოდავთვალელებ ქალი თეთრ-წითელა ზეწარს, რომელსაც სისხლისფერი ამკარად მომატებია, ხელს ჰკიდებს და ცდილობს გვამს მოაშოროს, მიმხმარი სისხლი ხელს უშლის ქალს, მაგრამ მცირე ძალდატანება და იგი მიზანს აღწევს.

გარდაცვლილს სახე სისხლით აქვს მოსვრილი, ზეწარგადამხდელი ქალი ნყლით და სველი ნაჭრით ინყებს განმენდას, ადამიანის პროფილი ნელ-ნელა იკვეთება, უკვე ჩანს ღიად დარჩენილი ნაბლისფერი თვალები და ოდნავ კეხიანი ცხვირი, კიდევ ცოტაც და...

მკვდარი მე ვარ.

ყველაფერი სიზმარი მგონია და მუხლზე ჩქმეტას ვაპირებ, მაგრამ რით? არც ხელი მაქვს და არც ფეხი, შოშოთ გათანგული მივრბივარ კედელზე სურათივით გაკრული

სარკისკენ და ვიხედები, სარკიდან ისეთივე არარაობა მოჩანს, როგორიც ვარ, ე.ი. არაფერი.

ჩემდა გასაკვირად კომმარს ნელ-ნელა ვეჩვევი, ერთგვარი ცნობისმოყვარეობითაც კი ვუყურებ ჩემთვის მკვდარ სამყაროს, ახლა მხოლოდ ერთი სურვილი მამოძრავებს, გავიგო – პატარა დანა, რომელიც ახლა კარადაზე დაუდვიათ, ვინ გამიყარა?

მივინევ, როგორ ან რით არ ვიცი, მაგრამ მივინევ და ყურს ვუგდებ ცოცხალი სამყაროს მოქმედ ორგანიზმებს.

უეცრად ბნელდება (ჩემთვის ალბათ), თუმცა ჩამონოლილ უკუნეთში მაინც ვარჩევ ოთახში დაბრუნებულ მეგობარს და დიდყურება ექიმს, ხმაც მესმის მათი „დააპატიმრეთ საზოგადოება“, – ასე ამბობდაო – უხსნის ექიმი, მიღეს ისინიც ქრებიან. ბრბო რატომღაც ირონიულად მიცქერის, ერთ თვალად და აპრეზილ ტუჩად გადაქცეული, ბოლოს ყველაფერი ქრება და წინ ვხედავ სიბნელეს, ოღონდ მისი ყურება როგორც სინათლის ისე შეიძლება, ვხარხარებ, ისიც „მგონი ვხარხარებ“, განცდაც ისეთივე უცნობი მაქვს, როგორიც რეალობა.

დრო გაურკვეველად იფერფლება ჯოჯოხეთის ქვიშის საათში, ახალი შიშებით გატენილი მოულოდნელს ველი უდროობაში, ისიც იქმნება, ხილული სიბნელიდან ცისფერ ნისლში ვიჭრები, თითქოს ქამელეონივით ფერს იცვლის ჯოჯოხეთი, თუმცა ახალი მეტამორფოზაც მალევე ქრება და შორს ნავის ფორმის ყავისფერ ყუთს ვლანდავ, მე მასთან არ მივდივარ, შეუცნობელი ენერგია სამფეხა ძუკნა ძალღივით მიმათრევს მისკენ..

ის კუბოა ჩემი.

გინახავთ ალბათ მომღერალი, რომელიც დაბნელებულ სცენაზე დგას და მხოლოდ მასთან ანთია შუქი, ასე აღვიქვამ საკუთარ კუბოს გაუგებარ სივრცეში, უცებ თითქოს კონცერტი დამთავრდაო ყველაფერი ნათდება, გალერეასავით ჩანს უცნობი თუ ნაცნობი სახეები, რომლებიც ჩემს გვამს ეკვატორივით შემორტყმიან, მკივანა და მტირალა ბგერები კოლოებივით ულოგიკოდ დადიან ჰაერში, კიბებზე ფეხის ხმას ვგრძნობ და მეგობრების პლეადასაც ვამჩნევ, მათი შემოსვლისთანავე მტირალა და მკივანა ბგერები ერთი ოქტავით მაღლა იწევს, საინტერესო არაფერია (უკვე მოქმედებების ალტერნატივები მაქვს) და ოთახიდან გავდივარ, სულელური განზრახვით-მინდა სუფთა ჰაერი გადავყლაპო.

ეზო სასვსა მეზობლებით, ნაცნობებით, ჩემთვის პირველად დანახული ადამიანებით, ზოგი მოწყენილია, ზოგი მომღიმარი, ვგრძნობ მომენტალურად როგორ ელავს სისხლიანი პატარა დანა, რითაც ჩემი სულის ნავსაყუდელი უხამსი წერილივით დაფხრინეს, აზრში ჭაობივით ბუბუყებს აზრი: იქნებ აქა ჩემი მკვლეელი? ყურადღებით ვაკვირდები ცოცხალ ორგანიზმებს, უშედეგოდ, სახეზე დოლბანდით აკვრიათ თანაგრძნობა.

ისევ იწყება მოულოდნელობა, ისევ უცნაური განცდა ირევა ერთმანეთში ხარხარისა და შიშის ზღვარზე ამოტივტივებული, თუმცა ხალხს ვამჩნევ მომღიმართ თუ მოწყენილთ, ოღონდ სხვაგვარი ინტერპრეტაციით, მახინჯად, ბინძურ ცარცისფრად შეღებილთ, დასისხლული ხელებით მოამაყეთ, გამჭირვალე მუცელგატიკნულთ, ისინი ხარხარებენ, გამეტებით ურტყამენ ერთმანეთს სისხლიან ხელებს, მუცლებს ცომივით ზელენ ერთმანეთში, კვლავ ირონიობენ ერთ თვალად და აპრეხილ ტუჩად გადაქცეული, მიკვირს შერჩენილ სულსაც როგორ არ ვაზიდებ.

დრო გაურკვეველად იფერფლება ჯოჯოხეთის ქვიშის საათში, ცარიელ სივრცეში ვდგავარ, ოღონდ ნათელია იგი, უცნობი ფერებით შეღებილი, ვფიქრობ, მახსენდება ყველა სულიერი, ვისაც სიცოცხლეში ვიცნობდი, მაგრამ მათთან დაკავშირებული ცხოვრება მკვდარია ჩემთვის, ეს რატომ? რატომ? ვეკითხები გაუგებრობას და თითქოს პასუხად შორს ფერადი კვამლისგან აწყობილ კუბურ საგანს ვხედავ, ის როიალია, ნისლის ფერადი როიალი, იმდენად ვარ შეშინებული ერთიდაიგივობით, რომ როიალი ჩემთვის უღიდეხი განძია. ვუახლოვდები და ჩემდა გასაკვირად სულით ვხსნი ნისლის სახურავს. მხოლოდ შვიდი ნოტი ტორტმანობს საკრავზე დოდან დომდე, ვგრძნობ დო ითხოვს მოფერებას, მეც ვწვდები და კდემით, მოწინებით ვეამბორები, კლავიში ქვითინის ხმას გამოსცემს, შორს კი ქალის სხეული მოფრინავს, რომელსაც უამრავი ფერადი ჩიტი ახვევია და ქალღმერთის ფონს უქმნის, ის თანია, ჩემი დედამისის ანგელოზი, ჩამავალმზისფერი კაბა აცვია, მუხლთან ვნებიანად გაჭრილი და მახსენდება.

დო (სიყვარული)

- თქვენი მოთხრობა ნავიკითხე - მიახლოვდება ლამაზი, ცისფერთვალეა ქალიშვილი.
- და
- და ისე რა, არა უშავს - მეუბნება ის კეკლუც ტონში და ჩემ წინ ჯდება.
- უნივერსიტეტის აუდიტორიაში საშინლად ცხელა, ყვითელი პერანგის ორი ღილი გახსნილი მაქვს, უხერხული სიტუაციის გასამუხტად სწორედ ამ ვითარებას ვიყენებ.
- ცხელა - ვამბობ და გახსნილი პერანგით ტანს ვინიავებ.
- თანი - ეცინება ქალიშვილს და ხელს მიწვდის.
- სახი - ვეუბნები მეც და მისი ხუთი თითიდან ოთხს ვეხები.
- თანს ადრეც ვიცნობდი, ვიცნობდი ლამაზ ქალიშვილად, მომწონდა, მაგრამ მისი გაცნობა ვერ მოვახერხე, ახლა კი ჩემ წინ არაფიზიკური კანონით გამოცხადებული

ანგელოზივით მიდგას და მიღიმის. დახუთულ აუდიტორიაში არაფერი ხდება, უაზროდ ვიყურები აღმოსავლეთით და დასავლეთით, თვალბთან თანის კაბა მეჩერება, ვაკვირდები, ჩამავალმზისფერი, ერთიანი კაბა აცვია ქალიშვილს, სადღაც მკერდთან ოდნავ ოფლს ვამჩნევ, თითქოს ნამი ღრუბელივით მიჰკვრია ტანზე მოტკეცილ კაბას და სხეულს უგრძობს, თანი უხერხულად იმშუშნება, ჰგონია მის მკერდს მივჩერებივარ, მიწყრება, თუმცა ქალური თვისებებიც უმჟღავნდება და ტუჩებში ჩახატულ სიმკაცრეში ღიმილიც ერევა.

- თითქოს ვილაცას ბაძავ წერაში - მომხიბლავი ნიშნისმოგებით მიყურებს ის.

მიყვარს
- რაღაც აბსურდულიცაა - აგრძელებს იგი ჩემს ლიტერატურულ კრიტიკას.

- მოდი კაფეში ვილაპარაკოთ - უკიდურესად მოკრძალებული ტონით ვთავაზობ ქალიშვილს ადგილმდებარეობის შეცვლას.

თანი ისე ულოგიკოდ აქნევს თავს, რომ აუცილებლად დამთანხმდება.

- იცით...
- ვიცი - ვპასუხობ მე.
- თანს ეცინება, მხარზე ხელს მადებს და მომყვება.

4 მაგიდიან კაფეში ორნი სხედან, წინ წითელი საფერფლე დაუდგამთ და სიგარეტს აბოლებენ, ბარმენი უსაქმურობისგან მაგნიტოფონს აწვალავს, მე თანს ოდნავ ყეყეჩური სახით მივჩერებივარ, ქალიშვილს კი შავი პორთფელი მაგიდაზე დაუდვია და თვალბს ისეთ მიმართულებას აძლევს, რომ ვითომ ვერ მხედავს, არადა ვიცი, რომ მხედავს.

- მიყვარს
- რას დალევ? - ვეკითხები თანს.
- მხოლოდ ყავას - მპასუხობს იგი.
- 1 ყავა, 1 კონიაკი, 1 ხაჭაპური და 1 ნამცხვარი - ვიძლევი შეკვეთას მე და ალგებრაგახსენებულს ციფრი 1 ფრჩხილებგარეთ გამაქვს.

მაგიდაზე გამეფებული დუმილის გამო, სხეულის ნაწილები უხერხულად გვიწრიალებს, თანს კი ძალიან ლამაზი ცისფერი თვალბი აქვს, ვნებით ბოლომდე ავსებული.

- იცით, თქვენს მოთხრობაში, რაღაც კარგიც არის - აუდიტორიაში შეწყვეტილ საუბარს აგრძელებს თანი.
- თან, ასე მგონია, ახლა ჩემს მოთხრობებზე არ უნდა ვილაპარაკოთ.
- აბა რა ვქნათ? - უკვირს ქალიშვილს.
- სისულელეებზე ვილაპარაკოთ - მივანიშნებ მე.
- ხვდება და მპასუხობს:
- სისულელეებზე მხოლოდ სიყვარულის დროს ლაპარაკობენ.

ჯიბიდან სიგარეტს ვიღებ, მაგიდაზე დაგდებული სანთებელით ვუკიდებ, თეთრი ბოლი თვალბს მიწვავს, ცრემლი ნაკადულივით მეკიდება მარცხენა ლოყაზე.

- იქნებ, ახლა, ეს დროა? - ვამბობ და თვალბს ვისრევს.
- თანს ჩემი წინადადება არ უკვირს, რადგან მისი წინადადების ლოგიკურ დასასრულად ეჩვენება, ტუჩის ქვედა ნაწილს წინ წევს, ლამაზ თავს ზემოთ და ქვემოთ რამდენჯერმე ამოძრავებს.

– მგონი, მიყვარდებით თან – ვაძლიერებ მე პოზიციას.
– სახ, გჯერა ერთი ნახვით შეყვარების? – ელიძეა თანს.

შეკითხვა ხასიათს მიფუჭებს, რაღაც ძალზე მარტივი ჩანს, სიგარეტს ორ საშუალო ნაფაზს ვურტყამ და ირონიულად ვპასუხობ:

– არა.

თანს სისხლისფერი ტუჩი მკერდით ებურცება, ამკარად ნაწყენია, ჩვენ შორის ჩამონოლილ დუმილს ოფიციალური არღვევს, რომელსაც ვარდისფერ ლარნაკზე ყავა, კონიაკი და ნამცხვარი უდევს.

– ხაჭაპურიც მალე იქნება – ამბობს იგი და მიდის.

თანი ყავას წრუპავს, მე კონიაკს პატარა ჭიქაში ვისხამ და სადღეგრძელოს გარეშე ვსვამ.

– სულელი გგონივარ არა? – თვალები ეცრემლება თანს.

მე კონიაკს ისევ ვისხამ, ჭიქას ოდნავ დამცინავი მოძრაობით ვწევ და ღიმილით ვამბობ:

– ნუ გეშინია, სულელი ქალი ლოგინშია ჭკვიანი.

ვტიპობ რა.

ჩემს ლოყას ხელისგული და 4 თითის სამი მეოთხედი მთელი ძალით ხვდება, ყვითელ პერანგზე აგურისფერი კონიაკი მესხმება, შერცხვენილი თავს ვხრი და მხოლოდ ყურით ვგრძნობ თანის კარისკენ მიმავალ აჩქარებულ ნაბიჯებს. კაფეში მჯდომი 2 ადამიანი ცნობისმოყვარედ მიყურებს, მე ვითომ ვმშვიდდები და დინჯად ვინმენ დაწინრეკლულ კონიაკს.

– ხაჭაპური მოვიტანო? – დაცინვით მეუბნება ოფიციალტი.

ფეხზე ვდგები, დახლთან მივდივარ და ფულს ვიხდი.

– კრეტინი ვარ – ვაკეთებ შემდეგ დასკვნას და ქუჩაში გავდივარ.

ღამით თითქმის არ მძინავს, ვფიქრობ, ლოყაზე ახლაც მენწის ის ადგილი, სადაც თანის ლამაზი, თეთრი ხელი მომხვდა, მიყვარს – გამიელვებს ხანდახან თავში და მიხარია, მინდა გავანალიზო, რატომ მიყვარს? მხოლოდ ორი ფაქტი მახსენდება თანის გაოფლილი კაბა და ლოყაზე არც თუ ნაზად შეხებულ თითები, ნუთუ ოფლმა და სილის განწვანამ შეიძლება შეგაყვაროს ქალი? ეტყობა, შეიძლება ვამტკიცებ არსებული თეორემებით აქსიომას და ლამაზი სიზმრის იმედით ვიძინებ.

– მაპატიე თან – ვეუბნები მეორე დღეს ქუჩაში ლამაზი რხევით მიმავალ თანს.

ქალიშვილი არ ჩერდება, იგივე აჩქარებით მიდის და პასუხის ღირსადაც არ მხდის, შესანიშნავია ეს ყველაფერი.

– თან – მივსდევ მე და მხარზე ხელს ვახებ, ჩერდება, ამაყი, გოროზი მზერით მატყვევებს და თქვენობით მომმართავს:

– რა გნებავთ?

თუ რამეა მშვენიერი ამქვეყნად, ალბათ, ეს ლამაზი ქალის ამაყად ნათქვამი სისულელეა.

– მე შენ მიყვარხარ თან – ვამბობ მე და ქალიშვილს იმედიანად ვუტყვიერ.

არაფერს ამბობს, გოროზ გამომატყვევლებას ინარჩუნებს და ვითომ ზიზლით მომჩერებია, რამეს იტყვი და გაკოცებ – ვემუქრები სიტუაციით მოხიბლული თანს.

თანი არაფერს ამბობს, ჯარისკაცივით სწრაფად ტრიალდება და ლამაზი ნაბიჯებით მიდის.

– მიყვარხარ – ვყვირივარ მე და მის მოპირდაპირედ აქა-იქ ჩატეხილ ასფალტს მივუყვები.

ღამდება, შავი, ბრწყვიალა წერტილები ამკარად ჯაბნიან მზისფერს, ღამეს სიჩუმე მოაქვს, სადღაც მკვეთრად ისმის ჭრიჭინების ჭრიჭინი, რომელიც სიჩუმის შემადგენელი ნაწილი გეგონება კაცს.

მე ნახშირისფერ, პატარა მაგიდასთან ვზივარ, ხელში თეთრი, ულოგიკოდ გახეული ფურცელი მიჭირავს და წცივრს დავსცქერი, მაგიდაზე ლურჯი ტელეფონი დგას, მარცხენა ხელით ყურმილს ვწვდები, ნომერს ვკრებ და რამდენჯერმე ვუსმენ ბგერა „ტუ“-ს.

– გისმენთ – მესმის ყურმილიდან ნაცნობი ხმა.

– თან, შენ ხარ? – ვეკითხები.

– დიახ, რომელი ხართ?

– სახი ვარ – ვამბობ მე, გულში კი ვფიქრობ, მტყუნის რამდენიც იცი, ვინა ვარ.

– როგორ ხარ სახ? – რატომღაც ტკბილად ნათქვამი წინადადება მესმის ყურმილიდან.

ასეთი ტონით ნათქვამ ფრაზას არ ველი, განწყობა ოდნავ კონფლიქტური სიტუაციისთვის მაქვს მიმართული, ვიბნევი, ორ თრთოლვიან ამოსუნთქვას ვაკეთებ და ვპასუხობ:

– კარგად.

– რატომ დარეკე სახ?

– ისე.

– აი, ახლა მე მგონიხარ სულელი – ეცინება თანს.

– ნუ გეშინია, სულელი მამაკაცი ლოგინშია ჭკვიანი – დაბნეულობა მიქრება მე.

ყურში ვნებიანი, გამომწვევი სიცილის ბგერები ჩამესმის.

– მიყვარხარ თან.

– სახ, გჯერა ერთი ნახვით შეყვარების? – დამცინის თანი, მაგრამ მაინც არ გავს ეს დაცინვას.

– ხო – ვეუბნები მე და მის სიცილში ჩემს ღიმილს ვურევ.

– მგონი, ჩემთან შეხვედრას აპირებ? – მესმის ყურმილში ახალი ფრაზა, ვერ ვხვდები ხუმრობაა, დაცინვა თუ სიმართლე.

სტრატეგიისთვის მაინც დაცინვის ხაზს მივყვები.

– დამცინი თან? – ხმას ვიბრაზებ მე.

– არა, სრულიად სერიოზულად გეუბნები.

– სადაც გინდა თან.

– მაშინ უნივერსიტეტთან გადავწყვიტოთ.

– ხო კარგი, კარგად – რატომღაც სწრაფად ვემშვიდობები ქალიშვილს.

– კარგად – იძახის თანიც და მალევე ყურში მესმის აჩქარებული ბგერა, რომელიც უფრო ასო „ტუ“-ს მაგონებს.

მოვიფიქრეთ, ეკლესიის ეზო, არც კი ვიცი, პაემნისთვის ეს ადგილი რატომ შევარჩიე, მგონი ტაძრის საიდუმლო სიმშვიდით მინდოდა უფრო მეტი დატვირთვა მიმეცა სიტუაციისთვის, თანიც უმალვე დამეთანხმა, მარცხენა მკლავი 45 გრადუსით მოხარა და იგივე გრადუსით მოხრილ ჩემს მკლავში გაუყარა. ბედნიერი ვარ და ათას სისულელეს ვყვები, თანიც ბედნიერია და ათას სისულელეზე ეცინება, მალე ეკლესიის ეზოც მოჩანს, მოკრძალება

გვიჩნდება, ერთმანეთის მკლავებისგან ვთავისუფლდებით და პირველად ვინერთ.

– შემინდე ღმერთო ყველაფერი – ვფიქრობ მე და გუმბათის ზემოთ უზარმაზარ ჯვარს მივჩერებივარ.

ხალხი ცოტა ეკლესიაში, თანი თავსაფარს იფარებს და სანთელს ანთებს, ულოგიკოდ მეჩვენება მოდურ ტანსაცმელზე ზემოდან მაცქერალი თავსაფარი, თანს კი სანთელი სახეზე ანათებს და მხოლოდ მან და ღმერთმა იციან, რაზე საუბრობენ.

– მიყვარხარ თან – ვამბობ მე, როცა ეკლესიას ორმოციოდე მეტრით ვშორდებით.

– მეც – მესმის პასუხი დახრილი თავიდან, თანს ვუყურებ, უცნაური სახე აქვს, თითქოს გაფითრებულია, ქერა თმით შემოსილი თავი ძირს დაუხრია და ზიარჭურჭლურად დამდგარ გუბებს უაზროდ უყურებს.

– მეც – იძახის ისევ და გულში მეკვრის.

სხეულში სიამოვნებას ვგრძნობ, თანის შუბლი გულზე მაქვს მიბჯენილი, მარცხენა ხელს ქალიშვილს წელზე ვხვევ, თანი მკლავებს უფრო ძლიერ მიჭერს, მკერდზე რაღაც რბილი მეხება, ეს თანის მკერდია, მარტის ამინდით სიყვარულიდან ვნებაში გადავდივარ, თანის სახეს ხელებში ვიმწყვდევ და მბრწყინავი ცრემლებით დატვირთულ ქალიშვილს ტუჩებში ვკოცნი.

სახლში ოდნავ შეშინებული მივიღივარ, დიდი ბედნიერების მეშინია, რომელიღაც ბნელი ჩიხიდან დაბალი, მელოტი კაცი გამოდის, რომელსაც ხელში ნაბლისფერი ხელჯოხი უკავია, რატომღაც მე მიახლოვდება, ფიზიონომია ისეთი მაქვს, ვითომ ყურადღებას არ ვაქცევ, მაგრამ ის სწრაფად ამცირებს ჩვენ შორის მანძილს და ჩემ წინ მეფის დესპანივით ჩერდება.

– შენ, ეი – მიყვირის ის – შენ ხომ ჩემზე კარგად იცი, რომ სიყვარულის ღირსი არ ხარ, მწერლობას ცდილობ და იტანჯე, თუმცა მწერლობასაც ვერ მოერევი, შენ გვამი ხარ.

– რა თქვით – ენა მებმის, მიკვირს და მეშინია, მაგრამ მარტო მიკვირს და მეშინია, რადგან პატარა კაცის ხელჯოხის კაკუნი უკვე შორიდან მესმის, გავრბივარ.

– რა გჭირს სახ? – მეუბნება ამ ამბიდან ზუსტად ერთ წელიწადში თანი – დღეს რაღაც უგუნებოდ ხარ?

– ძალიან გიყვარვარ თან? – ვუბრუნებ კითხვას ქალიშვილს.

– ძალიან.

– რატომ?

ვიცი რომ შეკითხვა იდიოტურია, მაგრამ პასუხი მაინც მაინტერესებს, თანი გაოცებულია, ლურჯი თვალები კითხვებით აქვს ამოვსებული.

მელოტი, პატარა კაცის სიტყვები ჩამესმის ყურში და საკუთარი გრძობის წინააღმდეგ მინდება ქცევა, ხელოვანი ბედნიერი არ უნდა იყოს – ჩამძახის რაღაც ძალა და მე ამ ძალის ნააზრევს წინადადებად ვაქცევ:

– მე შენ მიგატოვებ თან და მერე უფრო დიდი სიყვარულით დაგიბრუნდები.

ქალიშვილს თვალებში შეკითხვები ქრება და მის ადგილს ტანჯვა იკავებს, უაზროდ და დამცინავად მივჩერებივარ, მსიამოვნებს, რომ ვუყვარვარ, თავი ღმერთი მგონია, თანი კი იობი, მან უნდა დაითმინოს, რომ სიყვარულით დასაჩუქრდეს.

– რა გინდა სახ? – ცრემლები მოდის თანს.

რომ არ მრცხვენოდეს, ამ ცრემლებს შუშაში შევიანახავდი და დავლევდი.

– რა გინდა სახ, რა სისულელებს მეუბნები? – იმეორებს თანი.

– არაფერი თან, არაფერი მინდა – ვფიქრობ ჩემთვის – ხელოვნებისთვის ვაკეთებ ყველაფერს.

თანს ნიკაპთან ხელს ვკიდებ და ჩემი ტუჩებისკენ მივიზიდავ (რომელიღაც უცხოურ ფილმში მაქვს ნანახი), ქალიშვილი მიძალიანდება, სახეში ხელს მირტყამს და გარბის.

მე კი ვფიქრობ, რომ ყველა მამაკაცის ინსტინქტი ვარ სპექტაკლად დადგმული, ვფიქრობ, რომ ამით საკუთარ გულჩვილობას ვებრძვი, ვფიქრობ, რომ ამით ზიზღად გარდაქმნილ სიყვარულს ვნახავ.

– შენ დიდ სიყვარულს ნახავ – ვიძახი მე და არაყს ვყიდულობ.

ვტიპობ რა.

– ეს ხუმრობა იყო თან – ვეუბნები მეორე დღით ეკლესიიდან მომავალ თანს.

არაფერს მპასუხობს, მიდის და მიდის.

– ეს ხუმრობა იყო გოგო – მეცინება მე (სიცილის გამოყენებით სიტუაციას ვიმუხტავ).

არაფერს მპასუხობს, მიდის და მიდის.

– აი მიყვარხარო – ნამუსზე ვაგდებ მე (ესეც ძალზე ამაზრზენად გამომდის შექმნილ ვითარებაში).

არაფერს მპასუხობს, მიდის და მიდის.

მის სხეულს წრეს ვურტყამ და წინ მეფის მცველივით ვესვტებო.

– გამიშვი – მეუბნება წყნარად.

– მიყვარხარ – ვამბობ მე და მიზეზებს ვხსნი.

– თფუ – იძახის თანი და გვერდს მივლის.

მიყვარს.

ნაფურთხს ვინმენდ და სახეში ვურტყამ, ვურტყამ გამეტებით, ცხვირიდან სისხლი მოსდის და ხელზე ეწვეთება.

– ბოზო – ვიძახი ბოლოს და ამაყად მივიღივარ.

ვტიპობ რა.

ცაზე სამი ვარსკლავია, რომლებიც ერთმანეთს შეერთებინ და ადამიანის არტერიას გვანან, დიდი დანით დაჭრილ ადამიანის არტერიას.

– მერე? – მეუბნება მამა პავლე.

– მერე ხელი დავარტყი და ამაყად წამოვედი.

– როდის იყო ეს?

– ერთი თვის წინათ.

– რატომ ჰქენი?

– არ ვიცი, მე კეთილი ვარ და მინდოდა ჩემი ნების საწინააღმდეგოდ შემოქმედა.

– ნუ მეპრანჭები ლამაზი სიტყვებით – სახე უმკაცრდება მამა პავლეს – შენ მწერალი ხარ, უფრო სწორად გინდა მწერალი იყო, მაგრამ განსაკუთრებულ ყურადღებას არავინ გაქცევს, თანი შენი საკუთარი პატივმოყვარეობისათვის გალახე, ახლა, ალბათ, უფრო წაიკითხავენ შენს მოთხრობებს.

– არ არის სწორი.

– დიახ, ასეა, რაც უფრო უნიჭოა ხელოვანი, მით უფრო აქტიურობს იგი ცხოვრებაში ბოროტებით თუ უცნაური სისულელებით.

– არ არის სწორი – ვამბობ მე ხმადაბლა და ვგრძნობ, მტკივა რაღაც, რომელიც სხეულის ორგანო არაა.

– სახ, ბიბლია ნაიკითხე – მეუბნება მამა პავლე და მიდის.

სახლში მივდივარ, გზაზე ის დაბალი, მელოტი კაცი მხვდება, მისი აღარ მეშინია, მელოტს ეტყობა რომ ნანყენია, რაღაცის თქმასაც აპირებს.

– ნადი შენი – ვაგინებ მე და გავრბივარ.

– თააან – ვყვირი მე, ზუსტად ახალი წლის ღამეს თანის სახლთან.

არავინ მპასუხობს.

– თააან – ვუმატებ ღრიალს.

ისევ სიჩუმე.

მთვრალი ვარ, ბიბლია ნაიკითხე და აღსარებაც ვთქვი, ზიარებას ველი. – მიდი ახლა გაქვს უფლება – დამარიგა მამა პავლემ.

– თააან – არც კი ვიცი, მერამდენეჯერ ვეძახი მე და თანის ორსართულიან ულამაზო სახლს მაქსიმალურად ვუახლოვდები.

კარი იღება და ღამის თეთრ შარვალში და წითელ ხალათში გამომწყვდეული ანგელოზი გამოდის, სახე ნამძინარევი აქვს, დიდ, ლურჯ თვალებში გაოცება უკრთის.

– რა გინდა? – ცივად მეკითხება.

ვიბნევი და შიშს ვგრძნობ, სიტყვები მეკარგება, ყელი თითქოს თიხით მაქვს ამოვსებული, თანი კი ზედმეტად ირონიული სახით მიახლოვდება და ტუჩებში ვნებიანად მკოცნის, ვერ ვინძრევი, ქალიშვილს ხალათი ძვრება, თუმცა ყურადღებას არ აქცევს და კოცნას განაგრძობს.

– არა, თან, ნუ იზამ ასე – ლაჩარავით ვეძახი მე.

– ხომ ნახე ის, რაც გინდოდა – ხარხარებს თანი და სახლში შედის. ყურებში კარის მიკეტვის ხმა ჩამესმის და ვხვდები, რომ ვეზიზღები.

– რომელი ხარ? – ავიღე ყურმილი მე.

– მე ვარ ნაკი – მომესმა ყურმილიდან მეგობრის ხმა.

– ხო, რა იყო ნაკ ამ შუალამეს რომ გამაღვიძე?

– თანი გათხოვდა სახ.

ახლა ჩემსა და როიალს შორის თანი დგას, ჩამავალმზისფერი კაბა აცვია, ვამჩნევ პატარა, ღრუბლის ფორმის ოფლს, ქალიშვილი სადღაც შორს იყურება, გარშემო უამრავი ჩიტი ახვევია, რომლებიც 12 გენიოსი კომპოზიტორის მუსიკას ერთდროულად ჭიკჭიკებენ, უცებ ერთი ჩიტი მიახლოვდება და სულში მინისკარტებს, უაზროდ ვაფაფხურებ სულს აქეთ-იქით და ჩიტის მოშორებას ვცდილობ.

– მაპატიებ თან – ბოროტ ჩიტთან ერთად ვუახლოვდები ქალიშვილს, ჩიტი მშორდება და ჭიკჭიკს იწყებს, თანს თავი ზურგთან მიაქვს და თვალებს ხუჭავს, მე მის ფეხებს ვეხები, რომლებიც ფეხები კი არა ფეხებფორმამიღებული ჰაერია და სულს ვუბერავ, თანი ხელს მადებს, სულიერ ორგაზმს ვგრძნობ, ვტირი, სულს იმქვეყნიური მარტო ცრემლები აქვს, თანიც ტირის, ვგრძნობ როგორ მენვეთება წითელი ფერის ცრემლები, ჩიტები კი 12 გენიოსის სიმღერას ჭიკჭიკებენ.

– მაპატიე თან – კიდევ ერთხელ ვიძახი მე, თანი კი პატარავდება და ჩემს წინ პატარა ჩიტად იქცევა, ბოლოს ისიც სხვა ჩიტებში ირევა და სადღაც მიფრინავს, მიფრი-

ნავს ბევრი ჩიტი სადღაც, ერთი მათგანი კი თანია, ჩამავალმზისფერი ჩიტი.

უკნიდან ხმაური მესმის, როიალი ზემოთ და ქვემოთ დახტის, სწრაფად მივდივარ მასთან და მეორე ნოტს რეს ვეამბორები, გარემო მონყენილ ფერს იღებს, სიჩუმე მესმის როგორც ხმაური და ჩემ წინ დედაჩემს ვხედავ, ხელები თიხასავით აქვს დედას გამაგრებული, იგი არასდროს ყოფილა ბედნიერი – ვფიქრობ მე, დედაჩემი კი სიყვარულით მიყურებს და მძიმედ სუნთქავს, მერე თავზე დაფარებულ შავ შალს თოვლის გუნდის ფორმას აძლევს და მესვრის, თავშალი ჩემს სულს ეხვევა და შიგ რაღაცებს ყრის, მე ვგრძნობ, როგორ ვივსები წარსულით და მახსენდება.

რე (დედა)

– უნდა ნავიდე სახლიდან, სხვა ქვეყანაში უნდა ნავიდე, მეზიზღება აქაურობა, – რაც შეიძლება მშვიდად ვამბობ მე და გაზთან მდგარ დედას მივჩერებივარ.

დედა სახამებელს ხარშავს, ქვაბიდან ულოგიკო ორთქლი პირდაპირ სახეში ხვდება, ტკივა, დალილია, მაგრამ მაინც რეცხვას აპირებს.

– დედა, უნდა ნავიდე – ხმას ვუნწევ მე.

კვლავ დუმილი, დედაჩემი ჯიუტად მისჩერებია ადულებულ სახამებელს.

სიმშვიდე თუ სხვა რაღაც კონტროლს მაკარგვინებს და ხმამალა ვბლავი.

– უნდა ნავიდე დედა.

– ნადი მერე, ვინ გიშლის – მეუბნება დედა.

ასეთი პასუხი მაიძულებს, დაბალი ხმით ვილაპარაკო.

– ფული მინდა.

– იშოვე მერე.

– სად ვიშოვო?

– მე არ მაქვს ფული.

– ისეხე.

– ვისგან, გეკითხები.

– არ მაინტერესებს, ისეხე.

– ვისგან გეკითხები?

– ვინმესგან.

– მაინც სად აპირებ წასვლას?

– არ ვიცი, სადღაც.

– ვერაფერს ვერ გააკეთებ.

– რატომ?

– ჩემი შვილი ხარ და ვიცი, შენ ფულს ვერ იშოვი.

– არა, ვიშოვი და მალე დავბრუნდები.

– არსადაც არ წახვალ.

– წავალ.

– არ წახვალ – ამოგუდული ხმით ამბობს დედაჩემი და ცრემლი ერევა – არ წახვალ, მე ავად ვარ, მარტო მტოვებ, არ წახვალ.

წესით უნდა დავამშვიდო დედა, მაგრამ ეს სისაწყლე უფრო მაცოფებს, მისი ქვითინით ჩემს უბადრუკობას ვგრძნობ, არ შემიძლია, მივიდე და დავამშვიდო, პირიქით, ფეხს ბრაზიანად ვიქნევ და კარებს ვურტყამ.

– ვიშოვი და წავალ – ვიძახი გაცოფებული, ოთახიდან გავრბივარ და ლოგინზე დავემხობი. დაკეტილი კარები-

დან დედაჩემის ჩუმი ქვითინი მესმის, ნერვები გულში კოლოებივით მესხვა და მკბენს, სიმწრისაგან ტუჩებს ვიჭამ, ადამიანს, რომელიც ყველაზე მეტად მიყვარს, გულს ვტკენ, უფრო ის მაცოფებს, რომ შემოძლია გული არ ვატკინო და მაინც ვტკენ, ახლაც იმის მაგივრად რომ ლოგინში ვეგდო და მის დამშვიდებას დაველოდო, დედაჩემთან მივდივარ და ვამბობ:

– მეზობელს რომ ვუთხრათ ფული.

მე რომ დედაჩემი ვიყო, ჩემნაირ შვილს შევიზიზღებდი, მაგრამ დედაჩემი ანგელოზია დედამინაზე, თვალები ჩემი სიყვარულით აქვს სავსე და ტირის.

– კარგი რა დე, ფულს ჩამოვიტან და ჩამოვალ, შენთან მეზობლები დარჩებიან.

დედაჩემი მოულოდნელად ფეხზე დგება და გულში მიკრავს.

– არ წახვიდე შვილო – ჩამჩურჩულებს და კისერთან მის ცრემლებს ვგრძნობ.

– კარგი რა, ნუ ტირიხარ, მალე ჩამოვალ – ვიძახი მე.

დედა ხელს მიშვებს, თეთრი, ოდნავ დაჭმუჭნული ცხვირსახოცით თვალებს იწმენდს და მეუბნება:

– რამდენი გინდა?

ამ სიტყვებში არის რაღაც ამაზრზენი, ვტრიალდები და სხვა ოთახში გავდივარ.

* * *

– ანკეტა შეავსეთ – მეუბნება აეროპორტში ქერა, უცნობი გოგონა და ქალადს მანვდის, კარგ გუნებაზე ვარ და ქალისადმი ქათინაურების ფრქვევით ვავსებ ფურცელს.

– კარგად იყავით – მემშვიდობება ქერა და არ მილიმის.

სიცივია, თეთრი თოვლი მკვდარ თოლისასავით გდია ქალაქში, წითელზოლიან ტაქსის ვაჩერებ და სასტუმროში მივდივარ.

ოთახში ათას გეგმას ვაწყობ, ოცნებებში უკვე მდიდარი ვარ და სახლში ამაყად ვბრუნდები, გვერდზე თეთრი, არცთუ ლამაზი გოგო მინევს, რომელიც ოცნებებში ხელს არ მიშლის, ხანდახან სიგარეტს გამომართმევს და მეუბნება: ხომ კარგი ძუძუები მაქვს. მე გულაღმიდან გულდაღმა გადავბრუნდები და მკერდს ვუკოცნი.

თენდება, ტაქსის ოფისთან ვაჩერებ და დინჯი იერით გადმოვდივარ, ქიმიის უახლესი მიღწევებით გალამაზებულ ოთახში ღიპიანი კაცი მხვდება და მესალმება.

– გაგიმარჯოს – ვამბობ მეც.

– ბევრი არ მცალია – დამცინავად მიყურებს ღიპიანი

– აი შენი კონტრაქტი.

უცხო ასოებით დაწერილ ფურცელს თვალს ვაყოლებ და ხმის კანკალით ვიძახი:

– ჩვენ ხომ 300-ზე შევთანხმდით.

– გასაგებია, არ ხართ თანახმა – კიდევ უფრო დამცინავად იძახის ღიპიანი და ხელით მანიშნებს თავისუფალი ხარო.

თვალწინ დედა მიდგას, მისი სიტყვები მახსენდება, დედაჩემი ახლა ალბათ ლოგინზე წევს და ჩემი ლანდით გულს აყოლებს.

– თანახმა ვარ – ჩუმიად ვლულულულებ მე და ფურცელზე ხელს ვანერ.

დიდ, ყინვით გამწარებულ მინდორზე ვდგავარ, მძიმე, უხეში ტანსაცმელი მაცვია.

– აი ეს უნდა გავხეხოთ და შეველებოთ – მეუბნება ჩემი მენყვილე მუშა და უზარმაზარ ძრავას მაჩვენებს.

თოვს და თოვს, ჯოჯოხეთში აკივლებული ემპაკივით კივის ქარი.

– ნუ გეშინია, მიეჩვევი – მამშვიდებას კეთილთვალეებიანი მენყვილე და უშაქრო ჩაის მთავაზობს.

ვხეხავ ძრავას, ამ სამუშაოთი ბინის და საჭმლის ხარჯებს, ალბათ, გავისტუმრებ.

– არაყს სვამ? – მეკითხება კეთილთვალეა და უფერო სათვალისაგან ღიმილით მიყურებს.

– ხო – ვპასუხობ მე.

– აჰა ფული, ნადი იყიდე, სალამოს დავლიოთ.

ვგრძნობ, რომ მენყვილეს ვეცოდები, თითქმის მამად მეკუთვინის, ჩაის ჭიქას თოვლზე ვდგამ და მალაზიაში მივდივარ. ხომ ძნელია მარტოობა, მაგრამ სხვაგან მარტოობა თვითმკვლელობაა.

2 თვე გადის, ყოველდღე ვსვამ, არ დაღვე და მოკვდები – მეხუმრება კეთილთვალეა, სალამოს სახლში თეთრი, არცთუ ლამაზი გოგო მხვდება და ალბათ უკვე მეთათსედ მეკითხება, ხომ კარგი ძუძუები მაქვს? ამ ქალს რაღაც მაინც აქვს საამაყო – ვფიქრომ მე და დედა მახსენდება, სახლში ნახევრად დამტვრეულ სანოღში წევს, ჩემი ლანდით გულს იწყნარებს.

ფულს სახლში ვერ ვაგზავნი, ის კი არა და დედაჩემმა ორჯერ აქეთ გამომიგზავნა თანხა, ნამუხის ყოველ ღამე კიბოსავით მღრღნის, საყვედურსაც არ მითვლის, მიჩრჩენია მლანძღოს და მწყევლოს, მაგრამ დედაჩემი მაქვებს.

– გაყოჩაღებულია სახი, თავს არ ზოგავს იქ – მომესმა ერთხელ დედაჩემის ხმა ტელეფონში, მეზობლებში და ნათესავებში ასე ამბობს იგი.

მძულს და მეზიზღება ჩემი თავი, ხანდახან მოთხრობები მახსენდება, ქვრივი ქალივით მიტოვებული, რამდენჯერმე წერაც ვცადე, არ გამომდის, რაღაც ფილოსოფიურ სისულელეს ვიღებ, ვსვამ, არაყს ვერ ვიტან, მაგრამ მაინც ვსვამ, რადგან სიმთვრალეში ირონიული, ზიზღიანი ფიქრები უფრო თამამი მიხდება და რეალობისაგან მთიშავს, ხანდახან ისეთ რამეს გავიფიქრებ, ჩემი სხეულის ფერფლად ქცევა მინდა, სიმთვრალეში კი საკუთარი თავის სიძულვილი მიყურდება და მის ადგილს ირონია იკავებს კაცობრიობისადმი, ირონიას კი შვება მოაქვს.

სად არ ვსვამ, სახლში, ქუჩაში, ქვაზე, კეთილთვალეებიანი მენყვილესთან, შემდეგ ცხოვრებაზე დაბოლმილი ვბლავი, სიყვარულს ვადიდებ, ადამიანად ყოფნა მინდება.

გათენდება, მყრალი ფიქრები ისევ მასკდება და ისევ არაყი.

არაყი ქუჩაში, სახლში, ქვაზე.

ისევ გათენდება.

და ერთ გათენებაზე სიკვდილი მოგინდება ადამიანს. ო, ღამეც, შიში თორემ არ გაგათენებდი – ვემუქრები ღამეს.

სწორედ უცხო ქვეყანაში მიყალიბდება ცხოვრების ჩემბური და ურყევი კონცეფცია.

ფულია ყველაფერი, სიყვარული, მეგობრობა, თავდადება, კაცობა, თვით სიკეთეც ფულია, სრულყოფილი

არაფერია ამქვეყნად, მაგრამ ყველაზე მეტად ფული განთავისუფლებს შიშისაგან.

შიში ორნაირია:

სიკვდილის და სირცხვილის.

ხიფათი – სიკვდილის შიშს შობს, ფიქრი სირცხვილის, გმირები სირცხვილის შიშით არიან ატანილნი, ლაჩრები ორივეს შიშით, მნიშვნელობა არა აქვს, ორივე შიში ეგოისტად აყალიბებს ადამიანს, ყველა ადამიანი ეგოისტია – ლაჩარიც და გმირიც.

ყველაზე მეტად თავისუფალი მაშინ ხარ, ფული თუ გაქვს, მაშინ შენში უფრო მეტი „ჩვენაა“ ვიდრე „მე“.

ფული თავისუფლებაა.

თავისუფლება ყველაფერია, გარდა ეგოიზმისა.

ეგოიზმი შურია.

შური ბოროტებაა.

ფული ყველაფერია, მაგრამ ის რომ იშოვო, უნდა მოიტყუო, მოკლა, დაჩაგრო, შეგშურდეს.

ფული რომ იშოვო, უფრო „მე“ უნდა გქონდეს, ვიდრე „ჩვენ“.

ფული რომ იშოვო, ეგოისტი უნდა იყო.

ეგოიზმი შურია.

შური ბოროტებაა.

რა გამოდის.

კეთილი რომ იყო, ფული უნდა გქონდეს, ფული რომ გქონდეს, ბოროტი უნდა იყო.

ო, ღამევე, შიში თორემ არ გაგათენებდი – ვემუქრები ყოველდღე ღამეს.

მაგრამ მაინც ვითენებ და მენყვილესთან ერთად უზარმაზარ ძრავას ვხეხავ.

თბება ქალაქში, ხის ბუმბლი მოსდებია ყველაფერს, მე ჭუჭყიან ოთახში ვზივარ და არაყს ვსვამ, მოულოდნელად კარი იღება და ღიპიანი უფროსი შემოდის.

– მოდი აქ – სიძულვილით მეძახის ის.

მივდივარ.

– პირი გააღე.

ვალბე.

ღიპიანი პირში მყნოსავს, შემდეგ ბრაზიან სახეს იღებს და თავში მუჭს მირტყამს.

– სვამ არა, შენი დედა – მაგინებს.

დედა მახსენდება, იგი ალბათ ახლა ლოგინზე წევს და ჩემი ლანდით მშვიდდება.

პირველი მუშტი პირდაპირ ცხვირში ხვდება, მერე ნიხლი უღებავს ნითლად მსუქან სახეს, ბოლოს მოურიდებლად მოქნეული ხელი მუცელს უტორტმანებს და ძირს ვარდება.

ფანჯარაზე ორი, უემოციო სახის ბელურა ზის და ულოგიკოდ ხტის.

– სახელი? – მეკითხება შავთვალა გამომძიებელი.

– სახი – ვპასუხობ მე და კანკალს ვერ ვიკავებ.

– რატომ დაარტყი? – მყრალი ოხშივარი ამოსდის პირიდან გამომძიებელს.

ვუხსნი, არ სჯერათ, ერთი წელიწადი ციხეში მიწევს ყოფნა.

და მაშინ პირველად ვგრძნობ, რომ ცუდი ადამიანი არა ვარ, რადგან მთელი ეს დღეები ჩემზე კი არა დედაზე ვფიქრობ.

არა, არი კიდევ რალაც ფულის გარდა სახ – ვეუბნები ჩემს თავს საკნის მართკუთხედ ნარზე შემომჯდარი.

ღამდება, ნესტით გატენილ საკანში ნივთები ერთმანეთს ემსგავსება, მესმის 4 პატიმრის განსხვავებული ინტერპრეტაციის ხვრინვა, რატომღაც, რალაც გაურკვეველ საგანს დაჯინებით მივჩერებივარ, უცებ საგანი ირყევა და ადამიანის ფორმას იღებს, მოუშორებელი მზერით ამ ადამიანში მელოტ, ხელჯოხიან კაცს შევიცნობ, სწრაფი მოძრაობით სხეულით 90 გრადუსიან კუთხეს ვქმნი და ყვირილს ვაპირებ, მელოტი ჰაერში დაფრინავს და ქალივით პლასტიკურად ცეკვავს.

– რა გინდა? – ჩურჩულით ვეკითხები მე.

– თაობები იცვლებიან, ღარიბები ტირიან, მდიდრები იციინან – მღერის ის და გრძელ ენას ძალღივით მიყოფს.

– ვინ ხარ?

– ჯამბაზი, ყველასგან მიტოვებული, ნიჭიერი ჯამბაზი.

– რა გინდა ჩემთან ჯამბაზო?

– მინდა გასწავლო, რომ სიკეთე ბოროტთა თვალში სისულელეა, შურიანთა თვალში – მეტიწრობა, მხოლოდ ღირსეულთა ხვედრია, აღიარონ იგი უპირატესობად, ღირსეულები კი არ არიან, ჩვენ დავრჩით ჯამბაზები დედამიწაზე.

სიტყვებთან ერთად მელოტი ქრება და ღამეში ადამიანის ანაბეჭდს ტოვებს, – თვალებს ვხუჭავ და ვიძინებ.

– ადე ზევით ნაბოზარო – ჩამესმის ძილში ხმა და წელში ნიხლი მხვდება, თვალებს სწრაფად ვახელ, წინ უცნობი მამაკაცი დგას და საჩხუბრად გამზადებული ქმინავს.

– დღეიდან საკანში გააკეთებ იმას, რასაც მე გეტყვი – მეუბნება უცნობი, რომელსაც დიდი თავი აქვს.

– დღეს შემოიყვანეს – ვხვდები და დანარჩენ პატიმრებს ვაკვირდები, ყველას შიში აქვს სახეზე ალბეჭდილი.

– მკიდიხარ – ვიძახი და ფეხზე ვდგები.

დიდთავა სახეში მუჭს მირტყამს, სისხლი თაფლივით ნელა მონვეთავს ლოყაზე, უცნობს სხვა პატიმრებიც ეხმარებიან და სასტიკად მცემენ.

– შენი ეროვნების ხალხი ფეხებს უნდა მიკოცნიდნენ – ამბობს უცნობი და ტკივილებით მოკანკალე სხეულზე მაფურთხებს.

სიცოცხლე მინდა, დედის ნახვა მინდა, ჩემს ქვეყანაში მინდა და ბედს ვეგუები. სული იმუნიტეტად სილაჩრეს ირჩევს, ამიტომ საცოდავი მზერით ნარიდან ჩამოვდივარ და უცნობს ვუთმობ.

– მკვლელია – მეუბნება ღამით ერთი პატიმარი.

ჭუჭყიან იატაკზე თავის სამყოფელში ჟანგისფერი პატარა ტარაკანა მიხობავს.

ოთახს ვგვი, დანარჩენი პატიმრები კარტს თამაშობენ, მხოლოდ დიდთავა არის ნარზე წამოწოლილი.

– მოდი აქ – მეძახის ის.

მივდივარ.

– ჩემთან ნარის ქვეშ კარგად არ არის გამოგვილი.

მივდივარ და ხელმეორედ ვგვი.

– მაღადეც – მეუბნება ის და სტვენს.

მხოლოდ ბოროტ ადამიანებს ანიჭებთ მბრძანებლობა სიამოვნებას – ვასკვნი მე და ეჭვი მიჩნდება, რომ მეც ბოროტი ვარ.

ორ თვეში კიდევ ექვსჯერ მცემა, ხელსაც არ ვუბრუნებ, ვიცი მომკლავს, არადა რამდენჯერ მიფიქრია აქ, უცხო ქვეყანაში თვითმკვლელობაზე, ახლა კი ეს „ღვთისნიერი“ გამათავისუფლებდა უდიდესი ცოდვისგან, მაგრამ მათ, ვინც ბევრს ფიქრობს თვითმკვლელობაზე, ყველაზე მეტად უყვართ სიცოცხლე, მეც იმუნიტეტად სილაჩრეს ვიყენებ და ვცოცხლობ.

ჯამბაზი ვარ.

დედა კი სახლში ზის და ჩემი ლანდით სულდგმულობს.

– მამა პავლე, აქ საიდან მოხვდით – მიხარია მე და მამოს ვეხვევი.

– სახ დედაშენი...

მახსენდება უნივერსიტეტი რომ დავამთავრე, დედა ძალიან გახარებული იყო, პირველად და უკანასკნელად გავიგონე მამინ მისი სიმღერა.

– ჯადოსნურ, ჯადოსნურ ქალაქში მივქრევიარ – მღეროდა ის.

– გარდაიცვალა – დაასრულა მამა პავლემ.

დიდთავაც კი თანაგრძნობით მიყურებს, მე კი მისკენ გავრბივარ და სახეში ფეხს ვურტყამ.

– მოკვდება – ყვირის მამაო და დიდთავას სისხლით შეღებილი კარისკენ მივყავარ.

შურისძიებაა ცხოვრების მთავარი არტერია.

– რამ მოკლა? – ვეკითხები მამა პავლეს.

– გულმა.

გული და მე სინონიმები ვართ დედაჩემისთვის.

* * *

– დედა სამოთხე როგორია? – ვეკითხები დედის სულს, ჩემი ცრუ დაფიცვებით დანაოჭებულს.

დედა თავშალს იხვევს და გარბის, იცის, რომ სინანული უნდა გავუზიარო, მას არ სჭირდება ჩემი პატიება.

– დედა როგორია სამოთხე? – მივდექე მე.

ის კი ქრება და სუნს ტოვებს, საოცრად ლამაზ სუნს, რომელსაც საგნის ფორმა აქვს მიღებული და სანთელს ჰგავს.

როიალის ხმა მესმის, მაღაყებით მივფრინავ მისკენ და „მის“ ვიღებ, როიალის წინ დიდ ჯვარს ვხედავ. რომელიც ადამიანის მთელ სხეულზე არის მიკრული, ჯვრისა და ადამიანის ჰიბრიდი მიხლოვდება და მამა პავლეს სახეც იკვეთება, იგი ჯვარს იხსნის და მისი დახმარებით ჩემს სულს მალლა სწევს, მე ვგრძნობ, როგორ ვივსები წარსულით და მახსენდება.

მი (მამა პავლე)

– ვიცოდი, მონასტერში რომ ვერ გაჩერდებოდი – ელიძე მამა პავლეს.

– საიდან იცოდი? – მიკვირს მე.

– ადამიანების ორი კატეგორია არსებობს, ერთნი, რომლებიც შეიძლება ბოროტებიც იყვნენ, მაგრამ შეუძლიათ მონასტერში ცხოვრება და მეორენი, რომლებიც შეიძლება ძალიან კარგი პიროვნებები იყვნენ, მაგრამ მონასტერში ვერ ჩერდებიან, მონასტერში ყოფნას რაღაც თვისება უნდა, რომლის სახელიც მე არ ვიცი, შეიძლება ნებისყოფა ჰქვია, მაგრამ „შეიძლება“.

მამა პავლეს თეთრი შუბლი აქვს, სულ მიკვირს, რატომ აქვთ სასულიერო პირებს თეთრი შუბლი, – მარხვამ იცის – მიხსნის მამაო, მაგრამ არ მჯერა.

– მაინც რატომ ვერ გაჩერდი? – მეკითხება მამა პავლე.

– არ ვიცი, ვერ გავუძელი – ვპასუხობ მე.

– ახლა რას აპირებ?

– წერას.

– რომ არ გამოგივიდეს?

– მამინ გავყვები ცხოვრების დინებას იმ სიჩქარით, რა სიჩქარითაც დადის.

– სიტყვებით პრანჭვას მაინც ვერ გადაეჩრვიე არა? – იცინის მამაო.

მეც ვიცინი.

– ცოლი მოიყვანე სახ – სერიოზულად მეუბნება მამა პავლე.

– ვეცდები.

მგონი, ერთი მეგობარი მყავს – მამა პავლე – ვასკენი მე.

– თანი ქმარს გაშორდა სახ – მაკვირდება მამაო.

თანის ქმარგაცილება არავითარ რეაქციას არ მაძლევს.

– მერე რა ვქნა, მე მოვიყვანო? – ვიღვარძლები და უხერხულად ვახველებ.

– არა, მიხედე არ გაბოზდეს.

– რატომ უნდა გაბოზდეს?

– მიხედე – მეუბნება მამა პავლე და მიდის.

გზაზე დაბალი, მელოტი ხელჯოხიანი კაცი მელასავით მოცუნცულვებს, სწრაფად მიახლოვდება, არ ვიცი როგორ, მაგრამ პირს მალეზინებს და ქალაღდს მტენის. კბილებში გაჩხერილ ფურცელს სწრაფად ვიღებ და ნანერს ვამჩნევ – კერპები იმსხვრევიან – წერია დალორ-ნკილ ქალაღდზე.

– გაიგე – სიცილში არეული ხველებით ამბობს ხელჯოხიანი – ისე, მე მოგატყუე, ჯამბაზი არა ვარ, მე ხის ფანჯრებს ვამსხვრევ, ვერ ვიტან დურგლებს.

მელოტი ქრება და ადგილზე დიდ ნახველს ტოვებს.

– სააახ – ყვირის ჩემს კარებთან მამა პავლე – სახ კარი გამიღე.

კარს სწრაფად ვაღებ და გაფითრებული მამა პავლესაგან მინდა შევიტყო, რა მოხდა. მამაო ტირის და ტუჩებს იჭამს.

– რა მოხდა მამაო? – კიდევ ვიმეორებ შეკითხვას.

– მე მკვლეელი ვარ სახ.

ტვინი ვერ ხარშავს ამ სიტყვებს, ამიტომ ვიცინი.

– დალიეთ მამაო.

– მე მკვლეელი ვარ, სახ.

– რატომ ხართ მკვლეელი, ქალს ნდომით შეხედეთ? – კვლავ ვიცინი.

მამა პავლე ოთახში შემოდის და ნყალს ითხოვს, შემდეგ ქალაღდის ნაგლეჯს მაძლევს და მეუბნება:

– ნაიკითხე.

ვკითხულობ.

„შენი ნაყოფი ცოდვითაა სავსე, ამიტომ ის და მე ვმათხოვრობთ განსანმენდად“.

– რა არის ეს მამაო? – მიკვირს მე.

– ჩემი ცოლის წერილია, სახ, მომისმინე მე 14 წლის წინათ მილიციაში ვმუშაობდი და ხალხს ვხვრეტდი.

მეცინება.

– რა გაცინებს, მართლა ვხვრეტდი, ერთ ბნელ იზოლატორში, მხოლოდ ორი მოვკალი, მე უპატრონოთა სახლში გავიზარდე და იქიდან პირდაპირ წავედი ჯოჯოხეთში, მერე ცოლი შევირთე სახ, მონასტერში გაზრდილი გოგო, შვილიც მეყოლა, მერე მან ყველაფერი გაიგო და გამშორდა, 10 წელია, არ მინახავს, მე კი თვითმკვლევლობისგან მეუფემ მიხსნა და 3 წელიწადში მღვდლად ვეკურთხე. გაოგნებისგან პირი მიშრება და წყალს ვსვამ.

– მონასტერში რატომ არ წახვედი?

– მეუფე მიხვდა, რომ მონასტერში მოვკვდებოდი და სიკეთის კეთების საშუალება მომცა, მონასტერში მალე წავალ, მე უკვე ვალი ნაწილობრივ მოვიხადე, მთლიანად კი ვერასდროს მოვიხდი, სახ, მინდა, რომ ჩემი ცოლი და შვილი ნახო, მე ვერ ვიპოვი და თუ ვიპოვი, აზრი არა აქვს, მე წავედი სახ.

მამაო მეხვევა და მიდის.

– ახლა უკვე მარტო დავრჩები დედამინაზე – ვფიქრობ მე.

მამა პავლე ჯვარს ხელში ატრიალებს, იცინის და მეუბნება:

– გახსოვს სახ, ერთხელ რა მითხარი – მხოლოდ დიდი ცოდვის მონანიებას აქვსო ხიბლი, არა სახ ასე არაა, მხოლოდ მონანიებული ცოდვების მერე იწყება ცხოვრება, ახლა მე მონასტერში ვარ და არ არსებობს ჩემზე ბედნიერი ადამიანი, დაიმახსოვრე სახ, მოძღვარი მანამდეა საჭირო, სანამ ადამიანი არ ფიქრობს მოძღვარზე, მოძღვართან მისულ ადამიანს მოძღვარი აღარ სჭირდება.

მამა პავლე სწრაფად მიდის და ჯვარს მიტოვებს, უკნიდან საათის წიკნიკი მესმის, როიალს ვუახლოვდები და ფას ვიღებ, შორიდან მელოტი, დაბალი, მსუქანი, კაცუნა მოდის და მახსენდება.

ფა (ეჭვისი საათი სიცოცხლიდან)

– ეძიეთ და პოვეთ, დააკაუნეთ და გაგიღებენ, გაიღეთ მონყალება კეთილო ადამიანებო, თორემ გამოდის ქრისტე ცდებოდა შეფასებებში – მესმის გარედან მათხოვრის ხმა.

მონითალო, არაბულ ტახტზე ვწევარ და გაშუმებული თვალებით თეთრად შეღებულ ჭერს მივჩერებივარ, ვფიქრობ, თუმცა არაიდენტური შინაარსის აზრები ერთ მთლიან ფიქრად არ მიყალიბდება, სხეულიც თვალებივით მაქვს გაშუმებული, გეგონებათ დიდი, ტალახიანი ქვა დეცს ტახტზე, მოულოდნელად ფიქრებში მუქი საღებავით საათის წიკნიკი ირევა, მარცხენა ხელს ვხრი და მაჯაზე ძლოკვივით დახვეულ საათს ვუყურებ, ორი ისარი სმენაზე დაყენებული ჯარისკაცივით დგას და 6-ს უჩვენებს.

ბნელდება, შავი ნერტილები აშკარად ჯაბნიან მზისფერს, ოთახში სხვადასხვა დანიშნულების და ფერის საგნები ღამეს ემსგავსება.

8 საათისათვის მამა პავლეს მეუღლე და შვილი უნდა ვნახო, რომელთაც ახლად აშენებულ ეკლესიასთან მივადგინი, იქ მათხოვრობენ.

თეთრი თოვლი დაუნდობლად ცვივა ციდან და ანაფორისფერ ღამეს ოდნავ ათეთრებს, ორი მტვრისფერი ბელურა რაფაზე შემომჯდარა და სიცივეს ეურჩება.

7 საათზე სხეულს პალტოს ვმატებ და კიბეს თანაბარი ნაბიჯებით მივუყვები. ოზონით გაჟღენთილი ჰაერი სასიამოვნოა, 150 ნაბიჯით ვტკეპნი ქუჩაზე დაფენილ თოვლს და კლიენტის საძებრად გამოსულ ტაქსის ხელს ვუქნევ.

– საით? – ხარბი ცნობისმოყვარეობით მკითხა მძლომა.

– ახალ ეკლესიასთან – ვუხსნი და უკანა კარს ვაღებ.

მძლოლის ცნობისმოყვარე სახე სინათლის სხივის სისწრაფით იცვლება სიხარულად, რადგან ეკლესიამდე მანძილი სრულ უფლებას აძლევს ბევრი ფული მოითხოვოს.

ქალაქის ხმაურში მანქანას ღრიალი შეუმჩნევლად ემატება.

თეთრ, გამყარებულ წყალზე დადიან ადამიანები, ღირსეულად შეუცვლია თოვლს მიწა და ვაჟკაცურად იტანს მოსიარულეთა ჭუჭყიან ნაფეხურებს. მანქანის სალონში სიგარეტის კვამლი მთვრალი კაცივით დაბანცალებს, მძლოლი გამალებით ისუნთქავს თამბაქოს კვამლს და ცხვირიდან ნისლისფერ ჰაერს უშვებს.

– ბედნიერი თუ ყოფილხარ ოდესმე? – ვეკითხები მძლოლს.

– მე კოჭლი ვარ – მპასუხობს ის.

– მერე კოჭლები არ არიან ბედნიერები?

– კოჭლები ხანდახან არიან ბედნიერები, მათთვის სრული ბედნიერება არ არსებობს.

– მაინც რა არის ბედნიერება.

– ფული და სიამოვნება.

– სიამოვნება არაა ბედნიერება.

– აბა რაა? – უკვირს კოჭლს.

– ფული – მეცინება მე.

– თქვენ თუ ყოფილხართ ბედნიერი?

– ხანდახან მგონია რომ ვარ – ვიძლევი არცთუ გასაგებ პასუხს და თვალს ვხუჭავ.

მძლოლი მეტს არაფერს მეკითხება, მექანიკურად ატრიალებს საჭეს და წინ მიმავალ მწვანე მანქანას ჯიუტად მისჩერება.

– მივედით – ამბობს ბოლოს და ხარბად მიყურებს.

სავარძელზე დაკუჭულ ფულს ვაგდებ და მანქანიდან გამდევნივარ, მაჯის საათზე ისრებს მახვილი კუთხე შეუქმნიათ და რვის-ნახევარს აჩვენებს.

ტალახითა და თოვლით აზიზნილ ქუჩაში 4 მათხოვარი დგას და სალოცავად მიმავალ მრევლს დახმარებას სთხოვს. ეკლესიას ვუახლოვდები, ჩემ წინ 4 ხელი კითხვის ნიშანივით ისრება და დახმარებას მთხოვს, თითები ჯიბისკენ მიმაქვს, მოულოდნელად ფეხებთან ვილაცის ტანს ვგრძნობ, დავყურებ, პატარა მუხლებზე შემომხევია და საცოდავად იცქირება.

ეს მამა პავლეს შვილია.

– მშია – ერთი სიტყვით გამონახავს დაჩოქილი გრძნობას.

ვიმუხლები, ჭუჭყიან ბავშვს სიცივისგან შეკუმშული კანი მოუჩანს, უხეში, დიდი ფეხსაცმელები აცვია. სიცივა, თუმცა ჯიუტად ებრძვის ყინვას და მონყალებას ითხოვს.

ჩემს მხერას ბავშვის ყური იპყრობს, საიდანაც წითელი სისხლი შეუმჩნევლად მოჟონავს.

– რა დაგემართა? – ვეკითხები პატარა მათხოვარს და ჭრილობაზე ხელს ვაღებ.

ბავშვი არაფერს მპასუხობს, რადგან უშნოდ შეხორცებული იარა ეხსნება, სისხლი ყურს ნახევრად უღებავს, ტკივილი სახეს უცვლის, სადაცაა ატირდება, თუმცა ეწინააღმდეგება მონოლილ ცრემლს, მისი ბავშვური ტვინი სადღაც აფიქსირებს, რომ შეიძლება ატირებულს ფული აღარ მისცენ, მხოლოდ სევდიანი, დიდრონი თვალებით მიყურებს და დაკრუნჩხულ თითებს მიშვერს.

შეკავებულ ტანჯვას ბავშვის თვალებში წიგნივით გვიტოხულობ.

– ღმერთო, რა სუფთაა აქ ყველაფერი – ვფიქრობ მე და ბავშვს გულში ვიკრავ.

გაკვირვებული, პატარა მათხოვარი სისხლიან ყურთან გულის სიტბოს გრძნობს, მეტს ვეღარ უძლებს მისი ბალღური სული და ცრემლს თვალებისკენ მიმავალ კაპილარს უხსნის.

– დედა სადაა? – ვეკითხები ბავშვს და ფულს ვაძლევ.

– მალე მოვა –სიხარულისგან სახე უნათდება პატარას და მირბის.

დათოვლილ ქუჩაზე მათხოვრები კეთილ ადამიანებს ელიან, თეთრი თოვლი კი დაუნდობლად ცვივა ციდან და მოსიარულეთ მინას ამორებს, მე ეკლესიასთან მდგარ ძელსკამზე ვზივარ და ბავშვის დედას ველოდები.

– სად მუშაობთ თქვენ ჭაბუკო? – მომესმა უცებ ხმა, გვერდით ვიხედები, ძელსკამზე დაბალი, მელოტი, ხელჯოხიანი კაცი ზის და დანით რაღაც წიგნს ხეხს.

– არსად, მე მწერალი ვარ – მელოტის შიში საერთოდ აღარ მაქვს.

– დაიმახსოვრე „მწერალო“ ფული და ძალაუფლება მარადიულია, სიყვარული კი ჯერ ფერმკრთალდება, ბოლოს კი ქრება, ფულს და ძალას საზღვარი არ გააჩნია, სიყვარული კი მიიღწევა, აღსრულდება, ერთფეროვნებაში გადადის, ამიტომაც ფულისთვის და ძალაუფლებისათვის ადამიანები მთელი ცხოვრება იბრძვიან, ხოლო სიყვარულისთვის ცხოვრების ნაწილი ემეტებათ.

გაოცებით ვუყურებ მელოტს, უძრავად ზის იგი, თვალები ეკლესიის გუმბათისათვის აქვს მიშტერებული.

– მაინც ვინ ხარ შენ?

– მე რომ ღმერთი ვიყო, ქვეყანა ბედნიერი იქნებოდა – იდუმალი კილოთი ამბობს კაცუნა და ხელჯოხს მინაზე აკაკუნებს.

– ახლა რას იზამ, გაქრები? – მეცინება მე.

– დროებით გავექრები – ამბობს ის და ქრება.

ჭუჭყიან ასფალტზე ბავშვი და ქალი გამოჩნდა, ბავშვს ქალისთვის ხელი მაგრად აქვს ჩაბღუჯული და გახარებული ტკეპნის მოყინულ თოვლს.

– დე, ეს არის – ხელით ანიშნებს პატარა ჩემზე, – მაკოცა და ფული მომცა.

– გამარჯობათ – რაღაც დამცინავად მომმართავს ქალი – დიდი მაღლობა.

ბავშვის დედას ვაკვირდები, დახეული წინდები აცვია, მხრებზე შალის შარფი მოუხურავს, ნაცრისფერი წამწამები ულამაზოდ აქვს შეღებილი.

– არ გეცოდება ბავშვი? – ვეკითხები მე.

– არა – ირონიულად მპასუხობს ის – ასეთმა ნაყოფმა უნდა იტანჯოს.

ქალს ვუახლოვდები, ფრთხილად ვხსნი შარფს და თვალებში ვუყურებ, ორი ნაცრისფერი წერტილიდან სევდა ილანდება.

– გინდათ, ჩემთან ერთად იცხოვროთ? – ვეკითხები მე.

ქალი დაკვირვებით მიყურებს, არ ტირის, მაგრამ მე ვგრძნობ თვალს უკან დამალულ უფერო ცრემლს.

– მამა პავლემ მოგაგზავნათ არა?

– არა – ვტყუი მე – მე დედა მომიკვდა და თქვენ დედაჩემი გამახსენეთ, თანაც მარტოობის მეშინია, გვედრებით, იცხოვრეთ ჩემთან.

ბავშვის დედას შუბლი ოფლით დაეცვარა, მარცხენა ხელი პატარას თავზე გადაუსვა და მკითხა:

– სად ცხოვრობ?

(მამა პავლე არ გამომადგა ლამაზი სიტყვები – გულში მეცინება მე).

მისამართს ვუხსნი.

ქალი მიდის და თან მიძახის:

– მამა პავლეს გადაეცი, რომ მიყვარს, მაგრამ არ გაბედოს და ჩვენთან არ მოვიდეს.

– ვეტყვი – ვპირდები მე და საათს ვუყურებ, ისრები 10-ის 25 წუთს აჩვენებს.

ერთმანეთის შიშით ადამიანები ფრთხილად დადიან ქუჩაში, მხოლოდ რამდენიმე მთვრალი გამოხატავს არსებობას უაზრო ყვირილითა თუ სიმღერით, აქა-იქ ძუკნა

მხატვარი მარიამ კიკნაძე

ძალეები დარბიან და გულისამრევ ნაგავში საჭმელს ეძებენ, ღამეში გახვეული ქალაქი დასაძინებლად ემზადება.

– ახლა კი დროა, ცოტა გავერთო – ვფიქრობ მე და ბნელ ღამეს სხეულით ვარღვევ.

მთეთრო ბინას ვუახლოვდები, სირბილით ავდივარ აივნის ჩატეხილ საფეხურებზე და მწვანედ შეღებილ კარზე ვაკაკუნებ.

– ვინაა? – მესმის შიგნიდან ხმა.

– მე ვარ, ნაკ გააღე – ვპასუხობ მეგობარს და ფეხებს ვინმენდ.

– ვაა, ვინ მოსულა – უხარია ნაკს და ლოყაზე მკოცნის. მასპინძელს თვალები ბედნიერად უელავს, პირიდან ალკოჰოლის მძაფრი სუნი ამოსდის.

– სტუმრები მყავს – ხალისიანად ამბობს ის და ოთახისკენ მიმიძღვება.

სიგარეტის სუნით გაჟღენთილ ოთახში სამი გოგო და ერთი მოკლეთითება ბიჭი ზის, მოკლეთითებას ერთ-ერთი ქალიშვილი მუხლებში ჩაუსვამს და კისერს უკოცნის, მოკლეთითებას გვერდით ცისფერ სავარძელში მჯდარ ქალიშვილს დიდხანს ვაკვირდები, მას თმა ხელოვნურად გაუქერავებია, სახეზე იაფფასიანი პარფიუმერია აცხია, ის თანია, გაფითრებული ზის სავარძელში და თვალებით მთხოვს, რომ არაფერი ვთქვა.

თანის გვერდით ვჯდები.

– ხელოვნება უკურნებელი სენის მხოლოდ მანუგეშებელი ექიმია – ამბობს მოკლეთითება სადღეგრძელოს და ქერათმიან მოკისკისე გოგოს ტუჩებში კოცნის.

დიდი ჭიქით კონიაკს ვსვამ და პურს ვაყოლებ.

– ხელი გადახვიე – მიყვიროს ნაკი.

დიდი ჭიქით კიდევ ვსვამ კონიაკს.

– ნახე, რა ძუძუები აქვს ბიჭო, ხელი გადახვიე – მიცივის ნაკი.

სხეულში ალკოჰოლს ვგრძნობ. თანი ილიმის, მე ხელს ვხვევ და ვეუბნები.

– მაინც ლამაზი ხარ, თან.

– ქალი სექსამდეა ქალმერთი, მერე ჯერ ქალი ხდება, ბოლოს კი ქალო – მიჩურჩულა ქალიშვილმა.

– წავედით რა, თან, აქედან.

– ჯერ შენ წადი, 11-ზე გნახავ თეატრთან.

ქალიშვილს მხარზე ხელს ვაცილებ და გაკვირვებულ ნაკს ვემშვიდობები.

სუფთა ჰაერი ალკოჰოლს მიძლიერებს, გულის რევასაც ვგრძნობ, თვალებარეული საათს დავცქერო, ისრები 11-ის 15 წუთს უჩვენებს.

– ნეტა მართლა თუ მოვა – ვფიქრობ მე და ამ კითხვით დატენილი ქუჩაში გვამივით განოლილ ასფალტს მივუყვები.

ცივი ქარისგან დახეული ცელოფნები ხეებზე მიკრულა, პარალელებზე მდგარ ნაგვის ყუთებში ვილაცხებს ცეცხლი დაუნთიათ და უპატრონოდ მიუტოვებიათ.

არაიდენტური ნაბიჯებით მივდივარ, წინ მთვრალი ადამიანების ღრიალი მესმის, ვხედავ ჩემგან რამდენიმე მეტრში ორ ბიჭს დახეულტანსაცმლიანი მოხუცი ძირს დაუგდიათ და დასცინიან.

– ღმერთი ნახე? – ხარხარებს ერთი.

– როცა ნახავ, უთხარი რომ მაგრად გცემეთ – დასცინის მეორე და გვერდებში ურტყამს.

სხეულში ყინულივით ცივი შიში დამირბის, ფრთხილად ვუახლოვდები მთვრალ ბიჭებს და დასისხლულ მოხუცთან ვჩერდები.

– ეს ვინლაა? – დამცინავად უკვირს ერთ მათგანს და პატარა, ნითელი თვალებით მიყურებს.

– ფული გაქვს? – მიყვირის მეორე, რომელსაც ხელში მწვანე ლუდის ბოთლი უკავია.

– არა – წყნარად ვპასუხობ მე (სინყნარე ჩემი შინაგანი მდგომარეობის ადეკვატური არაა).

– პალტო გაიხადე – ცივად, სადღაც კბილებიდან აგდებს სიტყვას ნითელთვალებიანი.

არ ვინძრევი, სინანულით დავსცქერი დასისხლულ მოხუცს და შიშის დამალვას ვცდილობ.

– ჩქარა შენი – მაგინებს იგივე ხმა და სახეში თავი მხვდება.

სიმწრისაგან ვიკეცები, თუმცა მალევე ვდგები და ლუდისბოთლიანს თვალებში ვუყურებ.

– რა გინდათ?

– ახლავე გაიგებ – ბოროტად ილიმის ნითელთვალებიანი და ფეხში ფოლადის დანას მიყრის.

ხორცის გაგლეჯას ვგრძნობ, ერთხანს უაზროდ ვუყურებ თოვლზე დანინკლულ სისხლს, ფეხზე დგომა მიჭირს და ძირს ვჯდები.

– არ მოკვდეს ეს ჩათლახი, წავედით, – იძახის ლუდისბოთლიანი.

ბიჭები სირბილით არღვევენ ცივ ჰაერს და იმალებიან. თოვლში ჩამხობილს შავთმიანი, ჭუჭყიანი მოხუცი მიახლოვდება, ჯიბიდან ბინძურ ჩვარს იღებს და ფეხზე მახვევს, მე მოხუცს მუხლებზე ხელს ვადებ და ვეკითხები.

– ნავიდნენ?

– ჰო ნავიდნენ.

– რა უნდოდათ?

– ბოროტება.

მოხუცმა ამოიხსრა, მე ფეხიდან ბინძურ ჩვარს ვიშორებ და ლურჯ ცხვირსახოცს ვადებ.

– ძალიან ბევრმა ადამიანმა იყიდა ძალღი ქალაქში, იმიტომ რომ ადამიანებმა ერთმანეთის ნდობა დაკარგეს.

ბიჭების ყვირილი მახსენდება, შავთმიან მოხუცს თვალებში ვუყურებ და ვეკითხები:

– „ღმერთი ნახეო“ რატომ გიყვიროდნენ ბიჭები?

მოხუცს ეცინება, მარცხენა ხელით ლოყას იქავეს და მეუბნება:

– მე გიჟი ვარ, ყოველ შემთხვევაში ყველა ასე მთვლის, არა უშავს, მე მირჩვენია გიჟობა.

– თქვენ გიჟი არ ხართ – თავს ვაქნევ მე – მითხარით, რა გინდათ ღმერთთან?

– 20 საუკუნის შემდეგ უნდა ვკითხო: ღირდნენ ადამიანები ჯვარცმად?

– მთელი სიცოცხლე ღმერთს ეძებთ? – მიკვირს მე.

– არა, ადრე სანთელს ვეძებდი, ალალ სანთელს.

– მერე?

– კარგა ხანს ვეძიე, მაგრამ ყველა სანთელი ფულს ითხოვდა, ბოლოს მაინც მივაგენი ბავშვს ეკავა ხელში და ღმერთს დედის სიცოცხლეს სთხოვდა, აი აგერ მაქვს – თქვა მოხუცმა და სამად გატეხილი სანთელი მაჩვენა.

– მოხუცო, ღმერთი მარტო ბავშვებში დარჩა?

– ღმერთი არ მომკვდარა, ღმერთი მოკლეს ადამიანებმა და ახლა არცთუ სინანულით მის მოსაგონარს სვამენ.

ფეხის ტკივილი მიძლიერდება და სიმწრისაგან იარაზე ხელს ვიჭერ.

– არა, მოხუცო, ადამიანები უღმერთოდ ვერ გაძლევენ.

შავთმიანი მოხუცი მწარედ იცინის. თავი ჩემს ყურთან მოაქვს და ხმადაბლა ამბობს:

– ყური დაუგდე ცოტა ხანს ქუჩას.

ვირინდები, საიდანლაც ქალის ავხორცი ხარხარი მესმის (ქალი რომ ხარხარებს ის ბოროტია, კაცი პირიქით – კეთილი), რომელიც მთვრალი კაცების უხემ გინებაში ირევა, დათოვლილ ასფალტზე ძვირადღირებული მანქანიდან მუსიკა ხმამაღლა წივის.

– გესმის – ჩურჩულებს მოხუცი – ეს ფულის ხმაა, ესაა დედამიწის ახალი ღმერთი, ადამიანებს ხანდახან სიკეთის კეთებაც უნდათ, მაგრამ ახალ ღმერთს სხვა ათი მცნება აქვს.

თანი მახსენდება, საათს ვუყურებ, ისრები 11-ის ნახევარს აჩვენებს, ფეხზე წვალებით ვდგები და მოხუცს ვემშვიდობები.

მანქანები ღრიალით დარბიან ტალახითა და თოვლით აზელილ ასფალტზე, ყინვა მედუზასავით ასლიპინებს დედამიწას, გარინდულ ქუჩაში დაყუდებული ფარნები მთვარისფრად ანათებენ გადათეთრებულ მიწას. თეატრამდე აღმართი მაქვს ასავლელი, მტკივან ფეხს გაჭირვებით მივართევ, ტკივილისგან და ყინვისგან თვალებიდან მლაშე ცრემლი მომდის, რამდენიმე მეტრში აფთიაქს ვხედავ და შევედივარ.

– იქნებ, ფეხი შემიხვიოთ, ფულს ხვალ მოგცემთ – ვეხვეწები თეთრხალათიან გამყიდველს.

სხვა ოთახიდან მრგვალსახა, მწითური კაცი გამოდის და ზიზლით მიყურებს.

– გადი აქედან – ყვირის ის – მათხოვრები მაკლია აქ.

– მე დაჭრილი ვარ.

– გადი მეთქი – მიბლავის მწითური და გარეთ მაგდებს.

– არაკაცო – ვყვირი მე და შეძლებისდაგვარად გავრბივარ.

ფეხის ტკივილი შემანუხებელ ჟრულში გადამდის, ვხვდები იარა მსუბუქია, მაგრამ მიხედავ უნდა.

რომელიღაც კარზე ვაკაკუნებ, ოთახიდან სიმღერის და სიცილის ხმა ისმის, კაკუნზე ხმები ქრება და ფრთხილი ნაბიჯების ხმა ისმის.

– ვინაა? – მეკითხება შიშნარევი ადამიანი.

– იცით, დაჭრილი ვარ, იქნებ ჭრილობა შემიხვიოთ, – ოდნავ დაბნეული ვიძახი მე.

მეორე მხრიდან ვილაცა პაუზას აკეთებს და ბოდიშის მოხდით კარებს არ მიღებს.

პაუზა ადამიანებში დარჩენილი ღმერთია.

ვხვდები, სახლში არ შემიშვებენ, გაჭრუებულ ფეხზე ხელს ვიკიდებ და ცივ მოაჯირზე ვჯდები.

თეთრი თოვლი დაუნდობლად ცვივა ციდან, ქუჩაში ადამიანის ფეხის ნაკვალევიც აღარ ჩანს, მხოლოდ მტვრისფერი ბელურები ფრთხილდებიან მწვანე ნაძვზე, უცნაურ სახლთან ულამაზოდ რომ ამოსულა.

– აქ რა გინდა? – მესმის უცებ ნაცნობი ხმა, ჩაფიქრებულ თვლებს აზრიანად ვახელ, მოყინულ თოვლში თანი დგას და შეშინებული დამცქერის.

– მცემეს – სიხარულისგან ვილიმი.

– დაიცა, ტაქსის დავიჭერ, ნუ გეშინია – იძახის თანი და გარბის.

– საშიში არაფერია, პატარა ნაკანრია – მეცინება მე და მიხარია თანის გამოჩენა, საათს დავცქერი, ისრები 11 აჩვენებს, ტკივილი საერთოდ აღარ მანუხებს, გზაზე თანი და ვიღაც კაცი მოჩანან, მე მათთან მივდივარ და მანქანაში ვჯდები.

ჰაერი ოზონითაა გაჟღენთილი და სასიამოვნოდ ისუნთქება.

– ახლა გადარჩები – იცინის თანი და შეხვეულ ფეხზე სუნამოს მასხამს.

– მოდი ვიცეკვოთ თან – ვევედრები ქალიშვილს.

– უმუსიკოდ?

– უმუსიკოდ.

ხორცისფერ იატაკზე ფეხები რიტმულად მოძრაობენ, მკერდთან თანის გულისსიტბოს ვგრძნობ, ათ თითში ქალიშვილის თავს ვიმწყვდე და გაშმაგებული ვკოცნი, თანი იგივე ჟესტით მპასუხობს, ოთახში სინათლეს ვაქრობ და ქალიშვილს მონითალო არაბულ ტახტზე ვანწვენ.

– მიყვარხარ – მესმის ნახევრად გონდაკარგული ქალის ბოღვა.

ოთახი ვნებიანი ბგერებით ივსება, რომლებიც ნელ-ნელა ძლიერდება, ბოლოს ერთ დიდ შორისდებულად იქცევა და ბნელ ლამეში სამუდამოდ იკარგება.

თანი გულალმა წამოწვა, კოსმოსიდან გადაღებულ დედამიწას ჰგავს მისი სხეული, არეული თვალებით მიყურებს, გრძელი თითები მკერდთან მიაქვს და მეუბნება:

– სხვებისთვის ეს ძუძუა, მხოლოდ შენთვისაა მკერდი. ვკოცნი, მიხარია, ბედნიერი ვარ.

– თუ დღეს შეილი ამყვა, აუცილებლად გავაჩენ – აგრძელებს საუბარს თანი.

– გავაჩნთ – ვამატებ მე.

თანი ფეხზე დგება და ტანსაცმელს იცვამს.

– რას შევბი თან? – მიკვირს მე.

– შენ ბოზთან არ იქნები ბედნიერი.

– არა თან, მე მწერალი ვარ, მწერლები კი ნახევრად ღმერთები არიან, ქრისტეს კი უყვარდა ცოდილები.

– მარტო ამისთვის არა? – მწარედ იცინის თანი – შენ არ შეცვლილხარ სახ – შენ მხოლოდ დიდებაზე ფიქრობ, მეტზე არაფერზე, სხვა დანარჩენიც ამისათვის გჭირდება.

თანი სწრაფად ალებს კარს და მიდის, ჩემი „არ ნახვიდე გემუდარები“ მხოლოდ მე მესმის, ნერვიულობისგან ფეხიდან თანის სახვევს ვიგლეჯ და რატომღაც კედელზე ჩამოკიდებულ ხატს მივჩერებივარ.

ოთახში 4 ლანდი შემოდის, რომლებსაც ერთმანეთისთვის ხელები გადაუხვევიათ და იჭყანებიან.

– ღმერთი შემოაკვდათ ადამიანებს – იძახის ერთი.

– მამა პავლეს უთხარი, რომ მიყვარს – იცინის მეორე.

– მე რომ ღმერთი ვიყო, ქვეყანა ბედნიერი იქნებოდა – დამცინის მესამე.

– მიყვარხარ – ბოდავს მეოთხე.

ჩრდილები ჩემ ირგვლივ დარბიან, მათი ხმები ერთმანეთში ირევა და საზიზღარ წივილად იქცევა.

– შენ მოიყვანე ესენი? – მივმართავ მელოტს და ხმამალლა ვხარხარებ.

– შე გამო... ხარხარს ვერ ვიკავებ, მოულოდნელად ვგრძნობ, რომ ტვინში რაღაც ცეცხლისმაგვარი მენტება, ჰაერში საკუთარ ენას ვხედავ ჩიტივით მოფრენალს და გონებას ვკარგავ.

იატაკზე ჩემი გატეხილი საათი გდია, რომელზეც სამი ისარი ერთმანეთს შემცვივებულავით მიჰკვრია და თორმეტს აჩვენებს.

– გაგიჟდა – მომესმის ვილაცის ხმა გონმოსულს.

* * *

დაბალი, მსუქანი კაცუნა ჰაერში დაფრინავს და ყვირის.
– სატანა გგონივარ არა, ბოზიშვილი ვიყო თუ ვიყო სატანა.

– აბა ვინ ხარ? – მიკვირს მე.

– შენი ნახევარი სული.

– შენ ეკაიფე ეშმაკებს ჯოჯოხეთში – ფრენას ვინყებ მე და სულით ვჩხუბობ.

– მოხლოვნო სუბიექტო, იცოდე, კაცობრიობა თავისი არსებობის მანძილზე 80 პროცენტს მლიქვნელობდა, 10 პროცენტს მძულვარებდა, 7 პროცენტს სიყვარულობდა და მხოლოდ 3 პროცენტს ფიქრობდა.

კაცუნა ქრება, მე როიალზე ვფრინდება და “სოლს” ვიღებ, ჩემთან 6 ლანდი მოდის: ნაპოლეონი, ლმერთი, ეშმაკი, დრო, სიყვარული და მუზა და მახსენდება.

„სოლ“ – საბიჟე

– ეს მგონი ნასწავლი უნდა იყოს – ჩამესმის ხმა, ჩამესმის, რადგან დასაწყნარებელი ნემსები მაქვს გაკეთებული და გაბრუებულ ვარ.

– ხოდა ნასწავლთა ოთახში შევადგოთ – იცინის ისევ ის ხმა.

მესმის ურდულის ჩხრიალი, კარი იღება და თეთრხალათიანი დაკუნთული ექიმი ლოგინისკენ მიმითითებს.

– დაწეი და ნუ იყვირებ – მარიგებს იგი და მიდის.

ოთახში 6 გაცობილი თვალი შემომცქერის, მოულოდნელად ექვსიდან ერთი ჩემ წინ ამაყად ისვეტება, სხეულზე თეთრი მოსასხამი აქვს მოცმული და მონალიზასავით ამოუცნობი მზერით მზვერავს.

– მე ლმერთი ვარ – ინყებს ბოლოს – თუ გინდა დაიჩოქე, თუ გინდა – არა, მე სხვანაირი ლმერთი ვარ ჩოქვისარმომთხოვნი, მაგრამ პატივისცემას მოვითხოვ, ბოლოსდაბოლოს მე შეგქმენით, აი, ნაპოლეონი ვერაფრით დავარწმუნე ამაში.

მე ლმერთის წინ ვიჩოქები, იგი თავზე ხელს მისვამს, თავზე ფურცლებს მაყრის და ბუტბუტებს:

– მომინიჭებია ბედნიერი სიცოცხლე შენთვის.

– ლმერთი თუ ხარ, რატომ ვერ შემაჩერე ვერსად? – ინყებს საუბარს ამ სიტუაციაზე დადარაჯებული ნაპოლეონი, რომელიც ძალიან მაღალია და ცალ ხელზე ხელთათმანი უკეთია.

– ეს ჩემი უღირსი ქმნილებაა – მეჩურჩულება ლმერთი – ვერაფრით მოვარჯულე.

– არა, მაინც რატომ არ გამაჩერე? – ირონიულ სახეს იღებს ნაპოლეონი.

– მამ ვატერლოო რა იყო, განა მე არ მოგიწყვე ეს მარცხი.

– ჰა, ჰა, ჰა – იცინის მხედართმთავარი და მის გვერდით მდგომ ბინძურ კაცს ხელს ჰხვევს – ეშმაკო, რამდენი კაცი შეენირა ჩემს შეჩერებას?

ბინძური ეშმაკი თხასავით ხტუნავს და დაბალი, ნაზი ხმით იძახის:

– 100000.

ნაპოლეონს სახე ებადრება და პოეტურად განაგრძობს.

– ნუთუ შენ სიკეთისა და ბედნიერების შემქმნელო, ყოვლისშემძლე და ყოვლისმცოდნე, რატომ არ შეაჩერე ბოროტება სულ მარტივად, ჩემი არშექმნით?

– ეს დროის ბრალია, დროის – ყვირის აშკარად ანერვიულებული ლმერთი – დრომ შეგქმნა შენ და არა მე, მე ჩემი ხატი შევქმენი მარტო, მერე თავისთავად გაგრძელდა უჩემოდ.

– ტყუი, შენ არ გაჰყვიროდი არაფრიდან შევქმენი ყველაფერიო, ბოროტებაც შენ შექმენი და აი ესეც – ხელი გაიშვირა ნაპოლეონმა ეშმაკისკენ – თუმცა შენი უბედურება იმაშია, რომ შექმნილი ველარ გააკონტროლე, შეგეშალა ადამიანში ლმერთო.

– დრომ, დრომ შეცვალა ყველაფერი, მე არაფერ შუაში ვარ, თუმცა – სახე უნათდება მოულოდნელად ლმერთს – მე სიყვარული შევქმენი, მოდი აქ სიყვარულო, შენ ჩემი ფარი ხარ, გაუჭრელი ფარი.

სიყვარულად წოდებული კაცი ნელა მიიწევს ლმერთისაკენ, წითელი პერანგი აცვია, გრძელი თმა აქვს, მიდის ნაზად, უხმაუროდ, ეშმაკთან ჩერდება და სიყვარულით უღიმის, მერე სწრაფად ტრიალდება და ლმერთს ფეხებზე ეხვევა.

– ესაა სიყვარული, ესაა ჩემი სიამაყე – თვალები უცრემლიანდება ლმერთს.

– სიყვარულო, შენ ვერ გადაარჩენ კაცობრიობას – ყვირის ეშმაკი.

სიყვარული ლმერთის ფეხებიდან თავს ყოფს და ტუჩზე ხელის ნაზი გასმით იძახის:

– სიყვარულმა იქნებ ვერ იხსნას კაცობრიობა, მაგრამ არავის მისცემს მისი დაღუპვის ნებას.

– ასეა ასე – საბოლოოდ ცოცხლდება ლმერთი – როცა თქვენ გქმნიდით ასეთი ამოცანა დავსახე, გადაშენებისა და ბედნიერების ზღვარზე იქნებით სულ, ვერასდროს გაარღვევთ ამ ჯვბირს, ესაა ჩემი საიდუმლო.

– შენ მაინც ვერ ჩაერევი ჩემს აზრში. მე მაინც ვავიმარჯვებ აუსტერლიცზე – აშკარად ნანყენია ნაპოლეონი.

– და დამარცხდები ვატერლოოზე – ირონიულად იღიმება ლმერთი და რვეერანსს აკეთებს.

– მე კი ვერ შემაჩერებთ – ლოგინიდან ხტება ნახევრად შიშველი კაცი – მალე ნაპოლეონსაც მოვკლავ, ეშმაკსაც და დავრჩებით მე და შენ მარტო, ლმერთო და მერე თავიდან დაიწყე, ოღონდ უფრო კარგად ვიდრე ახლაა.

– დიახ „დრო“ მალე იქნება – ამშვიდებს აღელვებულ „დროს“ ლმერთი.

ზაზა ბიბილაშვილის სახელი უცხო არ არის პოეზიის მოყვარული საზოგადოებისათვის; ყოველ შემთხვევაში, მათთვის, ვისაც კარგად ესმის ლექსის ნიუანსები და პოეტის შესახებ საყოველთაოდ მიღებულ აზრს კი არა, თვითონ პოეზიას, განცდის სიმძაფრესა და გრძნობის სიხალასეს აფასებს.

დღევანდელი პუბლიკაცია, რომელიც ავტორს ლირიკულ პოემად ჩაუფიქრებია, პოეტს უამრავი სასიამოვნო რაკურსით წარმოგვიდგენს. რედაქციას საინტერესოდ ეჩვენა ამ პოემის ფორმაც და შინაარსიც და, რაც მთავარია, ენა, რომელიც სამწუხარო მწირი ფონის მიუხედავად, ზაზა ბიბილაშვილის ლექსებში ქართლური კილოკავის სიღრმესა და ელფერს ინარჩუნებს.

ზაზა ბიბილაშვილი

ნარილი ზოთლიდან

✦
როდის? საიდან?
რა ქარებმა მომატიალეს?
ღმერთო! შაითან! –
რომელია მემატინე?
ვიყვირე: მინა! –
დაილანდა როცა ხმელეთი,
თუ პირქვე ვინექ
და ზღვაოსნის
სენს ვახველებდი?

ეს მახსოვს მხოლოდ –
ფიქრი რამე ამო მიყვარდა:
ბოლოს და ბოლოს
ზვირთი სადაც ამომრიყავდა,
იქ ცის ტალავერს
სჭირდებოდა მკვიდრი ჭიგონი
და მეც მალ-მალე
ვიზომავდი მხრების სიგანეს.

როდის, საიდან,
რა ქარებმა მომატიალეს...
ღმერთო, შაითან...
ღმერთო, შაითან...

✦
ან იქნებ, სულაც
არსაიდან არ ვარ მოსული
და მხოლოდ სული,
შეშლილობის თესლით ორსული,
ჟამიჟამ ბადებს
შეთრთოლებით და შეკვივლებით
მირაჟულ ლანდებს
სიცხიანი უცხო ხილვების?

ვინ იცის, სულაც
არსაიდან არ ვარ მოსული
და მხოლოდ სული,
შეშლილობის თესლით ორსული...
...

ჰო, მაგრამ რა ვქნა,
ყრუ ჭრიჭინით თუ იმონმება –

ოდესმე მართლა
ზღვას ეფინა ჩემი ოცნება,
ფრთადანაფერი
სირინოზთა ამო ჰანგებით,
და სანაპირე
იმედების კოშკის საგებად
ქვა მიკვეთია –
ჩამოვთლიდი ზეცის ფირუზებს,
ზღაპარკეთილი
ჩამესმოდა ძილისპირულზე
და ყოველ დილით
საცისთაღე მხრებს ვიზომავდი –

ნამოფერდილი
თუკი ნიშნავს
ჩემი ხომალდი?
...
გდია უცნობი
ზღვის ნადირი,
ილბალმუხთალი,
წლობის უწყლობით
უმონწყალოდ სულამომხდარი,
არც სულ ეული –
ანძა – ყვაეთა დასაკიდებლად –
წარსულეული
მთელი ჩემი ავლადიდება.

✦
რა არ გაყენებს?
რას იჯარავ ჯავრის მარმაშებს?
როგორც ნალვინებს
რა გარყევს და
რა გაბარბაცებს?
თითქოს იძალეს
ბრგე ტალღებმა
მშიერ ძალღებად –
მსუყე ძვალსავით
მოგინდომეს კბილის წავლება
და სადაც არის,
ღრენით უნდა წაგაძუნძულონ.

რა გაბანცალეხს,
მარტოობის ჩემის კუნძულო?

...

რომ სავალს ვკეცავ
ტორტმანით და ხელის ცეცებით,
რომელი ზეცა! –
ფეხქვეშიდან აქეთ მეცლები!
ჩავციებივარ
შენს ნამცეცა ტერიტორიას
და ჩემი მძიმე
ნაფეხური ვერ მიპოვია.

✦

ასდევს ტამტამებს
დაფდაფნი და დიპლოპიტონი.
დაატანტალეხს
ტანს ხანძარი – დიდი პითონი.
დაიკუნტება.
დაირხევა.
დაიკლაკნება.
ბატიბუტებად
ტკაცუნებენ თვალის კაკლები.
ყვავილ-ღველფებად,
ნალვერდლებად ცვივა ცა მთელი
და ილვენთება
შეუბმელი ფრთიდან სანთელი.
მეფის არიას
მღერის ალი, მეფის ტოლფერი.
მეფეც ალია,
უფალიც და
მეფისტოფელიც.
ტყეთა ტანზეა
აჯაგრული ალი ჯინჯილად.
აღით სავსეა
ყველა დოქი, ყველა ჭინჭილა,
ფართე ნაფები,
ბრგე ყანნები,
წერილნი ჭიქანი –
დასანაფები,
თითო – ყოფის თითო ჯიქანი –
დამნაფებელი
რომ ვერ გაძლეს წოვა-ლოკვითა,
მინა, ბებერი,
აზანზაროს მთვრალი როკვითა!

...

აი – ვის გნებავთ? –
სასაკლაოს უკვდავი კალოც!
როგორ იქნება
უმარგილოდ,
უთავისქალოდ?!

გასდევს ძელი ძელს
და ხანდახან – ქარი თუ არწვეთ –
თითქოს ძველისძველს
მოაგვანან ხომალდის ანძებს.
ხოლო კოცონი
ნელში ვნებით აირკალება,

რომ ცხელი კოცნით
გამოშრიტოს თავის ქალები,
ჩამომსხდარები
მარგილებზე ხველებ-ხველებით,
ნაცვლად თვალების –
გამოხრული თვალის ხვრელები
რომელთ სანთლებად
აუპყრიათ მდუმარ ცისაკენ
და ელანდებათ
მარადისი ზღვების სისარკე.

...

დაფდაფ-ტამტამებს
ასკდებიან დიპლოპიტონი.
აღის ნამნამებს
ახამხამებს
ცეცხლის პითონი;
ამქრის თავქართ
თავბრუს იხვევს ამქარულევი,
როგორც ამქარი –
მოკიალე სამკაულებით:

კენჭი და მინა –
ნამსხვრევები რისმე ფერადი –
მზაკვრულად ბზინავს
ყველა ტანზე
ფერით ყველათი.
ტერფით ყელამდი
ზინზილებით,
ველური როკვით,
დიან: ბელადი,
შიმუნვარი, მაგი და მოგვი...

და ისე ხარბად
მოიხვევენ ალთა შალითას,
მოსულან ალბათ
არცა – როდის,
არცა – საიდან,
ნთქავდნენ ოდითვე
ამმინიერ ლადარ-სიფიცხეს,
ანდა მოვიდნენ,
მაგრამ მერე
გადაივიწყეს.

✦

თურმე, კუნძულო,
საყარიბოდ არ იბარგები.
არც უსულგულო
გიბრიყვებენ აისბერგები.
არც რამ ზღვაური
დაირების ან ბარბითების
აურზაურით
ანთებული აბარბაცდები.
ან შენი სკნელის
გაფეთებენ განა მორგები
და მკვდრების ძნელი
სიზმრებით ხარ ანაბორგები!

რაიც სიმშვიდეს
გიზანზარებს დილა-სალამოს,
ეს – შენთა შვილთა
ორგიაა დაუსაბამო...

✦

კვლავ ხილვებს ვუზი
და ვბუტბუტებ: საიდან... როდის...
დაბმული ღუზით
თუ კუნძულის ვარვარა ლოდით.
და იკეცება,
იზნიკება წელში ლერწამი –
არ ილენება –
დალენილა დასალენავი
და ხსოვნის თითო
ერთი ციცქნა მუქი სარკმელი –
მისერავს თითებს –
ნამსხვრევები უკანასკნელი –
უკანასკნელი
თავგანწირვით გაბასრულები –
უკანასკნელი
ამოსუნთქვის საფასურები...

უკანასკნელად
საწყაოთი მოვლენ დევები.
უკანასკნელად
უცხოობას მომიტევებენ.
უკანასკნელად
მიითვლიან ხარკს მოზიმზიმეს.
უკანასკნელად
ძველ სიზმრებთან გამოვიძინებ...

დილა კი ყურთან
ბედისწერის ტუჩებს მომიტანს:
დროაო – უნდა
აირჩიო ერთი – ორიდან.

...

ან:
სისხამ დილით
შემოვიხევე ტალავარს ტანზე,
ავი ქადილით
შევუკურთხე გემებს და ანძებს,
ველურ გნისით
ავაბულებ ლადარს პეშვებით
და ორგიაში
თავდაყირა გადავეშვები,
გავითანგები,
გავბრუდები,
გავილეშები
ალის ქანგებით,
ალის ელვით,
ალის ეშვებით –

რომ არ მახსოვდეს,
სამუდამოდ რაიც წავიდა
და არასოდეს

შემარყიოს კითხვამ:
საიდან?

...

ან:
სისხამ დილით
ხელში – ცულით, თავზე – ჯვალთით,
ავი წადილით
ალენილი ჯუჯა ჯალათი
მოვა, რომ მამცნოს:

„მთელი ღამე იმსჯელა თემმა
და, უცხო კაცო,
შენ იყავი მსჯელობის თემა.
ვინაიდანო –
ასე ბრძანეს – ადათს უარყოფს,
ვინ აიტანოს
თან – უცხო და
თანაც – უხარკო?!
ყარბის გვარ-ტომს,
ვისი სუნთქვა მუდამ ზღვაურობს,
ეგ სუნთქვა რატომ
ეპატიოს უსაზღაუროდ?!
და თემმა გასცა
სამართალი ისე მართალი:
მაშ, გემმა ანძა
განიშოროს,
კისერმა – თავი!
მეც ცული ვლესე
და ჯალათის ვკემსე ხალათი,
ეგ ანძა დღესვე
რომ შეიგრძნო თავის ქალათი,
ხოლო სხეულით
გაახარო მატლი და ქია.

ჰო, უცხოელო,
ჩვენში ღალატს სასტიკად სჯიან“.

✦

და სადაც არის,
დაიფშვნები, მიწის მარცვალო.
მაინც ბანცალეპ –
შენ არ ძალგის, არ იბანცალო.
ან განაჯერებს
ცოდვის ცეცხლით,
გულგვამგასენილს,
რა გაგაჩერებს,
რა დაგაცხრობს,
რა მოგასვენებს...

✦

გდია უცნობი
ზღვის ნადირი,
ილბალმუხთალი,
წლობის უწყლობით
უმონყალოდ სულამომხდარი,

არც სულ ეული –
ანძა – ყვავთა დასაკიდებლად –
წარსულეული
მთელი ჩემი ავლადიდება.

...

სახლი – კეთილი,
აივნებით, კიბეხვეულით,
სიზმრად კვეთილი –
ალიონზე ჩამორღვეული.
ციხე – ასული

ცად
მძლევარის ტკბილი ნატვრებით –
ლახტით ავსულის
ქონგურების კბილებნამტვრევი.
სავსე ტაძარი –
ხატ-ფრესკების ნათელ თვალებით –
კალთებდამწვარი
ურჯულოთა ნატვრფალებით.
ანივლებული
უხსენებლით და ღრიანკალით –
განბილებული
ცხრაკლიტული – ცხრა ღია კარით.
სულის ბეღელი –
ამოფხეკილ-ამონრეტილი...

ჩემი უიღბლო
ნაოსნობის
მრუმე წერტილი.

✦

შენკენ მოვდივარ –
უამის ყინი მოვკლა ბოლომდე.
მე ბოროტი ვარ!
უფრო ზუსტად – გამაბოროტეს.
ან უფრო – მინდა.
ანდა კიდეც – სხვა გზა არა მაქვს
(ან წყალი წმინდა
ვინ მოჰკითხოს თევზის ქარავანს,
მებადურების
გამოჩენის გამო ოტებულს?!)
და უნებურად
ვემსგავსები გაბოროტებულს.

მოვდივარ, გერჩი! –
აგინვდია რაიც ოცნებით –
ვით მაღალ ყელში –
მაგ ანძაში ისე მოგწვდები
და აგიტაცებ,
შე სიზმრების ნაგავსაყრელო,
რომ კვლავ მიწაზე
ისე დაგცე –
გაგაცამტვერო!

...

და ჯერ არ ვიცი,
ძლეულთაგან მგავის რომელი:
აბჯარნალენი,

დაქანცული,
ზავის მდომელი,
რომ სურს, ღადარში
შეუკეთოს დროშა დახრილი –
ვინძლო გადარჩეს,
სახიფათო მოსრას სამხილი;
თუ იგი – მტარვალს
სანამებლად რომ არ ჩაბარდეს,
კისერზე თავად
ვინაც დასცემს
ჯალაბს ჯავარდენს.

✦

ჰოი,
ხრწნამორეულ
სააქაოს სუნში ჩამპალო –
ეულ-
შორეულ-
გზააბნეულ-
სულშესაფარო!

ჰოი,
დატეხილო
ჩემი ხელით
ნგრევის თავზარო!

ჰოი,
გატეხილო
ცხრაკლიტულო,
ციხეც,
ტაძარო!

ჰოი,
ჭრელა-ჭრულა
ოცნებებო,
ლალ და ურჩო!

ჰოი,
საჭურჭლეო,
საგანძურო,
ლარო და
უნჯო!

ჰოი,
სად ნაგებო
კოშკო,
ნატვრის დალალნაქებო!

ჰოი,
ფარდაგებო,
ქანდაკებო
და ღარნაკებო!
რწმენის სხეულო,
ჯაჭვ-ბექთარის დარად ქებულო –
დაცამსხვრეულო –
ნატვრ-ნატვრ დარიგებულო!

სუსტი ტერფების
მკრთალო კვალო, კვალო ბითურო –
სულის კერპების
ნამსხვრეებით
გამოსყიდულო!

✦
მაგრამ, უფალო...
თუ ქვესკნელის კარის მსახურო...

მწვანე,
უბრალო,
უსახელო
და უსახურო,
გროშად და არც რად
ღირებულო,
მითხარი,
ბოთლო,
ხომალდის ნაცვლად
ამ ნაპირზე ვით გაიფოთლე?

...
ჩქარა, მითხარი,
რომ მეზმანა აფრაკგონიანს,
არავითარი
რომ ხომალდი არა მქონია
და რომ შენ იყავ –
ბედისწერის ლოთური ჟინი,
მუცელში ბრიყვი,
გაუთლელი – კეთილი ჯინით,
რიფსაც ბარე ორს
ვინაც არცთუ ამოდ ემთხვევ,
გულგვამარეულს
ბოლოს აქ რომ ამოგენტხიე.
მე კი მეცადა,
ამეზიდა მხარბეჭი ცამდე –
ბერნი მიწიდან,
სადაც ზღაპრებს კოცონზე წვადენენ,
და ავ ქირქილად
არ ვყოფნოდი ცეცხლის ფარეშებს
უშნო ტიკინა –
მარტოჯინი ზღაპრის გარეშე.

...
თუ – მართლა გემი
მოჟამულის, ავის და შავის
ჩამოგალამა
უმონყალო დინებამ ჟამის?
ან – არ გაცალა
შთენილ წამთა გულმშვიდად მოთვლა
და ამ ხანძარმა
ჩამოგადნო ხომალდი ბოთლად? –
რომ ჩაგეჭიდო
ყელში უფრო შმაგი სიავით,
ლარ-საუნჯეთა
ჩემთა ბედი გაგიზიარო –
გამურულ ტინებს
დაგანარცხო ბოლო ყანწივით
და მოლოდინი
აღსასრულის
გავიხანგრძლივო...

✦
მაგრამ,
ო, მაგრამ,

ისევ მაგრამ,
კიდევ მაგრამ,
ო,
ამხდარო ნატვრავ,
თუ წამხდარი ბედის
ნაგრამო,
ხანძარკუნძულის –
წყველა-კრულვის მეხდატეხილის –
ყველა კუნჭულის,
ყველა წრფის და
ყველა ტეხილის,
ყველა ხვეულის
განმხილავი და ამრეკლავი
შენი სხეულის
ჯადოსნური სარკე-ეკრანი
ყოვლით ნაჯერებს,
ყოვლით დაღლილს
რალად მახელებს –
რატომ მაჯერებს
უჯერებელს
უტყვი ძახილით?

...
„ჰოი, ყარიბო,
ვით გეგონა, ჩამოიღებდა
ზეცის კარებსაც
მეორეგი აბორიგენტა
მდორე, უნდილი,
უსახური როკვა-ძუნძული,
როცა კუნძივით
უძრავია თავად კუნძული!
და ვერმომთმენი
ინერციის მძლევარი ჟინის
ეს – შენ ტორტმანებ
ერთადერთი –
კაცი თუ ჯინი,
ვით – მოგზაური,
შეჩერება უცხოა ვისთვის
და კვლავ ზღვაური
შორეთისკენ
იდუმალ ილტვის!

ჰოდა, მოვსულვარ –
გამოგტაცო ხახას დაბჩენილს:
ჩამბერე სული,
უფრო სწორად – სულის ნარჩენი;
ჩამოდი ჩემში,
ჩამობობლდი ზამთრის მწერივით,
ოცნების ელჩი,
უცნაური ზღაპარ-წერილი;
ავი და ხელი
ვიდრე მოგწვდა ალის ბურბური,
ყელყელა ყელი
გამიტენე ბატის ბუმბულით;
მოგეალერსოს
დაე ზავითი ზვირთი უშქარი –
ოკეანეში

ჰომაჯია

განიტყორცნი
ურჩი უსტარი!“

✦

განა, ჭურჭელო,
ისმინება ლალადი ყველა?!
და უეჭველად
შველად ხმობა იქცევა შველად?!
ასე – უძლური,
უბადრუკი,
ხანძარდახლილი

ბოლავს კუნძულიც –
განწირულის უხმო ძახილი!

მაგრამ მითხარი –
ნიაღვრებით პირდაბანილი
სარქველმობდილი
პანანინა კიდობანივით
უცხო მოტივით
რად დუდუნებ ცოდვის ხარხარში
ან ბზის ტოტივით
ასე მწვანედ რატომ ხასხასებ?

გამოსაურება

ნინო ვახანია

ორი იასეს გამოცანა

გაბრიელ გარსია მარკესს ვენესუელის პრეზიდენტთან, უგო ჩავესთან საუბრის შემდეგ შეექმნა შთაბეჭდილება, რომ მან ორი ადამიანი გაიცნო – „ერთს უმონყალო ბედი აძლევდა შანსს გადაერჩინა თავისი ქვეყანა. მეორე კი, – მეოცნებე, – შესაძლოა შევიდეს ისტორიაში, როგორც კიდე ერთი დესპოტი“ (გაბრიელ გარსია მარკესი. „ორი ჩავესის გამოცანა“. ესპანურიდან თარგმნა ელეონორა კუჭავამ. „ჩვენი მწერლობა“. 2007, 14).

მე კი ფიქრმა კარაკასიდან საქართველოში წამომიყვანა, 1832 წლის შეთქმულება გამახსენა და შემძრა აზრმა, რომ ამ შეთქმულების ერთ-ერთ აქტიურ წევრს, იასე ფალავანდიშვილს უმონყალო ბედი აძლევდა შანსს გადაერჩინა თავისი ქვეყანა. ის კი ისტორიაში შევიდა როგორც კიდე ერთი გამცემი და მოლაღატე.

1832 წლის შეთქმულების მასალებიდან კარგად ჩანს, რომ იასეს დიდი წვლილი მიუძღვის „ფარული საზოგადოების“ ჩამოყალიბებასა და მის საქმიანობაში – აჯანყების მომზადებაში. იმდენად დიდი, რომ ზოგი მკვლევარი მას ერთ-ერთ მეთაურადაც მიიჩნევს. თამაზ ჯოლოგუა არ გამოორცხავს, რომ „შეთქმულების ხელმძღვანელთა აქამდე ცნობილ სამეულს, – ელიზბარ ერისთავს, ალექსანდრე ორბელიანსა და სოლომონ დოდაშვილს – იასე ფალავანდიშვილიც დაემატოს და, ამგვარად, ეს „სამეული“ „ოთხეულადაც“ კი იქცეს“.

ეს ციტატა ამოღებულია „ჩვენი მწერლობის“ 2007 წლის მე-8 ნომერში გამოქვეყნებული თამაზ ჯოლოგუას წერილიდან „სერგეი მაქსიმოვის მოგონება იასე ფალავანდიშვილზე“. წერილი მრავალმხრივ არის საყურადღებო. მთავარი კი ის არის, რომ თვალნათლივ ვხედავთ გადასახლებული გამცემის საოცარ მეტამორფოზას, ვეცნობით მეორე, ჩვენთვის აქამდე უცნობ იასეს.

მუხთალი ბედი მართლაც საუკეთესო შანსს აძლევდა იასე ფალავანდიშვილს.

მან კი თავზედურად, უტიფრად, ურცხვად და უსინდისოდ ზედ აჯანყების ზღურბლზე, რამდენიმე დღით ადრე განირა, უმტრო, უღალატა მეგობრებს, ქვეყანას, საერთო საქმეს, ერსა და ბერს. და ამით, შეიძლება ითქვას, მთლიანად შეცვალა საქართველოს შემდგომი განვითარების პერსპექტივა, სამშობლო ქვეყნის სვე და ბედი.

რატომ ვასცა იასემ შეთქმულება?

ამ კითხვაზე პასუხს ეძებს ყველა მკვლევარი, ვინც 1832 წლით დაინტერესებულა. და ეს ბუნებრივია.

აკი ბედი სხვა შანსს აძლევდა?!

რამ აიძულა, მამულის ერთგული შვილისა და მხსნელის სახელი მოლაღატისა და გამცემისაზე გაეცვალა?

შეუძლებელია, ერთმნიშვნელოვანი, დამაჯერებელი ახსნა მოეძებნოს იასეს საქციელს. თავიდანვე იყო შეგზავნილი შეთქმულებაში ჯაშუშად? თავის გადარჩენის მიზნით დანერა დასმენის ტექსტი გენერალ ვოლოვისკისთან? ვერ გაუძლო ძმის, ნიკოლოზ ფალავანდიშვილის ჩაძიებულ შეკითხვებს და გულწრფელად გაენდო მას?.. ყველა შემთხვევაში გამცემი გამცემია. მოლაღატეს თავისი სახელი უნდა ერქვას და ყველა ცდა იასეს გამართლებისა ფუჭი და უშედეგო, მეტიც – უზნეობა მგონია. იასეს მიერ ჩადენილი ცოდვა სწორედ ისეთია, შენდობა რომ არ უხერხდება.

გულანთებულ ქართველ მამულიშვილთა განზრახვა იმდენად ნმინდა და დიადი იყო, რომ არც ერთ მათგანს კერძო-პირადული ინტერესებით არ შეუბღალავს და ნაუბილნავს ღვთაებრივი – სამშობლოს თავისუფლება. ამის დასტურად მარტო იმის გახსენებაც კმარა, რომ აჯანყების გამარჯვების შემდეგ, დამოუკიდებელი საქართველოს მთავრობაში, არც ერთი თანამდებობა არ იყო გათვალისწინებული შეთქმულების მეთაურთათვის.

ბიოგრაფიულ რომანში „ალექსანდრე ორბელიანი“ როსტომ ჩხეიძე მხატვრული დამაჯერებლობით აღწერს, როგორ გაინია დაპატიმრებულმა ალექსანდრე ორბელიანმა მეტეხის ციხისკენ, როგორ ეამაყებოდა და ენუგეშებოდა სამშობლოსთვის თავგანწირვა, როგორ ესწრაფოდა გმირის ეკლიანი გვირგვინის დადგმას – „რა ბედენა იყო განაჩენის სიმკაცრე, როცა უსასოო ყოფაში ის მაღლი ჩნდებოდა, ეროვნულ ცნობიერებას რომ აამღელვარებდა და იმ სულიერ კათარზისს გამოიწვევდა, რაც ქვეყანას თვითმყოფადობას შეუნარჩუნებდა და ლიბოდ დაედებოდა უფრო დიდ სამზადისს“.

თუნდაც დამარცხებულიყო აჯანყება, ჩაეხშო დიდ იმპერიას ისე, როგორც ჩაუხშვია მანამდე არაერთი სხვა, მკაცრად დაესაჯათ და თუნდაც სასიკვდილოდ გაეწიათ არა მარტო მოთავეები... ცუდად ხომ მაინც არ ჩაივლიდა განწირულის სულსკვეთება. მაგრამ სხვაგვარად სჯიდა უმოწყალო ბედი. იასეს დასმენამ მთლიანად შეცვალა ჩვენი საზოგადოებრივი და სულიერი ცხოვრება. ბრძოლისა და წინააღმდეგობის სურვილის ნასახიც აღარსად შემორჩა. იმპერიის ერთგულ მსახურებად იქცნენ გუშინდელი მემამოხენი, ისეთებად, თვით რუსზე მეტადაც რომ სწამდათ რუსი.

ერთ სტატიამი ალექსანდრე ორბელიანი იასეს შესახებ წერს: „იმათი პირველი გვარი გლეხნი იყვნენ და გვართა ყოჩიაშვილები ერქოთ... ნიკოლოზ (იასეს ძმა) თავის ემმაკურის და გაიძვერა ხასიათით ჯერ აზნაურიშვილი შეიქნა და გვართა მიქაიჩი დაირქო, მასუკან თავადად იწოდა და გვარად ფალავანდოვი შეიქმნა“.

წარმოშობით გლეხი იასე ფალავანდიშვილი, როგორც ყველა ცნობილი თაღლითი და ავანტიურისტი, ბუნებით უნიჭიერესი ყოფილა. შეეძლო ზუსტად, უცდომლად მიეზახა სხვისი კალიგრაფიისთვის. ცნობილია, როგორ გამოიყენა იასემ ეს უნარი სამეგრელოს მთავრის ლევან დადიანისა და თავისი კეთილსმყოფელის, იმერეთის ბატონიშვილი ვახტანგის წინააღმდეგ.

შეთქმულებსაც სთავაზობდა ალექსანდრე ბატონიშვილთან გასაგზავნი წერილების გაყალბებას, მაგრამ საზეო საქმეში თაღლითობა არ უნდა გარეუღიყო და არც ვარდის.

იასეს არაჩვეულებრივი, ფენომენალური მეხსიერება ჰქონია. მისი დაჟინებული თხოვნით ალექსანდრე ორბელიანმა ჩამოწერა შეთქმულების მონაწილეთა სია – დაახლოებით ასორმოცდაათი კაცი. იასემ დახედა, ჩაიკითხა და შენახვა რომ მოინდომა, ალექსანდრემ არ დაანება, სია გამოართვა და დაწვა. მეორე დღეს ფალავანდიშვილმა გენერალ ვოლხოვსკის „დამნაშავეთა“ სრული სია დაუდო წინ. ერთი წაკითხვით ზუსტად დაიმახსოვრა და აღიდგინა ას ორმოცდაათი ადამიანის სახელი და გვარი.

უმოწყალო ბედი აძლევდა შანსს, ეხსნა თავისი ქვეყანა. საამისოდ ნიჭიც ჰქონდა და შესაძლებლობა.

ჩავეს ნაპოლეონის გამონათქვამზე დაყრდნობით ბრძოლაში გამარჯვების ასეთი კონცეფცია ჩამოუყალიბებია. „პირველი – ისტორიული დრო, მეორე – სტრატეგიული წუთი და ბოლოს – ტაქტიკური წამი“. ქართველ შეთქმულთათვის სტრატეგიული წუთი არ დადგა.

იასე სხვაზე მეტად იყო მონადინე და მსურველი აჯანყების მალე დაწყებისა, სხვაზე მეტად ცდილობდა რუსების გარეკვას საქართველოდან, სხვაზე მეტი თავგამოდებით ემზადებოდა და მოუთმენლად ელოდა „პირველი დამის განკარგულების“ აღსრულებას.

„იმხანად გულწრფელია და მერე აღარ?“

ეს ორი სხვადასხვა კაცია?“ – კითხულობს როსტომ ჩხეიძე („როდესაც ჩავესი თავის ისტორიას მიაბობდა, მე აღმოვაჩინე პიროვნება, რომელიც არანაირად არ ესადაგება იმ დესპოტის სახეს, რომელიც ჩვენ მედიის წყალობით შეგვექმნა. ეს სულ სხვა ჩავესი იყო. მაგრამ რომელი იყო ნამდვილი?“ – კითხულობს მარკესი).

უფრო საოცარი და აუხსნელია იასეს შემდგომი ფერისცვალება.

თამაზ ჯოლოგუა ზემოხსენებულ წერილში უკვე გადასახლებულ, რადიკალურად შეცვლილ იასეს გვაცნობს. არხანგელსკის გუბერნიაში, პეჩორის მხარეში, სოფელ უსტ-ცილმაში გადასახლებული ყოფილი მემამოხის ყოფა და საქმიანობა თითქმის სრულიად უცნობია ქართველი მკითხველისათვის. როგორი გასაკვირიც უნდა იყოს, „ს. მაქსიმოვის მოგონებაში ჩვენ უკვე ვხედავთ უცნაურად (მეტი რომ არა ვთქვათ!) სახეცვლილ იასე ფალავანდიშვილს: ღვთისმოსავს, პეჩორის ღატაკ მოსახლეობაზე გადაგებულს, კეთილშობილებით, ურყევი ავტორიტეტითა და ყოვლად უმნიცკლო რეპუტაციით მთელს არხანგელსკის გუბერნიაში სახელმძღვანელო, კაცს, რომელსაც პეჩორაში ადამიანის იდეალად აღიარებდნენ და რომლის სიტყვასაც ხმის ამოუღებლად ემორჩილებოდნენ, ამასთანავე – ცოდვამონანიებულსა და სამშობლოს მონატრულს“ (თ. ჯოლოგუა).

რამ აქცია მოლალატი წმინდანად?

თაღლითი და ავანტიურისტი კეთილშობილ ადამიანად?

გამცემი და ორპირი ზნეობრიობის ნიმუშად?

ჩვენ წინ ორი სხვადასხვა ადამიანია – ერთმანეთის საპირისპირო.

რომელია ნამდვილი?

იქნებ გულწრფელად მოინანია თავისი დანაშაული, მთელი არსებით მიენდო ღმერთს და ცოდვიანის მსუბუქი გზა წმინდანის ეკლიანი და მძიმე სავალით შეცვალა? თუ მხოლოდ პატივმოყვარეობისა და პირველობის სურვილი დაიკმაყოფილა?

სამშობლოში დაბრუნებაზე უარი თქვა – ნაკლებ სავარაუდოა, რომ შურისძიების ეშინოდა. უფრო, ალბათ, სინდისი ანუხებდა. საცხოვრებლად პეტერბურგში გადასვლაზეც უარი უთქვამს – თუ საქართველოში არ ვიქნები, დედაქალაქი და მივარდნილი სოფელი ჩემთვის ერთიაო. თუ ვინმე სიტყვას სამშობლოზე და შეთქმულებაზე ჩამოუგდებდა, ღიზიანდებოდა, თავის თავში იკეტებოდა, ზურგზე ხელებდაწყობილი აქეთ-იქით დადიოდა და ხმას არ იღებდა. თავს ისჯიდა?

ადამიანის ასე შეცვლა, სხვად ქცევა იმდენად ძნელი წარმოსადგენია, რომ აშკარა და თვალსაჩინოც ეჭვს ვერ აქარწყლებს: მართლა გულწრფელად მოინანია? ნეტა რა დაანათლა იმ უამრავ პატარას, ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა რომ მოანათვლინეს – ერთგულება? გაიგო კი ღირსეულად სიცოცხლის და ღირსეულად სიკვდილის ფასი?

ჩვენ წინაშე ორი იასეა – რომელია ნამდვილი?

თამაზ ჯოლოგუა ვრცელ და ამომწურავ ინფორმაციას გვანვდის რუსი მწერლისა და მოგზაურის სერგეი მაქსიმოვის, იასე ფალავანდიშვილზე მოგონებათა ავტორის, შესახებ და იქვე „პეჩორის თავადის“ თარგმანსაც გვპიდეება.

P.S.

წერილი უკვე დამთავრებული მქონდა, როდესაც „ჩვენი მწერლობის“ მე-15 ნომერში დაიწყო სერგეი მაქსიმოვის „პეჩორის თავადის“ გამოქვეყნება.

რალფ უოლდო ემერსონი

რელიგია

ჩვენს დროში ვერცერთ ხალხს ვერ დაახასიათებ თავისი ეროვნული რელიგიით. რელიგიის გამო პასუხისმგებლობას არ გრძნობენ; რელიგია მათგან დიდი მანძილითაა დაშორებული. ისინი ერთგულებენ სიმართლეს, შრომობენ და იხარჯებიან რეალური ყოფისა და არა ეროვნული ეკლესიის იმედით. ინგლისელთა ცხოვრება, აშკარაა, არც ათანასესეული მრწამსიდან ამოზრდილა, არც დოგმებიდან და არც ევქარისტიიდან. ინგლისი თითქოსდა დაქორწინებულია რელიგიასთან. ყმაწვილკაცი დაქორწინებას ეშურება, მერე გონება რომ გაეხსნება და ცხოვრების არსსა თუ დინებას ჩანვდება და შეეკითხებიან – ქორწინებასა და სქესთა თანასწორობაზე რას ფიქრობ? – უპასუხებს: „ბევრსაც ვიტყვოდი, კითხვა ჩემთვის ღიაა რომ იყოს დარჩენილი, მე კი ცოლ-შვილი მყავს და კითხვა ჩემთვის დახურულია“. ერის ცხოვრების ბარბაროსულ ხანაში ზოგიერთი კულტი ფუძნდებოდა ან გარედან შემოდიოდა; საკურთხევლები შენდებოდა, საეკლესიო მეთაედს იხდიდნენ, ბერებად ეკურთხებოდნენ. ქვეყნის განათლება და ხარჯები აქეთ წარიმართა, და როდესაც გაჩნდა სიმდიდრე, დახვეწილობა, დიდი ადამიანები და მსოფლიოსთან კავშირებიც წარმოიშვა, კეთილგონიერმა კაცებმა თქვეს: რატომ უნდა ვებრძოლოთ ბედისწერას, ან ეს გაუგებრობანი აღვმართოთ, მთასავით რომ წამოგვდგომიან თავზე? სჯობს რაიმე ნიში ან ნაპრალი მოვებნოთ ამ ქვეების გროვაში, რაც რელიგიურმა ეპოქებმა გამოჰკვეთა და მოაჩუქურთმა, სადაც შევეფარებოდით, ვიდრე სასაცილოდაც გავიხადოთ თავი და ხიფათშიც ჩავიგდოთ, თუ ისეთ რამეს შევეჭიდებით, რაც ჩვენს ძალ-ღონეს აღემატება, თუკი, ვთქვათ, მათ თავიდან მოცილებას შევეცდებით.

ძველ ციხე-სიმაგრეთა და ტაძრების დათვალიერებისას ხანდახან ვამბობ, ისევე, როგორც დღეს, დანდის ეკლესიის კოშკს რომ ვათვალიერებდი, რვაასი წლისა რომ გახლავთ: „ეს სხვა და უკეთესმა რასამ ააშენა, ვიდრე ესაა, ახლა რომ შესცქერს“. და სწორედაც რომ დიდი ლტოლვა ჰქონდათ შრომისადმი ამ კუნძულზე და ამას ეს შენობებიც ადასტურებს; ისევე, როგორც ვულკანური ბაზალტი გვიჩვენებს ცეცხლის ნამოქმედარს, ცეცხლისა, საუკუნეებს წინათ რომ გამქრალა. ინგლისმა იგრძნო მცხუნვარება ქრისტიანობისა, რამაც მთელი ევროპის დულილი გამოიწვია და ქიმიური ცეცხლივით მტკიცე ხაზი გაავლო ბარბაროსობასა და კულტურას შორის. რელიგიური განცდის ძალამ ბოლო მოუღო ადამიანთა მსხვერპლად შეწირვას, შეაკავა მადა, შთააგონა ჯვაროსნული ლაშქრობანი, ტირანებისადმი წინაღდგომა, შთააგონა თავისადმი პატივისცემა, საზღვრები დაუდო ბატონყმობასა და მონობას, შექმნა რელიგიური არქიტექტურა – იორკი, ნიუსტედი, უესტმინსტერი, ფაუნთინის სააბატო, რაიპონი, ბევერლი და დანდი – ქმნილებანი, რომელთა აგების საიდუმლო დაკარგულია, დაკარგულია ის განცდაც, რაც მათ აშენებდა; შთააგონა ინგლისური ბიბლია, ლიტურგია, ბერთა ამბავნი, რიჩარდ დევიზელის ქრონი-

კა. სასულიერო პირმა თარგმნა ვულგატა და წმინდანთა ცხოვრებანი ძველთაძველი ჰაგიოგრაფიიდან, ინგლისური ღირსებებით შეამკო და ინგლისურ მინაზე გადმოიტანა. ეს გახლდათ ერთგვარი გამძლე ან აგრესიული ყოფა კავკასიური რასებისა. კაცი გამოცოცხლებული და ძალამოკრებილი იღვიძებს საუკუნეობრივი ძილის შემდეგ. ჩრდილოელ ველურთა სისასტიკემ მრისხანება

შთაჰბერა ქრისტიანულ ძალაუფლებას. ქრისტიანობას ხალხის სიყვარული აცოცხლებდა. ებისკოპოსმა უილფრიდმა ორას ორმოცდაათი ყმა გაააზაბა, როცა მინათმოქმედების სურვილი შეატყყო. ეკლესიამ დასვენება შემოიღო გლეხკაცთათვის კვირის ბოლოსა და საეკლესიო დღესასწაულებზე. „ლორდი, ვინც აიძულებს გლენს იმუშაოს შაბათს მზის ჩასვლიდან კვირას მზის ჩასვლამდე, დაკარგავს მას“. მღვდელი, სასულიერო პირი ხალხიდან იყო გამოსული და თავის ფენას თანაუგრძნობდა. ეკლესია იყო შუამავალი, შემაკავებელი, შემზღუდველი და დემოკრატიულ პრინციპთა აღმსრულებელიც ევროპაში. ლატიმერი, უიკლიფი, ერანდელი, კობჰემი, ენტონი პარსონსი, სერ ჰენრი ვეინი, ჯორჯ ფოქსი, პენი, ბენიანი დემოკრატებიც არიან და წმინდანებიც თავიანთი დროისა. კათოლიკურმა ეკლესიამ, დაყრდნობილმა ამ თავდაუზოგავად მშრომელ, სერიოზულ ხალხზე, დიდი სისტემა შექმნა თოთხმეტი საუკუნის მანძილზე, ეს სისტემა ძალზე იყო მიახლოებული ქვეყნის ჩვეულებებსა და სულს და ერთდროულად შინაურულიც გახლდათ და სახელმწიფოებრივიც. კათოლიკური ეკლესია დიდხანს ყველაფერში იყო ჩაქსოვილი – მალლა ზეცასა თუ ძირს დედამინათა. ის მოძრაობს ქეიფისა და მარხვის თანავარსკვლავედთა შორის. სახელს არქმევს წელიწადის ყოველ დღეს, თვითულ ქალაქსა და ბაზარს, თვითულ კონცხსა და მონუმენტს და ისე შეერწყა კალენდარს, რომ ვერც სასამართლო შედგებოდა უიმისოდ, ვერც მინდორი მოიხვნებოდა, ვერც ცხენი დაიჭედებოდა ეკლესიის უნებართვოდ. ყველა მაქსიმა კეთილგონიერებისა ან ვაჭრობისა თუ მეურნეობის საქმეში დამტკიცებული და დათარიღებულია ეკლესიის მიერ. აქედანაა მისი სიძლიერე აგრარულ ოლქებში. მინების განაწილება მრევლში ეკლესიის ნებართვაზე ხდის დამოკიდებულს ყოველგვარ სამოქალაქო უპირატესობას, ხოლო საეკლესიო პირთა დაყოფა მდიდარ პრელატებად და ღარიბ ქიურატებად, და ისიც, რომ კლასიკური განათლებით იყო უზრუნველყოფილი სასულიერო პირი, მათ აქცევდა „კვანძად, რაც აკავშირებდა გარიყულ გლეხობას საუკუნის ინტელექტუალურ წინსვლასთან“.

ინგლისის ეკლესიას მოეპოვება უამრავი წერილობითი დოკუმენტი იმის საჩვენებლად, თუ რაოდენ უბრალო და შთამბეჭდავი საქმიანობით ანიჭებს ჰუმანურობას

1. უორდსვორთი (ავტორის შენიშვნა)

ხალხს, ახალისებს და ხვეწს ადამიანებს, კვებავს, კურნავს და ანათლებს მათ. ინგლისის ეკლესიას ჰყავს თავდადებული მონაშენი და აღმსარებელი; აქვს უდაბნოები, სიწვილე; თვალისმომჭრელი არქიტექტურა; და იგივე საუკუნო ღირებულებებით აღბეჭდილი რიტუალი, აქ არაფერია იაფი თუ ფულით შესასყიდი.

ამ თანდათან მზარდი ეკლესიიდან მნიშვნელოვანი ზემოქმედებანი წარმოედინა: ბევრი რამ კულტურისათვის, ბევრი რამ ერის მიდრეკილებათა და სურვილისათვის თანამედროვე მიმართულების მისაცემად. მოხარატებული და მოხატული ტაძრები – ხატებითა და ემბლემებით გაცოცხლებული მთელი მისი ზედაპირი – სამრევლო ეკლესიას თავისებურ წიგნად და ბიბლიად აქცევდა ხალხის თვალში.

მერე, როცა საქსონურმა ინსტინქტმა საეკლესიო მსახურება მშობლიურ ენაზე უზრუნველყო, ეკლესია ხალხის მოძღვრად და უნივერსიტეტად გადაიქცა. იორკის მონასტერში, ახალი არქიეპისკოპოსის კურთხევის დღეს, მე მოვისმინე საღამოს ლოცვა და გუნდის გალობა. უცნაური იყო, ვისმენდი მშვენიერ პასტორალს ისაკისა და რებეკას ნიშნობის შესახებ, მწყობრად წაკითხულს იორკის მონასტერში, 13 იანვარს 1848 წლისა. ინგლისური აუდიტორიის წინაშე, ახლახან რომ აეღოთ თავი გაზეთ „ტაიმსიდან“ და ღვინის ჭიქაც ეს-ესაა გაემვათ ხელიდან, და ისმენდნენ ღვთისმოსაობითა და ეროვნული სიამაყით აღვსილნი. ეს იყო ძველისა და ახლის შეკავშირება რაღაც მიზნით. მონივნება წმინდა წერილებისადმი ცივილიზაციის ნიშანია, რადგან მათი დახმარებით გადარჩა და შემოგვენახა მსოფლიოს ისტორია. აქ, ინგლისში, ყოველი დღე დაბადების თავითა და „ტაიმსის“ მონივნებით იწყება და მთავრდება.

ამავე ცერემონიის მეორე ნაწილიც არ ყოფილა უმნიშვნელო. ჰენდელის საკორონაციო ჰიმნი – „ღმერთო ჰვარვიდე მეფეს“ – ორლანზე ბრწყინვალედ შეასრულა დოქტორმა ქემიჯმა. საკათედრო ტაძარი და მუსიკა ერთმანეთისთვის შექმნილიყვნენ. ეს გახლდათ მინიშნება, თუ რა როლს ასრულებს ეკლესია, როგორც პოლიტიკური მანქანა. ყოველი ინგლისელი ბავშვიდან იწყება ყოველდღიური ლოცვებს დედოფლის, სამეფო ოჯახისა და პარლამენტისათვის, ჩამოთვლის და ახსენებს თვითეულ სახელს; და ამგვარმა მიძღვნებმა, მთელი სიცოცხლის მანძილზე რომ გრძელდება, შეუძლებელია გავლენა არ იქონიოს მის შეხედულებებზე.

უნივერსიტეტებიც ეკლესიური სისტემის ნაწილია, მათი უპირველესი ამოცანა სამღვდელოების ჩამოყალიბებაა. ამრიგად, სამღვდელოება იყო ათასი წლის განმავლობაში ერის განსწავლული ნაწილი.

ეროვნული ტემპერამენტი ღრმად ჩაფხვია ეკლესიის ურდევ წესსა და ტრადიციას; ტკბება ლიტურგიით, ცერემონიით, არქიტექტურით; ზომიერი მომხიბვლელობით, კარგი საზოგადოებით, ეკლესიის კავშირით ტახტსა და ისტორიასთან, რაც ალაზათიანებს მას. და მანამდე, სანამ ეკლესია საკუთარი თავისადმი სიყვარულს უწერავს უფრო გემოვნებიან, ვიდრე აქტიურ, ენერგიულ ადამიანებს, ინგლისელი ერის გამძლეობას ეკლესიის მგზნებარე მხარდაჭერა განსაზღვრავს, მხარდაჭერა იმ რთული და ჩახლართული კავშირიდან, რაც ეკლესიას აქვს საზოგადოებრივი წესრიგის საფუძვლებთან, პოლიტიკასა და

ფულად ფონდებთან.

კარგ ეკლესიებს ცუდი კაცები არ აგებენ; სხვა თუ არაფერი, ეკლესიის ამშენებელ საზოგადოებას პატიოსნება და ერთუზიანობა უნდა მოეძებნოდეს. ეს ტაძრები ათეისტებს არ აუშენებიათ და არც ათეისტებით ივსება. არცერთ ეკლესიას არ ჰყოლია უფრო მეტი განსწავლული, შემოქმედი და თავდადებული ადამიანი: „სასულიერო პირები, და ეპისკოპოსნი, ვინც, მანტიებს თუ გაიხდიდნენ, ზურგს არავის უჩვენებდნენ“.* მათი არქიტექტურა კვლავაც უკვდავების რწმენით ბრწყინავს. ისტორიაში მეორდება დუელილისა და შემოქმედების დროებანი ან, თუ შეიძლება ითქვას, ღვთის წყალობით მოფენილი ნაყოფიერებისა, რისი ძალითაც ამაღლებულობა მოიქცევა ადამიანის სულისაკენ და ჩნდება დიდი სათნოებანი და ნიჭიერებანი, ასე მოხდა მეთერთმეტე, მეთორმეტე, მეცამეტე და, შემდგომ, მეთექვსმეტე და მეჩვიდმეტე საუკუნეებში, როცა ერი აღვსილი იყო სულიერებითა და სასოებით.

მაგრამ წარვიდა საუკუნე უიკლიფებისა, ქობზემებისა, ერანდელისა, ბეკეტებისა; წარვიდა ლეტიმერების, მორების, ქრენმერების, ტეილორების, ლეიტონების, ჰერბერტების, შერლოკებისა და ბატლერების საუკუნე. აზროვნებაში მომხდარმა ჩუმმა რევოლუციამ შეუძლებელი გახადა მსგავს კაცთა ხელახლა გაჩენა, შეუძლებელი გახადა ადგილის მოძებნა მათ – ერთ დროს – წმინდა სამყოფელში. სული, ამ ტაძარში რომ დავანებულიყო, სხვაგან გაცურდა სხვათა შთასაგონებლად და უძველეს სამარხებში მოსულთ მანჭები და ძველ სამოსში მოშარიშურე მსახიობები ხვდებიან.

რელიგია ინგლისში კარგი აღზრდის ნაწილია. როცა კონტინენტზე დაინახავთ კარგად ჩაცმულ-დახურულ ინგლისელს, თავისი ელჩის სამლოცველოში რომ შედის, სახე ჩუმი ლოცვისათვის რომ ჩაურგავს კოხტად დავარცხნილ-გასუფთავებულ ქუდში, აუცილებლად გაიფიქრებთ, მასთან ერთად ეროვნული სიამაყე და ჯენტლმენის რელიგია ლოცულობსო. დიდ მთავარს ლორდთა პალატაში უთქვამს გამარჯვების აღსანიშნავად: ვფიქრობ, ყოველისშემძლე ღმერთი ჯეროვნად არ გამოგვიყენებიათ, და ასეთი დიადი წარმატებების შემდეგ დიდსულოვნება გამოგვეჩინა და მადლიერების დასტურად სასულიერო წოდება მიგველოო. ინგლისის ეკლესია ჯენტრის** ეკლესიაა, ღარიბთა ეკლესია არ გახლავთ. ის არ არის ხელოსანთა საკუთრება, ხოლო ჯენტლმენებმა მოგვიანებით თემთა პალატაში დაიფიცეს, სიცოცხლეში არ გვინახავს დაგლეჯილსამოსიანი ლატაკი ტაძარში შესულიყოსო.

ენერგიული და მძლავრი ინგლისური გონების მოდუნება, მაშინ, როცა რელიგიის საკითხი დგას, გვიჩვენებს, თუ რამდენი სიბრძნე და სისულელე შეიძლება შეთავსდეს ერთ გონებაში. მათი რელიგია ციტირებაა; მათი ეკლესია კი – თოჯინა. ერთი სცადეთ და შემოწმება დაუპირეთ, შემზარავი ყვირილით აგიკრძალავენ. კარგ საზოგადოებაში მოელი, რომ სიცილს დააყრიან უხეშ მდაბიორთა ფანატიზმს; მაგრამ ასე არ იქცევიან; ისინი თვითვე არიან მდაბიორნი.

ინგლისელები, ალბათ, მეცხრამეტე საუკუნის მთელ

* ფულიერი

** აზნაურობა სოფლის (მთარგმ.)

საქრისტიანოსთან ერთად, ძალას კი არ მიაგებენ პატივს, არამედ – მართოდენ შესრულებას; იდეებს მხოლოდ ეკონომიკური შედეგებით აფასებენ. უელინგტონი წმინდანს მხოლოდ მაშინ სცემს პატივს, თუ იგი არმიის კაპელანია. „მრ. ბრისკოლმა თავისი მომხიბვლელი ქცევითა და სალი გონებით, რაც მეთოდისმისაგან შეეთვისებინა, პატივისცემა მოიხვეჭა ჯარისკაცებშიც და ოფიცრებშიც“. ისინი პატივს მიაგებენ ფილოსოფოსს, ისევე, როგორც აფთიაქარს, ვისაც ქინაქინა ან წაშალი მოაქვს საქონლისათვის; ხოლო შთაგონება სულაც სარჩილავი მილია ან სხვა უკეთესი მექანიკური ხელსაწყო.

ეჭვი მაქვს, ინგლისელის ტვინში რაღაც სარქველი უნდა იყოს, რასაც დაკეტავს, როცა მოეპრიანება, ისევე, როგორც ინჟინერი ახშობს ორთქლს. ყველაზე მოაზროვნე და გაცნობიერებული კაცები ფლობენ ძალას, იაზროვნონ ისევე, როგორც ეპისკოპოსი აზროვნებს რელიგიის საკითხებში და ფინანსთა მინისტრი – პოლიტიკაში. ისინი ლაპარაკობენ გაბედულად და ლოგიკურად, და გიჩვენებენ შესანიშნავ, ბრწყინვალე შედეგებს, მაგრამ იგივე კაცები, ვინც თავისუფალი ვაჭრობა ან გეოლოგია დღევანდელ დონემდე მოიტანეს, პირქუში და ამპარტავენები ხდებიან და მაშინვე კეტავენ სარქველს, როგორც კი საუბარი ინგლისის ეკლესიას მიუახლოვდება. ამის შემდეგ კუს ბაკანს ესაუბრები.

უნივერსიტეტის საქმიანობა, სწავლის პროცესი იქნება თუ სული აქაურობისა, მიმართულია უფრო ინგლისელი ჯენტლმენის, ვიდრე წმინდანისა თუ ფსიქოლოგის ჩამოსაყალიბებლად. აქ იზრდება ეპისკოპოსი და უარყოფილია ფილოსოფოსი. ვერ ვიტყვი ანგლიკანურ ეკლესიაში უფრო მეტია კაბალიზმი, ვიდრე სხვა ეკლესიებში-მეთქი, მაგრამ ეს კი ითქმის, რომ ანგლიკანური სამღვდელთა არისტოკრატიასთანაა გათანაბრებული. ამბობენ, რომ თუ სასულიერო პირს ესაუბრები, დარწმუნებული იყავი, ეს იქნება კარგად აღზრდილი, გათვითცნობიერებული და გულწრფელი კაცი: იგი თქვენს ფიქრებსა და მიზნებს თანაგრძნობითა და ქებით ალავსებს, მაგრამ საკმარისია მეორე მღვდელი შემოვიდეს, რომ თანაგრძნობას ბოლო მოეღოს: ორი სასულიერო პირის ერთად წარმოდგენა შეუძლებელია, და თუ ასე მოხდა, მღვდელი უთუოდ თავისი ეკლესიის მხარეს დაიჭერს.

ანგლიკანური ეკლესია ალბეჭდილია თავისი ფორმების მომხიბვლელობითა და გონიერებით, თავისი სამღვდლოების მამაკაცური ლაზათიანობით. მისი ქადაგებაა „ცხონდებით გემოვნებითა“. ანგლიკანური ეკლესია ცივ ნიავს არ აკარებს ძველ სტრუქტურებს, უამრავ ფულს ხარჯავს მუსიკისა და შენობების, არქიტექტურული ლიტერატურისათვის. მას აქვს მოპოვებული კარგი სახელი თავაზიანობისა და ლმობიერებისათვის. ანგლიკანური ეკლესია ჩვეულებრივ არავის დევნის; ის არც ინკვიზიტორულია და არც ზედმეტად ცნობისმოყვარე; სრულყოფილადაა აღზრდილი და შეუძლია თვალი დახუჭოს ყოველ შესაფერის შემთხვევაში. თუ არ შეეხები, არც თვითონ შეგეხება. მაგრამ მტრულად ხვდება ყოველგვარ ცვლილებებს პოლიტიკაში, ლიტერატურასა თუ საზოგადოებრივ ხელოვნებებში. ეკლესიას არ დაუარსებია ლონდონის უნივერსიტეტი, მექანიკის ინსტიტუტები, თავისუფალი სკოლა, ან რაც უნდა იყოს, ცოდნის გავრცელებას რომ ისახავს მიზნად. ოქ-

სფორდელი პლატონისტები ტომას ტეილორით სასტიკნი არიან ერესის მიმართ.

ინგლისის რელიგია ძველი აღთქმის დოქტრინაა. ის ახალი აღთქმის პირველ გვერდსაც კი არ გადაშლის. მათ წინდახედულად სჯერათ ბედისწერისა, რომელიც თავქარიანად არ მოექცევა ფუნტ სტერლინგს. ისინი არც ტრანსცენდენტალისტები არიან და არც ქრისტიანები. არც სოკრატულ ლოცვას ალავლენ და არც რაიმე წმინდა ლოცვას დედოფლისათვის, არც ნათელს ითხოვენ და არც სამართლიანობას, არამედ გაურკვეველად ჩაიბურტყუნებენ: „მიანიჭე მას ჯანმრთელობა და სიმდიდრე, რათა დიდხანს იცოცხლოს“ – და ეს ებრაული ლოცვა გასდევს მთელი ინგლისის პიროვნულ ისტორიას მეფე რიჩარდის ლოცვებიდან მოყოლებული, რიჩარდ დივიზის „ქრონიკებში“ რომაა მოცემული, სერ სემუელ რაიმელის დღიურებამდე და მხატვარ ჰეიდონამდე. „საზღვარგარეთ, ცოლთან ერთად“, სასოებით წერს პეპისი, „სიცოცხლეში პირველად მივემგზავრებოდი საკუთარი კარეგით; რაც სიხარულით ალავსებდა ჩემს გულს და ვადიდებდი ღმერთს და ვევედრებოდი, დაელოცა ეს მგზავრობა ჩემთვის და გაეგრძელებინა“. კანონს ებრაელთა ნატურალიზაციის შესახებ (1753) საწინააღმდეგო პეტიციებით შეხვდნენ სამეფოს ყველა ნაწილში, ხოლო ქალაქ ლონდონის მიერ ასევე პეტიციით დაიგმო ეს კანონი, როგორც „ქრისტიანული რელიგიის ღირსებათა მეტად შემლახველი და ძალზე სახიფათო სამეფოს კომერციული ინტერესებისათვის საზოგადოდ და ქალაქ ლონდონისა, კერძოდ“.

მაგრამ მათ ვერ შეძლეს შეეჩერებინათ კაცობრიობა საპარლამენტო აქტებით. „ზეცა მარადიულად მოძრაობს და დროებით არ ჩერდება“, და ხელოვნება, და ომები, აღმოჩენანი და შეხედულებანი თავისი გზითა და ნაბიჯით მიდიან. ახალ ეპოქას ახალი ვნებები მოაქვს, ახალი მტრები, ახალი სავაჭრო ურთიერთობანი, ახალი ქველმოქმედებანი და წმინდა წერილს ახალი თვალით კითხულობს. ფრანგული პოლიტიკის ჭორებმა, ორთქლის სასტვენმა, ქარხნის დუგ-დუგმა, გემზე ამსვლეელ ემიგრანტთა ხმაურმა თითქმის მთლიანად გააძევა გონებიდან ძველი ლევენდები; ასე რომ, როცა ლიტურგიის წასაკითხად მივიღოვარ ახალ თანამედროვე კონგრეგაციაში, მისი შეუფერებელი მოუნყობლობა აბსურდს ემსგავსება და ძველი კოსტუმებით მასკარადს გვთავაზობს.

ვერცერთმა ქიმიკოსმა ვერ გაითქვა სახელი რელიგიის კრისტალიზებით. რელიგია ენდოგენურია კანივითა თუ სხვა სასიცოცხლო ორგანოებით. ყოველ დღეს ახალი მტკიცება მოაქვს. წინასწარმეტყველმა თუ მოციქულმა უწყის ეს, ხოლო ნონკონფორმისტი არღვევს კონფორმისტის შეხედულებებს იმ ტექსტის ციტირებით, რაც მისაღება კონფორმისტებისათვის. ესაა რელიგიის პირობა, რელიგია მოსთხოვო მის განმმარტებელს. წინასწარმეტყველსა და მოციქულს კარგად შეიძლება გაუგოს წინასწარმეტყველმა და მოციქულმა. სახელმწიფო მოღვაწემ იცის, რომ რელიგიური ელემენტი ისევე არ უღალატებს, როგორც ორგანიზმს ფიბრინისა და ქილუსის მინოდება არ შეუწყდება ძარღვებში; მაგრამ რელიგია თავისი ბუნებით კონსტრუქციულია და ისეთ ეკლესიას შექმნის, როგორც თვითონ სურს. ბრძენი კანონმდებელი სახსრებს გაიღებს ტაძრების, სკოლების, ბიბლიოთეკების, კოლეჯე-

ბის სასარგებლოდ, მაგრამ ბერების გამდიდრებას კი მოერიდება. თუკი არჩევნებისას როგორც ბერებს კი არ გადაუხდის ფულს, არამედ ხალხს, კარგად მოიქცევა. მან კვაკერებივით წინააღმდეგობა უნდა გაუწიოს ბერების, როგორც ფენის, გამოცალკევებას, და შექმნას საშუალება თუ იმედი საზოგადოებაში ამგვარ შემონირულობამდე ბუნებრივად მიღწევისა. მაგრამ როდესაც სიმდიდრე გროვდება საკაპელანოში, საეპისკოპოსოსა ან სარექტოროში, საჭირო ხდება ფულიანი კაცი, რათა მართოს და ქონებას მიმართულება მისცეს სხვა მხრივ და არა თავისი დროის მისტიკოსებისაკენ. რა თქმა უნდა, ფული თავისი გზით ივლის და ბეჯითადაც, რათა სულიერებისა და ეკლესიურობისაგან დაცალკოს ხალხი, ვისაც ის გადაეცა. ფენა, რომელიც დარწმუნებულია, რომ არასდროს დანინაურდება, რელიგიური კლასია – და მიმართულია სხვა ეკლესიებისაკენ, რასაც ბუნების vis medicatrix-ს უწოდებენ.

დიაკვნებს ძალზე ცოტას უხდებიან, ხოლო პრელატებს მეტისმეტად ბევრს. ეს უთანასწორობა იზიდავს ეკლესიისაკენ კეთილშობილთა შვილებს და სხვა შეუფერებელ პირებს, ვისაც მოხვეჭის მადა აქვთ. ამგვარად, ეპისკოპოსი მხოლოდ სტიქაროსანი ვაჭარია. მის მაქმანებს მიღმა ვხედავ, თუ როგორ ბზინავს ნოქრის ქურთუკის გაკრიალეებული ლილები. დარწმუნობა სიმდიდრე თითქმის დანაშაულის ნაქეზების ტოლფასია. თემთა პალატაში, ირლანდიის საარჩევნო პრივილეგიებზე საუბრისას ბრაუტემმა თქვა: „როგორ უნდა გამოხატოს მეორე პალატის ღირსეულმა ეპისკოპოსებმა ზიზღი ცრუმონაშენობისადმი, როცა ისინი საზეიმოდ აცხადებენ ღვთის წინაშე, როცა გვთავაზობენ ნელინადში – 4000 შემოსავლიან მრევლს, იმ წუთებში აღძრულნი ვართ მხოლოდ წმინდა სულით, რათა მივიღოთ ეს სამსახური და ჩავიბაროთ მმართველობა და სხვა არა რა მიზეზით?“ ხელდასხმის წესები უფრო გადაგვარებულია, ვიდრე საბაჟოში წარმოთქმული ფიცი. ეპისკოპოსს ირჩევენ წინამძღვარი და ტაძრის პრიბენდები. დედოფალი ამ ჯენტლმენებს უგზავნის conde d'elire-ს, ანუ თანხმობას არჩევნებისათვის: მაგრამ იმავდროულად უგზავნის სახელს იმ პიროვნებისა, ვინც უნდა აირჩიონ. ისინი შედიან ტაძარში, ვალობენ და ლოცულობენ და ვედრებიან სულიწმიდას, დაეხმაროს არჩევანში; და ამ ლოცვა-ვედრების შემდეგ ყოველთვის ისე ხდება, რომ სულიწმიდას კარნახი ეთანხმება დედოფლის რეკომენდაციას.

მაგრამ კონფორმის ხარკი უნდა უხადო. ყველაფერი მანამდეა კარგად, სანამ კონფორმისტებს მისდევ კუდში. მაგრამ თუ სხვა მხრივ პატიოსანი ხარ, იცი, რომ სადღაც ცხოვრობს კაცი, ვისი პატიოსნებაც, აგრეთვე, იმ სიმალღემდე ასულა, რომ მუხლს არ მოუყრის ყალბ ღმერთებს, და იმ დღეს, როცა მას შეხვდები, მოჩვენებითობათა მორევში იძირები. გარდა ამისა, ამგვარ მარცხს მძიმე სასჯელებიც ახლავს. თუკი ტყუილს შეეგუები, მაშინ უნდა შეეგუო ყველაფერს, რაც მას თან ახლავს. ინგლისი ხელგამლით ხვდება თავის მოჩუქურთმებულ ნაციონალურ ეკლესიას, და ეკლესიაც თვალეში უჭყიტინებს, ფერ-ხორცს მატებს, ხმაში ხრინწს გამოურევს, და მსმენელთა აღქმას აბუნდოვნებს.

ინგლისის ეკლესიას, ძირგამოთხრილს გერმანული კრიტიკის მიერ, ტრადიციის მეტი აღარაფერი დარჩენიდა და, ლოგიკურად, უკან, რომანტიზმს შეაფარა თავი.

მაგრამ ეს ის სტიქია იყო, რომლითაც მხოლოდ გახურებულ თავებს შეეძლოთ სუნთქვა. განათლებული ფენის შეხედულებით, ეს გარემოება მზეზე ვერ გაგვიყვანდა; და ამგვარი ხალხი მთლიანად გაუცხოვდა ეკლესიისაგან.

ბუნებას უეჭველად აქვს სამკურნალო საშუალება. რელიგიური პიროვნებანი სახელმწიფო ეკლესიიდან სექტებში მიდიან, ეკლესია კი მაშინვე აღსდგება, რათა ნდობა დაიბრუნოს და საფუძვლები გაიმყაროს. ბუნებას უფრო მწარე წამალიც მოეძევა. ცვლილებათა მოძულე ინგლისელებს ყველაზე მეტად რელიგიაში სძაგთ ცვლილებები და ფორმალურ ნაგლეჯებსღა ებლაუჭებიან, და ფარისევლობისაგან საშიშად გადახრული ინგლისელები (და ვისურვებდი ეს მარტო მათ ეხებოდეთ, მაგრამ ეს ორივე ნახევარსფეროში მცხოვრები ანგლოსაქსების ნათესავთა ნაკლია) – ინგლისელები და ამერიკელები პირმოთნეობენ ყველა სხვა ერებზე მეტად. ფრანგებმა მთელი ეს საქმიანობა მათ დაუთმეს. რა უნდა იყოს იმაზე საზიზღარი, ვიდრე თავის დაკვრა ღვთისადმი, ჩვენს წიგნებსა და გაზეთებში რომ ვხვდებით? პოპულარული პრესა სწორედ იმდენადვეა საძაგელი, რამდენადაც პირმოთნე, ხოლო დღევანდელი რელიგია თეატრალური სანახაობაა, სადაც ჭეკა-ჭეხილს ბუტაფორია იწვევს. ფანატიზმი და თვალთმაქცობა წარმოშობს სატირას. „ჰანჩი“ ამოუნწურავ მასალას შოულობს. დიკენსი წერს რომანებს ექსეტერპოლის ადამიანებზე. თეკერეი წარმოგვიდგენს უგულო მალალ წრეს. ბუნება დაუყოვნებლივ იძიებს შურს იმით, რომ წარმართობას გააჩენს დაბალ ფენებში. ლორდ შაფსტბერი ღატაკ საბრალო ქურდებს თავს უყრის და უქადაგებს და ისინი ამას „გაზ-ს“ ეძახიან. ჯორჯ ბაროუ ბომბებს აიძულებს მოისმინონ მისი მსჯელობანი ებრაელთა ყოფის შესახებ ეგვიპტეში და უკითხავს მოციქულთა სწავლებებს ბომბურ ენაზე. „როცა დავასრულე“, ამბობს იგი. „მიმოვიხედე, შეკრებილთ ნაკვთები მოჰქცევოდათ და ჩემსკენ მოპყრობილი თვალეები საშიშრად დაეღმებინათ: არ იყო ერთიც კი დაეღმებული, რომ არ მომშტერებიყო; კეთილშობილ პეპას, გულკეთილ ჩიჩერონას, ქოსდმის, ყველას თვალეები დაეღმებინა და ბოშათა წინამძღოლი ყველაზე უარესად დაეღმებულიყო“.

ასეთ დროს ეკლესია შესაბრალოდისია. მას აღარაფერი დარჩენია, საკუთრების გარდა. თუკი ეპისკოპოსი ჭკვიან ჯენტლმენს ვერ შეხვდება და მის თვალეებში საბედისწერო შეკითხვას დაინახავს, მას აღარაფერი რჩება, იმის გარდა, რომ ღვთის დალიოს მასთან ერთად. ყალბ პოზიციას მოაქვს პირმოთნეობა; ტყუილზე დაფიცება თაღლითობა და უფრო მდებალი აზროვნება და ხასიათი სამღვდლოებაში, ვიდრე ოდესმე. და როდესაც საეკლესიო ჩინების უმინიათ მეცნიერებისა და განათლებისა, ეშინიათ ღვთისმოსობისა, ეშინიათ ტრადიციისა და თეოლოგიისა, აღარაფერი რჩება, გარდა იმისა, რომ მიატოვონ ეკლესია, რომელიც აღარაა ერთიანი.

მაგრამ განა ინგლისის რელიგია დაფუძნებული სახელმწიფო ეკლესიაა? არა; სექტებია? არა; ისინი მხოლოდ კერძო პირთა შორის მომხდარი გამუდმებული განხეთქილებანია და ისევე შეედრებიან სახელმწიფო ეკლესიას, როგორც კები შეედრება კარეტას, ისინი უფრო იაფი და მოხერხებულინი არიან, მაგრამ სინამდვილეში იგივენი არიან. მამ სადღა დაუვანებია რელიგიას? ჯერ ის მითხარით, ელექტრობა სადღა ცხოვრობს, ან მოძრაობს, ან ფიქრი, ან მიმი-

კა. ისინი არსადაც არ იმყოფებიან, არსადაც არა ჩნდებიან. ელექტრობას ვერ გაამკვრივებ, ვერ ჩაადულაბებ და მოათავებ, როგორც მონუმენტს ან ტაურს, ისე ვერ დადგამ, რომ იცოდე, თუ სად მოძებნო, და მუდამ იქ გყავდეს ისე, როგორც ინგლისელები ექცევიან ყოველთვის ნივთებს; ის წარმავალი, გამსხლეტი, თვალისჩამკვრელი მოგზაურია, სიახლე, სიურპრიზი, იდუმალეა აბნევს ინგლისელს და აღზიანებს. და მაინც, თუკი რელიგია სიკეთის ქმნაა და

სიკეთისათვის დათრგუნვა ბოროტისა, souffrir de tout le monde, et ne faire souffrir personne, ღვთაებრივი საიდუმლო არსებობდა ინგლისში ალფრედის დროიდან რომილიმდე, ქლარკსონიდან ფლორენს ნაითიგიელამდე და ათასობით სხვებისა, ვისაც სახელი არ გაუთქვამს.

ინგლისურიდან თარგმნეს პაატა და როსტომ ჩხეიძეებს

რალფ უოლდო ემერსონი (1803-1882), ფილოსოფოსი, ესეისტი და პოეტი, იმ გამორჩეულ სახელთაგანია ამერიკის შეერთებული შტატების ლიტერატურისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ისტორიაში, რომელთაც განსაზღვრეს XIX საუკუნის ესთეტიკა და აზროვნების სტილი და მათი გავლენა საკმაოდ გადმონვდა ევროპასაც.

მთარგმნელებისაგან

და მათ არსებაში დავანებული ღმერთის, და ეს ფანატიკური განცდა გადაალახვინებლათ ყოველგვარ გასაჭირსა და სასოწარკვეთას.

მისი მსოფლმხედველობა ეყრდნობოდა გერმანულ იდეალიზმს, უპირველესად მაინც ემანუელ კანტის ფილოსოფიურ მოძღვრებას, მისგანვე შეითვისა ცნება „ტრანსცენდენტალიზმიც“, მაგრამ როდესაც კონკორდში, ამერიკის ერთ პატარა ქალაქში – რომელიც ემერსონის წყალობით, ამ ქვეყნის კულტურული და საზოგადოებრივი ცხოვრების შუაგულად გადაიქცა – დააარსებს ტრანსცენდენტალისტთა წრეს [უილიამ ელერი ჩანინგი, ნათანიელ ჰოთორნი, ჰენრი დევიდ ტორო, ეიმოს ოლკოტი, მარგარეტ ფულერი... მოგვიანებით უოლტ უიტმენიც], ის უფრო ლიტერატურული მიმდინარეობა აღმოჩნდება, ვიდრე ფილოსოფიური.

ამასთან, არ შეპუებოდნენ ფაქტების გროვას, უწინარესად რა სახითაც წარმოგვიდგება ისტორია, და ემოქმედებინათ პოეტური გუმანი მის სიღრმეში შესაღწევად და ფარულ კანონზომიერებათა მისაკვლევად.

ეს ალბათ იმიტომაც, რომ ემერსონს ხიბლავდა არა უშუალოდ გერმანული ტრანსცენდენტალიზმი, არამედ სემუელ ტილორ კოლრიჯის, ტომას კარლაილის, მადამ დე სტალისა და ვიქტორ კუზენის მიერ გააზრებული, მათ ესთეტიკურ წარმოდგენებში გადამტყდარი.

მისი ეს შეხედულება ზუსტად ეთანადება გალაკტიონ ტაბიძის რწმენას: წარსული არავის ესმის პოეტის გარდაო, – და საერთოდაც, ემერსონის ნააზრევის გულდასმით შესწავლა დაგვარწმუნებს, რაოდენ ახლობელია იგი ჩვენთვისაც და რაოდენ აუცილებელი მისი დასახვაც ჩვენს მეგზურად გლობალისტური ექსპანსიის გადასალახად.

მისთვის ეს მიმართულება გულისხმობდა სპირიტუალური დოქტრინის შეთვისებას მთელი სისრულით. სწამდა სასწაული და ახალი შესაძლებლობანი ადამიანური გონებისა სულიერ ნათელსა და ძალაში ჩასანვდომად. სწამდა ინსპირაცია და ექსტაზი და უარყოფდა ყოველგვარ გარეგნულსა და დოგმატურს.

ჩვენთვის ამერიკა სწორედ ემერსონია და, მასთან ერთად, ის სულდიდი პიროვნებანი, რომელთა გარეშეც წარმოუდგენელია კაცობრიობის სვლა ბუნებრივი გზით.

უიტმენს სასაცილოდ არა ყოფნიდა გაუბედაობა, თითის ფრთხილად შეხება, ცალკეულ ადგილთა ზედაპირული ამოჩიქვნი ლიტერატურულ სივრცეში მოხვედრისას, სასაცილოდ არა ყოფნიდა ნაპირთან ტრიალი, როდესაც ოკეანე დიდი სამყაროს აღმოსაჩენად გისმობდა და მოვალე იყავი – თუკი მწერლობაზე დებდი თავს – კოლუმბივით გაჰყოლოდი მღელვარებით აღსავსესა და იდუმალეებაში განოლილ სანაოსნო გზებს.

წუ დარჩები ნურავის მიმდევრად და ეძიე საკუთარი თავი, – ეხეც ის გზისგამკვლავი შეგონება, თავისებური მეთერთმეტე მცნება.

მის თვალში ლიტერატურული კოლუმბი სწორედ ემერსონი გახლდათ, თავზეხელაღებული მოგზაური საკუთარი სულია და ამერიკული სულიერება-აზროვნების ნიაღში, საუკეთესო კრიტიკოსი და თავისი ქვეყნის მაჯისცემის შემტყობარი.

მარკ ვან დორენისა არ იყოს, ემერსონის თეორია პიროვნების შესახებ მისი აზროვნების საფუძველია და იგი ბრწყინვალე შედეგებს აღწევს, როცა ამა თუ იმ პირის შესახებ წერს. ესეების კრებულში „ინგლისელთა ზნეობანი“ იგი გვიხატავს მშვენიერ პორტრეტს ხალხისა და წინა პლანზე წამოწევს ამ ხალხის „პიროვნულ ძალას“.

იგი ემერსონიზმის უმთავრეს ღირსებად მიიჩნევდა გაზრდას გოლიათისა, მასვე რომ განადგურებდა: „ვის სურს, რომ მხოლოდ უბრალო მიმდევარი იყოს ვინმესი? – ისმის ყოველ მის სტრიქონში. ჯერ არ ყოფილა მოძღვარი, ვინც ასეთი დამოუკიდებლობის უფლებას იძლეოდა – არც უფრო ჭეშმარიტი ევოლუციონისტი ყოფილა“.

ტომას კარლაილი ესეების ამ ციკლს უწოდებდა წიგნს დაწერილს „ნამდვილი კაცის მიერ, ვისაც თვალნი ასხია და გულით ატარებს კეთილშობილებას, სიბრძნეს, იუმორსა და სხვა მრავალ სიქველეს.“

და უიტმენი მისგან რომ გადაიღებდა ამ სულისკვეთებას, მიზნად დაისახავდა, თვითონაც გაეზარდა ისეთი გოლიათი, მასვე რომ შთანთქავდა, და ეს იქნებოდა უიტმენიზმის ჭეშმარიტი გამარჯვებაც.

ინგლისელთა ზნე-ჩვეულებათა შესახებ დაწერილ ესეებში ემერსონი სრულად გამოავლენს თავის სამწერლო ნიჭიერებას და აღწერს ლეგენდარული ვიქტორიასული ეპოქის ადამიანებს; ნაბიჯ-ნაბიჯ ჩავგახედებს მათ არსში და არსად არა სცილდება ზომიერი კომედიის ენას, თუნდაც გროტესკულ პორტრეტს ხატავდეს. ამ კრებულს თავის მსგავსთა შორის ტოლი არ მოეძებნება.

ემერსონს ბოროტება უხანოდ მიაჩნდა, წუთისოფელი კი თვითშემტყენების ასპარეზად და შევარდნებდა თანამედროვეთაც და შთამომავალთაც, რომ ერწმუნათ საკუთარი თავისა

„ინგლისელთა ზნეობანის“ წერისას ემერსონი მიზნად არ ისახავდა მარადიული ჭეშმარიტებისათვის მივგნო, მაგრამ შემოქმედებთა პარადოქსმა მაინც მიაახლოვა ჭეშმარიტებას და მარადიულობასაც აზიარა. ემერსონის თავჯანისმცემელმა ისტორიკოსებმა არ იციან, როგორ მოიქცნენ ამ წიგნის ანალიზისას, რადგანაც, დროის გასვლის მოუხედავად, აქ გამოთქმულ შეხედულებათა გადაფასება ვერ ხერხდება იმ ერთი უბრალო მიზეზის გამო, რომ ეს არის მძლავრი და მომხიბველი ნაშრომი.

ამ წიგნით ემერსონი კი არ გვმოძღვრავს, არამედ შეჰყურებს მსოფლიოს ერთ ნაწილს და მის შესახებ მოგვითხრობს მონიფული, შთაბეჭქდავი და თავშესაქცევი სტილით. მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობის უთარგმნელობა ხარვეზია ყოველი ქვეყნის მწერლობისათვის. ესეების ამ წიგნიდან „ინგლისელთა ზნეობანი“ აქამდე ქართველი მკითხველი იცნობდა ერთადერთ ნიმუშს „სასიათი“,

რომელიც გამოქვეყნდა ჩვენს მიერ თარგმნილ ინგლისურ და ამერიკულ მწერალთა ესეების კრებულში (1989 წელი). აგრეთვე ფრაგმენტები ტრაქტატიდან „ბუნება“ და ესეები ტომას კარლაილსა და რობერტ ბერნსზე. იქვეა დაბეჭდილი უოლტ უიტმენის ესეი „ემერსონის წიგნები“ და მემუარული ჩანაწერები „რჩეული დღეები“, რომლის ცალკეული თავებიც კვლავ ამ პიროვნებას წარმოაჩენს. პირველად კი ქართულ სინამდვილეში

ემერსონის სახება გამოჩნდა 1972 წელს – ზვიად გამსახურდიას მონოგრაფიის – „XX საუკუნის ამერიკული პოეზია“ – ფურცლებზე.

„რელიგია“ ის კიდევ ერთი ნიმუშია „ინგლისელთა ზნეობანიდან“, რომელსაც თანდათან დანარჩენი ესეებიც მოჰყვება და ეს ერთი საუკეთესო წიგნთაგანიც სრულად ამეტიყველება ქართულ ენაზეც.

ჰენრი სლუზარი

ქურდბაცაცა

ნებისმიერ ტირანას ერთი საუცხოო თვისება მოეპოვება: იგი აერთიანებს და რაზმავს იმ ადამიანებს, ვინც მისი მსხვერპლი გამხდარა. „შტეკპულ გლოუ კომპანის“ ოფისში შეიმჩნეოდა ამ იშვიათი ფენომენის შინაური სახესხვაობა. თანამშრომლებს ერთსულროვნად სძულდათ რაღაც შტეკპული – პრეზიდენტი და მფლობელი ფორმისა. შტეკპული, ალბათ, ყველაფერს ხვდება, მაგრამ ეს ამბავი ერთი ბენოზეც არ აღელვებდა. თავისი ცხოვრების ორმოცდაათწლიან გზაზე, საიდანაც ოცდაათი წელიწადი უკავშირდებოდა ხელთათმანთა წარმოებას, მან ერთი ოქროს წესი შეითვისა: პირველმა დაარტყი მეტოქეს. დაასწარი, სანამ დაგარტყამდეს.

ის დილა, როდესაც შტეკპულმა თავის საწარმოში ქურდი აღმოაჩინა, ურიგოდ როდი დაწყებულა. ფეხით გაიარა ექვსი კვარტალი, რომელიც მის ბინას ამორებდა ოფისიდან და იანვრის სუსხმა ალერსიანად შეუფაკლა დანაოჭებული ლოყები. საუზმისას ტკბილად ეტიკტიკებოდა თავის ცოლს, სამსახურში მისული კი ძალზე თავაზიანად გამოელაპარაკა მდივანქალს, რომელმაც დილანდელი კორესპონდენცია მიართვა. ბლექბურნმაც კი, თავისი ნერვიული მანჭვა-გრეხით ყოველთვის დავთრებს რომ უზნედა, ამჯერად მხოლოდ მჩატე ღიმილი დაიმსახურა, როდესაც პრეზიდენტის წმინდათანმინდა სავანეში გამოჩნდა. მაგრამ ღიმილი ხანმოკლე გამოდგა.

– უბრალოდ ვერ წარმომიდგენია ეს, მისტერ შტეკპულ, – ურვას მოჰყვა ბლექბურნი. – ჩვენ გამოვითხოვეთ მოდელი ნომერი 205 და ფაბრიკამ ნიმუშად თორმეტი წყვილი გამოგვიგზავნა, მაგრამ ამჟამად თერთმეტი დაგვრჩა...

– აბა მე რა უნდა ვიღონო?

– მაგრამ ეს მარტო 205-ე მოდელს როდი ეხება, მისტერ შტეკპულ. სხვა რაღაცეებიც იკარგება და ვერაფერი გაგვიგია. გინდა, არ გინდა, იფიქრებ, რომ, – პირისახე ნერვიულად აუცახცახდა, – ქურდბაცაცა გამოგვეჩეკა.

შტეკპულმა მძიმედ ამოიოხრა.

– თქვენ იმის თქმა გნებავთ, რომ აქ, ჩემს საკუთარ საწარმოში მძარცვავენ?

– ცხადია, სანამ ასე მიყრილ-მოყრილი იქნება ხელთათმანები, ყოველთვის შეიძლება ერთი წყვილი ჩაიკუჭო პალტოს ჯიბეში ან პორტფელში და არხეინად გაიტანო.

პრეზიდენტი ზეზე წამოდგა; უზომოდ განრისხებული მაშინვე იუპიტერს მოგაგონებდათ.

– ბლექბურნ, ასეთი რამ ვერავინ ვერ უნდა გამოიხედოს! გესმით, ვერავინ! მე მოვითხოვ, დაბეჯითებით მოვითხოვ, რომ თალღითი დღესვე იპოვოთ!

– მე უნდა ვიპოვო? – ბლექბურნს მთელი სხეული აუკანკალდა. – მაგრამ რატომ მაინცდამაინც მე უნდა ვიპოვო? მე ხომ წარმოდგენაც არა მაქვს, თუ რა ზომებს იღებენ ამგვარ შემთხვევებში!

– არ იცით, რამდენი ხელთათმანი დაიკარგა?

– ექვსი ან შვიდი წყვილი.

– დარწმუნებული კი ბრძანდებით, რომ სხვა ყველაფერი ადგილზე ძევს? სანერი ქალაქი, სამაგრები, ჩემი სიგარები! – შტეკპულმა ბიუროს სახურავი გადასწია. – აქ ხომ ყველას შეუძლია შემოვიდეს და სიგარები ამწაპოს!

– მოდი, მე ოქმს შევადგენ...

– გაეთრიეთ აქედან, – მრისხანედ დაიღრინა შტეკპულმა. – არავითარი ოქმი არა მჭირდება, თავად მოვუვლი ამ საქმეს.

შტეკპულის ჩვეულებას – ხარს უმაღლვე რომ სწვდებოდა რქებში – არასოდეს უღალატია მისთვის. სასწრაფოდ გამოიძახა კერძო დეტექტივი და საქმის ვითარება გააცნო. სემპლი, ჯმუხი და ტანმორჩილი კაცი, რომელიც შეჩვეული იყო გაძარცვულ სქელჯიბიანთა მშფოთვარე ტირადებს, დიდი გულისყურით უსმენდა კლიენტს.

– მისტერ შტეკპულ, რამდენად სერიოზულია ეს საქმე? – დაინტერესდა იგი. – აქ ყური მოვკარი, რომ დაკარგული ნივთების ღირებულება ათ-თხუთმეტ დოლარზე მეტს არ უნდა შეადგენდეს. მართლაც ასეა?

– ჩემთვის, უწინარეს ყოვლისა, ეს არის პრინციპის საქმე, – გულახდილად განაცხადა შტეკპულმა. – არავის გავაბედინებ გამქურდოს და ხახვივით შერჩეს. მით უმეტეს იმათგან თუ არის, ვისაც ხელფასს ვუხდი.

– ეჭვი ხომ არა გაქვთ ვინმეზე?

– მოპარვით ყველამ შეიძლება მოიპაროს, – დაიღრინა შტეკპულმა. – მე რომ მკითხოთ, ყოველი მათგანი გააკეთებდა ამას, ჩემი საკუთარი მდივანქალიც კი. ანდა, ვთქვამთ, ყმანვილი შიკრიკი. დიახ, დიახ, ვინ იცის, ეგებ, ეს ცუდლუტი სწორედ ფრედ კოტერი იყოს.

– რა ბრძანეთ, ვინაო?

– კოტერი, ჩემი თანამემწე. ახალგაზრდა კაცია, უცოლო, გოგოები ბუზივით ეხვევიან. რა იცი, იქნებ სწორედ ისინი იპრანჭებიან ჩემგან მოპარული ხელთათმანებით. ეგ ვაჟბატონი ჭირის დღესავით მეზარება.

– მაშ რატომღა აჩერებთ თქვენთან?

– რას იზამ, თავისი საქმე კარგად გაეგება, – მორჩილად მიუგო შტეკპულმა. – საერთოდ, ერთ-ერთი

საუკეთესო სპეციალისტია, აი, ცოტა მეტს რომ ირჯებოდეს... ნახევარი დღე მუდამ ოფისის გარეთ დაყალიბდა. მერე კი ბრძანებს, „გამოცდილების შესაძენად“ ვიყავი ნასულიო. მაგრამ მე რას გამაცურებს! დარწმუნებული ვარ, ქალებში დაეხეტება და ჩვენ კი მთელი დღის ხელფასს ვუხდით. ერთი სიტყვით, სულაც არ გამიკვირდება, ეგ რომ გამოდგეს ქურდი.

– წინასწარ ნურავის დავაბრალებთ, – კეთილგონიერულად შეეპასუხა სემპლი. – ყველაფერს ის აჯობებს, რომ ქურდი მახეში გავაბათ.

– მახეში?

– დიახ, მახეში. ამგვარი მეთოდი არაერთხელ გამომიყენებია ქვეყნის ზოგიერთი უდიდესი ფირმის ინტერესთა დასაცავად. და მუდამ წარმატებას ვაღწევდი. მისი არსი იმაშია, რომ დამნაშავემ, თუ შეიძლება ასე ითქვას, უნდა „დაილაქავოს თავი“, – დეტექტივმა ჩაიხითხითა და დაჟინებით მიაჩერდა შტექკპულის სიგარას.

– სახელდობრ რა უნდა გავაკეთოთ?

– ოჰ, აქ არაფერია რთული. თქვენს მიერ დანიშნულ დროს მოვიტან განსაკუთრებული თვისების მანათობელ ფხვნილს, რითაც დავამუშავებთ ხელთათმანიან კოლოფებს და მთელ ოფისში დავანყობთ სტრატეგიულად მნიშვნელოვან ანუ, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ქურდისთვის ყველაზე მაცდუნებელ ადგილებზე. და როდესაც დავრწმუნდებით, რომ კვლავ მოხდა ქურდობა, სრული თავდაჯერებით შევუდგებით გამოძიებას.

– რა უნდა გამოვიძიოთ?

– აი, შეხედეთ. მოპარვისას ფხვნილი მოხვდება ქურდის თითებზე, მაგრამ მისი დანახვა მხოლოდ სრულ სიბნელეში ხერხდება. გარდა ამისა, ფხვნილს ვერავითარი სარეცხი საშუალებით ვერ ჩამოირეცხავ. ქურდობაცაცას გამუდმებით თან დაჰყვება თავისი დანაშაულის მტკიცებულება.

– აჰ, გასაგებია, – ახლა შტექკპულმა ჩაიხითხითა. – მაშასადამე, მთელ ამ ბანდას თავი უნდა მოვუყაროთ რომელიმე ბნელ სადგომში და ვნახოთ, ვის გაუნათდება ხელეები. – შტექკპულს თვალეები გაუბრწყინდა და ფრიად კმაცოფილი გადანვა თავისი ტრიალა სკამის საზურგეზე. – გენიალური იდეაა, სემპლი. როდის შეიძლება, რომ განვახორციელოთ?

– თუკი თქვენი თანხმობა იქნება, ამ საღამოსვე შემიძლია ყველაფერი გავამზადო.

– ერთი ნუთი მაცალეთ. – შტექკპულმა ტელეფონის ყურმილი აიღო და თავისი მმართველი გამოიძახა. – ბლექპურნ, ვინმეს ხომ არ უთხოვია სამუშაოდან განთავისუფლება სახვალიოდ?

– არა, სერ.

– დარწმუნებული ბრძანდებით? ფრედ კოტერი და სხვები, ყველანი ადგილზე არიან?

– დიახ, სერ. რამდენადაც ვიცი, სამუშაოდან არავინ წასულა.

– აბა, კეთილი, კეთილი, – ჩაიზულუნა შტექკპულმა და ყურმილი დადო. მერე კმაცოფილმა თვალი ჩაუკრა დეტექტივს და თავისი ერთ-ერთი სიგარა გაუნოდა მადლობის ნიშნად.

იმავე საღამოს, როდესაც ყველამ დატოვა ოფისი, შტექკპული და დეტექტივი შეუდგნენ თავიანთი ჩანაფიქრის ხორცშესხმას. სემპლი ხელთათმანთა კოლოფებს ამუშავებდა თეთრი ფხვნილით, ხოლო პრეზიდენტი გაცეებით შეჰყურებდა და მლელვარებას ვერ მალავდა. დაიჟინა, რომ მისი სიგარების ზარდახმაც გადაექციათ მახედ. როდესაც შინ დაბრუნდა, ცოლს დანვრით უამბო, თუ როგორი ხაფანგი დაუგეს ქურდს. ცოლი გაკვირვებით შეჰყურებდა. თავისი ქმარი აქამდე არასოდეს ენახა ასე გახარებული და აღფრთოვანებული.

მეორე დღეს ყველა თანამშრომელი გამოიძახეს შტექკპულის პირად კაბინეტში. თავად კი დახურულ კარს მიღმა მოთავსდა და სადილობისასა-და გამოჩნდა. დროის თანაბარ მონაკვეთებში ბლექპურნისგან მოითხოვდა იმის მტკიცებას, რომ მთელი პერსონალი ნამდვილად იმყოფებოდა სამუშაო ადგილზე. და ბლექპურნიც უდასტურებდა, ყველანი აქ არიანო. მთელი კოლექტივი სრული შემადგენლობით გამოცხადდა გარდა მდივანქალისა, რომელიც შენობიდან გასულიყო რალაც სამსახურებრივი დავალების შესასრულებლად; გარდა მოურავისა, რომელსაც კბილი სტკიოდა და გარდა ფრენკ კოტერისა, რომელიც უკვე ორი საათის განმავლობაში „გამოცდილებას იძენდა“.

დღის ოთხ საათამდე შტექკპულს არ შორდებოდა შიში, ვაითუ ქურდმა სწორედ დღეს გადანყვიტოს პატიოსანი ცხოვრების დანყება და მთელი გეგმა ჩავციოხროსო. სრულიადაც არ იზიდავდა იმის პერსპექტივა, რომ დიდხანს მჯდარიყო საფარში. სწყუროდა, მყისვე ეტაცა ხელი თავისი მსხვერპლისათვის. და თხუთმეტ წუთში ცხადი შეიქნა, რომ ნაცყოფი მომნიჭებულიყო.

დარეკა ბლექპურნმა.

– მისტერ შტექკპულ! შევამონმე კოლოფი იმ ნიმუშებით, ბუღალტერიის ახლოს რომ იდო. ერთი წყვილი ხელთათმანი აკლია.

– აბსოლუტურად დარწმუნებული ბრძანდებით? – ჰკითხა შტექკპულმა და სიგარა გამოიძრო პირიდან. – ყველაფერი გულდასმით გადათვალეთ?

მხატვარი თამარ მინაშვილი

– რამდენჯერმე გადავთვალე, სერ. თავდაპირველად იყო ოცდაოთხი წყვილი, ახლა კი ოცდასამი დარჩენილა.

შტეკპულმა მუშტი დაარტყა მაგიდას.

– ყველა თანამშრომელი ადგილზეა?

– დიას, სერ. მისტერ კოტერი ნახევარი საათის წინ დაბრუნდა და ამჟამად აბსოლუტურად ყველა თანამშრომელი შეკრებილია.

– ხუთ-ათ ნუთში უნდა მობრძანდნენ დიდ კონფერენც-დარბაზში. ყველანი, უკლებლივ... მე მოვითხოვ ასპროცენტიან დასწრებას!

– არის, სერ!

შტეკპული ძლივძლივობით იკავებდა თავს. არც ერთ წინანდელ გარიგებას, რაგინდ დიდი მოგება ჰქონოდა, ესოდენ არ აუღელვებია. ამ დროისათვის მას სავსებით დაავიწყდა სემპლის როლი ამ გეგმის დამუშავებაში და მოსალოდნელ ზარ-ზეიმს მარტოდენ თავის დამსახურებად მიიჩნევდა.

ამასობაში პირმოქუშული თანამშრომელი თანდათანობით ქუჩდებოდნენ ვრცელსა და უფანჯრო დარბაზში. მათი უხალისობა რა გასაკვირია. საერთო კრებები, ჩვეულებრივ, ტარდებოდა იმისთვის, რათა ყველანი დაეტუქსათ, ან წარმოეთქვათ ლიტონი სადღეგრძელოები წლის დასასრულს ანდა წაკითხათ მოსაწყენი ანგარიში საქმეთა მსვლელობაზე. მხოლოდ იმ კუთხიდან, სადაც ისხდნენ მდივანქალები, ისმოდა სიცილი; ხოლო ფრენკ კოტერის პირისახეს, პერანგის ამარა რომ მიიზღაზნებოდა დარბაზში, ბოროტი ღიმილი დასთამაშებდა.

შტეკპული გაემართა თავმჯდომარის ადგილისაკენ პრეზიდენტის მაგიდასთან.

– გთხოვთ ყურადღებას, – მშრალად წარმოთქვა მან. ყველანაირი შრიალი და ჩახველება მცისვე შეწყდა. – აქ იმისთვის დაგიძახეთ, რათა პატარა ექსპერიმენტი ჩავატარო. თუ შეიძლება, ყველანი დარჩით თქვენ-თქვენს ადგილას და მხოლოდ ხელები შეატრიალეთ. აი, ასე. – ორივე ხელი, ზემოთ ამართული ხელისგულებით, წინ გაიშვირა.

გაისმა გაოცებული წამოძახილები, აშკარად იგრძნობოდა დაბნეულობა.

– აბა, რაღას ელოდებით?

ყველამ შეწყობილად გაიშვირა ხელები.

– მისტერ ბლეკბურნ, გამორთეთ შუქი, – გასცა განკარგულება შტეკპულმა.

ბლეკბურნი მარდად მიიჭრა ჩამრთველთან და შუქი გამორთო. დარბაზი წყვდიადში ჩაეფლო. გამეფდა სიჩუმე, რომელსაც იშვიათად თუ დაარღვევდა ცალკეული ნერვიული ჩახველებანი.

– მისტერ შტეკპულ!

ეს ბლეკბურნის ხმა იყო. შტეკპულმა გაიხედა მისკენ და მკერდზე მოაწვა შეგრძნება ტრიუმფისა, რომელმაც ლამის დაუნყვიტა პერანგის ღილები. ხუმრობა საქმეა, იქ, დარბაზის მეორე ბოლოში მოჩანდა ორი აკაშკაშებული ხელი.

– შუქი! შუქი ჩართეთ! – წამოიძახა აღელვებულმა შტეკპულმა, ჯგროში გაიკვალა გზა და დამნაშავეს ხელისგულზე სტაცა ხელი.

ფრედ კოტერი გაოგნებით მიაჩერდა პრეზიდენტს.

– რა მოხდა? რა დავაშავე?

– აჰ, ეს მაინც შენა ყოფილხარ! – საზეიმო ხმით წარმოთქვა შტეკპულმა. – ვიცოდი, რომ მართალი ვიქნებო-

დი. ეჭვიც არ მეპარებოდა! შენ გეგონა, რომ შეგერგებოდა ჩემი ძარცვა...

– ნეტა ვიცოდე, რაზე ლაპარაკობ?

– რაზე ვლაპარაკობ? მისტერ კოტერ, ხომ არ გამაცნობდით თქვენი პორტფელის შიგნეულს?

– რაო?

– არა, სულაც არ ვფიქრობ, რომ ამდენად სულელი ბრძანდებოდეთ. ალბათ რალაცნაირად უკვე მოიშორეთ მოპარული ხელთათმანები, თუ ჯერ არ მოგიშორებიათ? ნუთუ ტყუილად დაბრძანდებოდით „გამოცდილების შესაძენად“? – შტეკპული მიუბრუნდა თავის მმართველს. – ბლეკბურნ, მე გთხოვთ, რომ დღესვე გაუსწოროთ ანგარიში მისტერ კოტერს. ამ ნუთიდან ის დათხოვილია.

– პანლურსა მკრავთ? – კოტერმა ვედრებით მიაპყრო თვალი თავის კოლეგებს, მაგრამ მათ ეშინოდათ, რომ ხმა-მალლა გამოეხატათ თანაგრძნობა.

– კი მაგრამ რატომ, რისთვის?

– თქვენ გამქურდეთ! თქვენ გაქურდეთ ფირმა! ნუთუ ამას უარყოფთ?

კოტერი წამოწითლდა.

– ჰო, მართალია. რამდენიმე წყვილი ხელთათმანი ავიღე. მაგრამ არაფრით არ მეგონა, რომ...

– გეყოფა ერთი. არავინ არ უნდა აიღოს რამე უნებართვოდ. მისტერ კოტერ, სისულელეა იმის მტკიცება, თითქოს თქვენ ეს არ იცოდით. დღეს საღამოს უნდა გაანთავისუფლოთ თქვენი საწერი მაგიდა. ხვალ დილით თქვენი ლანდიც აღარ დავინახო ოფისში!

შტეკპული შებრუნდა და მკაცრად შეათვალიერა დანარჩენი თანამშრომლები. დაძაბულობა ნელ-ნელა ცხრებოდა.

შტეკპულმა ღამე მშვიდობისა უსურვა ყველას და დარჩენილი დრო თავის კაბინეტში გაატარა, რათა მოეთავებინა სამუშაო, დღისით რომ ვერ მოასწრო. შინ ვახშმობა უკვე გვიანი იყო. გადაწყვიტა წასვლა თავის კლუბში, სადაც მარტოობის განცხრომას იგემებდა.

როდესაც შინ დაბრუნდა, უკვე გვიანი შუალამე იქნებოდა და მისი ცოლი დასაძინებლად ემზადებოდა.

– ძვირფასო, დღეს ამდენი რომ იმუშავე, ძალიან დაიღლებოდი, – უთხრა ქმარს. თან ლამის პერანგს იცვამდა. – როგორ ჩაიარა შენმა ექსპერიმენტმა?

– მშვენივრად, მშვენივრად, – ჩაიხითხითა შტეკპულმა. – გინდა იცოდე, ვინა ყოფილა ქურდი? დიასაც, ეს ცუდლუტი ფრედ კოტერი!

– კოტერი? შენი თანაშემწე?

– სწორედ ეგა, შენ ხომ ამასწინათ გაიცანი საშობაო მიღებაზე! აი, ეგ ვაჟბატონი, სულ რომ იღრიჭება ხოლმე ყველის ვაჭარივით. მაგრამ დღეს ჩამოვურეცხე ღიმილი სიფათიდან. ვაჩვენე, რა ემართება იმას, ვინც ზარალს მაცენებს! ეგ ქურდბაცაცა ეგა...

შტეკპულმა კმაყოფილი სახით ზღართან მოადინა საწოლზე და ლამის ლამპა გამორთო. მეორე გვერდზე რომ გადაბრუნდა, თავისი ძვირფასი მეუღლის გაშიშვლებულ მხარზე დაინახა ხელის მანათობელი ანაბეჭდი.

სერგეი მაქსიმოვი

პერიოდის თავადი

ამ მხრივ, 1829 წლამდე რაიმე პრაქტიკული მოქმედება არ ყოფილა შემჩნეული. 1829 წელს კი ოქროპირ ბატონიშვილმა კავკასიის სამკურნალო წყლებზე წასვლის ნებართვა მოიპოვა. მკურნალობის შემდეგ მან მოულოდნელად პირი საქართველოსაკენ ქნა. სამშობლოში ჩამოსვლისთანავე ოქროპირი დაუახლოვდა ორბელიანს¹ – თეკლა ბატონიშვილის² ძეს (თეკლა ასული იყო ერეკლე მეფისა), აგრეთვე, არტილერიის ოფიცერს ელიზბარ ერისთოსა³ და მასწავლებელ დოდაევს.⁴ ამით შეადგინეს „ფარული საზოგადოების“ განაწესი, რომლის მიხედვითაც, შეთქმულებს ქართველ ახალგაზრდობაში უნდა გაეღვივებინათ სიყვარული სამშობლოსადმი, ბაგრატიონებისადმი (მათი ტახტზე დაბრუნების მიზნით), სამღვდელოებისათვის უნდა ეთხოვათ ღვთისადმი ლოცვა-ვედრების აღვლენა ბაგრატიონთა დიდებისა და კეთილდღეობისათვის, თანამემამულეებისათვის უნდა შეეხსენებინათ ძველი დროების გამირული სურათები, ქართველ მეფეთა ღირსებები, კერძოდ ის, რომ ნებისმიერ ადამიანს შეეძლო მეფესთან უშუალო ურთიერთობა, ხალხისთვის ჩაეგონებინათ ეროვნული ტრადიციებისა და ადათ-წესების დაცვის აუცილებლობა, ქვეყნის ორგულებზე შურისძიების უამის მოახლოება, ამასთანავე, თავიანთ განზრახულებებზე არ ელაპარაკათ სამ და მეტ ადამიანთან, თვით ოჯახის წევრებთანაც კი და სხვ.

საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის მიზნით, – იმავე აქტის თანახმად, – გადანყვეტილი იყო სახალხო მღელვარების გამოწვევა, თბილისის საკვანძო პუნქტების ხელში ჩაგდება, დარიალის ხეობის ჩახერგვა, აჯანყებულთაგან რეგულარული ლაშქრის შექმნა, მისთვის მეთაურების დანიშვნა და ბრძოლის გაჩაღება რუსული ჯარების წინააღმდეგ. წარმატების შანსი იმაზეც იყო გათვლილი, რომ იმ დროს პოლონეთში ძლიერმა აჯანყებამ იფეთქა,⁵ რასაც, – შეთქმულთა აზრით, – რუსეთის არმიის დაქსაქსვა უნდა მოჰყოლოდა. როგორც კი პოლონეთის აჯანყების ამბავი შეიტყვეს, შეთქმულებმა თავი მოუყარეს თავიანთ ძალებს და 1830 წლის ივნისის დასაწყისში ჩამოაყალიბეს კიდევაც ფარული საზოგადოება. სხვებზე უფრო ფიცხმა, მგზნებარე და ენერგიულმა ერისთოსმა, – ასევე ენერგიულ და მიზანდასახულ ორბელიანთან ერთად, – მჭიდრო კავშირი შეკრა მასწავლებელ დოდაევთან და მღვდელ-მონაზონ ფილადელფოსთან.⁶ ორბელიანმა, თავის მხრივ, საიდუმლო გაანდო იასე ფლავანდოვს, რომელიც შეთქმულებაში „არსებით მონაწილეობას არ იღებდა“.⁷

დოდაევმა საქმის წარმატებისათვის გაზეთიც დააარსა, თუმცა 1831 წელს მხოლოდ 6 ნომრის გამოცემა შეძ-

ლო.⁸ დანარჩენებმა კავშირი გააბეს სპარსეთში გადახვეწილ ალექსანდრე ბატონიშვილთან, რომელიც ორბელიანს ახლო ნათესავად ერგებოდა.⁹ ბატონიშვილს მოუწოდებდნენ, ჩამოსულიყო კახეთში, სათავეში ჩასდგომოდა აჯანყებას და გაერეკა რუსები საქართველოდან. ალექსანდრემ მოხუცებულობა მოიმიზეზა და მოწოდებას უარით უპასუხა. მისი შემცველი თბილისში მოიძებნა – თამარ იულონის ასული,¹⁰ ალექსანდრე ბატონიშვილის ძმისწული, დიმიტრი ბატონიშვილის უფროსი და. ულამაზესი თამარი შეთქმულების ცენტრალურ ფიგურად იქცა და ახალგაზრდებისთვისაც თავდავიწყებამდე მისული ერთგულების საგანი შეიქნა.

თამარ ბატონიშვილთან მოთათბირების შემდეგ გადამწყდა მიზანმიმართული მუშაობა სასწავლო ბატალიონებიდან ხალხის გადმოსაბირებლად. საქართველოში სპარსელების მოსალოდნელი შემოჭრის შესახებ გავრცელებულმა ხმებმა, აგრეთვე, პოლონეთის აჯანყების გაჭიანურებამ, ვითარება თბილისში ისედაც დაძაბა. მას შემდეგ, რაც ვარშავის დაცემის ამბავმა თბილისში ჩამოაღვინა,¹¹ შეთქმულება, „მართალია, არ შეწყვეტილა, მაგრამ შესამჩნევად შესუსტდა და შეთქმულთა საქმიანობამ მეტწილად ლიტერატურული სახე და მიმართულება შეიძინა“. ამასობაში ფარულ საზოგადოებას პეტერბურგიდან დაბრუნებული რამდენიმე თანამზრახველი შეემატა და მუშაობა ისევ გაცხოველდა. ამას დაერთო კავკასიის სამხედრო ძალების დაღესტანში გადასროლა ყაზი-მოლას¹² დასამორჩილებლად.

აჯანყებისათვის საზოგადოებრივი აზრის მომნიჭების მიზნით შეთქმულებმა არეულობის ხელშემწყობი ხმების გავრცელება დაიწყეს და ორგანიზებულ შეკრებებსაც მოუხშირეს – ძირითადად იკრიბებოდნენ ორბელიანთან, აგრეთვე ფლავანდოვთან, რომელიც საკუთარი ძმის, საქართველოს სამოქალაქო გუბერნატორის ნიკოლოზ ფლავანდოვის¹³ სახლში ცხოვრობდა (ნიკოლოზს გუბერნიის სარევიზიოდ ქალაქიდან გასვლა უხდებოდა ხოლმე).

შეთქმულებს გადაწყვეტილი ჰქონდათ თავდასხმა ხაზინაზე, არსენალზე, მაღაზიებზე, საქართველოში გამოსახლებულ პოლონელთა (3 ათასამდე კაცის)¹⁴ და დაბალი ჩინის თითქოსდა 8 ათასამდე დასჯილ-დაქვეითებული და, ამდენად, მთავრობაზე განაწყენებული, მოხელის აჯანყებაში ჩართვა. თამარ ბატონიშვილი თავიდან თითქოს შეშინდა, მაგრამ შემდეგ დათანხმდა არა მარტო შეიარაღებულ აჯანყებას, არამედ მასში უშუალო მონაწილეობასაც კი. ელოდებოდნენ თავადაზნაურობის ყრილობას და, განსაკუთრებით, გენერალ-მაიორ ჭავჭავაძეს, რომელმაც თბილისში ჩამოსვლისთანავე უარყო აჯანყების იდეა და დააჯერა შეთქმულები, რომ მათ ხელი უნდა აეღოთ ამო და უპერსპექტივო განზრახვავს.¹⁵

დაიწყო დაპატიმრებები. ბარონმა როზენმა¹⁶ სამხედრო სასამართლო დანიშნა. ნიკოლოზ I დარწმუნდა, რომ შეთქმულთა საქმე გამოძიების მიერ იყო უნაყოფო, ყოველად უმნეო და უსუსური ცდა აჯანყების გზით რეჟიმის შეცვლისა. ამიტომაც, იმპერატორმა მოვლენები მონყალე თვალთ შეაფასა, სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენს (თვითონ როზენის მიერვე ნაკარნახევს) არ დაე-

თანხმა და დამნაშავეებს სასჯელი შეუშლუბუქა. კერძოდ, ნიკოლოზ I-მა გადაწყვიტა, ფიცხი და მგზნებარე სამხრეთელების აღტყინება ჩრდილოეთის სუსხიანი კლიმატით დაეშოშმინებინა.¹⁷ ასე, მაგალითად, ელიზბარ ერისთოვი გაგზავნეს არხანგელსკის გარნიზონის ერთ-ერთ ბატალიონში;¹⁸ მასწავლებელი დოდაევი – კანცელარიის დაბალი ჩინის მოხელედ ჩრდილოეთის ერთ-ერთ გუბერნიაში, სადაც მას თავისი დანაშაული, სულ ცოტა, 10 წლის მუყაითი შრომით უნდა გამოესყიდა. დანარჩენებიც მიმოფანტეს: ზოგი პერმში, ზოგიც – ვიატკაში...

სამართალში მიცემულთაგან სასჯელი სულ 59-ს დაადეს, თუმცა, მათ რუსეთის შორეულ გარნიზონებში, ქალაქებსა თუ ციხეშიმდგარეებში გადასახლება აკმარეს. გადასახლებულებს იქ მკაცრი ზედამხედველობის ქვეშ უნდა ეცხოვრათ. სხვათა შორის, ოქროპირ და დიმიტრი ბატონიშვილებს საცხოვრებლად მიუჩინეს: პირველს კოსტრომა, მეორეს – სმოლენსკი, თამარ ბატონიშვილი გადასახლეს სიმბირსკში,¹⁹ თეკლა ერეკლეს ასული – კალუგაში. რაც შეეხება იასე ფალავანდოვს, იგი სამსახურიდან დაითხოვეს (კოლეგიის რეგისტრატორის ჩინი ჰქონდა) და ისე, რომ არც სასამართლოსათვის გადაუციათ და არც თავადობა ჩამოერთმევიათ, უნტერ-ოფიცრად გაამწესეს ფინეთში განლაგებულ ერთ-ერთ პოლკში. გადასახლებულებს საქართველოში დაბრუნება სამუდამოდ ჰქონდათ აღკვეთილი. შეთქმულებასთან ასე თუ ისე დაკავშირებული სხვა პირები, – სულ 78 ადამიანი, – გაათავისუფლეს ყოველგვარი სასჯელისაგან.

1834 წელს თავადი ფალავანდოვი ფინეთში ჩავიდა, ახალ უფროსობას თვითონაც წარუდგა და ბარონ როზენის მიერ გატანებული დახასიათებაც წარუდგინა: „ამ ადამიანს საძრახისი წარსული აქვს. იგი ორჯერ იყო ლტოლვილებში: ჯერ თურქეთში, შემდეგ – მთებში; ზნეობრივად ერთობ არაკეთილსაიმედოა. საერთოდ, თავისი ჭკუა-გონებით, ვერაგობით, გაიძვერობით, მუხანათობითა და ზნედაცემულობით იგი უკიდურესად მავნე და საშიშია ამ კუთხისათვის“.²⁰

გადასახლებული თავადი სასარგებლო აღმოჩნდა სულ სხვა კუთხისათვის, სადაც მან მოინდომა ღირსებისა და რეპუტაციის აღდგენა, წარსულს ჩააბარა სიჭაბუკის-დროინდელი ცოდვები და გატაცებები, ხოლო ახალი ცხოვრების აზრი პრაქტიკულ ინტერესებსა და მისწრაფებებს დაუმორჩილა.

გათავისუფლდა თუ არა ძალღუმადური ჯარისკაცური ცხოვრებისაგან, ფალავანდოვს პრაპორშჩიკის ხარისხი ებოძა. ეს კი, რეგლამენტის მიხედვით, თავადს უფლებას აძლევდა, ცოლიც შეერთო, ბურნუთიც საკუთარი სათუთუნიდან ეხმარა და, წესით, გზაც ოთხივე კუთხით უნდა გახსნოდა. თუმცა ფალავანდოვს გზა მხოლოდ არხანგელსკისაკენ გაუხსნეს და იქიდანაც – მხოლოდ პეჩორამდე. იქ კი, თავის მხრივ, განსწავლული მეტყვევე კი არ სჭირდებოდათ, უბრალოდ, თავისუფალი აღმოჩნდა ვაკანსია, რომელზეც იმ დროს, ჩვეულებრივ, ოფიცრებს ნიშნავდნენ ხოლმე. უფროსობამაც ფალავანდოვი იქ მოისროლა და ისე მივიწყა, როგორც საერთოდ ეს მხარე ჰქონდა მივიწყებული. ასე იქცა თავადის მეთვალყურეობისა და ზრუნვის საგნად ტერიტორია, რომელიც სიგრძე-

სიგანით ევროპის დიდ სახელმწიფოებს არ ჩამოუვარდება. აქედან ჩრდილოეთით გადაჭიმულია უდაბნო – უკაცური, უტყეო, ხავსით მოდებულ, ვრცელი და დაუსაბამო...

– ნუ იცინით! – მეუბნება თავადი მისთვის დამახასიათებელი რბილი და კეთილმოსურნე კილოთი. ამასთანავე, მის საუბარში აშკარად იგრძნობა მიკერძოებული დამოკიდებულება იმ მხარისადმი, რომელიც ასე უყვარს და რომელმაც იგი ასე თბილად ჩაიკრა გულში, – უდაბნოც ცოცხალია! აქაური ბუნება ერთი შეხედვით ჩანს მკვდარი, სევდის აღმძვრელი და დამთრგუნველად ერთფეროვანი. ნამდვილად მოჩვენებითია შთაბეჭდილება, თითქოს აქაურობა სიკვდილის ცელით იყოს გადათიბული. ხომ ხავსსა და ობს მიაქვს გარშემო ყველაფერი, მაგრამ თუ კაცი მოინდომებს, მანანას იპოვის აქა-იქ, რაღაც-რაღაც მარცვლებს, ხოლო ჭაობიან ადგილებში შეიძლება მიწამაცყვალასაც კი მიაგნოთ. თითქოსდა ხრიოკ, უნაყოფო ქვიშნარზე, გაიხედავ და – სოკოებია ამოსული, იქვე ახლოს კი დედამინის ზურგზე ულამაზეს მცენარეს – ლიქენს* – წაანყდები. ახლა უდაბნოს თავი დავანებოთ და აქაურ ტყეებზეც ვილაპარაკოთ: რად ღირს თუნდაც ბუჩქოვანი არყის ხე, რომლისგანაც ასე მოწონებულ და მოდურ კაბინეტებს ამზადებენ. უსტ-ცილიმის მიდამოებში ლარიქსიც ხომ ხარობს? მართალია, მრუდე და უსწორ-მასწოროა, კაცმა რომ თქვას, მაინცდამაინც სიმაღლითაც არ გამოირჩევა, მაგრამ გემთმშენებლობაში იყენებენ! ლარიქსი აქ ერთიმეორეზე გადაბმულ კორომებად გვხვდება. ასეთ სურათს კი თქვენ უკვე რუსეთის ვერც ერთ კუთხეში ვერ ნახავთ! სწორედ ამ კორომებით სულდგმულობენ ჩვენი მდინარეები და ნაკადულები. ფიჭვსა და ნაძვზე აღარაფერს ვიტყვი – მათ სილამაზესა და სიკეთეზე ხომ დიდი ხანია, აღარ კამათობენ.

კეთილი მეტყვევე, რასაკვირველია, აჭარბებდა. მისგან ნაქები ტირიფნარი, რომლითაც აქაური ლამიანი ნაპირებია დაფარული, სულაც ვერ უშლის ხელს ტუნდრისათვის დამახასიათებელ გაუდაბურებას – პუსტოზერსკში ქვიშამ ლამისაა საკვამურები დაფაროს. არც უსტ-ცილმამა უკეთეს დღეში – გაუდაბურების მიზეზით დასახლება დროთა განმავლობაში ნელ-ნელა განზე მიჩრავს.

ნიადაგის ფენა აქ თხელია, ქვიშოვანი და მწირი. ამიტომაც, აქაური ხე-ტყე უხარისხოა. ლარიქსი ფულუროვანია და ბევრი სხვა ზადიც აქვს. ამას გარდა, ტყე გადაბერებულციცაა და შიგადაშიგ ხეჭყეულებითა და ჩინჩხვრითაა ჩამპალი და ჩახერგილი. ასე და ამგვარად, არათუ ხე-ტყის მოჭრა და გამოტანა, უბრალოდ, ტყის სიღრმეში შეღწევაც კი უაღრესად გაძნელებულია. ერთი სიტყვით: შეხვალ და ვეღარც გამოხვალ და თუ გამოხვედი, ვეღარ შეხვალ. მით უმეტეს, იმ ტყისმცველთა იმედით, ცხენოსან დარაჯებს რომ უნთარიდებენ და საკუთარი ხეირის იქით ხაზინაც ფეხზე ჰკიდიათ და სხვა დანარჩენიც.

თითქმის ყოველ ნაბიჯზე ნახანძრავებს წაანყდებით. ულრანებში საცოდავად მოჩანს დამწვარ-დანახშირებულ ხეთა ცისკენ აშვერილი სილუეტები. კრუზენშტერნის ხე-

* ლიქენი – განვითარების პრიმიტიულ დონეზე მდგომი მცენარე. სოკოსა და წყალმცენარის სიმბიოზი.

ტყის მწარმოებელ კომპანიას აქ ჩაყრილმა კაპიტალმა სავალალო შედეგი მოუტანა. სულ სათითაოდ დარჩეული, მდინარეზე დასაცურებლად გამზადებული და იქვე დაყრილი, გულისგულამდე ჩამპალ-ჩაოხრებული მორების ხილვაზე სწავლული მეტყევე, ბატონი ბოროვსკი, სასონარკვეთილებამ შეიპყრო.

პეჩორის ქვიშოვანი ბორცვები ზემოხსენებული დაბრეცილ-დაგონჯებული ლარიქებითაა დაფარული. ეს ბორცვები გარს აკრავს პატარა-პატარა ტბებს ან კიდე უზარმაზარი ღრანტეების თავზეა წამომართული და შორიდან კოშკებით გამაგრებულ ციხესიმაგრეებად მოგეჩვენებათ.

აი, ასეთი გარემოსა და ტყეების გულის შემატკივრად და მეთვალყურედ გადმოაგდო პეჩორაში საკუთარმა ბედისწერამ უაღრესად კეთილი და ადვილად მოწყვლადი გულის პატრონი იასე ფალავანდოვი.

და რა უნდა ელონა მას, რა გზას დასდგომოდა, სად მიედრიკა თავი?

ისიც ადგა, ჩაიცვა ქართული ახალუხი და თავი განგების ნებასა და ადამიანთა სამსჯავროს მიანდო...

ერთხელაც, ორნი მივდივართ ქუჩაში. შემოგვხვდა ყმანვილი, რომელსაც ჩვენს დანახვაზე ერთი ფაციფუცი შეუდგა – მისივე თავზე ხელი იკრა, ყურებიანი ქუდი მოიშვილა და თავყვანისცემის ნიშნად თავი მდაბლად დაგვიკრა.

თავადმა თითი დაუქნია:

– ერთი ამ მავნებელს დამიხედე?! რა გიყო ახლა? ახი არ იქნება, შენი თავი ერთი ლაზათიანად დავასჯევიწო?!
ყმანვილმა თავის დაკვრას მოუხშირა.

– ტყეში ვსერირობდი, – მეუბნება თავადი, – გავიხედე და, ვილაცას უზარმაზარი ხე მოუჭრია და ტყეშივე მიუტოვებია. პეტერბურგში საზღვაო სამინისტრო ერთ ამისთანა მორში ექვსას მანეთს იძლევა, საზღვარგარეთ ათასსაც არ დაგიჭერენ. გავიკითხე, გამოვიკითხე: ვინ მოჭრა? როდის? პირდაპირ შენ დაგადეს ხელი, მეგობარო! – ყმანვილს მიუბრუნდა, – აბა, მოყევი ერთი, რა იყო და როგორ იყო?

ყმანვილმა სხაპასხუპით დაიწყო:

– ავიღეთ ბარჯი მე და დედილომ და თევზის დასაჭერად წავედით. წასახემსებლად გამოვედით თუ არა და ეგრევე ის მორიც დავინახე. ოღონდ ჯერ მორი არ იყო, ხე იყო, დიდი ხე, ბარაქიანი! დედაჩემი მეუბნება: – ბიჭიკო, ეს ხე ჩვენი ახალი ქოხის დედაკოჭად ხომ არ ივარგებდა? გავიქციეთ, ნავიდან ცული ამოვიღეთ და წამოვაქციეთ კიდევაც.

– ჰოდა, ცულს რომ ურტყამდით, არ კვნესოდა? ცრემლები არ ჩამოსდიოდა? არ შეგებრალათ მაინც? მისი საცოდაობით გული არ დაგენვათ? კარგი, მოჭრით მოჭერთ და წამოაქციეთ, რატომ არ გამოიტანეთ? დასალპობად და გასაოხრებლად მაინც რატომ დატოვეთ?

– ვერ გამოვიტანეთ! ძალა არ გვეყო. მაგის გამოტანას სამი ცხენიც მოუნდება! ვათრიეთ, ვათრიეთ, ზურგები გადავიგლიჯეთ, მაგრამ არაფერი გამოვიდა.

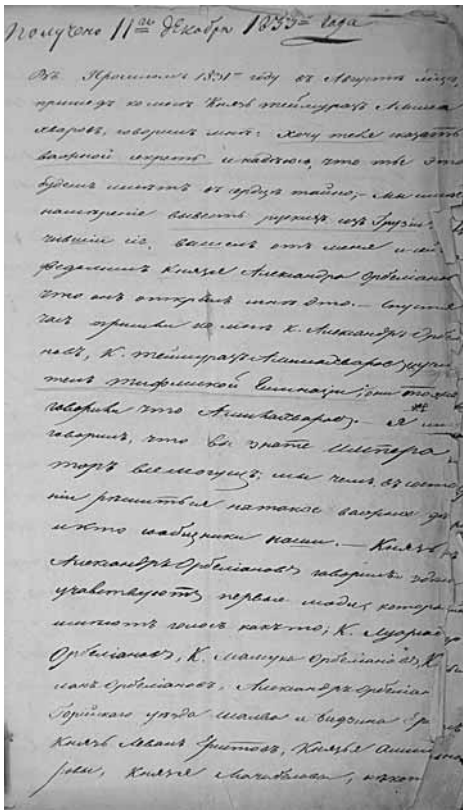
– ახლა ეგ ხომ დალპება, ხავსი მოედება... ცხვირ-პირი უნდა ამოგინაყოს კაცმა. მოდი და გააგებინე ამით რამე! ან როგორ გინდა, ტყე დაიცვა ამისთანა თავაშებულები-საგან? – მითხრა თავადმა და შემდეგ ისევ იმ ყმანვილს მიუბრუნდა:

– ახლა შენ ნახვალ მღვდელთან, თავზე ნაცარს დაიყრი და გულით მოინანიებ: ჯერ ერთი, იქურდე და თანაც ისე, რომ ავი ძალივით არც შენ ისარგებლე და არც სხვა ასარგებლე.

– ნათქვამია, ქურდს თუ წაუყრუებ, სოფელი ნახდებაო, – შემომჩივლა ნასადილევს თავადმა. სადილს რაც შეეხება, ირმის ენა მოჰქონდათ, ირმისავე ჩიჩვირი და დედამინის ზურგზე უგემრიელესი თევზი პელიადი (სიგის ოჯახისა), ან კიდევე ამას უნაცვლებდნენ იჟმელების მიერ კამენსკიდან ჩამოტანილ ობისწყლის ზუთხსა და ადგილობრივ წყლებში დაჭერილ ორაგულს.

თავადმა პირის გემო იცოდა, თუმცა, ჭამით ზომიერად ჭამდა. მასთან ყველაფერი საუკეთესო მოჰქონდათ – თუ თავადს მოეწონებოდა, არაფრის დიდებით გასაყიდად არ წაიღებდნენ და საფასურზეც წინასწარვე ჰქონდათ მტკიცე უარი გამზადებული: „წყალობა ქენი, ბატონო, ღვთის გულისათვის, ძღვნად და მოსაკითხად ინებე შენი დიდი სიკეთისა და ამავის სანაცვლოდ“.

– ძნელია აქ თანამდებობრივი მოვალეობის შესრულება, ძალიან ძნელია, – მეუბნება ერთხელაც ეს კეთილი და ყოვლად თვინიერი ადამიანი, – პეჩორის ზემონელში, მდინარის შენაკადების აყოლებზე, ნაძვნარებს კედარიც შეერევა ხოლმე. თვითონ მდინარის ნაპირზე ხომ ისედაც უხვადაა ასეთი შერეული ტყეები. მოსავლიან წლებში გირჩებოდა იქაურობა სავსე. კედრის გირჩებს თესლს აცლიან, თვითონაც ჭამენ და სხვაგანაც გააქვთ გასაყიდად. „მოსავლის“ აღება ქალების საქმეა. ესენი თავიანთ ლენჩებსა და მუტრუკებსაც თან გაიყოლიებენ ხოლმე. ლენჩები და მუტრუკები კიდევე, – ქალებს საქმე გავუიოლოთ და, ცოტა არ იყოს, თავიც მოვანროთო, – მიადგებოდა ხეებს, მოჭრიან და წამოაქცივენ. ქალებიც მაშინვე

იასე ფალავანდიშვილის დასმენის ტექსტის დასაწყისი

შეესვენა ძირს გაშოტილ ხეებს და გლეჯა-გლეჯით გირჩებისაგან პირწმინდად გაცლიან. მერე მოუყერი თავს ამ ბნელებსა და მავნებლებს: ვლანძღავ, ვთათხავ, ვემუქრები. ამ ყოფაში რომ ვარ, ამოიღებს რომელიმე ბრგე და ჯანმრთელი დედაკაცი კედრის თესლს, – ამით ხომ წესიერი სახელის დარქმევაც კი არ იციან: ტილის კვერცხებს ეძახიან, – პირდაპირ თვალელებში მიყურებს არხეინად და ციყვივით კნანაკუნს გააქვს. მეც რა უნდა ვქნა, ერთს განზე გავაფურთხებ და ჩემს საქმეებზე მივიდვარ.

– ეს უწყინარი ცელქობა არ არის, – მონდომებით მიხსნის თავადი, – ეს რალაც სისხლში გამჯდარი, მოუშორებელი და ამოუძირკვავი ჭირია. ვერავითარი მუქარა და სასჯელი ამას ვერ უშველის. ჩანს, აქ ადამიანის რალაც სხვა ჯიშია გამოსაყვანი. აქაურებს ვისაც ხედავთ, თითქოს ყველა ერთ თარგზეა გამოჭრილი და ამითგან უკვე აღარაფერი გამოვა. მეთევზეს უხისთვის წყლის ადუღება რომ დასჭირდება, მონადირეს გათბობა ან გაშრობა რომ დასჭირდება, კოცონს კი დაანთებენ, მაგრამ არც ერთ მათგანს აზრადაც არ მოუვა, წასვლის წინ ცეცხლი ჩააქროს. ტყე ინვის გარშემო, ყველგან ტყე ინვის და ზაფხულობით ხომ ამ მხრივ თითქმის დღე არ ჩავარდება. უზარმაზარი ტერიტორიებია გადამწვარი და გადაბუგული და ჯერაც არავის სმენია, ამის გამო ვინმე დასჯილიყოს. არც შესაფერისი საშუალებები ჩანს სადმე, არც ხალხია საკმარისი, რომ ეს უბედურება როგორმე თავიდან ავიცილოთ. ხანძარი რაიმე მიზეზით თვითონვე ქრება ხოლმე. უმეტესად კი გამძვინვარებული ცეცხლის ენები, – გარშემო ყველაფერს რომ მოლოკავს, – მდინარეს მიადგება ან ტბას, ან კიდევ ჩამპალ ჭანჭრობს და ამით რომ ველარაფერს დააკლებს, ნელ-ნელა ჩაქრება და ჩაიშრიტება კიდევაც.

– მონადირეთა შორის შევარჩიე ერთი ცხოვრებისაგან დაბრძენებული, დინჯი და დარბაისელი ადამიანი, რომელსაც მისი გონიერების, სერიოზულობისა და კეთისინდისიერად გაკეთებული საქმეების გამო დიდ პატივს ვცემდი. დიდხანს ველაპარაკე. საფუძვლიანად ავუსხენი ვითარება. ვეუბნები, მდგომარეობა საგანგაშოა-მეთქი. ყურადღებით მისმენს, კვერსაც მიკრავს. დავწყნარდი. მისარია, რომ ძლივს კეთილგონიერი და შორსმჭვრეტელი ადამიანი ვიპოვე. ვფიქრობ: ახლა ჩვენ დავსხდებით, წინადადებებს ჩამოვწერთ, განანესს დავწერთ და გავუგზავნიტ პალატას ან სულაც – პირდაპირ სამინისტროს-მეთქი. დავინყეთ და, რომ მგონია, ბოლოში ვართ გასული, მომიბრუნდა ეს ჩემი ყოვლად კეთილგონიერი და შორსმჭვრეტელი და მეუბნება:

– იცი, თავადო, სულ ტყუილად წერ მაგას, სულ ტყუილად წვალობ.

– როგორ თუ ტყუილად?

– ამო გარჯაა ეს ხანძრის ქრობა და მაინცდამაინც სარგებელიც არაფერი მოაქვს. რაც არ უნდა დიდი და ხშირი ხანძრები იყოს, პეჩორის მხარე იმოდენაა, სულ მთლად მაინც არ გადაინვება.

თქვა ესა, დაპკრა ფეხი და სადღაც გადაიკარგა. მაშასადამე, ეს დაუდევრობა და გულარხეინობა კი არაა, რალაც დაუნერელი და ბეჭედდაუსმელი კანონივითაა, როგორც გითხარით, მოუშორებელი და ამოუძირკვავი ჭირია.

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

კომენტარები

1. ალექსანდრე ვახტანგის ძე ორბელიანი (1802-1869) – 1832 წლის შეთქმულების ერთ-ერთი მეთაური (შეთქმულებაში მონაწილეობდნენ აგრეთვე ალექსანდრეს ძმები: ვახტანგ და დიმიტრი ორბელიანები). საგამომძიებლო კომისიამ ალექსანდრე მიაკუთვნა „დამნაშავეთა“ მეორე კატეგორიას და მიუსაჯა გადასახლება ორენბურგის გუბერნიაში, საიდანაც 1838 წელს „კავკასიის ხაზზე“ გადმოიყვანეს, ხოლო სამშობლოში 1840 წელს დააბრუნეს („დარიელის ხიდს ქვემოთ თერგის პირზე ჩაველ... იქ დავიროქე, ერთს ქვას მოვეხვიე და იმას კოცნით მოვლოკამდი, რომელსაცა მიხაროდა და ღმერთს მადლობას შევსწირავდი: კიდევ ვნახე ჩემი მშობელი მამულის სამძღვრის პირიო“ – წერდა მოგვიანებით ამ ბედნიერი დღის გახსენებაზე ალექსანდრე ორბელიანი).

სამშობლოში დაბრუნებულმა ალ. ორბელიანმა, ყოფილი თანამებრძოლებისა და თანამოაზრეების უმრავლესობისაგან განსხვავებით, არ ისურვა სახელმწიფო სამსახურში შესვლა და კარგა ხანს საზოგადოებრივ-კულტურულ სარბიელსაც იყო გარიდებული. მისი, როგორც საზოგადო მოღვაწის, სახელი ძირითადად დაკავშირებულია ივანე კერესელიძის „ცისკართან“ (1857-1875), რომლის დაარსებასა და გამოცემაში ალექსანდრე ორბელიანს არსებითი ხასიათის წვლილი აქვს შეტანილი (იქვე აქვეყნებდა ლექსებს, დრამატულ ნაწარმოებებს, საისტორიო თხზულებებს, რეცენზიებს, ნაშრომებს ქართული სასაუბრო თუ სალიტერატურო ენის საკითხებზე, მემუარებს...).

რუსეთისა და რუსებისადმი თავისი პოლიტიკური და მოქალაქეობრივი მიმართება სიკვდილამდე რამდენიმე თვით ადრე დაწერილ „ალსარებანში“ ალ. ორბელიანს ასე აქვს ჩამოყალიბებული: „მე რუსები საქართველოში არ მიყვარან, მინდა აქედგან ისე გადაიკარგნენ, რომ საქართველოს სუნიც იმათ ვეღარ მიეძინოს და რუსეთში კი ბედნიერად იყვნენ“.

ალ. ორბელიანი გარდაიცვალა 1869 წლის 28 დეკემბერს. დაკრძალულია თბილისში, სიონის ტაძარში. იქვეა დაკრძალული მისი უერთგულესი მეუღლე და თანამოაზრე, 1832 წლის შეთქმულების მონაწილე ეკატერინე (კატინა) დავითის ას. ბარათაშვილი (1807-1873).

თავის მოგონებებში ალ. ორბელიანი იასე ფალავანდიშვილს „შეჩვენებულ იუდას“ უწოდებს.

2. თეკლე (თეკლა) ბატონიშვილი (1776-1846) – ერეკლე II-ისა და დარეჯან დედოფლის ასული. 1832 წლის შეთქმულებაში თეკლას მთელი ოჯახი მონაწილეობდა – შვილები: ალექსანდრე, დიმიტრი (1808-1882) და ვახტანგ (1812-1890) ორბელიანები, რძალი (ალექსანდრეს ცოლი) ეკატერინე (კატინა) ბარათაშვილი, რომელსაც შეთქმულთაგან აჯანყების დამისათვის ბაირალის შეკერვა ჰქონდა დავალებული (დაპატიმრებული შვილი – ალექსანდრე – თეკლა ბატონიშვილმა ამ სიტყვებით გაისტუმრა ოჯახიდან: „მაგისტანა პატიოსანს განზრახვასთან სანანურად ნულარ მიგაჩნდებათ თავი. შენი ცოლ-შვილებისთვის შენ ნულარას ინაღვლი, მე იმათი მომკვლეელი და პატრონი ვიქნები, ოღონდ, რაც უბედურება მოგადგესთ, მოთმინებით მიიღეთ... წადი, ღვთისათვის მიმიბარებიხართ ერთობ თქვენა“).

თეკლა ბატონიშვილს საგამომძიებლო კომისიამ კალუგაში სამუდამოდ გადასახლება („გაძევება“) გადაუწყვიტა (თავის შვილთან, ვახტანგთან, ერთად 1834 წლის 21 აგვისტოს გაიყვანეს თბილისიდან. გადასახლებულებმა 9 ოქტომბერს ჩააღნიეს კალუგაში, სადაც მათ დახვდა უფრო ადრე კალუგაშივე გამწვანებული კიდევ ერთი ვაჟი თეკლა ბატონიშვილისა – დიმიტრი. 1834 წლის დეკემბერში ნიკოლოზ I-მა თეკლას სამშობლოში დაბრუნების ნება დართო, მაგრამ, მკაცრი ზამთრის გამო, თეკლა ბატონიშვილმა მხოლოდ 1835 წლის 8 მაისს დატოვა კალუგა, ხოლო თბილისში 6 ივნისს ჩამოვიდა).

თეკლა ბატონიშვილი იყო შესანიშნავი ჩუბინი და მოჯირითე, ყმანვილქალობაში ხშირად იცავდა ვაჟურად და რამდენჯერმე მამას ლაშქრობაშიც ახლდა (თეკლას შვილიშვილი მარიამ ვახტანგის ასული ორბელიანი იგონებს, თუ როგორ მოატანინა ახლობელთა დაჟინებული თხოვნით მოხუცებულმა თეკლა ბატონიშვილმა სოლოლაკის ბაღში თოფი და როგორ ჩამოაგდო ჩიტი ერთი გასროლით). ამასთანავე, თეკლას პოეტური ნიჭიც ჰქონდა და რომანტიკული განწყობილებისა და სულისკვეთების ლექსებსაც წერდა („ჰე, გულო, რად გაქვს ესდენ წყინება,/მარად სისხლისა ცრემლთა დინება,/გუშავთ სიმრავლით თვალთა შინება,/მათგან უწყალოდ ჭირთა სმინება?/რადღა ჩრდილოთ მზემ ესრეთ ინება,/კრძალვით ითმინე სახმოდ განუხანა...“ და ა.შ. – ლექსად სწერდა თეკლა თავის დას, ქეთევან ბატონიშვილს, თვითონაც პოეტსა და საინტერესო ლექსების ავტორს).

თეკლა ბატონიშვილი გარდაიცვალა 1846 წლის 11 მარტს, თბილისში, მეფისნაცვალ მ. ვორონცოვის თაოსნობით შესაფერისი პატივით გაასვენეს სიონის ტაძრიდან და სვეტიცხოველში, პეტერბურგში გარდაცვლილი და იქვე დასაფლავებული დარეჯან დედოფლისათვის განკუთვნილ სამარხში, დაკრძალეს.

3. ელიზბარ შანშეს ძე ერისთავი (1810-1871) – 1832 წლის შეთქმულების ორგანიზატორთაგანი და ერთ-ერთი მეთაური. 1823-1830 წლებში ცხოვრობდა პეტერბურგში, სადაც ჯერ კერძო პანსიონში სწავლობდა, შემდეგ კი სამხედრო-საარტილერიო სასწავლებელი დაამთავრა. პეტერბურგშივე დაუახლოვდა დიმიტრი იულონის ძე ბატონიშვილს, ხოლო საქართველოში დაბრუნებისთანავე (1830 წ.) შეთქმულების სათავეში მოექცა (საქართველოში რუსული მმართველობის დამკვიდრებაში და, განსაკუთრებით, 1804 წლის მთიანეთის აჯანყების ჩახშობაში, ლომის წილი ედოთ ქსნის ერისთავებს და ამ საქმეებში ელიზბარის მამაც იყო გარეული, რის გამოც 1832 წლის შეთქმულების მონაწილეები ელიზბარ ერისთავს დაგვიანებულ საყვედურს ეუბნებოდნენ: „რუსები ერისთავების მოყვანილები არიანო“, რაზეც საყვედურის ადრესატი უპასუხებდა: „ერისთავებმა მოიყვანეს და ერისთავები გარეკავენო“).

შეთქმულების მასალების მიხედვით, ე. ერისთავი მონაწილეობდა აჯანყების გეგმის („პირველი ღამის განკარგულება“) დაშუქებაში და მსუციალურად შექმნილი შტაბიდან მასც უნდა გაენი საერთო ხელმძღვანელობა ამ გეგმის განხორციელებისათვის. ძირითადად ელიზბარ ერისთავმა ჩამოაყალიბა საქართველოს კონსტიტუციურ-მონარქიული მოწყობის პროექტი. მას აღექსანდრე ორბელიანის მეშვეობით კავშირი ჰქონდა დამყარებული ირანში გადახვენილ ალექსანდრე ბატონიშვილთან; თავის მძასთან, – დიმიტრი ერისთავთან, – ერთად საბრძოლო ოპერაციებში ჩასართავად ამზადებდა თბილისში გადმოსახლებულ 1830-1831 წლების პოლონეთის აჯანყების მონაწილეებს და ა.შ.

ე. ერისთავმა შესთავაზა სოლომონ დოდაშვილს აჯანყებისათვის საზოგადოებრივი აზრის მოსამზადებლად პერიოდული ორგანოს დაარსება, მანვე დაავალა გრიგოლ ორბელიანს კ. რილევის „ნალოვაციკოს აღსარების“ თარგმნა-გადმოკეთება... საერთოდ, ელიზბარ ერისთავი ძალზე აქტიურად იყო ჩართული ს. დოდაშვილის საერთო ხელმძღვანელობით გაშლილი კულტურულ-საგანმანათლებლო ცხოვრების აღორძინების სასიცოცხლო მნიშვნელობის პროცესსა და შეიარაღებული აჯანყებისათვის იდეოლოგიური ნიადაგის მომზადებაში.

შეთქმულების ჩავარდნის შემდეგ ე. ერისთავს, როგორც „ბოროტგანზრახულობის“ ორგანიზატორთაგანს, მიუსჯეს სიკვდილი („ოთხად განკვეთა“), მაგრამ შემდეგ სასჯელი შეუცვალეს, მიაკუთვნეს „დამნაშავეთა“ მეორე კატეგორიას („ვინც იყვნენ შეთქმულების წამომწყებნი და სხვებსაც უბიძ-

გებდნენ შეთქმულებისა და თვით აჯანყებისაკენ“) და ფინეთში განლაგებულ ერთ-ერთ ბატალიონში განაწესეს რიგით ჯარისკაცად (ჰელსინგფორსში, დღევანდელ ჰელსინკში).

სამშობლოში დაბრუნებული ელიზბარ ერისთავი 1842 წელს დიმიტრი ყიფიანის ინიციატივითა და საერთო ხელმძღვანელობით დაარსებული „ფთვლისის კერძო ბიბლიოთეკის“ (1842-1846) დამფუძნებელი წევრია (ალ. ჭავჭავაძესთან, ნ. ბარათაშვილთან, ვ. ორბელიანსა და სხვებთან ერთად), 1844 წელს კი იგი უკვე გორშია და უაღრესად საინტერესო პროფილის ჟურნალის – „სინათლის“ – დაარსების ინიციატორთა შორისაა (სამსუხაროდ, ეს უკანასკნელი წამოწყება პრაქტიკულად ვერ განხორციელდა).

1840-იანი წლებიდან ელიზბარ ერისთავი სახელმწიფო სამსახურში ჩადგა და კარიერა გორის მაზრის უფროსის თანამდებობაზე პოლკოვნიკის ხარისხით დაასრულა (სამსახურიდან გასულს გენერალ-მაიორის ხარისხი ებოძა).

ელიზბარ ერისთავი გარდაიცვალა გორში და იქვე, საკრებულო ტაძრის („სობოროს“) გალავანში, დაკრძალეს (საბჭოთა წლებში „სობორო“ დაანგრეს და ელიზბარის საფლავი დაიკარგა).

4. სოლომონ ივანეს ძე დოდაშვილი (1805-1836) – პოლიტიკური და საზოგადო მოღვაწე, ფილოსოფოსი, მეცნიერი (ლიტერატურათმცოდნე, ისტორიკოსი, გრამატიკოსი), ჟურნალისტი, პედაგოგი (ნ. ბარათაშვილის, დ. ყიფიანის, ვ. ორბელიანისა და სხვათა მასწავლებელი), ბიბლიოფილი, 1832 წლის შეთქმულების ერთ-ერთი ორგანიზატორი და მთავარი იდეოლოგი, უთვალსაჩინოესი ფიგურა XIX საუკუნის ქართული კულტურისა და განმათავისუფლებელი ბრძოლის ისტორიაში.

პეტერბურგის უნივერსიტეტის დასრულების შემდეგ ს. დოდაშვილი დაბრუნდა სამშობლოში (1827 წ.) და სათავეში ჩაუდგა პატრიოტული მიზანდასახულობის საზოგადოებრივ-კულტურულ ცხოვრებას. მისი მოღვაწეობის ძირითადი მიზანი იყო, ერთი მხრივ, მომავალი შეიარაღებული აჯანყებისათვის იდეოლოგიური ნიადაგის მომზადება, ხოლო მეორე მხრივ, საზოგადოებრივი ცხოვრებისა და კულტურულ-საგანმანათლებლო პროცესების ევროპეიზაცია.

საგამომძიებლო კომისიამ ს. დოდაშვილი მიაკუთვნა შეთქმულთა მეორე კატეგორიას („ვინც შეთქმულების წამომწყენი იყო და სხვებსაც უბიძგებდა შეთქმულებისა და თვით აჯანყებისაკენ“). მიუსჯეს სამუდამო გადასახლება და 1834 წლის 24 ივნისს შორეული ვიატკის გზას გაუყენეს [გამყოლებმა იქ ჩაიყვანეს 31 ივლისს. ვიატკაში ს. დოდაშვილს რამდენიმე თვით ადრე გადასახლებული კიდევ ერთი შეთქმული დახვდა – შემდგომში ცნობილი საზოგადო მოღვაწე იოსებ მამაცაშვილი (1809-1874). გადასახლებაში, სადაც ს. დოდაშვილი საგუბერნიო სამმართველოს კანცელარიაში მსახურობდა გადამწერად, მას თან გაჰყვა მეუღლე – ელენე კობიაშვილი – ორ მცირეწლოვან ვაჟიშვილთან ერთად. ს. დოდაშვილის ორგანიზმმა ვერ გაუძლო ჩრდილოეთის მკაცრ კლიმატს, მძიმე და რუტინულ შრომას, სამშობლოზე განუწყვეტელ დარდს და ჭლებით დაავადდა, რასაც დაერთო გადასახლებაში შექმნილი ქალიშვილის – ანას – გარდაცვალება.

1835 წლის ივლისში ს. დოდაშვილმა ვიატკის სამოქალაქო გუბერნატორს სთხოვა შუამდგომლობა „რომელიმე თბილ გუბერნიამ“ გადასაყვანად. მისი ეს თხოვნა საბოლოოდ მოხვდა იმპერატორ ნიკოლოზ პირველთან, მაგრამ, – როგორც ეს რუსეთის სამხედრო მინისტრის მიერ შინაგან საქმეთა მინისტრისადმი გაგზავნილ კონფიდენციალურ მიმართვაშია აღნიშნული, – „დოდაშვილის თხოვნის დაკმაყოფილება მისმა უზენაესობამ არ ინება“. მომდევნო წელს ვიატკის სამოქალაქო გუბერნატორმა რუსეთის შინაგან საქმეთა მინისტრს იმპერატორთან საშუამდგომლოდ კიდევ ერთხელ მი-

მართა ოფიციალური თხოვნით, მაგრამ ს. დოდაშვილი სწორედ ამ თხოვნის გაგზავნის დღეს, - 1836 წლის 20 აგვისტოს, - გარდაიცვალა და იქვე, ვიატკაშივე, ემარხა 1994 წლამდე (ამჟამად მისი ნეშტი მთაწმინდის პანთეონშია გადმოსვენებული).

რაც შეეხება სოლომონ დოდაშვილის ოჯახს, სასონარკვეთილი და არას მქონე ელენე კობიაშვილი იმავე გუბერნატორის (კონსტანტინე ტუფიაევის) მზრუნველობით 1836 წლის შემოდგომაზე სამშობლოსაკენ გამოემგზავრა თავის ორ ვაჟიშვილთან ერთად, თუმცა, დოკუმენტების მიხედვით, უმცროსი ვაჟი - კონსტანტინე - იმავე 1836 წელსაა გარდაცვლილი. გამორიცხული არაა, 4 წლის კონსტანტინემ ვერ გაუძლო გზის სიმძიმეს და ვიატკიდან საქართველომდე გზაშივე გარდაიცვალა. 1838 წელს ელენე კობიაშვილიც აღესრულა და, ამდენად, სოლომონ დოდაშვილის ოჯახიდან სასტიკ ბედისწერას მხოლოდ უფროსი ვაჟი - ივანე (1829-1864) - გადაურჩა.

5. ივლისხმება რუსეთის ბატონობის წინააღმდეგ პოლონელთა 1830-1831 წლების ეროვნულ-განმათავისუფლებელი აჯანყება, რომელიც ლიტვაში, დასავლეთ ბელორუსიასა და უკრაინის ნაწილებზე გავრცელდა. ნიკოლოზ I-მა აჯანყება სასტიკად ჩაახშო 1831 წლის ოქტომბერში.

6. ფილადელფოს იოანეს ძე კიკნაძე (ერობაში - ნიკიფორე კიკნაძე) (1793-1833) - ბერი, 1832 წლის შეთქმულების აქტიური წევრი. შეთქმულების მზადების წლებში იგი ჯერ თბილისში, დარიის ფერისცვალების მონასტერში, მოღვაწეობდა, შემდეგ - შუამთის მონასტერში, სადაც დააპატიმრეს კიდევაც, ბორკილდადებული ჩამოიყვანეს თბილისში და ავლაბრის ყაზარმებში სხვა შეთქმულებთან გამოამწყვდიეს. საგამომძიებლო კომისიამ იგი მიაკუთვნა „დამნაშავეთა“ მეოთხე კატეგორიას, თუმცა ფილადელფოსი გასამართლებამდე, 1833 წლის 5 სექტემბერს, პატიმრობაშივე, გარდაიცვალა.

დაკრძალულია დარიის მონასტრის ეზოში. ფილადელფოს კიკნაძემ შეადგინა 1832 წლის შეთქმულების წესდება - „აკტი გონიური“, რომელშიც ჩამოყალიბებულია „ფარული საზოგადოების“ მიზანდასახულობა, წევრთა მოპოვებისა და მიღების წესები, შეთქმულთა ურთიერთობის ნორმები, კონსპირაციის ხერხები, ტექსტი ფიცისა, რომელიც ახალმიღებულ წევრს უნდა წარმოეთქვა... „აკტი გონიური“ შუამთიდან თბილისში ჩამოიტანა გიორგი ერისთავმა (დრამატურგმა) და პირველი შეთქმულების აქტიური წევრებს - დიმიტრი ყიფიანსა და ზაალ ავთანდილაშვილს - წაუკითხა.

ფილადელფოსმა შეთქმულთათვის შექმნა, აგრეთვე, სპეციალური კრიპტოგრაფიული ანბანი. იგი ავტორია საინტერესო ლიტერატურული თხზულებებისა, მათ შორის, ლექსებისა.

7. სინამდვილეში იასე ფალავანდიშვილი არსებით მონაწილეობას იღებდა შეთქმულებაში - საგამომძიებლო კომისიის მასალათა ზერელე გადათვალთვრებაც კი ცხადყოფს, რომ შეთქმულებასთან დაკავშირებული არც ერთი მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი საკითხი პრაქტიკულად იასეს მონაწილეობის გარეშე არ წყდებოდა. ამდენად, სრულებით არ არის შემთხვევითი ის გარემოება, რომ ი. ფალავანდიშვილი საგამომძიებლო კომისიამ შეთქმულების ხელმძღვანელ სამეულთან, - ელიზბარ ერისთავთან, ალექსანდრე ორბელიანთან და სოლომონ დოდაშვილთან, - ერთად „დამნაშავეთა“ მეორე კატეგორიაში მოაქცია (გამცემლობის საზღაურად იასეს ის „შეღვათი“ გაუწიეს, რომ სამუდამო გადასახლება სასამართლოს გვერდის ავლით მიუსაჯეს - იხ. კომენტ. #57). უფრო მეტიც, ჩვენ, როგორც ეს წინამდებარე პუბლიკაციის წინასიტყვაობაში გვაქვს აღნიშნული, არც იმას გამოვრიცხავთ, რომ შეთქმულთა ჩვენებების სკრუპულოზური ანალიზისა და მათი

კრიტიკული შეჯერების შემდეგ ზემოთ დასახელებულ ხელმძღვანელ ჯგუფს იასეც დაემატოს და, ამდენად, დასახელებული „სამეული“ „ოთხეულად“ გადაიქცეს.

რაც შეეხება იმას, რომ საგამომძიებლო კომისიამ ი. ფალავანდიშვილს, როგორც გამცემს, შეღავათი არ მისცა, ამ ერთი შეხედვით უცნაური ვითარების ახსნას იმავე კომისიის საბოლოო დასკვნაში ვპოულობთ: „იასე ფალავანდიშვილის მიერ შეთქმულების გაცემა ნაკარნახევი იყო საკუთარი თავის გადარჩენის სურვილით. ეს ასე რომ არ იყოს, იგი უფრო ადრე გამოამჟღავნებდა იმ ბოროტგანზრახულობას, რომლის შესახებაც თითქმის ორი წლის წინ იცოდა“.

8. მოგონების ავტორს, ჩანს, აქ მხედველობაში აქვს სოლომონ დოდაშვილის მიერ დაარსებული და მისივე რედაქტორობით გამომავალი ჟურნალი „სალიტერატურონი ნაწილნი ტფილისის უწყებათანი“ (მართალია, იმ პერიოდში ს. დოდაშვილი მართლაც რედაქტორობდა გაზეთს - „ტფილისის უწყებათანი“, მაგრამ ეს გაზეთი პ. სანკოვსკის რედაქტორობით რუსულ ენაზე გამომავალი ოფიციალური „ტიფლისისკიე ველომოსტის“ ქართული ვარიანტი, - ფაქტობრივად, თარგმანი, - იყო, ამდენად, ვერაფრით ვერ იქნებოდა შეთქმულთა იდეოლოგიის პოპულარიზატორი და, რაც მთავარია, 1831 წელს გაზეთის გამოცემის საქმე საერთოდ ჩაშლილი იყო - ამ წელს მისი არც ერთი ნომერი არ გამოსულა).

რაც შეეხება ჟურნალს „სალიტერატურონი ნაწილნი ტფილისის უწყებათანი“, იგი ფორმალურად გაზეთ „ტფილისის უწყებათანი“ ორკვირულ ლიტერატურულ დამატებად ითვლებოდა, თუმცა ფაქტობრივად დამოუკიდებელი ჟურნალი იყო და ძირითად მიზნად ისახავდა საზოგადოებრივი აზრის მომზადებას მომავალი შეიარაღებული აჯანყებისათვის. ჟურნალი გამოდიოდა 1832 წლის იანვარ-მარტში. ზოგი ცნობით, სულ გამოვიდა ჟურნალის ექვსი ნომერი, თუმცა მეექვსე ნომრის გამოცემა დოკუმენტურად არ დასტურდება (ყოველ შემთხვევაში, ჩვენამდე მხოლოდ პირველი ხუთი ნომერია მოღწეული).

9. ალექსანდრე ბატონიშვილი იყო ბიძა (დედის ძმა) ალექსანდრე ორბელიანისა.

10. თამარ ბატონიშვილი (1791-1857) - იულონ ბატონიშვილის ასული. 1805 წელს იულონი ცოლ-შვილით ტულაში გადასახლეს და ასე მოხვდა 14 წლის თამარი რუსეთში. 1806 წელს თამარ ბატონიშვილი უკვე პეტერბურგშია, სადაც მას 1811 წელს რუსეთის დედოფლის ფრეილინობა ებოძა და ამიტომაც ხშირად უხდებოდა საიმპერატორო კარის ცერემონიებში მონაწილეობა. 1829 წლიდან თამარ ბატონიშვილი თბილისშია და აქტიურადაა ჩაბმული შეთქმულების საქმეებში (საგამომძიებლო კომისიის მასალების მიხედვით, ს. დოდაშვილს უთქვამს ალ. ორბელიანისათვის: „თამარ ბატონიშვილი იწვის აჯანყების მოხდენის სურვილით და თვით დედაკაცები დაინწყებენ, თუ მამაკაცები არ მოისურვებენო“; ხოლო იასე ფალავანდიშვილის ჩვენებით, თამარ ბატონიშვილს უთქვამს: „როცა აღრეულობა დაიწყება, მამაკაცის ტანისამოსს გადაიცვამ და ხალხს წარვუდგებო“).

თამარ ბატონიშვილი, როგორც პოლიტიკური ფიგურა, გამოირჩეოდა სიბრძნით, გაბედულობით, რადიკალიზმით (თუმცა, არ იყო მომხრე აჯანყების ღამეს რუსული ადმინისტრაციის დახოცვისა), შორსმჭვრეტელობითა და დიპლომატიური ნიჭიერებით (მის მიერ უნდა იყოს შემუშავებული აჯანყების საერთო გეგმა, მას კავშირები ჰქონდა გაბმული პეტერბურგში მცხოვრებ ძმასთან - დიმიტრი ბატონიშვილთან, მოსკოვში მცხოვრებ ოქროპირ ბატონიშვილთან, დაგეგმილი ჰქონდა ნასვლა იერუსალიმში და გზად უნდა შეხვედროდა სპარსეთში გადახვენილ ალექსანდრე ბატონიშვილს, თუმცა, ბოლო მომენტში კონსპირაციულობის მოტივით ეს გეგმა უარყოფილ იქნა და სხვ.).

აჯანყების გამარჯვების შემდეგ, შეთქმულთა გეგმით, თამარი უნდა გამხდარიყო საქართველოს დროებითი მმართველი იმ დრომდე, სანამ თბილისში რომელიმე ბატონიშვილი არ ჩამოვიდოდა: ალექსანდრე ერეკლე II-ის ძე ან ოქროპირ გიორგი XII-ის ძე, ან კიდევ დიმიტრი იულონის ძე. თვითონ თამარიც მხოლოდ ამ პირობით იყო თანახმა, ხელში აეღო ძალაუფლება (ჩვენ გვსურდა, ესრეთ ოდესცა აქ აღრეულიყო მამხდარიყო, მაშინ თამარ ბატონიშვილი უნდა გამოგვეყვანა, და ხალხისათვის გვექადაგანა, რომ აი, ჩვენი მემკვიდრე ბაგრატიონთ ქალი, თამარ, რომელიც ყველანი ამას უნდა მორჩილებდეთ და რაც გვიბრძანოს, უნდა აღვასრულოთ. ამა[სობაში უნდა ზარებინო რეკვა მოჰყოლოდნენ და სიონის სამრეკლოზე სამი კაცი უნდა ასულეყვნენ, და იქიდან ეყვირაო – თავისუფლება და სიხარულ ყოველსა ერსა ზედა“ – უჩვენებს ალ. ორბელიანი საგამომძიებლო კომისიას).

მიუხედავად იმისა, რომ შეთქმულთა უმრავლესობამ დაკითხვების დროს შეგნებულად ცხადა თამარ ბატონიშვილის როლის მიჩქმალვა-დაკნინება და საგამომძიებლო კომისიას არც თამარმა მისცა აღიარებითი ჩვენება, იგი მაინც მიაკუთვნეს „დამნაშავეთა“ მესამე კატეგორიას („ვინც შეთქმულებაში აქტიურად მონაწილეობდა და აჯანყებას ეთანხმებოდა“), რის საფუძველზეც სიმბირსკში გადასახლება მიუსაჯეს. ამ დროს თამარი ავადმყოფობდა („მისი ჯანმრთელობა საფრთხეშია“ – სწერდა მთავარმართებელი როზენი რუსეთის სამხედრო მინისტრს), ამიტომაც პეტერბურგში მას სასჯელი შეუცვალეს – ჯერ მუხროვანში, გრენადერთა პოლკის შტაბბინაში, გადაიყვანეს, შემდეგ კი თბილისში დააბრუნეს და პოლიციის მკაცრი მეთვალყურეობა დაუნიშნეს, ამასთანავე, ბატონიშვილის („Царевна“) ტიტულიც ჩამოართვეს.

თამარ ბატონიშვილი იყო ღრმად მორწმუნე და ეწეოდა ასკეტურ ცხოვრებას (ახალგაზრდობაშივე აღტქმა ჰქონდა დადებული, რომ არ გათხოვდებოდა და ეს აღტქმა შეასრულა კიდევაც, ორჯერ იყო იერუსალიმში წმინდა ადგილების მოსალეოცავა და სხვ.).

იერუსალიმის მეორედ მოლოცვიდან დაბრუნებული თამარ ბატონიშვილი რამდენიმე თვეში გარდაიცვალა თბილისში, 1857 წლის 6 ოქტომბერს, ვასკენეს სიონის ტაძრიდან და დაკრძალეს მცხეთაში (სამწუხაროდ, ჩვენთვის ცნობილ წყაროებში დაკრძალვის კონკრეტული ადგილი არ არის მითითებული).

დასასრულ, დაბეჯითებით უნდა ითქვას, რომ თამარ ბატონიშვილის მონაწილეობა 1832 წლის შეთქმულებაში, – ისევე, როგორც მთელი მისი ცხოვრება, – საგანგებო და სპეციალურ კვლევას იმსახურებს.

11. აჯანყებული ვარშავა ი. პასკევიჩმა შტურმით აიღო 1831 წლის 8 სექტემბერს, ხოლო ეს „ღირსშესანიშნავი“ მოვლენა თბილისში იმავე წლის 24 სექტემბერს საგანგებო ზემოქმედებით და ზარბაზნების სროლით აღნიშნეს (შეთქმულების საგამომძიებლო კომისიის მასალების მიხედვით, როდესაც თბილისში ზარბაზნებს ისროდნენ, იასე ფალავანდიშვილთან „სადილად მყოფი ოთხი თავადიშვილი ტიროდა“).

1832 წლის შეთქმულების საგამომძიებლო კომისიის მასალების მიხედვით, შეთქმულნი სწავლობდნენ და აანალიზებდნენ ვარშავაზე მიტანილი შტურმისა და ქალაქის აღების გეგმას.

12. ყაზი-მოლა (1795-1832) – დაღესტნელი სასულიერო მოღვაწე. ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხთა ბელადი რუსეთის წინააღმდეგ ომში. მიურიდიზმის იდეოლოგია და გამავრცელებელი. იმამი 1829 წლიდან. იმავე წელს გამოაცხადა მუსლიმთა საღვთო ომი (ჰაზაფათი). 1832 წლის 17 ოქტომბერს კავკასიის მთავარმართებელმა, ბარონმა როზენმა, შტურმით აიღო ყაზი-მოლას მშობლიური აული გიმრი და ამ ბრძოლაში იმამი იარაღით ხელში დაიღუპა.

13. ნიკოლოზ იოსების ძე ფალავანდიშვილი (გარდ. 1855) – იასე ფალავანდიშვილის უფროსი ძმა; თბილისის სამოქალაქო გუბერნატორი 1832-1838 წლებში (1837 წლის ნოემბერში ნიკოლოზ I-მა კავკასიის მთავარმართებელი გრიგოლ როზენი პეტერბურგში გაიწვია და, აქედან მოკიდებული ვიდრე 1838 წლის მარტამდე, – ახალი მთავარმართებლის ევგენი გოლოვინის თბილისში ჩამოსვლამდე, – კავკასიის მთავარმართებლის მოვალეობას ასრულებდა ნ. ფალავანდიშვილი, რომელმაც გოლოვინის ჩამოსვლისთანავე დატოვა თანამდებობა, საერთოდ გავიდა სახელმწიფო სამსახურიდან და ტაბახმელამი დასახლდა). 1850-იანი წლების დასაწყისში მეფისნაცვალ მ. ვოროსიცივის თხოვნით ნ. ფალავანდიშვილი კვლავ დაუბრუნდა სახელმწიფო სამსახურს: ჯერ მეფისნაცვლის განსაკუთრებულ დავალებათა მოხელედ (1851 წლიდან), შემდეგ – მეფისნაცვლის საბჭოს წევრად (1853 წლიდან).

1828-1832 წლებში ნ. ფალავანდიშვილი იყო გაზეთ „ტიფლისსკიე ვედომოსტის“ საგამომცემლო კომიტეტის წევრი. შეთქმულებს გადაწყვეტილი ჰქონდათ, აჯანყების გამარჯვების შემდეგ ნ. ფალავანდიშვილისათვის ფინანსთა მინისტრის თანამდებობა შეეთავაზებინათ.

ალექსანდრე ორბელიანი საგამომძიებლო კომისიისათვის მიცემულ ერთ-ერთ ჩვენებაში წერს: იასე მითხრა, რომ ალექსანდრე ჭავჭავაძე ჩემს ძმასთან, ნიკოლოზთან, იყო მოსული და ისინი ჩაკეტილ ოთახში, „ორი საათი მეტი ლაპარაკობდნენ“. ასე წარმოიშვა ვერსია, რომლის მიხედვითაც ალ. ჭავჭავაძემ აჯანყების განზრახვა გაუმჟღავნა ნ. ფალავანდიშვილს, რომელმაც, თავის მხრივ, იასე გამოიყენა და ამ გზით შეატყობინა ხელისუფლებას შეთქმულების ამბავი („ნიკოლოზ ფალავანდოვმა დაგვლუპა“ – რამდენჯერმე ამბობს ალ. ორბელიანი თავის ერთ-ერთ მოგონებაში). შესაძლებელია, ეს მართლაც ასე ყოფილიყო, მაგრამ სხვა რამ მასალა, დამადასტურებელი ამ ვერსიისა, შეთქმულების მასალებში არ ჩანს და არც იასე ფალავანდიშვილის მიერ ალ. ორბელიანისათვის ნათქვამზე დაყრდნობა შეიძლება უკრიტიკოდ.

დასასრულ, ისიც უნდა ითქვას, რომ იასე ფალავანდიშვილი დაბეჯითებით მოითხოვდა (უფრო მეტიც, ეს მისი წინადადება იყო) აჯანყების ღამეს საკუთარი ძმისა და თბილისის გუბერნიის თავადაზნაურობის მარშლის კონსტანტინე მუხრანბატონის დახოცვას (იასეს ერთ-ერთ შეკრებაზე უთქვამს: „ისეთი პირები თავიდან უნდა მოვიშოროთ, როგორიც, მაგალითად, ჩემი ძმაა. აჯანყების დროს ისინი უთუოდ გაჰკიცხავენ ხალხს და თავიანთი მხოლოდ სიტყვით შეუძლიან ჩააქრონ აჯანყება. მის საიქიოს გასტუმრებას მე ვკისრულობ“).

14. პოლონეთის 1830-1831 წლების აჯანყების ჩახშობის შემდეგ ამბოხებულთა ერთი ნაწილი, – დაახლოებით 3 ათასი კაცი, – კავკასიაში (ძირითადად, საქართველოში) გადმოასახლეს. ისინი რიგით ჯარისკაცებად მსახურობდნენ თბილისში, ქუთაისში, აგრეთვე, კახეთში, გურიასა და საქართველოს სხვა კუთხეებში განლაგებულ რუსულ სამხედრო ნაწილებში. 1832 წლის შეთქმულების ორგანიზატორები აჯანყებაში მონაწილეობაზე შეთანხმებულნი იყვნენ თბილისში მყოფ პოლონელებთან (თბილისში ამ დროს 500-მდე პოლონელი იმყოფებოდა) და მათი დახმარების იმედიც ჰქონდათ, განსაკუთრებით კი იმათი იმედი, ვისაც ზარბაზნების გამოყენება შეეძლო.

შეთქმულების მასალებში აქა-იქ გვხვდება პოლონელებთან ქართულ შეთქმულთა უცილობელი კავშირის დამადასტურებელი ცნობები (პოლონელები ასე გვეუბნებოდნენ – „ზა ოტიზნუ“, ხოლო ი. ფალავანდიშვილი თავის დასამენის ქალაქში გარკვევით მიუთითებს: აჯანყების ღამეს თათრის მოედანზე პოლონელებიც უნდა მოსულიყვნენ). მიუხედავად ამისა, საგამომძიებლო კომისიამ, რომელსაც მიზნად შეთქმულების მასშტაბების დაკნინება ჰქონდა დასახული (იხ. კომენტ. #54), ამ გარემოებაზე ყურადღება აღარ გაამახვილა,

ხოლო კომისიის საბოლოო დასკვნაში საგანგებოდა აღნიშნული, რომ შეთქმულებაში პოლონელთა მონაწილეობა არ დასტურდებაო (აქტები, VIII, 407).

15. ცნობა ალექსანდრე ჭავჭავაძის მიერ აჯანყების უარყოფის შესახებ ს. მაქსიმოვს აღებული აქვს შეთქმულების საგამომძიებლო კომისიის მიერ მთავარმართებელ როზენსადმი წარდგენილი მოხსენებიდან, რომელიც „აქტებშია“ გამოქვეყნებული და რომელშიც ნათქვამია: „თავადი ჭავჭავაძე შეიძლება მხილებულად ჩაითვალოს იმაში, რომ მან იცოდა შეთქმულების შესახებ, მაგრამ, ამასთან ერთად, იგი მას არ ეთანხმებოდა და სხვებსაც მარჯვედ ააღებინა მასზე ხელი“. თუ ამ ცნობას კონტექსტში დავაყენებთ, გაუთვითცნობიერებელ მკითხველს (და ს. მაქსიმოვის რუსი მკითხველის სწორედ ასეთად უნდა მივიჩნიოთ) ისეთი შთაბეჭდილება შეექმნება, თითქოს შეთქმულების ჩავარდნა რაღაც ფორმით ალ. ჭავჭავაძეს უკავშირდებოდა, მაგრამ ამას, ბუნებრივია, არავითარი საფუძველი არა აქვს. სინამდვილეში ალ. ჭავჭავაძე მეტად მნიშვნელოვანი ფიგურა იყო შეთქმულთა წრეში, არსებითი ხასიათის მონაწილეობას იღებდა აჯანყების მომზადებაში, ხოლო საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენის შემდეგ მას სამხედრო მინისტრის თანამდებობა უნდა დაეკავებინა („არც ერთ შეთქმულს არ უნდოდა მონაწილეობის მიღება გენერალ ჭავჭავაძის გარეშე“ – უჩვენებს საგამომძიებლო კომისიას ელიზბარ ერისთავი. იმავე კომისიის მასალების მიხედვით, ალ. ჭავჭავაძის იდეა და ინიციატივა ყოფილა ალექსანდრე ბატონიშვილის მოწვევა საქართველოში და ამის შემდეგ სპარსეთს შეხიზნულ ბატონიშვილთან კავშირის დამყარება შეთქმულებს ალ. ორბელიანისათვის დაუვალდებოდა; ალ. ჭავჭავაძეს ურთიერთობა ჰქონდა საფრანგეთის საკონსულოს მდივანთან, ვიქტორ ლეტელიესთან, რომელსაც, თავის მხრივ, უდავოდ ჰქონდა კონფიდენციალური კავშირები შეთქმულების ორგანიზატორებთან; ალ. ჭავჭავაძე, სულ ცოტა, იცნობდა „პირველი ღამის განკარგულებას“, რომელშიც აჯანყების პირველი ღამის სამოქმედო გეგმა იყო ჩამოყალიბებული და ა. შ.). რაც შეეხება ს. მაქსიმოვის მიერ ნახსენებ „თბილისში ჩამოსვლას“, ავტორს აქ, უეჭველია, მხედველობაში აქვს ის გარემოება, რომ 1832 წლის ივლისიდან ალ. ჭავჭავაძეს ხელისუფლებისაგან დაკლებული ჰქონდა ჰამზათ-ბეგის თარეში-საგან კახეთის დაცვა და, ამიტომაც, იგი უმეტესად კახეთშივე იმყოფებოდა (ამ ცნობების აღება ს. მაქსიმოვს „აქტებიდან“ შეეძლო).

შეთქმულების გაცემის შემდეგ ალ. ჭავჭავაძე, მართალია, დააპატიმრეს, მაგრამ სხვა შეთქმულებთან ერთად არ დაუმწყვდევიანო („თავადი ჭავჭავაძე განცალკევებით არის მოთავსებული სასაზიზო სახლში, რომელსაც ძველი ჰოსპიტალი ეწოდება. მიჩენილი ჰყავს გუშაგებო“ – ატყობინებდა მთავარმართებელი როზენი რუსეთის სამხედრო მინისტრს ჩერნიშოვს). ამასთანავე, საგულდაგულოდ გაჩხრიკეს ალ. ჭავჭავაძის სახლები თბილისსა და წინანდალში, მაგრამ ვერც ერთგან ხელმოსაკიდი ვერაფერი იპოვეს.

ალექსანდრე ჭავჭავაძე გადასახლეს ტამბოვში, მაგრამ ცოტა ხანში ნიკოლოზ I-მა იგი პეტერბურგში დაიბარა, პირადად ესაუბრა და, პატივებული და შენდობილი, სამშობლოში გამოისტუმრა.

16. გრიგოლ ალექსანდრეს ძე როზენი (1782-1841) – ინფანტერიის გენერალი, ბარონი, კავკასიის მთავარმართებელი 1831-1837 წლებში.

სწორედ გრ. როზენის მთავარმართებლობის დროს გამოშლავნდა 1832 წლის შეთქმულება და ამ საქმის გამოძიებაში, რასაკვირველია, მთავარმართებელიც ორგანულად იყო ჩართული. ამასთანავე, ისიც უნდა ითქვას, რომ რუსეთის უმაღლესი ხელისუფლებისადმი გრ. როზენის მოხსენებითი ხასიათის მიმართებებში აშკარად ჩანს „ფარული საზოგადოების“

საქმიანობის მიზანდასახულობისა და ნამდვილი მასშტაბის გაუბრალოება-დაკნინების ტენდენცია. საკითხისადმი გრ. როზენის ამგვარი დამოკიდებულება, ერთი მხრივ, უნისონში იყო იმპერატორ ნიკოლოზ I-ის სურვილთანაც (იხ. კომენტ. #54) და, ამას გარდა, თვითონ მთავარმართებლის უგერგილობის მიჩქმალვასაც ისახავდა მიზნად (მართალია, აჯანყებისათვის მზადება უფრო ადრე დაიწყო, მაგრამ ზედ როზენის ცხვირწინ გრძელდებოდა თითქმის წელიწად-ნახევარს).

17. ნიკოლოზ I-მა 1832 წლის შეთქმულების მონაწილეებს მართლაც შეუმსუბუქა სასჯელი, მაგრამ ეს არც იმის გამო მომხდარა, რომ თითქოს „შეთქმულთა საქმე გამოძიების მიერ იყო გაზვიადებულ-გაბუჭული“ და არც იმის გამო, რომ იმპერატორმა გულჩვილობა მოეძალა (ასეთ საქმეებში ნიკოლოზ I დაუნდობელი იყო და ამის მაგალითია დეკაბრისტთა 1825 წლის ამბოხი, რომლის მონაწილეები, – მათ შორის, რუსეთის თვალსაწიანო არისტოკრატიული ოჯახების შვილები, – იმპერატორმა განსაკუთრებული სისასტიკით დასაჯა: ზოგი ჩამოახრჩო, ზოგი კატორლაში გადაკარგა, ზოგიც რიგით ჯარისკაცად ჩამოაქვეითა და კავკასიაში გაჩაღებულ ომებში გაგზავნა და ა. შ.).

სინამდვილეში რუსეთის ხელისუფლების მიზანი იყო, მიეჩქმალა ქართველთა შეთქმულების ნამდვილი ბუნება და მასშტაბები. საქმე ისაა, რომ ხელისუფლებისათვის არ იყო სასურველი, საქვეყნოდ გამჟღავნებულიყო არსებული სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკური რეჟიმისადმი ასეთი ტოტალური უკმაყოფილება „ნებაყოფლობით“ შემოერთებულ ქვეყანაში. მეორეც, რუსეთს გაჩაღებული ჰქონდა სისხლისმღვრელი დამპყრობლური ომი ჩრდილოეთ კავკასიაში და, ბუნებრივია, არ სურდა სერიოზული კონფლიქტი ამ ომის პლაცდარმად ქცეულ საქართველოში. ამას გარდა, ევროპის საზოგადოებრივი აზრი ჯერ კიდევ არ იყო ჩანყნარებული პოლონეთის 1830-1831 წლების აჯანყების ჩახშობისა და რუსი ჯარისკაცების მიერ ვარშავის ქუჩებში გამართული ხოცვა-ჟლეტის გამო. უსათუოდა გასათვალისწინებელი ფსიქოლოგიური ფაქტორიც – რუსეთის მონარქიას განზრახული ჰქონდა, საქართველოში (საერთოდ, კავკასიაში) თავისი პოლიტიკის დასაყრდენად ქართველი არისტოკრატია გადაექცია და მისთვის, რასაკვირველია, უფრო ადვილი და მოსახერხებელი იქნებოდა, ურთიერთობა ჰქონოდა არა დასჯილ, არამედ შეწყალებულ ფენასთან. შესაძლებელია, სწორედ ეს უკანასკნელი ფაქტორი იყო კიდევაც მთავარი მიზეზი ნიკოლოზ I-ის ასეთი „გულმომწყალებისა“ (ხელისუფლებამ სამიოდე წელიწადში დაიწყო შეთქმულთა თანდათანობითი დაბრუნება საქართველოში და მხოლოდ რამდენიმეს ვერ ეღივრა სამშობლოს ხილვა: სოლომონ დოდაშვილი 1836 წელს ვიატკაში ჭლეტისაგან გარდაიცვალა, შეთქმულთა იდეალების თავგამოდებული დამცველი და არხანგელსკში რიგით ჯარისკაცად გამწვანებული ბორჩალოელი მოლა ზამანა მდინარე დგინაში დაიხრჩო, სოლომონ რაზმაძე პენზაში გადასახლეს და სასჯელის მოხდის შემდეგ სიცოცხლის ბოლომდე იქვე დარჩა, იასე ფალავანდიშვილმა, როგორც ეს ს. მაქსიმოვის წინამდებარე მოგონებით ირკვევა, პეტერბურგში სოფელ უსტ-ცილმაში დაასრულა ბედკრული სიცოცხლე...).

18. ელიზბარ ერისთავი „არხანგელსკის გარნიზონის ერთ-ერთ ბატალიონში“ კი არ „გაგზავნეს“, როგორც ამას ს. მაქსიმოვი წერს, არამედ ჰელსინგფორსში (დღევანდელ ჰელსინკიში) განლაგებულ ერთ-ერთ ბატალიონში განაწესეს რიგით ჯარისკაცად.

19. თამარ ბატონიშვილს მართლაც სიმბირსკში გადასახლება მიუსაჯეს, მაგრამ მერე სასჯელი შეუცვალეს (იხ. კომენტ. #47).

20. იასე ფალავანდიშვილის მთავარმართებელ როზენისეული დახასიათება ს. მაქსიმოვს ამოღებული აქვს იმ მოხ-

სენებითი ბარათიდან, რომელიც 1833 წლის 9 თებერვალს მთავარმართებელს რუსეთის სამხედრო მინისტრისათვის, გრაფ ჩერნიშოვისათვის, გაუგზავნია (გამოქვეყნებულია „აქტებში“ – VIII, 396): „Прежнее его поведение было весьма предосудительное, ибо два раза даже он бежал в Турцию и в горы. Нравственность его очень неблагоприятная... Вообще по своему уму, хитрости, пронырству и безнравию, он человек для здешнего края решительно вредный и опасный, и если-бы

угодно было [Государю] [Императору], по уважению сделанных им открытий, освободить его от суда и наказания, то я полагаю-бы необходимым во всяком случае выслать его на жительство в Россию, с воспрещением на всю жизнь въезда в Грузию“.

თარგმნა და კომენტარები დაურთო
თამაზ ჯოლოგაია

ლილოგი

„ვისაც ანდერკს ანდობდნენ“

ნუცა თოფჩიშვილს
ესაუბრაბა
მაკა ზოცვაძე

დღევანდელმა თაობამ პრაქტიკულად არ იცის ლუარსაბ ზოცვაძეზე, XIX საუკუნის მიწურულსა და XX საუკუნის პირველ მეოთხედში მოღვაწე დიდი მამულიშვილის ცხოვრების და შემკვიდრეობის შესახებ, რომელიც 4 ტომად არსებობს. იგი ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, იაკობ გოგებაშვილის უმცროსი თანამედროვე და მათი იდეების ერთგული დამცველი იყო. ლუარსაბ ზოცვაძისა და მისი მეუღლის, ნინო ზოცვაძის ოჯახი და მათი გარემოცვა ის ერთ-ერთი ოაზისი გახლდათ, რომლის შემსველითაც იქმნებოდა სალი ქართული აზრი, ვითარდებოდა კულტურა და განათლება. დიდი პაპის შესახებ სასაუბროდ მის შვილიშვილს, ჟურნალისტსა და ლიტერატურათმცოდნეს, მაკა ზოცვაძეს ვესტუმრეთ, რომელმაც მეტად საინტერესოდ გაიხსენა ლუარსაბ ზოცვაძის ურთიერთობა გალაკტიონ ტაბიძესთან, ვაჟა-ფშაველასთან და სხვა ბევრი, დღემდე უცნობი ფაქტი.

– ქალბატონო მაკა, თუ შეიძლება თქვენი დიდი ნინაპრის წარმომავლობაზე, მის ფესვებზე გვესაუბრეთ?
– ლუარსაბ ზოცვაძის მამა სასულიერო პირი იყო და უნდოდა შვილიც მის კვალს გაჰყოლოდა. თორმეტი წლისა სასულიერო სასწავლებელში მიაბარა. მიუხედავად იმისა, თვითონ საოსტატო სემინარიაში შესვლა ერჩია, მშობელს წინააღმდეგობა ვერ გაუწია. ოთხი წლის შემდეგ მაინც შეძლო მამის დაყოლიება და საოსტატო სემინარიაში განაგრძო სწავლა, რომლის დამთავრების შემდეგ ოცდაორი წლის ახალგაზრდა წყალტუბოში დაინიშნა მასწავლებლად. მართალია, თვითონ ხელმოკლედ ცხოვრობდა, მაგრამ თავის მოსწავლეებს და ნიჭიერ ახალგაზრდებს, რითაც შეეძლო, ხელს უმართავდა. წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ პაპა 1892 წლიდან 1906 წლამდე კავკასის (ახლანდელი ვლადიკავკაზი) ქარ-

თულ სკოლაში მიავლინა სასწავლებლად. 48-მოსწავლიანი, სავალალო მდგომარეობაში მყოფი ქართული სკოლა მალე იმდენად პოპულარული გახდა, რომ მას ქართველების გარდა რუსი და ოსი ბავშვებიც მიიწვიდნენ. ცოტა ხანში მასში 300 მოსწავლე სწავლობდა. კავკასის სკოლა ჩრდილო კავკასიაში ქართულ ეროვნულ ცენტრად იქცა. მალე ლუარსაბ ზოცვაძის თაოსნობით სკოლის ახალი შენობა აშენდა. მრავალ საარქივო მასალასთან ერთად ჩემს არქივში ინახება პაპის პედაგოგიური მოღვაწეობის 25 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი კავკასელი ქართველების მიწერილი წერილი. ერთ ამონარიდს გაგაცნობთ:
„ჩვენო ბატონო ლუარსაბ! ქართველმა საზოგადოებამ ღირსეულად აღნიშნა თქვენი მამულიშვილური მოღვაწეობა. დიდი დანაშაული იქნებოდა, ჩვენც, კავკასელ ქართველებს არ შეგვეერთებინა ხმა ქართველების საერთო ხმასთან და შენი უკვდავი გვირგვინი ჩვენც არ შეგვემოკო, თუმცა მკრთალი, მაგრამ გულწრფელი სიყვარულით მოძღვნილი კანონი. თქვენი მხნეობითა და მეცადინეობით შეიყვარა კავკასელმა ქართველებმა ქართული სკოლა, დედაენა და ქართული ნიგნი“.
ერთი საინტერესო ფაქტიც მინდა მოგახსენოთ. კავკასის ქართულ სკოლაში მეორე მშობლიურ ენად რუსული ისწავლებოდა. ერთხელ, კავკასიის სასწავლო ოლქის მზრუნველი ზედამხედველი ზავადსკი კავკასის ქართული სკოლის ერთ-ერთ კლასში ლუარსაბ ზოცვაძის რუსული ენის გაკვეთილს დასწრებია. მას ეჭვიც არ ეპარებოდა, რომ მოსწავლეებს რუსული ენა კარგად არ ეცოდინებოდათ და წინასწარ ტკებოდა, თუ როგორ გამოუცხადებდა მასწავლებელს საყვედურს. გაკვეთილი რომ დაიწყო, პაპამ გამოიძახა მოსწავლე გოგონა, რომელმაც კრილოვის არაკი ზეპირად წაიკითხა. თან ისე კითხულობდა, ეტყობოდა, გაზეპირებული არ ჰქონდა და შინაარსი ესმოდა. ზავადსკის გაოცებას საზღვარი არ ჰქონდა და მოსწავლეს სთხოვა არაკი დაფაზე დაენერა. მოსწავლის ნაწერში მხოლოდ ერთი შეცდომა აღმოაჩინა. მთელმა კლასმა რუსული ენა იცოდა. რაღას იზამდა განცვიფრებული ზავადსკი. კავკასიის ოლქის ზედამხედველი იძულებული გახდა რეალური სასწავლებლის პედაგოგიური საბჭოს სხდომაზე ელიარებინა ქართული სკოლის მასწავლებლის რუსული ენის კარგი ცოდნა. ასე რომ, საყვედურის ნაცვლად პაპამ მადლობა დაიმსახურა. 1897 წელს ლუარსაბ ზოცვაძე თბილისში სამრევლო სკოლების მასწავლებელთა პედაგოგიურ კურსებზე სანიმუშო გაკვეთილებს ატარებდა, რომელსაც დიდი რეზონანსი ჰქონდა. წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების დავალებით ილია ჭავჭავაძემ მადლობა გამოუცხადა პაპას. დიდი ილიას ეს წერი-

ლი ამჟამად საქართველოს სახალხო განათლების მუზეუმში ინახება და ილიას ტომეულებშია შესული. ილია ჭავჭავაძე დიდად აფასებდა თავის უმცროს თანამოაზრეს, რასაც მოწმობს მისი წერილები პაპისადმი: „ბატონო ლუარსაბ! დიდი სიამოვნებით ვებქდავთ თქვენს წერილს ჟურნალ „ჯეჯილზედა“ (საუბარია ჟურნალ „ივერიაში“ გამოქვეყნებულ წერილზე)... უმორჩილესად გთხოვთ, ნუ მოაკლებთ თქვენს ფხიზელ ყურადღებას ჩვენს საბავშვო მწერლობასა და ხშირად გამოგვიგზავნეთ თქვენი კალმის ნაღვანი. დაეშთები მარად თქვენი პატივისმცემელი ილია ჭავჭავაძე“.

- ცნობილია, რომ ჟურნალი „განათლება“ ლუარსაბ ბოცვაძის დაარსებულია...

- 1908 წელს იანვარში დააარსა და 1941 წლამდე, სიცოცხლის ბოლომდე პაპა იყო მისი რედაქტორ-გამომცემელი. ჟურნალის დაარსებას უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა, რადგან იმ დროს ქართველი ხალხის პროგრესული ნაწილი მეფის რუსეთის „საგანმანათლებლო“ პოლიტიკის წინააღმდეგ იბრძოდა. „განათლების“ რედაქციაში სულ ერთი კაცი - ლუარსაბ ბოცვაძე მუშაობდა. რედაქტორიც, გამომცემელიც, კორექტორიც და ბუღალტერიც თვითონ იყო. ჟურნალში ქართველი ერის სახელოვანი მწერლებისა და გამოჩენილი მოღვაწეების თხზულებები იბეჭდებოდა - აკაკი წერეთლის, ვაჟა-ფშაველას, ნიკოლოზის, ეკატერინე გაბაშვილის. მათთან ერთად რედაქციის კარი ღია იყო ახალგაზრდებისთვის - გალაკტიონ ტაბიძისთვის, გიორგი ლეონიძისთვის, სანდრო შანშიაშვილისთვის.

- ლიტერატურული ნყაროები ლუარსაბ ბოცვაძეს მეცნაბად მოიხსენიებენ. თქვენ რას გვეტყვით ამის შესახებ?

- დიას, პაპას დევიზი იყო, ფული ხელის ჭუჭყია და მხოლოდ იმისთვის არსებობს, რომ კეთილი საქმეები გააკეთებინო. ხელგაშლილად არასოდეს უცხოვრია, თუმცა მუდამ ცდილობდა ნიჭიერი ახალგაზრდები აღმოეჩინა და ხელი შეეწყო მათთვის. ასე მოხდა პავლე ინგოროყვას შემთხვევაში, რომელიც კავკასის სკოლაში შეამჩნია და რეკომენდაცია გაუწია სწავლის გასაგრძელებლად. ასევე ნიკო კეცხოველი და ვინ მოთვლის კიდევ ვინ. ცდილობდა თავისი მწირი შემოსავალი ყველასთვის გაენაწილებინა. „განათლების“ რედაქციას მატერიალურად უჭირდა და პაპა უკანასკნელ კაპიკებს ჟურნალს ახმარდა. გარკვეულ ავტორებს და ახალგაზრდა მწერლებს ჰონორარს შეძლებისდაგვარად უხდიდა.

ერთხელ, ეტყობა შეჭირვების გამო, დაუგვიანდა ვაჟა-ფშაველასთვის ჰონორარის მიცემა და რედაქციაში მისულს მაგიდაზე ასეთი ბარათი დახვედრია ვაჟასაგან: „შენ რაც არ გაქვს ელიაო,/ მე მას გულით ველიაო,/ ვინძლო მალე მოიშოვო,/ გამიმართო ხელიაო,/ ხომ უწყი, რომ უფულობა,/ მეტისმეტად ძნელიაო“. შენუხებულმა პაპამ სასწრაფოდ ისესხა ფული და გაუგზავნა ვაჟა-ფშაველას. საერთოდ, ვაჟა თავმდაბალი ავტორი ყოფილა. რედაქციაში ვაჟასა და პაპას შორის ხშირად იმართებოდა ასეთი სახის დილოგები: „აი, ლუარსაბ, ცოტა რალაც მოვიტანე შენი ჟურნალისთვის. თუ ივარგებს, დაბეჭდე“. ან კიდევ: „უამრავი მასალა მაქვს „განათლებისთვის“, მაგრამ მოგესხენება ჩემი უსახსრობის ამბავი და თუ მოახერხებ

ცოტა რამ გამომიგზავნო, ხურჯინით ჩამოგიტანდი მასალებს, იქნებ რამე აარჩიო“. განა ვაჟამ რა უნდა მოიტანოს ისეთი, რომ არ ივარგოსო, პასუხობდა პაპა. „შენ ასე ამბობ, ჩემო ლუარსაბ, და ახლა ზოგი სხვებსაც ჰკითხე. მე უბნებთან, შენი გმირები დამარცხებულები იხოცებიანო. მე და ჩემმა ღმერთმა, ამის მთქმელთ ვერ გაუგიათ, რომ თვით მათ სიკვდილში არის გამარჯვება: გული ვერ მოკლა მტრის ხელმა, ვ გული გულადვე რჩებოდა!“

პაპა ხშირად უმართავდა ხელს გალაკტიონ ტაბიძესაც, რომელიც შემდგომში სიყვარულით იხსენებდა პაპის გულუხვობას. მამარჩემს (თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის ერთ-ერთი დამაარსებელი, პროფესორი იოსებ ბოცვაძე) რომ შეხვედებოდა გალაკტიონი, თურმე თავისებურად ჩაიცილებდა და ეტყოდა: „ძამიკო, შენი ვალი მმართვეს, მაგრამ გადახდა გამიჭირდება. ცხონებული მამაშენი ძალიან მანებივრებდა. ხან ათ მანეთს მომცემდა, ხან ოცდახუთ მანეთს და მეუბნებოდა, ჰონორარიაო. კარგად ვიცოდი, საკუთარი ჯიბიდან რომ იძლეოდა“.

- ლუარსაბ ბოცვაძე წლების მანძილზე სახელმწიფო უნივერსიტეტში მოღვაწეობდა და დღეს უნივერსიტეტის შენობის წინ ჩამწკრივებული ულამაზესი ასწლოვანი ჭადრების სილამაზით რომ ტკბებიან ადამიანები, არც იციან, რომ ისინი ლუარსაბ ბოცვაძის დარგულია...

- 1906 წელს პაპა თბილისის სათავადაზნაურო გიმნაზიაში გადმოიყვანეს. იმ დროს გიმნაზიაში სახელოვანი მასწავლებლები მუშაობდნენ. ისტორიას და რუსულ ენას ასწავლიდა გრიგოლ ნათაძე, სიმღერას - კომპოზიტორი ზაქარია ფალიაშვილი, მუსიკას - კომპოზიტორი ანდრია ყარაშვილი, გერმანულ ენას - კონსტანტინე გამსახურდია, ქართულ ენას - აკაკი შანიძე. ამ შესანიშნავი ადამიანების გვერდით სიცოცხლის უკანასკნელ დღემდე ასწავლიდა ლუარსაბ ბოცვაძე. პაპამ ერთ მშვენიერ დღეს „ხეთა რგვა“ მოაწყო. შეკრიბა თავისი მოსწავლეები და მათთან ერთად უნივერსიტეტის ბაღში და შენობის გასწვრივ ჭადრები დარგო. ოჯახში ხშირად იხსენებდნენ, რა სიხარულით მუშაობდა პაპა ბავშვებთან ერთად, როგორ უვლიდა ნერგებს. ერთი ნაკლებად ცნობილი ფაქტიც მინდა მოგახსენოთ:

პაპა დიდი სიხარულით შეხვდა ქართული უნივერსიტეტის დაარსებას. იმ პერიოდში ახლანდელი უნივერსიტეტის ტერიტორიაზე დიდი მიწის ნაკვეთი ჰქონდა, რომელიც უსასყიდლოდ გადასცა უნივერსიტეტს და სადაც ახლა უნივერსიტეტის II კორპუსი დგას.

- ლუარსაბ ბოცვაძეს იაკობ გოგებაშვილის საქმის გამგრძელებლად მოიხსენიებენ. მათი ურთიერთობის შესახებ თუ გაქვთ რაიმე ცნობები?

- იაკობ გოგებაშვილის გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე პაპამ მისგან ასეთი შინაარსის ბარათი მიიღო: „ძმაო ლუარსაბ! გეთაყვა, ინახული დეკანოზი თალაკვაძე და სთხოვე ჩემს მაგიერად - ლოლობრიძის გვერდით, საფლავის ადგილი გზის პირად ჩემთვის დატოვოს იმავე სიდიდის, რაც აქვს ნიკოს საფლავის ადგილისა. ლოლობერიძისა და ჩემს საფლავს შუა უნდა დარჩეს მხოლოდ ვინრო გასავალი, რათა ჩვენს შორის ვინმე ოხერი არ ჩაეჩხიროს. ბოდიშს ვითხოვ, რომ განუხებთ მრავალი შენუხე-

ბით დატვირთულს. თქვენი იაკობ გოგებაშვილი“. იაკობ გოგებაშვილმა ეს წერილი 3 იანვარს დაწერა, 1 ივნისს კი გარდაიცვალა. მისი სახელმძღვანელოების გამოცემა-შესწორება და მისი მემკვიდრეობის მოვლა ლუარსაბ ბოცვაძეს დაევალა. ლუარსაბ ბოცვაძე შესაშური პრინციპულობით და ერთგულებით ივერიებდა „დედაენის“ მტრებს, რომლებიც მრავლად იყვნენ. მას იაკობ გოგებაშვილის თანავტორობა, სახელმძღვანელოების რედაქტორობა შესთავაზეს, მაგრამ იგი ღირსეულად აცხადებდა, იაკობის სახელმძღვანელოს მხოლოდ ერთი წარწერა – იაკობ გოგებაშვილი უნდა ამშვენებდესო.

– ცნობილია, რომ ლუარსაბ ბოცვაძე ადრეულ ასაკში, 53 წლისა გარდაიცვალა. მისი დაწყებული საქმე მისმა მეუღლემ და თანამოაზრემ განაგრძო. ბებიაზეც ვგითხარით რამდენიმე სიტყვა.

– დიას, დიდება ნინო ბაქრაძე-ბოცვაძე პაპას ერთგული თანამოაზრე იყო. მას განათლება პეტერბურგში და შვეიცარიაში ჰქონდა მიღებული. თავის დასთან ერთად, ეკატერინე ბაქრაძე-ბურჯანაძესთან ერთად მრავალი წელი იყო „დედაენისა“ და სხვა დაწყებითი სახელმძღვანელოების შემდგენელი-გამომცემელი. ბებია, ცნობილი მთარგმნელის და საზოგადო მოღვაწის, სოსიკო ბაქრაძის შვილი იყო, რომლის ორიგინალურ ლექსებს მაშინ მღეროდნენ კიდეც და ძალზე პოპულარულიც გახლდათ, მაგრამ უფრო მნიშვნელოვანი მისი მთარგმნელობითი მოღვაწეობაა. მან თარგმნა შილერი, ჰაინე, შელი, ბაირონი, ლერმონტოვი, თუმანიანი და სხვა. მრავალი წელი იდგმებოდა თეატრებში მის მიერ ნათარგმნი „ურიელ აკოსტა“, „მარიამ სტიუარტი“. ბევრმა არც იცის, რომ სიმღერა „ტურფავ-ტურფავ“, რომელიც დღესაც პოპულარულია, სწორედ სოსიკო ბაქრაძისეულ ჰაინეს ლექსის თარგმანზეა შექმნილი. დიდება მიაბობდა: „მასხოვს ნიკოლოზ ბარათაშვილის გადმოსვენება განჯიდან. მართალია პატარა ვიყავი და ჯერ მის შემოქმედებას არ ვიცნობდი, მაგრამ ვიცოდი, რომ დიდი მწერალი იყო. მამამ ჩამჭიდა ხელი და წამიყვანა. რკინიგზის სადგური ხალხით იყო გადაჭედილი. პროცესია დიდუბისკენ გაემართა. ეკლესიის გაღვანში რომ შევედი, დავინახე ილია ჭავჭავაძე, რომელსაც უკვე ვიცნობდი, და ვილაც მაღალი კაცი. ისინი მამას მიესალმნენ და ხელი ჩამოართვეს. მაღალმა კაცმა ჩემზე ჰკითხა მამას, ეს გოგონა ვინ არისო. ჩემი შვილია, მიუცო მამამ. მაღლობა ღმერთს, სოსიკო, ძლივს დავინახე შენი ორიგინალი – თქვა მაღალმა კაცმა და ამაზე სამივემ გულიანად იხარხარეს. მე რასაკვირველია ვერ გავიგე ამ სიტყვების მნიშვნელობა და რომ წამოვედით, მამას ვკითხე, ის მაღალი კაცი ვინ იყო-მეთქი. მამამ მითხრა, აკაკი წერეთელიაო. თურმე ის სიტყვები იმიტომ ეთქვა, რომ მამაჩემი მეტ-

წილად მთარგმნელობით მუშაობას ეწეოდა“. დიდებას ეს სურათი ციურისშია გადაღებული, სადაც 18 წლისაა. გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ მან სწავლა შვეიცარიაში, ციურისში და შემდეგ ჟენევაში გააგრძელა. სწორედ აქ მიანიჭეს სილამაზის პრიზიცი.

– ქალბატონო მაკა, ორიოდ სიტყვით მამათქვენზეც გვესაუბრეთ, კერძოდ კი მის მოღვაწეობაზე აფხაზეთში და ოსეთში?

– მამაჩემი მთელი სიცოცხლის განმავლობაში განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა კავკასიის ქართულ სკოლას. ის და მისი მეგობრები ცდილობდნენ ლუარსაბ ბოცვაძის მიერ დაწყებული საქმის კეთილად გაგრძელებას. სკოლის ბიბლიოთეკას სისტემატურად ამარაგებდნენ სახელმძღვანელოებით და უახლესი სამეცნიერო ლიტერატურით. მათი ძალისხმევით სკოლას გამოყოფილი ჰქონდა ლიმიტები თბილისის უმაღლეს სასწავლებლებში სწავლის გასაგრძელებლად. რაც შეეხება აფხაზეთს, მამა ხუთი წლის მანძილზე სოხუმში გადავიდა საცხოვრებლად, სრულიად ახალგაზრდა მეცნიერი მიაგლინეს სოხუმის პედაგოგიური ინსტიტუტის კათედრის გამგედ, აირჩიეს დეკანად. ამ პერიოდში, 50-იან წლებში, მამას გარდა არაერთი თბილისელი ექიმი, იურისტი, ხელოვნების მუშაკი, არქიტექტორი წავიდა აფხაზეთში სამუშაოდ, სადაც ქართული სული ტრიალებდა. მამას ბევრი მეგობარი ჰყავდა აფხაზეთში და საბედნიეროდ, მათი უმრავლესობა ვერ მოესწრო საქართველოში განვითარებულ მოვლენებს. ეს მათთვის მძიმე ლახვარი იქნებოდა. შეუძლებელია მდინარეს მიმართულება შეუცვალო და აღმა სვლა უბრძანო. ამიტომ, მეც ღრმად მწამს, რომ ქართველი და აფხაზი ხალხი მოძებნის ძალასა და შესაძლებლობებს, დადგეს ყველაფერზე მაღლა და კვლავ მშვიდობით განაგრძონ ცხოვრება. აფხაზეთიც და ქართველებიც ხომ ოდითგან სწორედ სულის სიძლიერით, სიამაყითა და ვაჟკაცობით გამოირჩეოდნენ.

– დაბოლოს, ქალბატონო მაკა, ვერიკოს ქუჩაზე, ფიქრის გორაზე, იმ სახლს, სადაც ლუარსაბ და ნინო ბოცვაძეები ცხოვრობდნენ და ერთ დროს, ჟურნალ „განათლების“ რედაქცია იყო, მემორიალური დაფა აღარ ამშვენებს...

– რამდენიმე წლის წინათ, როცა გაჭირვება და ქაოსი იყო, მთელ თბილისში მემორიალური დაფები მოხსნეს და მათ შორის ჩემი წინაპრებისაც. როდესაც ემოციები დაცხრა, პირველი, რითაც თავი ვინუგეშე, ის იყო, რომ პაპა მთელი ცხოვრება ხელს უმართავდა. და თუ ახლაც, ასეთი ფორმით დაეხმარა ვილაც გაჭირვებულს, ფიქრობ, ალბათ, ნაწყენი არ დარჩებოდა. რაც შეეხება ახალ მემორიალურ დაფებს, ვეცდები აღვადგინო.

ლუარსაბ ბოცვაძე და ნინო ბაქრაძე-ბოცვაძე

ეკა ბუჯიაშვილი

ზუგდიდელი თაღლითის პატიოსნება

იყო დრო, როდესაც სოლომონ ამორდიას სახელი ყველას პირზე ეკერა – სწორედ ამ თაღლითისა და ცნობილი ავანტიურისტის წყალობით, საუკუნის წინათ, იმერეთში, კარგი გასამრჯელოს ფასად ორი ათასამდე კაცი გათავადდა და გააზნაურდა და ტერმინიც დამკვიდრდა: „ამორდიას აზნაურები“.

საუკუნისწინანდელი ეს ეპოქა ასახა ბატონმა ელგუჯა თავბერიძემ თავის პიკარესკულ რომანში „აირევი ივერია, ანუ ჯენტლმენ ამორდიას ცხოვრება და შეხედულებანი“, რომლის წარდგინებაც ალ. ორბელიანის საზოგადოების (ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“) სალონში გაიმართა და შეკრებილთა წინაშე გაცოცხლდა დრო, რომელიც გალაკტიონმა ერთ პატარა პალინდრომში ასე ასახა:

აი რა მზის სიზმარია
აირევი ივერია
აი დროშა ამორდია
აერების სიბერეა.

* * *

„მისი მღელვარე, ათასგვარად ჩახლართული ამბებითა და ფათურაკებით აღსავსე ცხოვრება მწერლებსაც დააინტერესებდა, თუმც სხვადასხვა თვალთახედვით გაზომავდნენ და გაიაზრებდნენ სოლომონ ამორდიას პიროვნებასა და ბედისწერას:

მიხეილ ჯავახიშვილი და გალაკტიონ ტაბიძე – ირონიულად, ცისფერყანწელთა საქმო – რომანტიკულად და აღტაცებით...

მერე თანდათან ბურუსში გაეხვეოდა ეს სახელიც და მისი საქმენიც“, – წერს რომანის წინასიტყვაობაში წიგნის რედაქტორი, ბატონი როსტომ ჩხეიძე და ამ გმირის სახეს მეტად საინტერესო ესეით გამოეხმაურება: „თაღლითის პატიოსნება (სოლომონ ამორდია - დავით კლდიაშვილის სამყაროდან)“.

* * *

– რალაც საშინელი მისტიკური აზრია ამ სტრიქონშიო, – ჩაინიშნავს გალაკტიონის ლექსის შექმნიდან რვა წლის შემდეგ უბის ნიგნაკში მიხეილ ჯავახიშვილი მისი პალინდრომის დამონმებისას და როსტომ ჩხეიძე ამ ფაქტს თავის ესეიში რომ გაიხსენებს, ამასაც აღნიშნავს:

ეს „საშინელი მისტიკური აზრი“ და პიკარესკული სამყაროს ამ გმირის გაელვება რალაც საბედისწეროზე თუ მიანიშნებდაო.

საბედისწეროც ყოფილიყო.

არეულიყო ივერია, ათქვეფილიყო ამორდიასა და მის თანამზრახველთა მეშვეობით. ბოლშევიზმის ხანაში კი კიდევ უფრო გამკვეთრებულიყო ამოყირავებული სურათი ქვეყნისა.

ამორდიელობა და ბოლშევიზმი ერთმანეთში გაიგივებულიყო.

სოციალურ მოვლენად ქცეულიყო.

თავად სოლომონ ამორდია კი, ურთიერთგამომრიცხავ თვისებათა გამო, ფათურაკიან და კოლორიტულ ფიგურად გამოკვეთილიყო ჩვენი საზოგადოების ისტორიაში.

„თავისი სიტყვის პატრონი თაღლითი“... „კეთილშობილი ავანტიურისტი...“ „პატიოსანი ცრუპენტელა“...

დაუჯერებელი გეჩვენებათ?

მწერლის ფანტაზიის ნაყოფი გგონიათ?

ვინ იცის, იქნებ განჯის სასტუმროს მეპატრონეს გიორგი ჩხეიძესაც არანაკლებ უკვირდა ვალებდაგროვილი სოლომონ ამორდია დროდადრო მადლობებით რომ გამოეცხადებოდა და უკანასკნელ გროზამდე ისტუმრებდა საკუთარ დანახარჯსაც და ნაცნობ-ამფსონებისაც, თავისი სახელით რომ მიაგზავნიდა ხოლმე განჯის სასტუმროში.

პირნათელი ავანტიურისტი – არავისას არაფერს რომ შეირჩენდა.

– ეს იმგვარი ხასიათია, სტივენ კრეინსაც რომ გამოუხატავს ნოველაში „ცისფერი სასტუმრო“ პროფესიონალ მულერის სახით, „მაინც პატიოსანი“ კაცად რომ იხსენიებენ თანამოქალაქენიო, – წერს ბატონი როსტომი.

სოციალურ მოვლენადაც ქცეულიყო.

კოლორიტულ ფიგურადაც გამოკვეთილიყო.

ქართულ იდიომატიკაშიც სამუდამოდ დამკვიდრებულიყო.

თედო სახოკიას „ქართულ ხატოვან სიტყვა-თქმანშიც“ ეპოვნა ადგილი განმარტებით – რატომ დარქმეოდა ამორდია ცრუ, ყალბსა და გაიძვერა ადამიანს.

მიხეილ ჯავახიშვილის „კვაჭი კვაჭანტირაძის“ ერთ-ერთ პროტოტიპადაც ქცეულიყო.

და ვალერიან გაფრინდაშვილის „სახელების მაგიაშიც“ ჩაწერილიყო.

– პოეტების სახელი ანათებს, მაგრამ არის სხვა სახელებიც, რომელთაც ეზიარა ჩვენი ოცნებაო.

მაინც რომელ სახელებს გულისხმობს ოცნებასთან შეტოლებულად?

ბირნამის ტყეს, სააკაძეს, ერესეფესერს, თამარს, წინამურს, ეიფელს, ამორდიას, მაკადამს...

ხშირად ვერ ნააწყდებით ერთმანეთში ისე უღვთოდ არეულ სულიერ ღირებულებებს, როგორც ამ ჩამონათვალშია...

კრიზისულ ეპოქასა და დარღვეულ ცნობიერებას სჩვევია ამისთანა უცნაურობანი, მაგრამ მთავარი ისაა, რომ სოლომონ ამორდიაც გათანაბრებულა პოეტის ოცნებასთან – და თამართან და წინამურთანაც“, რომანტიკისა და აღტაცების საგნად ქცეულა.

ელგუჯა თავბერიძე კი...

„ათასგვარი გამონაგონისაგან რომ განმენდა სოლომონ ამორდიას ფსიქოლოგიურ პორტრეტს, მის ცხოვრებას მთლიანად დოკუმენტურ ქარგზე გაშლიდა და პირვანდე-

ლი და მიუყვარებელი სახით აღადგენდა ბიოგრაფიულ რომანში, ათასგვარი ფათერაკის ექსპრესიული გადმოცემისას მარტოდენ სათავგადასავლო თუ კომიკურ ხაზს კი არ გაჰყვებოდა, არამედ მწარე ტკივილიც მკაფიოდ დააჩინებოდა თხრობას უაღრესად ნიჭიერი კაცის უაზროდ გაფლანგული, ამოებამი ჩახარჯული სიცოცხლის გამო“. და სოლომონ ამორდიაც თავისი ტრაგიკომიკურობით „სისხლი სისხლთაგანი და ხორცი ხორცთაგანი გამხდარიყო დავით კლდიაშვილისეული სამყაროს, ღვიძლი ნათესავი მისი პერსონაჟებისა, სულ სხვა გზაზე წასული, მაგრამ მთელი მისი აფიორული ეპოპეა განა იმ განწყობილებიდან არ არის ამოზრდილი, იმ დაუოკებელი მანიაკალური სწრაფიდან თავადისა თუ აზნაურის ნიღბის მორგებისა, რაც კლდიაშვილის მხატვრული სამყაროს ქვაკუთხედია?“

და სოლომონ ამორდია-საც თითქოს ამ თავბრუდამხვევ გალერეაშიც დაემკვიდრებინა ადგილი.

აგერ, ჩოხა-ახალუხში გამონწყობილი სოლომონი თავმომწონედ მიაბიჯებს განჯის სასტუმროში.

ან: ევროპულ სამოსში გამონწყობილი, დენდისა თუ ლორდისაგან რომ ვერ გაარჩევთ, თაღლითობის ფეიერვერკს ატრიალებს.

საბედისწეროდ არეულიყო ღირებულებები.

ივერია არეულიყო.

ფარსად ქცეულიყო ჰეროიკული ისტორია.

ლექსიდან ლექსში გადაქცონდათ სოლომონ ამორდიას სახეა „ცისფერყანწლებს“.

თავის პალანდრომს ჩაჰკირკიტებდა გალაკტიონი.

– რაღაც საშინელი მისტიკური აზრია ამ სტრიქონშიო, – უბის წიგნაკში იწერდა მიხეილ ჯავახიშვილი.

როსტომ ჩხეიძე კი:

– კრიზისულ ეპოქასა და დარღვეულ ცნობიერებას სჩვევია ამისთანა უცნაურობანიო...

მაღე ამ საინტერესო ესეის ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე იხილავს მკითხველი, მანამდე კი იმის შესახებ, თუ რაზე საუბრობდნენ სალონში შეკრებილები.

მაია ჯალიაშვილი:

ელგუჯა თავბერიძის სახელი მკითხველს არაერთხელ შეხვედრია ჟურნალის ფურცლებზე. შესანიშნავი კრიტიკოსი, ჩინებული ლიტერატურათმცოდნე, ვინც ქუთაისში მოღვაწეობს და დასავლეთ საქართველოს ლიტერატურული ცხოვრების შუაგულში დგას, თავისი საქმიანობით

შემჩნეველი არ დარჩენილა – ის არაერთი პრემიის ლაურეატია.

„აირვეი ივერია“ კი მხატვრულ-დოკუმენტური პროზის (როგორც ბატონი როსტომ ჩხეიძე უწოდებს) ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუშია. წიგნში ავტორმა ძალზე კარგად ასახა არეული საქართველოს ერთი პერიოდი და ეს სტრიქონი რომანის სათაურადაც აქცია.

ამ წიგნის დასაწერად ძალზე დიდი სამუშაო შეასრულა ავტორმა: მოიძია და შეისწავლა უამრავი საარქივო მასალა. ამიტომაცაა, რომ რომანი ასე ექსპრესიულად იკითხება.

ლევან ბრეგაძე: ეს რომანი ბედნიერი იდეა მგონია და ვიდრე მის შესახებ ვისაუბრებდეთ, იქნებ გვითხრათ, როგორ გაჩნდა ამ წიგნის დანერის იდეა? სად და როგორ მოიძიეთ მასალები? და კიდევ:

როცა ეს რომანი ჟურნალში ქვეყნდებოდა, ძვირფასი ფოტოებიც ახლდა, წიგნში კი რატომღაც არ შეიტანეთ...

ელგუჯა თავბერიძე:

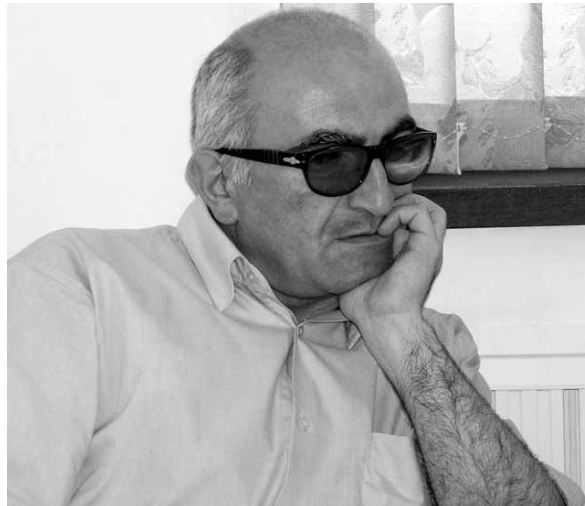
გალაკტიონის ცნობილი პალანდრომის ეს სტრიქონი: „აი დრომა ამორდია“ რომ წავიკითხე, მაშინვე გაჩნდა იდეა და ინტერესი ამ წიგნის დანერისა. მანამდე ვიცოდი, რომ კვაჭი კვაჭანტირაძის ერთ-ერთ პროტოტიპად, ვასო დუმბაძესთან ერთად, სოლომონ ამორდიაც მოიზარებოდა. დამაინტერესა ნაწარმოების სქოლიოში მიწმენებულმა ცნობამ, რომ ის თავადაზნაურობის ტიტულ

ლებს არიგებდა, მაგრამ თუ როგორ, ეს ნათქვამი არ იყო. ამიტომ გადავწყვიტე გამეგო ვინ იყო სოლომონ ამორდია. ჯერ რამდენიმე მემუარულ ლიტერატურაში მოვიძიე ცნობები, შემდეგ კი ქუთაისის არქივში აღმოვაჩინე თორმეტი ტომი, რომელთაგან ცხრა სოლომონ ამორდიაზეა, სამი კი ის საბუთებია, მან რომ გააყალბა (მათი დიდი ნაწილის დედნებიც კი გაუყალბებია) და როგორც ისტორიული დოკუმენტი, ისე ინახება არქივში.

რაც შეეხება სურათებს, აქ არის სოლომონ ამორდიას ძმისშვილიშვილი, ბატონი მალხაზი, ვის ოჯახშიც აღმოვაჩინე ეს შთამბეჭდავი ფოტოები, თუმცა წიგნში შეტანა რატომღაც არ ჩავთვალე საჭიროდ. ვიფიქრე ფოტოალბომს არ დაემსგავსოს-მეთქი.

ლევან ბრეგაძე:

გურამ ფანჯიკიძე მიყვებოდა, რომ ჩვენს დროშიც იყო ასეთი პიროვნება, გვარად რატინი, ვისაც დიდხანს ძალზე კარგად გამოსდიოდა არაჩვეულებრივად მოფიქრებული აფიორები. გურამმა კარგად იცოდა ეს ისტორია. დანერმეთქი, – ვეუბნებოდი და არაო: ხალხი მოტყუებას ისწავლისო. მე კი მგონია ხალხი ამით იმას ისწავლიდა, როგორ არ მოტყუებულყო.

ელგუჯა თავბერიძე

მსგავსი აფიორები ლიტერატურის ისტორიასაც ახსოვს. თუ გადაშლით დერუჟინის რომანებს, კომენტარებში შეხვდებით ვინმე სულაკავეის (იგივე სულაკაძის) გვარს. საინტერესო ის არის, რომ სწორედ მისი გაყალბებული ტექსტები დაედო საფუძვლად რუსულ რომანტიზმს.

მსგავს მისტიფიკაციაში იყო გარეული ასეთი პიროვნებაც – გვარად კავკასიძე, ვინც გერცენის დროს შექმნა დოკუმენტი, რომელმაც არასასურველი სახით წარმოაჩინა სამეფო კარი და ჩამქრალი რევოლუციური ფონი გამოაცოცხლა. ასე რომ ასეთი პიროვნებები და მათი ავანტიურები ისტორიის ნაწილიცაა და ხელოვნებისაც.

რუსუდან დაუშვილი:

არ ვიცი საიდან, მაგრამ ამ ადამიანებს აქვთ რაღაც თავისებური მომხიბვლელობა, შესაძლოა იმიტომ, რომ ყველა ქართველში ცხოვრობს ავანტიურისტი. ცნობილია, რომ ამორდიას აფიორები ემიგრაციასაც გადასწვდა და ლამის სახელმწიფო დონეზე განხორციელდა. საქმე ის არის, რომ ჩვენს ლტოლვილ მთავრობას არაერთი დოკუმენტის გაყალბება მოუწია. ძალზე მნიშვნელოვანი იყო ის საბუთები, 40-იანი წლების მერე (საფრანგეთის ოკუპაციის შემდგომ პერიოდში) რომ შეიქმნა. ამ დროს დაიწყო მუსლიმანთა და ებრაელთა დეპორტაცია. და მაშინ, მიხეილ ჭედისა აქტიური ჩარევით, არა მხოლოდ ქართველ, არაქართველ ებრაელებსაც უყალბებდნენ საბუთებს და აძლევდნენ დოკუმენტს თითქოს ეთნიკურად ქართველები იყვნენ. 1000-მდე ებრაელი გადაარჩინეს მაშინ ამ გზით. ჩანს ემიგრაციაში მყოფმა ქართველებმა კარგად აითვისეს ის, რაც ამორდიას წყალობით ცნობილი იყო ჩვენს ქვეყანაში. რამდენიმე ასეთ ფაქტსაც ვიამბობთ: უცხოეთში გახიზნულ ჩვენს მთავრობას დასჭირდა აზნაურობის სიგელების გაცემა. საქმე ის არის, რომ უსახსროდ დარჩენილი ქართველები ემიგრაციაში მდიდარ ქალებს მიეძალნენ და ეს ყველაფერი კარგად გასდიოდათ ამერიკასა და ევროპაში, სადაც „პრინცის“ ტიტულის გაგონებაზე იოლად ეგებოდნენ ანკესზე. ასეთი „ტიტული“ ჰქონდა პრინც მანაბელს... კიდევ სრულიად არათავადური წარმოშობის ჭყონიას, რომელიც თავადი გურიელი გახდა და სუნამოების ბიზნესით გაითქვა სახელი. თვითონ ამორდია ემიგრაციაში არ გვხვდება, მაგრამ ის, რასაც იგი აკეთებდა, აქტიურად ტრიალებდა საქართველოს საზღვრებს გარეთაც.

ნათელა არველაძე:

როცა წიგნს ვკითხულობდი, თავიდან ვიფიქრე, რომ აღმოვჩნდი ქუთაისში, იმ ბულვარზე, სადაც იკრიბებიან ამ ქალაქის მცხოვრებნი, და თუ ამ ადგილზე არ ყოფილხართ, თქვენ არ იცით ქუთაისი რა ქალაქია.

მერე კარგად რომ ჩავუღრმავდი, მთელი საქართველო დამიდგა თვალწინ და ვიფიქრე: იმ ერს, იმ ეპოქას რა ვუთხარო, სადაც ერთი-ორი ამორდიაც არ გაიელვებს, სხვაგვარად იუმორის გარეშე შემორჩება ისტორია-მეთქი.

შემდეგ ასოციაციურმა ნაკადმა მსოფლიო დინებებისკენ წამიყვანა და გამახსენდა, რომ ბალზაკი 30 წელი სასამართლოებში დადიოდა ონორე დე ბალზაკი რომ გამხდარიყო, არადა რა იოლი ყოფილა თურმე ამ საქმის მოგვარება აქ, საქართველოში რომ ეცხოვრა.

აი, ამორდია კი საქართველოში უნდა დაბადებულიყო, რადგან საერთოდ, როცა ასეთი მოვლენა ჩნდება ჩვენს რეალობაში, ამას განაპირობებს გარემო, ისტორიული ფაქტორები, საამისოდ შემზადებული ნიადაგი. ისევე როგორც, მაგალითად, რასპუტინი გაჩნდა რუსეთის ისტორიაში.

საერთოდ წიგნი ძალზე საინტერესოა, თხრობა დინამიკურია და ბოლომდე მიყვება მთელს ნაშრომს (რომანს, მაჰატივით, ვერ ვუნოდებდი, ეს უფრო ისტორიკოს-მეცნიერის, ამასთანავე, მწერლური ნიჭით დაჯილდოვებული ადამიანის თხრობაა)...

როსტომ ჩხეიძე: – რომანიც ამას ჰქვია, ქალბატონო ნათელა...

ნათელა არველაძე: – შეიძლება, თუმცა მე უფრო მეცნიერული კვლევა მგონია. იცით, ბალზაკი რასტინიას რომ აღწერს, ეს არის დოკუმენტური ასახვა მთელი ეპოქისა. მგონი სწორედ ეს დააკლდა ამ ნაწარმოებს.

რასპუტინი გაიხსენე. ამორდიაც მასავით ეპოქის შვილი იყო, ისევე როგორც რევოლუცია არის ხოლმე შედეგი ისტორიული მოვლენებისა. სხვათა შორის რევოლუციაც თაღლითობაა, ეს ისტორიამ დაადასტურა...

რეპლიკა დარბაზიდან: – რევოლუციას გააჩნია!

ნათელა არველაძე: – ნებისმიერი რევოლუცია თაღლითობაა. და ყველა რევოლუციონერში ზის თაღლითი. ესეც ნიჭია – ხომ ვტყუვდებით? ამ სიმართლეს ხომ ვერსად გავუქცევით?

მანანა გაბაშვილი:

თაღლითობა არ არის ცალმხრივი მოვლენა, რადგან ასეთი საქმეები მხოლოდ პირადი კეთილდღეობისთვის კი არა, საზოგადოებრივი საქმისთვისაც კეთილდღეობა და ხშირად ძალზე დიდ მიზანსაც ემსახურებოდა. იმავე რასპუტინთან მჭიდრო ურთიერთობა ჰქონდათ ქართველებს და გარკვეულ საქმეებსაც აგვარებდნენ მასთან.

სხვათა შორის, მიხეილ ჯავახიშვილმა კვაჭის პროტოტიპად ვასო დუმბაძე რომ აირჩია, ამან რევაზ გაბაშვილის რისხვა გამოიწვია, რადგან ეს არ იყო მხოლოდ უარყოფითი მოვლენა, ვასო დუმბაძეს აქვს სერიოზული წიგნი, სადაც დღესდღეობით ასე აქტუალურ ბაქო-ჯეიჰანის საკითხებს ჯერ კიდევ მაშინ გაიაზრებს. რუსეთის თავდაცვის მინისტრის ცოლთან არშიყობით კი ისეთი დაკვეთები მიიღო... პირველ მსოფლიო ომში ზარბაზნებისთვის დაამზადეს ყუმბარები, რომელსაც ცთომილება ჰქონდა. და ეს იმიტომ გაკეთდა, რომ იმ პერიოდში ქართველები გერმანიაზე ამყარებდნენ იმედებს და სურდათ რუსეთს წაეგო. ასე რომ აფიორები ზოგჯერ დიდ სახელმწიფოებრივ მიზნებს უკავშირდებოდა და მსგავსი ფაქტები პირადული თაღლითობებისგან უნდა გავმიჯნოთ.

თემურ ნადარეიშვილი:

ერთი რამ უდავოა – ასეთი ავანტიურისტები ძალზე ნიჭიერები არიან და მათი შესაძლებლობები სწორი გზით რომ წარმართულიყო, არავინ იცის რა დიდ პიროვნებებად მოევიწინებოდნენ ისტორიას.

სწორად აღინიშნა აქ, რომ ასეთი ავანტიურისტების საქმიანობისთვის ნიადაგი იყო საჭირო, თუმცა რამ მოამზადა ეს ნიადაგი? ან რატომ ვერ ამჩნევდა მთავრობა თავდაზნაურობის ასეთ ხვავრიელ ფონს?

მოვუსმინოთ ელგუჯა თავბერიძეს:

„დამპყრობელი რუსი ასე უფრო იბატონებდა ქვეყნის პატრონ თავადაზნაურობაში. უიდეალო ხალხით გაივსებოდა ეს წოდება და უჯობდა რა თქმა უნდა“.

ხედავთ რა მზაკვრული ჩანაფიქრია?

და თუ ეს ასე იყო, რატომღა გაამჟღავნეს, საამქარაოზე რატომღა გამოიტანეს ამორდიას საქმე?

ესეც ფანდი გახლდათ:

ამ ამბების მერე ნამდვილი თავადაზნაურობა შეურაცხყოფილი, ჩირქმოცხებული, მის რიგებში ვიგინდარაშერეული რჩებოდა, რაც ასევე მიზანი და ოცნება გახლდათ იმ ფორმისაო.

პაატა ქურდოვანიძე:

მე სამეგრელოდან ვარ და გეტყვით: ცნობილი გამოთქმა „აფერისტი ამორდია“ ბავშვობიდან მესმოდა და ახლა რამდენიმე ნიუანსზე მინდა გავამახვილო თქვენი ყურადღება:

თითოეულმა თქვენგანმა გაუსვა ხაზი ამორდიას პიროვნულ ხიზლს, ამ ფაქტს შეხედეს როგორც ლიტერატურულ და ისტორიულ მოვლენას, მაგრამ ზნეობრივი მხარე? ამ საკითხზე რატომ არაფერს ვამბობთ?!

ჩემი აზრით ამორდია უსახელმწიფოებრიობამ შექმნა. რატომ გაჩნდა ასეთი მოვლენა მე-19 საუკუნის 80-იან წლებში? ეს ის დროა, როცა სახელმწიფო აღარ არსებობს, ყველა სამთავრო გაუქმებულია და საქართველოს ოფიციალურად აღარც ახსენებენ, ორ გუბერნიად მოიხსენიებენ: თბილისის და ქუთაისის.

სწორად აღნიშნა ქალბატონმა მანანა გაბაშვილმა, რომ თავადაზნაურობა მხოლოდ წოდება არ არის. ეს ტიტული ერის მთავრის, წინამძღოლის ფუნქციებსაც უტოლდება. და, უცებ, წარმოიდგინეთ, ამდენი ყალბაბანდი ერთად რომ შეიკრიბება, საზოგადოება კი ამაზე თვალს დახუჭავს. არადა, ეს ყველაფერი ხდება მაშინ, როცა მათ გვერდით ცხოვრობენ გაბრიელ ეპისკოპოსი, ალექსანდრე ოქროპირიძე, გრიგოლ დადიანი...

მწერალმა ბრწყინვალე სახე შექმნა, მაგრამ თავად მოვლენა უზნეობა იყო და საშინელი როლი ითამაშა სამეგრელოს ისტორიაში, ისევე როგორც მისმა მოგვარემ თავა ამორდიამ, მეგრული ანბანის შექმნა რომ წამოიწყო. ამიტომაც არის, რომ ამ გვარს დღესაც კინობითად მოიხსენიებენ სამეგრელოში.

სოსო ჭუმბურიძე:

ძალიან მომეწონა წიგნი. განსაკუთრებით ის ეპიზოდები, სადაც ავტორის მწერლური ნიჭი ჩანს. მაგალითად ის ფრაგმენტი, ბავშვობაში როგორ ხატავდა სოლომონი ფულებს და მისი მოხატული კუპიურები უფრო მეტად რომ ჰგავდა ნამდვილს.

აქ ბევრი საინტერესო რამ ითქვა, მე გავამახვი-

ლებ ყურადღებას სათაურზე: „აირევი ივერია“. თავიდან ვიფიქრე: რატომ არ დაარქვა „აი დროშა ამორდია“-მეთქი. მერე მივხვდი – „აირევი ივერია“ ისეთი სათაურია, თავის თავში დიდ მიზანს რომ იტევს (ერთგვარად სარისკოსაც კი) და ეს მიზანი წარმატებით განახორციელა ავტორმა წიგნში. საინტერესოა მაინც რომელ ამორდიას გულისხმობდა გალაკტიონი თავის პაწინდრომში – სოლომონს თუ თავდას? თვითონ ბატონი ელგუჯა გამოთქვამს ვარაუდს: ერთსაც და მეორესაც, თუმცა სოლომონის მსგავსი თაღლითები ალბათ ისე საშიში არ არიან ქვეყნისთვის, როგორც თავა ამორდია, მეგრული ანბანის შექმნა რომ გადაწყვიტა. სწორედ ასეთი ქმედებებია საშიში, ასეთი საქმეებით აირევა ივერია.

ძალზე საინტერესო წიგნია და მინდა მივულოცო ავტორს ასეთი კარგი რომანის გამოცემა.

რუსულან ნიშნიანიძე:

ძალზე ზუსტად აღნიშნა ბატონმა როსტომ ჩხეიძემ სიტყვების თავისთავადი, სიმბოლური მნიშვნელობის შესახებ. მეც გავიხსენებდი ვალერიან გაფრინდაშვილის ცნობილი წერილების სერიას, გასული საუკუნის 20-იან წლებში რომ იწერებოდა და მათგან გამოვყოფდი იმ ერთს – „სახელების მაგიას“, სადაც პოეტი გამოარჩევს რამდენიმე სიტყვას, როცა ისინი, თავისი მხატვრული და ესთეტიკური ფუნქციის გარდა, ლიტერატურულ ტექსტში სიმბოლური გააზრების უნარს იძენენ და მათი ხსენებით მკითხველისთვის უკვე გასაგებია რაზე საუბრობს ავტორი. 20-იან წლებში ეს სახელები იმდროინდელმა სათქმელმა წამოიწია წინ.

მინდა გავახსენოთ ის ეპიზოდი ელგუჯა თავბერიძის წიგნიდან, სადაც პატარა სოლომონი მერხთან ზის და ფულს ხატავს. მასწავლებელი თავზე დაადგება ბიჭუნას, რომელიც თან გამალებით ჭრის კუპიურებს. ის ჯიბიდან ამოიღებს თავის დაჭმუჭნულ, კიდევშემოხსნილ მანეთიანს და გაიფიქრებს: ყალბი უფრო ჰგავს ამ ნამდვილს... ნეტა როდის ისწავლა ამ ბავშვმა ასეთი ხატვაო.

ბავშვი კი ზის და ფიქრობს: – ნეტა როდის წამომადგა მასწავლებელი თავზე ისე, რომ ვერ მივხვდებო.

და აქვე ჩნდება მკითხველის, საზოგადოების კითხვაც: როდის უჩნდებათ ადამიანებს სურვილი გაყალბებისა?

შემაძრწუნებელი თქმა იცოდა კონსტანტინე გამსახურდიამ: ჩვენში ყველა ნაბიჭვარს ანზაურობა სწადია, ყოველ ნაცარქექიას – სარდლობაო. როცა ასეთი წადილი არის ერში, მაშინ დიდი ადამიანების გვერდით შესაძლოა გაჩნდნენ კვაჭების, ყვარყვარეების, ამორდიების მსგავსი ავანტიურისტებიც. ეს საქართველოს თავგადასავალია, რომელშიც ყველას თავისი როლი აქვს და როცა ადამიანები

ბანმარტაჟა

„ჩვენი მწერლობის“ მე-16 ნომერში
თამაზ ჩხენკელის ესეიმი „**ღვთისნებიერი კაცი**“
(მე-9 გვერდის მეოთხე აბზაცი)
ასე უნდა იკითხებოდეს:

„მეორე დღეს მედიკო ჯაფარიძემ ლიძაველი ქართველები მიგვიპატიჟა თევზის სუფრაზე. არაჩვეულებრივი დიასახლისობა გამოიჩინა თვითულის მიმართ: ეს ძვირფასი თევზია, რატომ არ მიირთმევთ, თქვენ არ სვამთ, რაშია საქმე, და მისთანანი, და ერთ მომენტში ყურში ჩამჩურჩულა: **вчера Вы были жестоки...** მართალიც იყო.“

ირგვლივ ხედავენ სიყალბეს, როცა დგება საჭიროება, რომ მხატვრულად გაძლიერდეს ამორდიას სახე, ელგუჯა თავბერიძის ეს რომანი ძალზე დროული სათქმელია, რომელიც არაერთ საკითხზე დაგვაფიქრებს.

მალხაზ ამორდია:

სოლომონ ამორდიას გარდაცვალების შემდეგ პაპაჩემის ოჯახში დარჩა დიდი დოკუმენტური მასალა, მათ შორის სოლომონის დღიურიც, რომელშიც თვითონ აღწერს თავის დაპატიმრებებსაც და ავანტიურებსაც. ჩანს უნდოდა ეს მასალები წიგნად გამოეცა სათაურით: „Полождения Соломона Ашордия Зугдидского“.

ბევრი ცნობა პაპაჩემმა ყოფილი სსრკ-ს არქივებში მოიძია. ის გაზეთებიც კი მოძებნა, რომელშიც თუნდაც ერთი სიტყვა ეწერა სოლომონ ამორდიას შესახებ. მერე ეს ყველაფერი მამას შეუჯერებია და მას უნდოდა წიგნად გამოეცა, მაგრამ იმ პერიოდში ვერ მოხერხდა – უარი უთხრეს გასაგები მიზეზების გამო. სხვათა შორის, მანამდე ის შალვა დადიანთანაც მისულა, უნდოდა თეატრის სცენაზე მა-

ინც გაცოცხლებულიყო სოლომონ ამორდიას სახე, მაგრამ შალვა დადიანი მალევე გარდაიცვალა და იდეაც განუხორციელებელი დარჩენილა.

დღეს აქ ბევრი რამ ითქვა ამ პიროვნების შესახებ, მე ერთს ვიტყვი: სოლომონ ამორდია თავიდან ბოლომდე ქართველი იყო თავისი ღირსებებითაც და ნაკლითაც...

კითხვა დარბაზიდან: – სოლომონის ნიჭი თუ აღმოაჩინდა ვინმეს მისი შთამომავლებიდან?

მალხაზ ამორდია: – იცით, ბავშვობაში კარგად ვხატავდი... მამას ვეხვეწებოდი: პიონერთა სასახლეში მიმიყვანე ხატვის წრეში-მეთქი, მაგრამ ვერა და ვერ დავითანხმე. მაშინ ვერ ვხვდებოდი რატომ, ახლა კი...

– რაიმე ქონება თუ დაუტოვა შთამომავლობას?

– გადმოცემით ვიცი, ასეთი რამ მომხდარა: რალაც საქმის კეთებისას სოლომონს მთელი თავისი ქონება ვილაცისთვის მიუნდვია და მერე იმას... მოუტყუებია, თურმე.

ბედის ირონია თუ იყო სოლომონ ამორდიასი.

ნინო ყულოშვილი

ლაზური ფესვები ანუ „იბირი, მოთ გაშქურინენ!“

„ლაზი, ქართველი, მეგრელი – ყველანი ძმები ვართო“ ლაზის მიერ ნათქვამ ამ ლექსში კარგადაა გამოხატული ქართული ერთიანობის იდეა. დღეს ლაზები კომპაქტურად ცხოვრობენ თურქეთის რესპუბლიკის ზღვისპირა ქალაქებში – რიზეში, ათინაში, არქავეში, ზოფაში. ასევე საქართველოს ერთ პატარა, საზღვრისპირა ლაზურ სოფელ სარფში.

ლაზები ლაზურად საუბრობენ. ქართველური ენები საერთოქართველური ფუძეების ენობრივი ერთიანობის დაშლის შედეგად ჩამოყალიბდა. ვარაუდობენ, რომ ფუძეენას გამოეყო სვანური და ქართულ-კოლხური (კოლხური (ზანური) ანუ მეგრულ-ლაზური), მოგვიანებით კი, გაიყო ქართული და მეგრულ-ლაზურიც (ხშირად ლაზურის ნაცვლად სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოყენებულია ტერმინი ჭანური, კოლხურის პარალელურად – ზანური). ლაზური და მეგრული ენათმეცნიერთა ერთი ნაწილის მიერ მიჩნეულია ქართველური ენის, კოლხურის (ზანურის), დიალექტებად; მეორე ტრადიციული შეხედულებით, მეგრული და ლაზური უკვე ქართველური ენებია; სხვა მოსაზრებით, სვანური და მეგრულ-ლაზური ქართულის დიალექტებია. დღეს ლაზური გავრცელებულია შავ ზღვასა და პონტოს ქედს შორის ვინრო ზოლში სოფელ სარფიდან (ლაზური სოფელი საქართველოს სამხრეთ საზღვარზე) სოფელ მელიათამდე (რიზეს მხარე). ლაზურში მკვეთრად განსხვავებულ სამ კილოს გამოყოფენ: ხოფურ-ჩხალურს, ვინურ-არქაბულსა და ათინურ-ართამენულს.

*საზღვარზე ვდგავარ, თუმცა გაღმაც
დამრჩა მრავალი
სასოს წარკვეთავს წალეკილი წლების
ქრონიკა*

ლაზური ზეპირსიტყვიერება ქართული ფოლკლორული საუნჯის ნაწილია. პოეტური ტრადიციები ლაზეთში საკმაოდ ძლიერია და თავისი არქაულობით მსგავსია ქართული, სვანური, მეგრული ხალხური შემოქმედებისა. ქართული პოეზიის ნაწილია თანამედროვე ლაზი ავტორების შემოქმედებაც, რომელიც, ლაზურ ფოლკლორთან ერთად, გამომცემლობა „ინტელექტმა“ გააერთიანა „ლაზური პოეზიის 100 ლექსის“ კრებულში.

კრებულის პირველ ნაწილში მკითხველი გაეცნობა თანამედროვე ლაზი ავტორების: ჰასან ჰელიმიძის, სელმა კოჩივას, იაშა თანდილაგას ნაზი თანდილაგას, იაშა ბაქრაძის, სინან ბადიშის, დათო ბაქრაძის შემოქმედებას. ლაზური ხალხური პოეზიის ტრადიციულ ნიმუშებთან – შრომის, საქორწილო-სანესჩვეულებო, სატრფიალო და საისტორიო ლექს-სიმღერებთან ერთად ხოტბის, ელეგიისა და ბალადის ნიმუშებიცაა წარმოდგენილი. კრებულის შემდგენელი გახლავთ ენათმეცნიერი – თეა კალანდია.

„ინტელექტში“ შეკრებილი საზოგადოება დიდი სიხარულით შეხვდა „ქართული პოეზიის“ სერიით დაბეჭდილი ნიგნის – „ლაზური პოეზიის 100 ლექსის“ გამოცემას, რადგან ჩვენი თანამემამულეების მტკივნეული ხვედრი

თითოეული ჩვენგანის სვედრიცაა. ლაზური ფოლკლორი, რა თქმა უნდა, უყურადღებოდ არ დარჩენიათ ქართველ მკვლევარებს: ნიკო მარს, იოსებ ყიფშიძეს, არნოლდ ჩიქობავას, სერგი ჟღენტს, სერგი ჯიქიას, გურამ კარტოზიას, ირინე ასათიანს, ნათელა ქუთელიას და სხვ.; საკუთარი წვლილი ლაზურის პოპულარიზაციის საქმეში კულტურის სფეროს წარმომადგენლებმა, შემოქმედებებმა ჯგუფებმა, კომპოზიტორებმა, მომღერლებმა: ლელა წურწუშიამ, სოფო ხალვაშმა და სხვ. შეიტანეს; „კოლხური კულტურის ცენტრის“ დაარსება გიორგი ანდრიაძის თაოსნობით და ა. შ. თუმცა ამ კრებულის მნიშვნელობაც დიდი ეროვნული ერთიანობის იდეის განხორციელებისაკენ მიმავალ გზაზე.

კახმეგ კუდავა, გამომცემლობა „ინტელექტის“ დირექტორი: ეს გამოცემა აკადემიური არ გახლავთ, ვალდებულად ჩავთვალეთ თავი, რომ ეს საუნჯე – ლაზური შემოქმედება მიგვეწოდებინა პოეზიის მოყვარული საზოგადოებისათვის. ვიცით, რომ ლაზურის პოპულარიზაციისათვის უამრავი პროექტი მუშავდება, ჩვენ ჩვენი სეგმენტი მოვინახეთ და ეს არის „ლაზური პოეზიის 100 ლექსი“.

ლექსების ნაწილი დავბეჭდეთ ლაზურად, ყოველგვარი თარგმანის გარეშე, ნაწილი – თარგმანით, ნაწილი კი – პნკარედით. ლაზურ პოეზიას სხვადასხვა დროს იკვლევდნენ ტოგო გუნავა, ზურაბ თანდილავა და სხვები... წიგნი არ იქნებოდა საინტერესო ფოლკლორთან ერთად რომ არ გაგვეცნო მკითხველისათვის ლაზი პოეტები... ამ კრებულს შეიძლება უამრავი ნაკლი ჰქონდეს, მაგრამ ეს არის ერთ-ერთი პირველი ნაბიჯი ლაზური პოეზიით საზოგადოების დაინტერესებისა.

გიორგი ანდრიაძე, ტელევიზია „ივერიის“ გენერალური დირექტორი, „კოლხური კულტურის ცენტრის“ დამაარსებელი: ჩვენ ვცხოვრობთ ისეთ პერიოდში, როცა მსოფლიოში საინტერესო, მნიშვნელოვანი პროცესები მიმდინარეობს, კულტურულ-პოლიტიკური პროცესები. ლაზური პროექტი 2002 წელს პატრიარქის ლოცვა-კურთხევით დაიწყო. პირველი, როდესაც გაჟღერდა ქართულ სივრცეში სიტყვა „ლაზური“ ეს იყო მაშინ, როდესაც ჩვენმა ეკლესიის სინოდმა აღადგინა ისტორიული ეპარქია ტაო-კლარჯეთისა და ლაზეთისა. როდესაც მიმოწერა მიმდინარეობს სხვა ქვეყნის პატრიარქებთან, ოფიციალურ პირებთან ხელს აწერს ახალციხის, ტაო-კლარჯეთისა და ლაზეთის ეპისკოპოსი, ამით კიდევ ერთხელ აღინიშნება, რომ ეს არის ერთიანი ქართული კულტურის აკვანი. სამწუხაროდ, კომუნისტურ პერიოდში, უფრო ადრეც, რუსეთის იმპერიის დროს, არასწორად ხდებოდა ქართუ-

ლი ისტორიოგრაფიის წარმოჩენა, რომელიც ობიექტურად არსებობს. სამწუხაროდ, ამოღებული იყო ლაზეთი და დღესაც არ არის სათანადო დონეზე შესწავლილი და გაცნობიერებული ვინ არიან ლაზები? სად ცხოვრობენ? რა კულტურა აქვთ? რა როლი ჰქონდათ საქართველოს ისტორიაში? ჩვენ ვცდილობთ ჩვენი წვლილი შევიტანოთ, მოხარული ვარ, რომ კულტურის წარმომადგენლები – მომღერლები, კომპოზიტორები და სხვ. ჩართულნი არიან, ალბათ, ამ აქტივობის ნაწილია „ლაზური პოეზიის 100 ლექსი“.

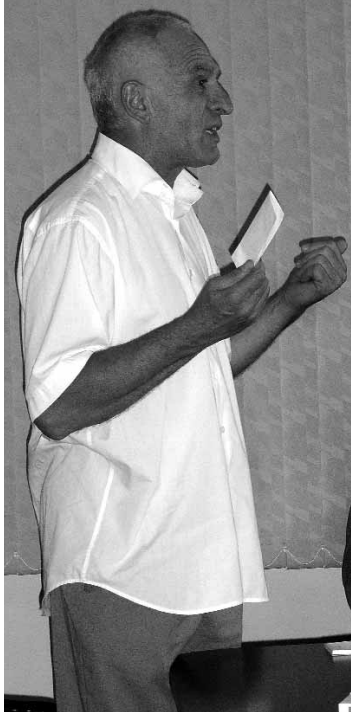
ერეკლე საღლიანი, პოეტი: ეს წიგნი არის ის განძი, რომელიც საუკუნეების მანძილზე გადამალული იყო, გამოვსტაცეთ ამ სიბნელეს. ყოველ ლექსს ვადარებ იმ განძს, რომელიც მინის ნიაღში იმალებოდა, საკმარისი იყო გადაგვეხსნა მინა, მან უკვე მზის სინათლეზე ამოსვლა დაიწყო. თავისთავად ლაზური პოეზია, ჩემდა სამწუხაროდ, მიუხედავად იმისა, რომ დიდი ბებია მყავდა მეგრელი, ქარდავას ქალი, საყველპურო მეგრული მესმის, მაგრამ ეს არ იძლევა საფუძველს იმისა, რომ თავს უფლება მივსცე, რომ ვთქვა – ლაზურ პოეზიას სიღრმეში ვწვდები. შეიძლება ბევრი რამ ვერ გაიგოს ადამიანმა, მაგრამ შეუძლებელია არ იგრძნოს. ჩემი წარმოდგენით, ლაზურმა პოეზიამ შეინარჩუნა ის უძველესი ფორმა, რომელიც გააჩნდა ქართულ ლექსს, როდესაც ლექსი სიმღერასთან ერთად იბადებოდა. როცა აკაკი შანიძე გახლდათ სვანეთში და სთხოვდა იქაურებს, ლექსი ჩამანერინეთო, სვანები სიცილით კვდებოდნენ, – ბატონო აკაკი, ჩვენ ლექსს ვერ ჩავანერინებთ, ჩვენ შეგვიძლია ლექსი გიმღეროთო – ეუბნებოდნენ ადგილობრივები მეცნიერს. ის ავტორები, რომელთა შემოქმედებაც ამ კრებულშია დაბეჭდილი, ძირითადად, არ ლალატობენ იმ პრინციპს, რაც საუკუნეების მანძილზე იქმნებოდა ე. ი. მათი პოეზია დასაბამს იღებს დიდი ხალხური პოეზიიდან. საქმე გვაქვს არა ზედაპირულ, არამედ შორს მიმავალ კავშირებთან ე. ი. უკვე ძირისძირში ჩაბრუნებასთან და ფესვის მოძიებასთან და ფესვის განცდასთან. მიმაჩნია, რომ ქართულმა პოეზიამ რომ იარსება გაპირობებულია იმით, რომ ნასაზრდოები არის იმ ძლიერი ფესვით, რომელსაც საუკუნეებში აქვს ძირი გადგმული.

ბუბა კუდავა, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის დირექტორი, ისტორიკოსი: ცალკეული ადამიანების ღვაწლი აღარ არის საკმარისი, საჭიროა სერიოზული სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერა. ლაზებთან ურთიერთობისას თვალშისაცემია ერთი რამ, მათთან ჩვენ არ გვქონია საუკუნეების განმავლობაში ურთიერთობა, ისტორიამ ასე მოიტანა მოწყვეტილი აღმოჩნდა ერთიანი ქართული სამ-

ბუბა კუდავა

ყაროსგან, ამან გამოიწვია გაუცხოება. რომ მოხდეს დაახლოება, გაშინაურება, ამისათვის ჩვენ საქართველოში ძალიან ბევრი საქმე უნდა გვქონდეს გაკეთებული მათთვის, რომ ვუთხრათ: აი, ეს არის შენი ორგანული სამყარო. არ ვაკნინებ, მაგრამ „2000 ლაზური სიტყვის“, რომელიც ჩვენ, „არტანუჯმა“, გამოვეცით, გვერდით თურქეთში არის გამოცემული სქელტანიანი თურქულ-ლაზური ლექსიკონი. ქვეცნობიერად, ალბათ, მოქმედებს ადამიანთა განწყობაზე, შინაგან არჩევანზე. ქართველს რომ ჩამოათვლევინოთ ისტორიული ქართული პროვინციები, შეიძლება, ერნოც კი დაასახელონ, რა თქმა უნდა, ერნოს სანინალმდეგო არაფერი მაქვს, მაგრამ არ დაასახელებს უფრო დიდ პროვინციას – ლაზეთს. ამ ფონზე ის აქტივობები, რაც აღინიშნა, მნიშვნელოვანია. ამ ადამიანებს უნდა დავანახოთ, რომ ლაზეთი არის ერთიანი კოლხური, საერთო ქართველური სამყარო. ამისათვის სერიოზული ნაბიჯები გვაქვს გადასადგმელი. რაც შეიძლება მეტი გავაკეთოთ ლაზეთის პოპულარიზაციისათვის!

იაკობ თანდილავა

ლელა ნურნუშია, მომღერალი: მიშა ლაბაძემ დანერგა ტექსტები და ჭაბუკა ამირანაშვილის მუსიკაზე შეიქმნა ლაზური სიმღერები. ერთ სიმღერას გამოვარჩევ, დოღან აბაშიშმა ჩამოიტანა „ჭუტა ჭანი“. ძალიან ძნელი იყო მისი შესრულება. აშშ-ის პრეზიდენტის, ჯორჯ ბუშის საქართველოში სტუმრობისას შევასრულე. აღქმულიც არ მქონდა ასეთი რეზონანსი თუ მოჰყვებოდა. ლაზები მწერდნენ წერილებს, მაღლობას მითვლიდნენ. ლაზური პროექტი დალოცა უნმიდესმა და უნეტარესმა, სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქმა ილია II.

ქვეყნად ტკივილია მრავალი, სარფის ტკივილია ერთი

საზოგადოებას ლაზური პოეზიის საღამოზე ლაზი პოეტების სახელით მიესალმა იაშა თანდილავა, სარფელი ლაზი, რომლის შემოქმედება პირიქითა და პირაქეთა ლაზეთში ჩვენებურებისათვის ახლობელი და საინტერესოა. ასეთი ადამიანები რომ არ გვყავდეს, უნდა გამოვიგონოთ... მათ ერთი მუჭა მიწით და გულით დააქეთ ლაზეთი...

ერთი მუჭა მიწით და გულით დამაქვს ლაზეთი გააკეთეთ რუკაზე მონახაზი ასეთი, ეს ხომ უფრო დიდია, ვრცელია და შიშივე, ვიდრე დიდი კედელი, რაც გარს არტყამს ჩინეთს.

პოეტი ლექსებს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ფილოლოგიის ფაკულტეტ-

ზე სწავლის დროიდან წერს, ლიტერატურულ პერიოდულ გამოცემებშიც იბეჭდება, მაგრამ ხშირად მეგობრების რეკომენდაცია სჭირდება რედაქტორებთან, რადგან მისი პოეზია საკუთარი ფესვების ტკივილიანი განცდაა, წარსულის წარუშლელი მახსოვრობა... ამიტომაც ლექსები გადარჩეულია, გრიფირებული... ჩვენც ეპიგრაფებად იაშა თანდილავას ქართულ ენაზე დანერგილი ლექსებიდან გთავაზობთ.

იაშა თანდილავა ლექსებს ძირითადად ლაზურად წერს და თარგმანის გარეშე ბეჭდავს. მისთვის, ქართულ სიტყვას მეგრულ-ლაზურ-სვანურ ძირს თუ ვერ მოუძებნი ე. ი. ის ქართული არ არის და თუ ვერ მიხვდები სიტყვის წარმომავლობას, მაშინ შენს ქართველობას საფრთხე ემუქრება. ასე დაინერა „კოლხობა“, „სარფი“, „მზოლამ ბირაფა“ და სხვ.

„ლაზური პოეზიის 100 ლექსის“ და ამჯერად, ჩვენი მკითხველიც გამოცდის წინაშე აღმოჩნდა...

**ხოლო გუიქთუ ნანა დო
ხოლო ქომობთუ ქაზითი,
ხოლოთი ე ცაშ თუდე ბდგი,
ხოლო ეშო მჭიფს, ეშო მთუფს.
დლა ნულუნ, ნანა მუს ნოყუფს,
ჩქი ა ნდლაღეფე პკოროცხუფთ
ნანს არ დლა რენ, გურის ნა
მჟურა ეშულუნ, მემოჩხუფს.
ა ნენა დიდოსვარ უჩქინ,
ხვალა მან დო სინ, შუმშინე!
სინ გიყონუტას, ვარ ოჩქინა,
იბირი, მოთ გაშქურინენ!
გურის მგარინი მომიხთუფს,
მუშენი, კაი გაჩქინენ!
სარფი, სინ შურის გოგინთა,
სი კირა-ჩქიმშ დაჩხერე!**

ჩვენ ჩვენი ფესვების, მკვებავი წყაროს სიყვარულს საქართველოს საზღვრებს გარეთ დარჩენილი ჩვენებურებისაგან ვსწავლობთ... ასე, ფესვების მახსოვრობაში ლაზი კაცი თუ გამოგვცდიდა... ინგლისელი მკვლევარის რობინ ფედენის სიტყვებით, „აღმოსავლეთ თურქეთში მცხოვრები ლაზები ღირსშესანიშნავ ინდივიდუალობას წარმოადგენენ... ითვლებიან კოლხების შემკვიდრებებად, რომელთა საზოგადოება ბრინჯაოს ხანაში ყვაოდა, იმ კოლხებისა, რომელთაც შეხვდნენ იაზონი და არგონავტები შავი ზღვის ამ შორეულ კუთხეში, მათი ენა დაუნერელი და აუნერელი, ნამდვილად ენათესავება ქართულს.“

საკუთარ ფესვებთან კავშირის დაკარგვა სიკვდილის ტოლფასია!

ნინო ციმაკურიძე

თიბათვის მზავი, არაბვის ღამეში

იაკობ ბოზოხიძის ხსოვნას

ყველა ფილოლოგს ხანდახან მაინც შეუჩნდება ხოლმე ჟურნალისტობის ჭია და როცა იშვიათად, მაგრამ მაინც, მეც მემართებოდა ასეთი, მიოცნებია, ერთი დიდი ციკლი მომეზადებინა ოჯახზე, რომელიც მხოლოდ იმიტომ არ გამოემერჩოდა, რომ ღამის სამი ათეული წლის მეგობრობა მაკავშირებს მასთან, არამედ იმიტომ, რომ აქ ყველას, დიდსა თუ პატარას, ხელოვნების დიადი სენი შეპყრია და მისი ბაცილები უსულო დგამსაც კი მოსდებია, ჰაერშიც მიმოფანტულა და მოფარფატე იდეების არ იყოს, ისე შეიძლება გადმოგედოს ცხრავე მუზასთან მწყრალად მყოფ კაცსაც, რომ აქედან გასულს ერთი უხეირო ლექსი მაინც დაგანერინოს...

ვოცნებობდი და ჩონჩხის სახით მაინც წარმომედგინა ციკლი, რომლის ძარღვი და დვრიტა, რომლის გვირგვინიც ოჯახის მამა, ჩემთვის იაშა ძია, საქართველოსათვის კი გენიალური კომპოზიტორი იაკობ ბოზოხიძე უნდა ყოფილიყო... აი, იმას კი ვერაფრით წარმოვიდგენდი, რომ პირველი კარი ამ გეგმისა იაშა ძიასთან გამოსათხოვარი წერილით გაიხსნებოდა.

ახლა პარასკევია, ჯერ ერთი დღე თუა გასული, რაც უკანასკნელ გზაზე გაგაცილეთ. ჯერ ცრემლი აწვება თვალებს და ტკივილი გუგუწებს მთელ სხეულში. ეს ტკივილი სულ იქნება, მაგრამ დრო თავისას არ მოიშლის და ყოველდღიურობის ალიაქოთი ხანდახან ამ გრძნობას მიაცუჩნებს. იქნებ მერე ჯობდა, უფრო დანმენდილ-დაფხიზლებული გონებით თქვენი საკადრისი წერილის მოფიქრება, მაგრამ გული მთხოვს, ორიოდ სიტყვა მაინც, ოღონდ ახლავე, ვუთხრა ჩვენს მკითხველს. შევჩვილო, შევტირო და სამძიმარი მივიღო თუ იქით ვუთხრა... სწორედ ასეთ სამძიმარს ეუბნებოდნენ ამ დღეებში თქვენს ქალიშვილებს, ანუგეშებდნენ და იქითაც ითხოვდნენ ნუგეშს თავიანთთვის და სრულიად საქართველოსათვის.

გენიალური განა იმიტომ გინოდეთ, რომ ამ სიტყვას ჩემთვის ზოგიერთების წარა-მარა ძახილით ფასი დაუკარგავს, ანდა იმიტომ, რომ გარდაცვლილზე აუცილებ-

ლად ზეტონებით უნდა ისაუბრო. არც ერთია და არც მეორე გულწრფელი და სხვა დროს რომ არაფრით დავიჟინებდი, ობიექტური.

გარდაცვლილზე საქებარ სიტყვებს ცნობილი ლათინური გამოთქმა გვაგაღდებულებს: დე მორტუის აუტ ბენე, აუტ ნიჰილ, ანუ ან კარგი, ან არაფერიო, მაგრამ მოდით და ის ადამიანი მომაცხებინეთ, რომელსაც იოტისოდენა აუგი მაინც ექნებოდა იაკობ ბოზოხიძეზე სათქმელი. ვერ ნახავთო, კინოსტუდიის ეზოში, თქვენთან გამოსამშვიდობებლად მოსულებს გვარნმუნებდნენ ბატონები რეზო ჩხეიძე, გიგა ლორთქიფანიძე, ვაჟა აზარაშვილი...

არ შეეძლოთ, არ ეთქვათ, თორემ დასარწმუნებელი რა გვჭირდა.

ახლა წინ მიდევს თქვენი წიგნი, რომელსაც „სიმღერა საქართველოზე“ ჰქვია. დავესესხები ბატონ ვაჟა გავაშელს და ვიტყვი, რომ მთელი თქვენი შემოქმედება, მთელი თქვენი ცხოვრება სიმღერაა საქართველოზე და საქართველო აუცილებლად ინანებს, როგორც არაერთხელ უნანია, რომ ისე ვერ დაგაფასათ, ისე ვერ მოგაფერათ, როგორც თქვენ ეფერებოდით. როგორც თქვენ უღამაზებდით დღესასწაულსა თუ სადავ დღეს. თქვენ ჩივილი არ გიყვარდათ და არც მე მომიწონებდით ამ საქციელს. ზემი კი...

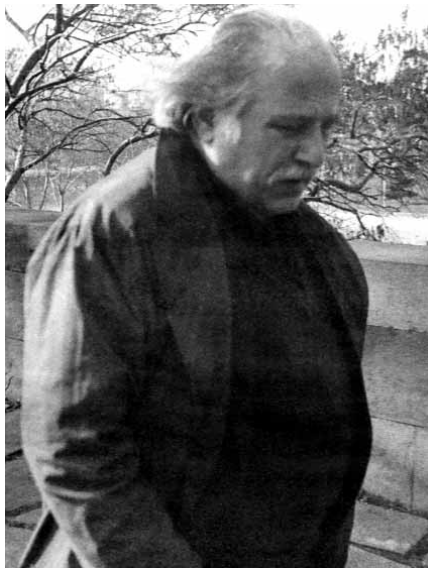
ზემი კი კვლავაც ბევრი ექნება საქართველოს თქვენი ნათელი ნიჭის წყალობით, იმრიალებენ და იგუგუნებენ თქვენი ჰანგები ქართლის მინაზე თიბათვის მზავიც,

არაგვის ღამეშიც, თეთრი ქარებიც მიმოაწნევს ვერხვის ფოთლებს და ახალი წელი როგორ შემოდგამს ფეხს ისე, თქვენი ფიფქები რომ არ შემოგვაყაროს...

სიურპრიზი კი რამდენი გველის, რამდენი რამ ჯერ არ მისულა მსმენელის ყურამდე (ყურთან მიტანა გაჭირდა, თორემ გულებსაკენ გზის გასაგნებად თქვენს მელოდიებს არც სპონსორი დასჭირებია და არც პიარ-მიარი)...

თქვენს შემოქმედებას მუსიკოლოგთა არაერთი თაობა გამოიკვლევს, თქვენს ცხოვრებას ერთი მაღლიანი კალამი მაინც აქცევს ბიოგრაფიულ რომანად, ახლა კი (ახლა მაინც!) ქომაგი და თანამდგომი სჭირდება თქვენს იას, ნანას, მაიას, მზიას, რომ უზარმაზარი და ფასდაუდებელი მუსიკალური მემკვიდრეობა სრული სახით აჟღერდეს და აწკრიალდეს ჭეშმარიტ ქართულ მუსიკას დანატრებული ქართველისათვის.

ანკრიალებსაც ნუ ჩამითვლით კალამს მოყოლილ სიტყვად. დიდ ესთეტობას კი არ ვიჩემებ, მაგრამ არ მახსენდება სხვა კომპოზიტორი, რომელსაც ასე გამჭვირვალემაქმნიან ეთერში მოვექციე თავისი ნატიფი და წკრიალა ბგერებით. ბევრიც მოვინდომო, მე ისეთს ვერაფერს ვიტყვი თქვენს მუსიკაზე, რაც არაერთხელ უთქვამთ და ანი ხომ იტყვიან და იტყვიან პროფესიონალები. დავით

გამრეკელის სიტყვა უძღვის იმ წიგნს, წელან რომ ვახსენე, და „დიდი მამაშვილური სიყვარულით“ რომ მაჩუქეთ. ამ ორმხრივმა დიდმა სიყვარულმა დამანერინა ეს გაუნაფავი სტრიქონები, მაგრამ დავით გამრეკელსაც დავუთმოთ სიტყვა:

„გახდე პოპულარული, ეს იოლი საქმეა, მაგრამ გახდე შენი ხალხისათვის უაღრესად საყვარელი და დასაფასებელი, ძალზედ რთულია. საიდუმლო მხოლოდ იმაშია, რამდენად ძლიერია შენში შენი ხალხის გენეტიკური კოდი. თუ ძლიერია, მხოლოდ მაშინ ხდები ერისთვის საყვარელი კომპოზიტორი.“

იაკობ ბობოხიძე შესანიშნავი კომპოზიტორია, ნიჭით გამორჩეული და თავისთავადი, როგორც ადამიანი კი, ძალიან სპეტაკი, ალალი და სუფთაა და ეს ნათლად იგრძნობა მის ყველა ნაწარმოებში“.

სპეტაკო და უშურველო, სიყვარულითა და სითბოთი გაჯერებულ, იუმორით აღსავსე (როგორ მინდოდა, თქვენი ღიმილიანი ფრთიანი გამონათქვამები გამეხსენებინა, მაგრამ ვერ შევძელი, ჯერ ვერ შევძელი...), ჩემოდო მეგობარო, მიიღეთ ეს ბამოსათხოვარი ბარათი იმ დაგუბებული ცრემლების სანაცვლოდ, რომელსაც ტკივილის მარწმუნებმა ვერ გააგნებინა სადინარი.

კრიტიკა

ქეთევან ელაშვილი

უჩვეულო თაბაში

ეპოციური დაფიქრება ზაზა აბზიანიძის ზღაპრებზე

ადამიანურ ცნობიერებაში დაღეილი ყოველგვარი საოცარი, უჩვეულო, არასტანდარტული სახელდება ზღაპრულად. ზღაპრულობის ელფერს ნებისმიერ ნაწარმოებს ანიჭებს არა მხოლოდ თავისებური, „გამჭვირვალე სივრცე“, არამედ სიუჟეტის თავისთავადი – დროში შეუზღუდავი განთავსება – პროეცირებული ტრადიციულ – „იყო და არა იყო რაში“...

ასე იწყება თითქმის ყველა ზღაპარი.

ეს არის ის საოცარი ხიბლი, მომაჯადოებელი დინამიკა, რითაც ზღაპარი გვაგრძობინებს დროის უსასრულობას, იკვეთება „ზედროულობის ხატი“ და გვეძლევა საშუალება, რომ ვიოცნებოთ ანუ იმავდროულად ვიფიქროთ კიდეც...

სრულიად განსხვავებული სააზროვნო სივრცეა ზაზა აბზიანიძის ზღაპრებში – „ამბავი დე ლა მელასი“ და „ბაბთა“. არც ერთი მისი ზღაპარი არაა წარმოდგენილი „იყო და არა იყო რას“ „ზესწრაფული ხაზით“. არადა, მიუხედავად ამისა, ამ ზღაპრებში იგრძნობა მომაჯადოებელი ხიბლი, უსასრულო დინამიკა და პერსონაჟთა უკიდევანო სილაღე – მოწოდებული მათი უჩვეულო სახელდებით, რომელთა მიღმაც ადამიანური მისტერიებია, რადგანაც, მხოლოდ და მხოლოდ, სახელის სპექტრშია შესაძლებელი პერსონაჟთა საკრალიზება.

სახელი ერთ-ერთი უსათუთესი კატეგორიაა სულიერი სამყაროსი. მამა პაველ ფლორენსკი გვასწავლის, რომ „სახელით ხდება პირადის გამომწყვდევა სიტყვაში და მეტნაკლებად ადეკვატური გამოსახვა სულიერი არსისა.

ე. ი. სახელი წარმოადგენს საგნის არსის აზრობრივ ენერჯიას“. ამიტომაც სახელი უშუალოდ აისახება ცნობიერებაში, ვითარც პროეცირებული კონკრეტული ჩანაფიქრი.

სახელდების ამ კლასიკურ ფუნქციას მიმართავს ზაზა აბზიანიძე თავის უჩვეულო ზღაპრებში. ამ ზღაპრების არა მარტო პერსონაჟთა სახელდებებია არასტანდარტული, არამედ უკვე დასათაურებისთანავე იკვეთება ავტორის განსაკუთრებული ხედვა: კერძოდ, ზღაპარი სახელდება „როგორც „ამბავი დე ლა მელასი“ და არა „ჩვეულებრივი მელასი“ და თან ერთვის ავტორისეული მინიმუმება, რომ ეს ზღაპარი თავისი არსით განკუთვნილია არა მარტო პატარებისათვის, არამედ დიდებისთვისაც (ოლონდ აქვე უნდა განვმარტოთ, რომ ამ ზღაპრის აღქმა და სწორად გააზრება შეუძლიათ მხოლოდ იმ უფროსებს, რომელთათვისაც ზრდასრულობა არ ნიშნავს ჩაკეტილ სივრცეში არსებობას).

მეორე ზღაპრის (რომელიც 2001 წლის თებერვალში აღინიშნა პირველი პრემიით გაეროს ბავშვთა ფონდის „იუნისეფის“ მიერ გამოცხადებულ „ბავშვთა უფლებათა კონვენციის“ თემაზე შექმნილ ლიტერატურულ ნაწარმოებთა კონკურსზე) დასათაურება კი ყოვლად ჩვეულებრივი აბრევიატურაა: „ბაბთა“ ანუ „ბუსუნსულების ასოციაციის ბავშვებთან თანადგომის აქცია“. ავტორმა თვითონვე განსაზღვრა ამ ზღაპრის „სააზროვნო სპექტრი“, როდესაც „ბაბთას“ უწოდა ლიტერატურული ზღაპარი და ამ სახელდებით იგი განათავსა თავისუფალ სააზროვნო და ხედვით სივრცეში, მაგრამ იმავდროულად ნაწარმოების „ქვეცნობიერი არსი“ დაუკავშირა არა ზღაპრულ, არამედ უფრო ზოგად და მასშტაბურ – ლიტერატურულ ცნობიერებას.

ზაზა აბზიანიძის როგორც წინარე, ასევე ახალი ზღაპარი იმდენად ლაღად და თავისუფლად იკითხება, რომ, ერთი შეხედვით, შეიძლება იფიქროთ კიდეც, ხელოვნურად ხომ არ ვართულებ და მიღმიურს ხომ არ ვხდი ამ ავტორის ზღაპრებს.

სიმარტივე და თავისუფლება ხატია სისრულის, ხოლო ყოველივე დასრულებული კი, თავის მხრივ, რთული სახეა შექმნის პროცესის. ამ ზღაპრების „აზრობრივი დეფინიცია“ დაიყვანება მარტივ, უჩვეულო, კონკრეტული პერსონაჟისათვის სწორად მიგნებულ და შეთვისებულ სახელდებაზე.

თუ პირველ ზღაპარში „ამბავი დე ლა მელასი“ პერსო-

ნაჟთა სახელდებისას ავტორი ერთგვარ „ასოციაციური თამაშის ხერხს“ მიმართავს, სამაგიეროდ, „ბაბთაში“ პერსონაჟთა სახელდებანი უფრო დახვეწილი და სრულყოფილია. სახელი ხომ პიროვნების გამოსახვის ერთ-ერთი უძველესი და უპირველესი ფორმაა, რაც ზედმიწევნით კარგადაა ასახული სახელის სულხან-საბასეულ განმარტებაშიც: „სახელი – საწოდებელი“.

ამიტომაც ავტორი, ზოგ შემთხვევაში, აფართოებს სახელის შინაგან სპექტრს, აღრმავებს კონკრეტული მინიშნებებითა და სწორედ „საწოდებელი“ ახდენს პერსონაჟთა „უჩვეულო წარდგინებას“ მკითხველის წინაშე.

ერთი შეხედვით, ზაზა აბზიანიძის ზღაპრებში უჩვეულობის შეგრძნებას ბადებენ სრულიად კონკრეტული, ბუნებრივი სახელები, ოღონდ არაბუნებრივ, არასტანდარტულ შესიტყვებაში. „საწოდებელი“ ამ კატეგორიას განეკუთვნებიან: თავი ამბაკო – პატივცემული – იურიდიულ კონსულტაციაში განაფული და მისი მეუღლე ლამზირა (ამბაკო სიმშვიდის ასოციაციაა, უწყინარობის გარანტი, ხოლო ლამზირა, თავისთვის დამახასიათებელი ცნობისმოყვარე მზერით ყველა კუთხე-კუნჭულში აღწევს);

კატა აგნესა – ეს სახელი სრულიად ესიტყვება კატის ემოციურ სპექტრს და ტოვებს მუდმივი ფორიაქის შეგრძნებას;

გოჭი სოკრათი – პატარა, ჭკვიანი, ვარდისფერი – ამ შემთხვევაში იმდენად გამჭვირვალე სახელდება, რომ ზედმეტია ყოველგვარი კომენტარი;

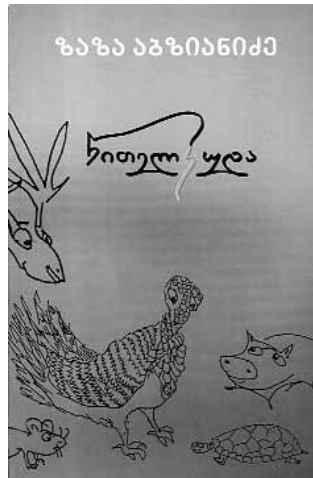
იხვი ჭიჭიკო – ეს სახელი, ისევე, როგორც თავად „იხვი პოეტი“, რაღაც ირონიული შეუსაბამობის შეგრძნებას ტოვებს;

ხოლო სამი ყვავი, ეგრეთწოდებული „ტრიო“ – მაკო-თაკო-ლელაკო – პიროვნებათა წაშლის, მრავალთა ერთ სახეობად დაყვანის საშიშროებას გვამცნობს. ყვავი ასოციურებული არაა ტყუილის თქმასთან, თუმცა მაკო-თაკო-ლელაკო ხანდახან ტყუილსაც კადრულობენ...

ზაზა აბზიანიძე კი ამ „უღიმღამო პერსონაჟებსაც“ უტოვებს განსაცდელის ჟამს უკანდასახვე გზას: „ადრე თუ შეხმატბილებულები იყვნენ, ახლა ცალ-ცალკე ჩხაოდნენ. ცალკეული სიტყვების გარჩევა ასე თუ ისე შეიძლებოდა“. ამ „ინდივიდუალურმა ჩხავილმა“ თავისი შედეგი გამოიღო: იხვი-პოეტის თვალში მაკო-თაკო-ლელაკო განათლებულ ყვავებად მოინათლნენ და ჭიჭიკოს ექსპრომტმაც არ დააყოვნა.

ამ ზღაპრებში ავტორთან ერთად სახელდება ყურადღებას ამახვილებენ თავად პერსონაჟებიც, რომლებიც ხშირად სწორედ საკუთარი სახელის წარმომავლობას იკვლევენ ან ცდილობენ იმის დადგენას, რატომ შეერქვათ ესა თუ ის მეტსახელი.

არამესატყვისი მეტსახელით დათრგუნულია ირემი ინგიშტერი: „მეტიჩარა მეტყვევმ ინგიშტერი რომ დამარქვა, – „ჩემს საყვარელ თანაკურსელს ერქვაო“, რა, ძან პატივი

მცა? მყვირალობისას რომ დავჭრილვარ, ის რახანია შემხოხორცდა, აღარც მახსოვს, ეს სახელი კი შემრჩა“.

თავისი მეტსახელის მიუღებლობა აქვს ვირუჟელასაც, რომელსაც „ლენჩო“ შეარქვეს: „კარგი, ვირი ვარ, ლენჩო რატომ ვარ?!

– დაგარქვეს და...“

ავტორის პოზიცია სავსებით ცხადია, მთავარია არ დაგარქვან შეუსატყვისი სახელი, ერთი თუ გინოდეს, მერე ისე შეგვისხლხორცება, როგორც ეს საწყალი ირემისა და ვირის შემთხვევაშია. ამიტომაც „არავის არ უნდა ჰქონდეს უფლება, ვინმე სხვას, გინდაც შენი შვილი იყოს, შეურაცხმყოფელი სახელი დაარქვას“ (ეს უკვე „ბავშვთა უფლებათა კონვენციის“ შესატყვისი მუხლიდანაა).

შეურაცხმყოფელი (მიუღებელი) სახელების ფონზე იკვეთება იშვიათი იუმორით შექმნილი სახელები, როგორცაა კოშმარინა, რომელიც, მხოლოდ და მხოლოდ, ტურის ატრიბუტია, ანდა ყანყატი წინოლა და თუნდაც ინდაური შურთხია. ეს სახელდებანი ასოციაციურ-ფუნქციურ ჯგუფს განეკუთვნებიან, სადაც პერსონაჟთა გარეგნული იერი ან ხასიათია კოდირებული.

ორივე ზღაპარში ფიგურირებენ მგლები, მეტად საგულისხმო საწოდებლებით: მგელი სევასტი („ამბავი დე ლა მელასი“) და ორი აბეზარი მგლის ლეკვი – პლანუნა და მუკო („ბაბთა“), რომლებიც, მიუხედავად იმისა, რომ აკლებული ჰქონდათ იქაურობა – სახელდებებიდან გამომდინარე, უკვე რაღაც სიმპათიას იწვევენ; დაცლილია აგრესიულობისაგან, ოდესღაც მძვინვარე „მგელი სევასტი“ და მკითხველს უკვე რაღაც სიბრაღის მავგარიც კი უჩნდება ამ „პენსიონერი ექს-მტაცებლისადმი“.

უწყინარი სახელდებანი ამ ზღაპრებში ცხოველთა არატრადიციული ქცევის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი წინა პირობაა.

ზაზა აბზიანიძის ზღაპრებისათვის დამახასიათებელია „უმფოთველი სივრცე“, სადაც თუნდაც თავისი არქეტიპით აგრესიული პერსონაჟიც კი ჩამცხრალია ზუსტად მისადაგებული სახელდებით და შენც, მკითხველი, შენდა უნებურად, გადაეშვები შენთვის უჩვეულო სამყაროში, იქ, სადაც ბუსუნსულები არიან – „ეს უსაყვარლესი არსებანი, ცოტა ემშაკები, ცოტა მიამიტები, რაც მთავარია, უბოროტონი“, რომლებიც ავტორის კეთილი ნების განსახონებას წარმოადგენენ და ამიტომაც ავტორთან ერთად ქმნიან „სულიერი სიმშვიდის ზღაპრულ პროეცირებას“. ეს განწყობა განპირობებულია არა მხოლოდ ზემოთჩამოთვლილ სახელდებათა ხალისიანი თამაშით, არამედ იმ ავტორისეული ილუსტრაციებითაც, რომლებიც იმავე განწყობითაა გამსჭვალული და ერთდროული სისადავითა და სრულყოფილებით გამოირჩევა.

P.S.

ეს ემოციური დაფიქრება 2001 წელს დაინერა და რატომღაც ველოდი შესატყვის დროს მის გამოსაქვეყნებლად ანუ ლიტერატურულ ზღაპრებთან საზოგადოების

კვლავ მიბრუნების პერიოდს. და აი, სულ ახლახან ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობამ გამოსცა ზაზა აბზიანიძის ზღაპრების სრული კრებული „წითელკუდა“ (ავტორის მიერ კვლავ ალიტერაციულ თამაშზე გათვლილ დასათაურებულ).

ზღაპრის „ხნოვანება“ მას კიდევ უფრო უჩვეულოს და, თქვენ წარმოიდგინეთ, თანამედროვეს ხდის. ასე მოხდა ზაზა აბზიანიძის ათწლიანი მეზღაპრეობის ჟამსაც და ამ კრებულში ავტორი კიდევ ერთი გარდასახვით მოგვევლინა, როგორც მინიატიურულ ზღაპართა დიდოსტატიც – „წითელკუდასა“ და „კოსტა-ბრავოს“ შემთხვევაში. ავტორის ხელწერა მოკლედთქმულ ზღაპრებში კიდევ უფრო მკვეთრად გამოიკვეთა – სახელთა ჟღერადობის ზედმიწევნით შერჩევას (ქალაქელი თავი – თეონა; პროვინციული თავი – ხვიჩა; ხანდაზმული კატა – ეკატერინე; ამ-

პარტავანი, თავის ძალებში დარწმუნებული კალია – კოსტა-ბრავო; აგრესიული მამალი – ედიშერა თუ სენტიმენტალური მუხლუხო – იზოლდა...). იუმორნარევე თბრობას იშვითად ესადაგება ნახატები, რომელთა სიტბო გვაფიქრებინებს, რომ ამნაირი ილუსტრაციების შექმნა მხოლოდ ზღაპრის ავტორს თუ შეუძლია...

სასიამოვნოა, რომ ზაზა აბზიანიძის ზღაპრებს უკვე ჰყავს სხვადასხვა ასაკისა და თაობის ერთგული მკითხველი. იმედია, მათ ყველაზე მიუკერძოებელი შემფასებელი, საყმაწვილო აუდიტორიაც გაითავისებს (გასული წლიდან „წითელკუდა“ მე-7 კლასის ქართული ლიტერატურის სახელმძღვანელოშია შეტანილი), ხოლო უფროსებს კი ეს ფაქიზი სამყარო დაეხმარება ჩვენს ამორფულ ცხოვრებაში ბავშვობის დროინდელი სიმყუდროვის განცდა დაიბრუნონ.

საბა სულხანიშვილი

ექსტაზი და... პერფორმანსი

ფრედერიკ ბეგბედერის „ექსტაზს“ ასეთი ქვესათაური რომ აქვს მიწერილი – „კაიფში დანერილი ნოველები“, წინასწარვე დაბეჯითებით მიხედები, ფანტასმაგორიული სურათები შეენაცვლება ერთმანეთს, იუმორისა და გროტესკის ფეიერვერკი, და არც სკაბრეზული პასაჟები თუ უხამსი გამოთქმები მოაკლდება მკითხველს.

80-იან წლებში პარიზის ლამეული გართობის მოყვარულთა შორის ახალი ნარკოტიკი გამოჩნდებოდა, მეტსახელად „ექსტაზი“, რომლის უცნაურ ეფექტსაც ბეგბედერი მოკლე წინათქმა-გაფრთხილებაში გააიგივებდა სიმხურვალის მოზღვავებასთან, მთელი ღამის განმავლობაში ტექნო-მუსიკაზე ცეკვისა და ალერსის სურვილთან, კბილების ღრჭიალთან, გაძლიერებულ დეჰიდრატაციასთან, ეგზისტენციურ კაემანთან, თვითმკვლელობის მცდელობასთან, დაქორწინების დაუოკებელ სურვილთან.

იქვე „ზოგიერთი ამერიკელი მწერლის ნოველებსაც“ წაკრავდა კბილს: იმათსავით ახასიათებს ამ მძიმე ნარკოტიკს აღმასვლები და დაღმასვლებიო.

თუმც იქნებ უფრო ღრმად ჩაკვირვებოდა ამერიკულ ნოველს და გაეთვალისწინებინა მათი კომპოზიციური ხელოვნება, რომელთან შედარებითაც მისი ეს კრებული უმეტესწილად ჩანახატებსა და დაუმთავრებელ სურათებს მოგვაგონებს. ამგვარ სტილისტიკას ერთგვარად ამართლებს ქვესათაური: კაიფში დანერილიო, თუმც ის მისწრაფება, რაც ამ ფრანგი მწერლისთვისაა შესაძრწევი, ცოტა მეტ ოსტატობასა და გაქანებას ავალებდა, და ფანტაზიის მეტ სიჭარბესაც.

მისწრაფება კი იმ ნოველის („ექსტაზის პირველი აბი“) იმ პასაჟშია გამჟღავნებული, რომელშიც ბეგბედერი ჩა-

მონათვალს გვთავაზობს იმ ნარკოტიკებისა, რომელთაც თავისი ადგილი დაიმკვიდრეს ლიტერატურაში:

კოკტოსა და ტომას დე ქუნისის ოპიუმით, ანრი მიშოსა და ოლდოს ჰაქსლის მესკალინით, ბეროუზისა და ივ სალგის ჰერონით, კასტანედას ჰეიოტლით, ტიმოთი ლირისა და ტომ ვულფის შ-ით, ბოდლერის ჰაშიშით, ბრეტ ისტონ ელისისა და ჯეი მაკინერნის კოკაინით, ჩარლზ ბუკოვსკის ბურბონით.

და ახლა ექსტაზის ჯერიც მოსულა.

„მანაც ხომ უნდა შეაბიჯოს ლიტერატურის ისტორიაში?!“ – ვითომდა მორიდებით კითხულობს ავტორი, მაგრამ ქვეტექსტი დაუფარავად მიგვანიშნებს: შეაბიჯა, უკვე შეაბიჯაო.

ბეგბედერის ჩამონათვალში მწერალთა უმეტესობა ის სახელებია, რომელთა გვერდით მოხსენიებაც კლასიკოსის პატივს ნიშნავს და ფრანგი ნოველისტი გამჭვირვალე ქარაგმით მიგვანიშნებს გაბედულ ზრახვებს, ნარკოტიკის სიმბოლიკით გაღწევის უნის ამ თანავარსკვლავედში.

სურვილი ჯერჯერობით სურვილად რჩება და, თუკი რაღაც საზღვარს ვერ გადალახავს, იქნებ აღარც ღირდეს მისი ნაწერების ამეტყველება ქართულად და თამარ ხოსროშაშვილმაც უფრო მნიშვნელოვან ლიტერატურულ თხზულებებს მოჰკიდოს ხელი...

თუმც საჭაშნიკოდ ამ ერთი კრებულის გადმოქართულება ამაო გარჯა არ გახლავთ და იმ თვალსაზრისითაც გასათვალისწინებელი ჩვენი ახალგაზრდებდად ჩარჩენილი მწერლებისათვის, თუ როგორ უნდა შეიქმნას ისეთი სტილისტური ფონი, ისეთი კონტექსტი, რომ არც სკაბრეზმა, არც უცენზურო გამოთქმებმა ყური არ მოგჭრას.

ეს მთარგმნელის ოსტატობის ნყალობითაც არის, ლალი ენობრივი გარსისა და მარჯვედ ნაპოვნი შინაგანი რიტმის დამსახურებით; და კიდევ ერთხელ რწმუნდები, რომ ფრანგულ „კაიფში დანერილ ნოველებთან“ შედარებით ჩვენს პოსტმოდერნისტებად თვითგამოცხადებულ ლიტერატორთა მიერ შეთხზული მსგავსი პასაჟები თუ სურათები ტყუალეტების წარწერათა „მხატვრულ შთამბეჭდაობას“ არა სცილდება.

ერთ-ერთ ნოველაში „ექსტაზი სტრიპტიზით“ ჩვენს მკითხველს ძალაუნებურად მოხვდება თვალში ეს სატირული სურათი და მისი ღრმა განზოგადება:

„ერთი გოგონა საშოში ირჭობს ფლომასტერს და თავისი სარცხინელით ფურცელზე წერას იწყებს. რამდენიმე წუთში ამ რთულ ვარჯიშს ამთავრებს, დგება და ფურცელს ყველას დასანახად აფრიალებს. ზედ წერია: „ჭელცომე“. ბედნიერი ფრედერიკი აღიარებს, რომ მწერლობას ჯერ კიდევ აქვს მომავალი. ასეთ პერფორმანსს უდიდესი წარმატება ექნებოდა წიგნის სალონზე!“

ეს ერთი სურათიც კმარა, რათა ხელშესახებად გამოგეცხადოს საზოგადოების დაცემული ყოფა, სრული დაკნინება და გადაგვარება.

ეს თურმე პერფორმანსი ყოფილა, მისი მიგნება – უდიდესი წარმატების სანინდარი და, თანაც, ნუგეშისმომგვრელი - მწერლობას ჯერ კიდევ აქვს მომავალიო.

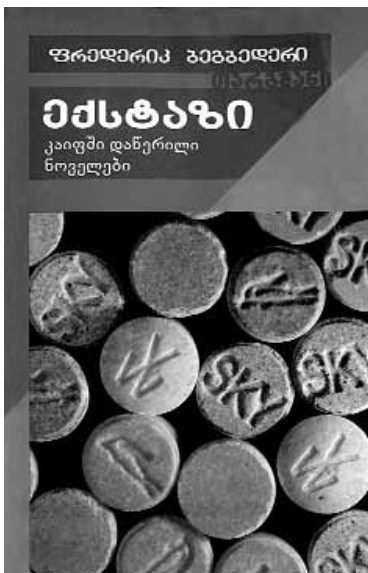
მწერლის ფანტაზიამ სცადა შეეღწია ნარკოტიკებით დაბანგულ გონებაში და მიეგნო მისი რღვევისათვის. ფურცელზე გადმოტანისას კი ამ სატირულ სურათად გარდასახა.

მაგრამ აღიქვამს კი ამ სურათს სატირისა და ზნეობრივი დაცემის ნიშნად ქართველ მკითხველთა ის წრე, ალტაცებული რომ დარჩა ხუთი ურთიერთმოფურთხავე მხატვარ-დიპლომანტის ეკრანული გამოჩენით? „ცნობად სახეებს“ ისინიც მიემატნენ თავიანთი გალოპრილი წარბ-წამწამ-შუბლ-ღანვ-ბაგე-კბილითა და ბედნიერი იერით, რომ ამიერიდან გზა ოთხივმხრივ ხსნილი აქვთ.

დიპლომის დაცვად ფურთხების ეს სეანსი ჩაუთვალეს, ჟურნალისტებიც უხვად მიანყდნენ და არც ქება დაკლებიათ, სამხატვრო აკადემიის რექტორის ალტაცებული საჯარო გამოსვლით დაგვირგვინებული.

პერფორმანსის ხსენება სწორედ ამ ალტაცებული ფრაზებში გამოერეოდა.

ეს ამბზრმანი სურათი... პერფორმანსი ყოფილა თურმე!..

ის, რაც ფრანგი მწერლისათვის სატირაა, ქართველი რექტორისათვის რეალიზმია და ალბათ რომანტიკაც; და როდესაც მუსიე ბეგბედერი თავზარდამცემ სინამდვილეს ჭვრეტს დარღვეული ფსიქიკის ამ ხილვაში, და მისი ფრაზა – „მწერლობას ჯერ კიდევ აქვს მომავალი“ – მძაფრი სარკაზმით გამსჭვალულა, ბნი ბულადის სატელევიზიო გამოსვლის რეზიუმე სულიერი მხნეობითა და ქართველ მხატვართა ახალთაობის რწმენით გაჟღენთილიყო!.. და თუმც უშუალოდ არ უთქვამს, ტელემაცურებელი თვითონვე დააბოლოვებდა გუნებაში მის პუბლიცისტურ-ანალიტიკურ შეფასებას:

– მხატვრობას ჯერ კიდევ აქვს მომავალი.

– იმედოდ – პერფორმანსის ის სეანსი!..

არ გაგიკვირდეთ, ფრედერიკ ბეგბედერის იმ ნოველის ის პასაჟი ცოცხალ სურათად თუ გამოგეცხადოთ წიგნის ფესტივალზე, როგორც პერფორმანსი და უდიდესი წარმატების მაცნე და მახარობელი... თუმც სხვისი მისაბაძი რა სჭირთ ჩვენს „მომავლის ხელოვანთ“, როდესაც რეალობა – თავისი უკიდევანო ფანტაზიით – გაცილებით გამოგნებულ იდეებსა და სცენებს გაყრის სახეში, ვიდრე ლიტერატურა ახერხებს მათ შეთხზვას.

...თვითგანქიქებას პატივმოყვარეობის დასაოკებლად ვიყენებო, – ირწმუნება ბეგბედერი, როდესაც თავის მართლებას ცდილობს, ნარკოტიკის ექსტაზში ჩათრეული ახალგაზრდა პარიზელი ინტელექტუალის უთავბოლო სულიერ მოგზაურობას ასეთი დაურიდებლობით რომ წარმოსახავს, თუმც აგერ, მის მიგნებას შესაძლოა ორივე ხელითაც ჩაეჭიდონ და შოუს მთავარ ლერძადაც აქციონ.

თანაც როგორი სიამაყით, როგორი თავმომწონეობითა და დაჟინებით გაიმეორებენ ყველა ტელეკომპანიის ეკრანზე: პირველად საქართველოში!..

ფრანგი მწერალი უნდა შეეგუოს, რომ მისი სახელი უნებურადაც არავის დაცდება.

გერმანიაში რადიკალურად გაამარტივა გერმანული ენა

გერმანიაში ძალაში შევიდა მართლწერის რეფორმის შესახებ კანონის საბოლოო ვარიანტი. პუნქტუაციისა და ორთოგრაფიის ახალი წესების დაცვა სავალდებულოა გაწერვად ყველასათვის, იქნება ეს სახელმწიფო დაწესებულება თუ საგანმანათლებლო სისტემა.

სიახლეთა მიზანი ენის გამარტივებაა. რეფორმა ორთოგრაფიის 212 წესიდან 87-ს აუქმებს. ცალკეული სიტყვები, რომლებიც მთავრულით იწერებოდა, ახლა ნუსხურით დაიწერება და პირიქით. პუნქტუაციის 52 წესიდან კი მხოლოდ 12 დარჩა. მძიმეების დასმა უფრო ინტუიციურად დაყრდნობით შეიძლება და არა წესის დაცვით. უცხო სიტყვების წერა ნებადართულია როგორც გერმანული, ისე უცხოენოვანი ტრანსკრიპციით.

გადანყვეტილება გერმანული ენის რეფორმის შესახებ 1996 წლის 1 ივლისს მიიღეს ვენაში გერმანულენოვანი ქვეყნების კულტურის მინისტრთა შეხვედრისას. ეს ქვეყნებია: ავსტრია, გერმანია, აგრეთვე ბელგია, უნგრეთი, იტალია, ლიხტენშტეინი, რუმინეთი და შვეიცარია, რომლებშიც ცალკეული ენოგრაფიული ჯგუფები გერმანულს მშობლიურ ენად მიიჩნევენ.

გუსტავო ადოლფო ბეკერი

სულეხის მთა

არ ვიცი, რა დრო იქნებოდა, ზარების რეკვამ რომ გამომაღვიძა. ამ გაუთავებელმა და მონოტონურმა ხმამ უეცრად სორიაში გაგონილი ლეგენდა გამახსენა.

შევეცადე ისევ დამეძინა, მაგრამ ველარ შევძელი. მოძალებული ფანტაზია ვერა და ვერ დავიმორჩილე, როგორც ვერ დაიმორჩილებ აღვირახსნილ, აღლევებულ ცხენს. დრო უნდა გამეყვანა და ამ უძველესი ლეგენდის ქალაღზე გადატანა გადავწყვიტე. წერა დავიწყე, თან ყურადღება აივნისკენ მქონდა მიპყრობილი, საიდანაც ღამეული სუსხიანი ქარის ზუზუნი და მინების ზრიალი ისმოდა.

მაშ ასე, ახლა ჩემი ფანტაზია ველურ ცხენს ჰგავდა. ლუზა ჩაშვებული იყო, ასე რომ, დაე, მომხდარიყო, რაც მოსახდენი იყო.

1

– ძაღლები დააბით, მონადირეებს საყვირით ნიშანი მიეცით, ქალაქში დაბრუნების დროა. წმინდანთა დღესასწაული იწყება და არ დაგვავინწყდეს, სულეხის მთაზე რომ ვიმყოფებით. ღამით აქ დარჩენა სახიფათოა – ჯერ ხომ ძალიან ადრეა!

– მონკაიროში დიდთოვლობაა და ბუნაგებიდან მგლები დაძრულან. ეჰ, სხვა დროს მათ აუცილებლად გავუსწორებდი ანგარიშს, მაგრამ ახლა ეს შეუძლებელია. ცოტა ხანში ეკლესიებში წირვა დაიწყება და მიცვალებულთა სულეხი ზარებს ჩამოკრავენ.

– იმ დანგრეულ სამრეკლოში? რას ამბობ, ალბათ ჩემი შეშინება თუ გინდა!

– არა, მშვენიერო ბიძაშვილო, ამ თქმულებისა იმიტომ არ გჯერა, რომ არაფერი იცი ჩვენს მხარეზე. მხოლოდ ერთი წელი გავიდა, რაც შორეული ქვეყნიდან დაბრუნდი. ცხენები წელი ნაბიჯით ვატაროთ და გზად ამ ლეგენდას მოგიყვები.

პაჟები უკვე ადგილზე იყვნენ და მხიარულად საუბრობდნენ. გრაფი ალკუდიელი და გრაფი ბორხესი კოხტა ბედაურებს მოასხდნენ და უკან მიჰყვნიენ თავიანთ შვილებს, ბეატრისსა და ალონსოს, რომლებიც ამაღას კარგა მანძილზე დაშორებოდნენ. გზად ალონსომ ბეატრისს დაწინაურები ლეგენდა მოუთხრო.

– მთა, რომელსაც ამჟამად სულეხის მთას ეძახიან, ადრე თვით ტამპლიერებს ეკუთვნოდათ. აი, მდინარის ნაპირზე მათი მონასტერი მოჩანს. ტამპლიერები ღვთისმოსავი რაინდები იყვნენ. მათ სორია არაბებისაგან გაათავისუფლეს. მერე კი მეფემ ისინი შორეული ქვეყნიდან კვლავ აქ დააბრუნა, რათა შემდგომშიც დაეცვათ ქალაქი. ამან კასტილიის დიდგვაროვანთა უკმაყოფილება გამოიწვია, რადგანაც ფიქრობდნენ, რომ სხვების დაუხმარებლადაც შეძლებდნენ საკუთარი ქალაქის დაცვას. მტრობა რაინდების ახალ ორდენსა და კასტილიის იდალგოებს შორის წლობით გრძელდებოდა და საბოლოოდ ორივე მათგანი-სათვის ტრაგიკულად დამთავრდა. ბერმა რაინდებმა ეს

მთა თავიანთ საკუთრებად გამოაცხადეს და ამ მიდამოებში დიდებულ ნადირობებსაც მართავდნენ. კასტილიელი დიდებულებიც ამავე მთაზე ღამობდნენ ნადირობას, თუმცა ღვთისმოსავი რაინდები მკაცრად კრძალავდნენ ამას. მათ მტრობაზე მითქმა-მოთქმა არა წყდებოდა, მაგრამ ვერაფერმა დააცხრო ვერც ღვთისმოსავი რაინდების ნადირობის ყინი და ვერც დიდგვაროვანთა სიჯიუტე. ბოლოს და ბოლოს კი მათი ერთ-ერთი ნადირობა ისე დამთავრდა, რომ ეს ნადირობა კი არა, შემზარავი ბრძოლის დასასრული აღმოჩნდა. მთა გვამებით იყო მოფენილი. სორიელი ქალები ძაძვებით შეიმოსნენ. მგლებმა კი სისხლიანი ნადიმი გამართეს. მერე ის იყო და საქმეში მეფე ჩაერია და ეს დანყვევლილი მთა, რომელიც ამდენი უბედურების მიზეზი გამხდარიყო, ხელშეუხებლად გამოაცხადა. მთაზე წამომდგარი ეკლესიის სამრეკლომ, რომლის ეზოშიც ამდენი მტერ-მოყვარე გამოესალმა სიცოცხლეს, ნელ-ნელა წგრევა დაიწყო.

ამ დროიდან მოყოლებული არსებობს თქმულება, რომ მიცვალებულთა ღამის დადგომისთანავე სამრეკლოში ზარების რეკვა იწყება, შემოძარცულ სუღარებში გახვეული მიცვალებულები ჯაგნარებისაკენ მიემართებიან და იწყება გასაოცარი ნადირობა. ირმები შემზარავად ყვირიან, მგლები ყმუიან, გველები სისინებენ და მეორე დილით თოვლს მიცვალებულთა ჩონჩხების ნაფხურები ატყვია. აი, ამიტომ ვეძახით სორიაში ამ მთას მიცვალებულთა მთას და სწორედ ეს იყო მიზეზი, რის გამოც იქიდან დაღამებამდე უნდა გამომესწრო.

ქალ-ვაჟი ქალაქის ხიდს რომ მიუახლოვდა, ალონსომ თხრობა დაამთავრა. აქ ორივენი ამაღას დაელოდნენ და მალე უკვე მისი თანხლებით გაუჩინარდნენ სორიას ბნელ ქუჩებში.

2

მსახურებმა ეს-ესაა სუფრა ააღაგეს. ალკუდიელითა საგრაფოს მაღალ გოტიკურ ბუხარში ცეცხლი მინავლილიყო და ძლივსლა ბჟუტავდა. ქალბატონები და ბატონები ბუხარს მისხდომოდნენ და თავს საუბრით იქცევდნენ. ქარი აზანზარებდა ტყვიის გისოსებიან ისრულ ფანჯრებს. საუბარში მხოლოდ ორი ადამიანი არ ერეოდა. ბეატრისი და ალონსო. ჩაფიქრებული ბეატრისი ბუხარს მიშტერებოდა. ალონსო კი თვალს არ აშორებდა ქალის ლურჯ თვალებში მოკიაფე ცეცხლს. ბანოვნები შემზარავ ამბებს ყვებოდნენ მოჩვენებებსა და მიცვალებულებზე. სორიას ეკლესიის ზარები კი ისევ და ისევ მონოტონურად და სანწყალობლად რეკავდნენ. სიჩუმე კვლავ ალონსომ დაარღვია:

– ან იქნებ ეგ შენი უგუნებობა იმის ბრალია, – გააგრძელა ალონსომ, – რომ საფრანგეთის სამეფო კარზე გატარებული უდარდელი ცხოვრება გენატრება. გენატრება

ის ფუფუნება, რასაც ასე მიჩვეული იყავი. ასეა თუ ისე, ვგრძნობ, მალე უნდა დაგკარგო, ამიტომ მინდა განშორების უამს რამე გაჩუქო. გახსოვდეს ის დღე, შენი გამოჯანმრთელების მერე სალოცავად ეკლესიაში რომ წავედით. მაშინ შენი ყურადღება ჩემი ქუდის მორთულობამ მიიპყრო. გამეხარდებოდა ქუდის ფრთაზე მიმაგრებული ეს სამკაული, რომელიც მამაჩემმა დედაჩემს ჯვრისწერაზე აჩუქა, შენს მანდილსაც თუ დაამშვენებდა. ჰო, მოხარული ვიქნები, თუ ამ სამკაულს საჩუქრად მიიღებ ჩემგან.

– არ ვიცი, აქ თქვენ რა წესი გაქვთ, – მიუგო მშვენიერმა ბეატრისმა, – მაგრამ ჩვენს მხარეში იმ აზრისა არიან, რომ საჩუქარი გარკვეული ვალდებულების წინაშე აყენებს ადამიანს, რა თქმა უნდა, თუ დიდ დღესასწაულებზე მორთმეულ ძღვენს არ ჩავთვლით, ამიტომ წესად არა გვაქვს ახლობლებისაგან საჩუქრების მიღება, თუნდაც ისინი რომიდან იყოს ჩამოტანილი.

ქალის ასეთმა ცივმა პასუხმა ალონსო გააოგნა. მერე კი, ცოტა რომ დამშვიდდა, სევდიანი ხმით უთხრა: – ბიძაშვილო, ეს მე ვიცი, მაგრამ დღეს ხომ დღესასწაულია, ყველა წმინდანის დღე.

ბეატრისმა ტუჩი მოიკვნიტა და უსიტყვოდ გაუწოდა ხელი სამკაულის გამოსართმევად. მერე ისევ სიჩუმე ჩამოვარდა და ალონსომ და ბეატრისმა ახლა უკვე შეკრებილი ბანოვნების საუბარს მიაპყრეს ყური. ქარი ისევ უსტვენდა და ისრული ფანჯრების მინებს აზანზარებდა. ზარები კი მონოტონური და საწყალობელი ხმით რეკდნენ. რამდენიმე წუთის შემდეგ ალონსომ ისევ განაახლა შეწყვეტილი საუბარი;

– იქნებ ყველა წმინდანის დღესასწაულის დამთავრებამდე შენც მოიფიქრო და რაიმე დამიტოვო სამახსოვროდ.

– რატომაც არა. – წამოიძახა ქალმა და ხელი მარჯვენა მხარზე დაიდო. მერე თითები ისე აამოძრავა, თითქოს ოქრომკედლი ნაქარგ ხავერდის სახელოს ნაოჭებში რალაციის პოვნა უნდაო. და ბავშვურად გულუბრყვილო ხმით დასძინა:

– გახსოვს ის ცისფერი ბაფთა, ნადირობისას რომ მეკეთა. მაშინ მითხარი, ეს ფერი ჩემი ემბლემის ფერია და ჩემს სულს ეხმიანებაო.

– მახსოვს, როგორ არ მახსოვს.

– ჰოდა, ის ბაფთა დაგკარგე, დიახ, დაგკარგე: მე კი სამახსოვროდ სწორედ მისი ჩუქება მინდოდა შენთვის.

– როგორ თუ დაკარგე? სად? – წამოიძახა შეშინებულმა ალონსომ და წამოდგა.

– არ ვიცი, ალბათ მთაზე.

– სულების მთაზე? – ჩაიჩურჩულა გაფითრებულმა ალონსომ და მოწყვეტილად დაეშვა ადგილზე. – სულების მთაზე.

შემდეგ ნაწყვეტ-ნაწყვეტად და ყრუდ გააგრძელა.

– ალბათ გსმენია და იცი, რომ მთელ კასტილიაში საუკეთესო მონადირედ მიცნობენ. აქ, ჩვენს ქალაქში ნადი-

რობის მეფესაც მეძახიან. მართალია, ჩემი წინაპრებივით ნამდვილ ბრძოლაში არ გამომიჩენია თავი, მაგრამ რაც შეეხება ნადირობას, ამ საქმეს მთელი ჩემი ახალგაზრდული ძალითა და ენერგიით მოვკიდებ ხელი. ეს ხალიჩაც, ახლა რომ დგახარ, ჩემი ხელით დახოცილი მხეცების ტყავებითაა შეკერილი. ამ საქმეში უკვე დიდად გამოცდილი ვარ. კარგად ვიცნობ მხეცების ჩვეულებებსა და სამალავ ადგილებს. ბევრჯერ შევბრძოლებივარ მათ დღისითა თუ ღამით, ქვეითად თუ ცხენით, ქვეშევრდომებისა თუ ამაღლის თანხლებით ან სრულიად მარტოც. ვერავინ გაბედავს იმის თქმას, საფრთხეს ოდესმე გავქცეოდე

მხატვარი ნანა მელქაძე

და შემშინებოდა. ჩვეულებრივი დღე რომ ყოფილიყო, სიამაყითა და სიხარულით გავიქცეოდი იმ ხელმანდილის მოსატანად, მაგრამ არ დაგიმალავ, ახლა ძალიან მეშინია, გესმის? ზარები რეკავენ და სან ხუან დელ დუეროში წირვა დაიწყო. მთის სულები ახლა ჯაგანარმოდებული საფლავებიდან გაყვითლებულ თავის ქალებს წამოსწვენენ. ეს შემზარავი სანახაობაა. მათი დანახვაც კი კმარა, რომ თვით ყველაზე მამაც რაინდსაც სისხლი გაეყინოს ძარღვებში და თმა გაუთეთრდეს. მიცვალებულთა სულები ქარნალებული ფოთოლივით აიტაცებენ ადამიანს და შორს, გაურკვეველი მიმართულებით წაიყვანენ.

ბეატრისი ალონსოს დამცინავი ღიმილით უსმენდა, თან ბუზარში ნაკვერჩხალს ჩხრეკდა. შეშას ტკაცვა-ტკუცი გაუდიოდა. ნაპერწკლები ათასფრად კიაფობდნენ.

– ოჰ, არა! არავითარ შემთხვევაში. ასეთ ბნელ ღამეში მთაზე ასვლა სიგიჟეა. თანაც მიცვალებულთა ღამეს, როცა ირგვლივ მშვიერი მგლები დაძრწიან.

ქალმა ბოლო სიტყვები განსაკუთრებული დამცინაობით წარმოსთქვა და ამას აუცილებლად შეამჩნევდა კაცი. ზამბარასავით შემართული ალონსო უეცრად ფეხზე წამოიჭრა და შუბლზე ხელი გადაისვა. ამით თითქოს შეეცადა აზრებიდან გამოედევნა შიში, რომელსაც ვერაფრით ვერ გამოედევნიდა გულიდან. ბანოვნები ისევ და ისევ ლეგენდებს ყვებოდნენ. კვლავინდებურად ბობოქრობდა ქარი. შორიდან კი ზარების რეკვა ისმოდა. ალონსო ბეატრისის მტკიცე ნაბიჯით მიუახლოვდა. ქალი გულგრილად აგრძელებდა ბუხარში ცეცხლის გაღვივებას.

– მშვიდობით ბეატრის, მშვიდობით! მალე ისევ შევხვდებით.

– ალონსო! ალონსო! – ქალი სწრაფად შეტრიალდა, თითქოს მის შესაჩერებლად, მაგრამ უკვე გვიან იყო.

რამდენიმე წუთში ქუჩიდან ცხენის ფეხის ხმა გაისმა. ბეატრისმა ყური მიუგდო. სიამაყისა და კმაყოფილებისაგან ღანჭვები შეფაკლოდა. ყურადღებით უსმენდა ალონსოს ცხენის ფლოქვების ხმას, რომელიც თანდათან სუსტდებოდა, ბოლოს კი სრულიად მიჩუმდა.

3

რამდენიმე საათი გავიდა. შუალამე ახლოვდებოდა. ბეატრისმა თავის პატარა სამლოცველოს მიაშურა. ალონსოს დაბრუნებას პირი არ უჩანდა, წესით კი ერთ საათში უნდა მოემთავრებინა საქმე.

– შიშმა თუ შეიპყრო! – წამოიძახა ქალმა. ხელში ლოცვანი ეჭირა და მიცვალებულთა სულების მოსახსენიებელ ლოცვებს კითხულობდა. მერე წიგნი დახურა და საძინებელში შევიდა. ლამპა ჩააქრო, სანოლს აბრეშუმის ორმაგი ფარდა ჩამოაფარა და დაიძინა. ნერვიული, მშფოთვარე და ფრთხილი ძილით ეძინა. მალე ბეატრისის ძილში კოშკიდან საათის რეკვის ხმა ჩაესმა. უკვე თორმეტი იყო. შორიდან სამრეკლოს ზარი დროგამოშვებით ისევ მოწყენით რეკდა. ქალს მოეჩვენა, თითქოს ვიღაც ნაღვლიანი ხმით ეძახდა და თვალეები გაახილა. ქარი ისევ ზუზუნებდა და ფანჯრებს ეხეთქებოდა.

– ალბათ ქარის ხმაა! – თავი დაიმშვიდა ბეატრისმა და ათრთოლებულ გულზე ხელი დაიდო. უეცრად სამლოცველოს ფიჭვის კარმა მთელი ძალით დაიჭრიალა. სულ მალე კი ყველა კარმა ერთდროულად დაიწყო ჭრახუნი. თითქოს ვიღაცის ტირილის ხმაც ისმოდა. მაგრამ მალე ისევ სიჩუმე ჩამოვარდა. ბეატრისი გრძნობდა, რომ ეს საეჭვო სიჩუმეც რალაცის მომასწავებელი იყო. წყლის ჩხრიალს ძაღლების ყეფა ერთვოდა. ვიღაცა თითქოს ნელი ნაბიჯით უახლოვდებოდა ქალს, მერე კი ისევ შორდებოდა. საიდანღაც გაურკვეველი ჩურჩული, ლაპარაკის ხმა, ტანსაცმლის შარიშური და მძიმე სუნთქვა ისმოდა. ირგვლივ უკუნეთი სიბნელე გამეფებულიყო, მაგრამ ეს ხმები ბეატრისის თავიანთ არსებობას ამცნობდნენ და ყველაფერს ცხადად ატყობინებდნენ. ქალი მთელი სხეულით კანკალებდა. მერე ფარდიდან ჩუმად გაიხედა და მიაყურადა. ისევ განმეორდა ათასობით გაურკვეველი ხმა. ბეატრისმა შუბლზე ხელი გადაისვა და ყურადღება დაძაბა: – ახლა სიჩუმეა. – ჩაილაპარაკა თავისთვის. თვალბეაღვარებული და აღელვებული ქალი უკუნეთს მიშტერებოდა. იქ, სადღაც თითქოს

აჩრდილები დაფარვატებდნენ, ხან შორდებოდნენ ბეატრისს, ხანაც უზარმაზარი ხდებოდნენ, მერე კი ერთ ნერტილში ირინდებოდნენ და ყველაფერი ისევ წყვილად იძირებოდა. ირგვლივ მხოლოდ სიჩუმე იყო, სიბნელე და სხვა არაფერი.

– ოჰ, – შესძახა ქალმა და ლამაზი თავი ცისფერი ატლასის ბალიშს მიაყრდნო. – წუთუ მეც იმათ ვგავარ, მიცვალებულებზე ზღაპრებს შიშით რომ უსმენენ.

ბეატრისმა თვალეები დახუჭა და დაძინება სცადა. მაგრამ თავს ამაოდ ატანდა ძალას. უეცრად ქალი აფორიანებული და შეშინებული წამოხტა. სახეზე მიტკლის ფერი ედო. კარებებზე ჩამოკიდებული ფარჩის ფარდები აშრი-აღდა და ხალიჩაზე ნელი ნაბიჯების ხმა გაისმა. თავდაპირველად ეს ხმა ყრუ და შეუმჩნეველი იყო, მაგრამ სულ მალე უცნაურ ხმაურში გადაიზარდა. თითქოს ხე ან ძვალი ჭრიალებსო. თითქოს ვიღაც იქვე სკამს დაეჯახა. ქალმა შემზარავი ხმით დაიკვილა, თავზე საბანი წაიფარა და სუნთქვა შეიკრა.

ქარი აივნის მინებს აზანზარებდა. შორიდან ისევ და ისევ ისმოდა შადრევნის დგაფუნი. სულ უფრო და უფრო ხმამაღლა ყეფდნენ ძაღლები.

თენდებოდა. ამ უსასრულო ღამის შემდეგ ბეატრისს მოეჩვენა, რომ საუკუნე გავიდა. ბოლოს და ბოლოს ირიჟრაჟა. ქალმა შვებით შეხედა სინათლის პირველ სხივებს. ამ საშინელი და უძილო ღამის შემდეგ მართლაც რომ მშვენიერი იყო დღის შუქი. ბეატრისმა ფარდები გადანია, ის იყო გულიანად უნდა გადაეხარხარა წუხანდელ სულელურ შიშზე, რომ უეცრად შეკრთა და ცივმა ოფლმა დაასხა. სკამზე დახეული და მთლიანად სისხლში ამოსვრილი ის ცისფერი ბაფთა დაინახა, რომლის მოსატანადაც გუშინ ღამით სულების მთაზე ალონსო გაუშვა.

შეშინებული მსახურები ბეატრისთან შეცვივდნენ, რათა სასწრაფოდ ეცნობებინათ მისთვის ალკუდიელთა საგრაფოს შთამომავლის სიკვდილის ამბავი. გამთენიის ჟამს ალონსო სულების მთაზე მკვდარი, მგლებისაგან დაფლეთილი ეპოვათ.

მსახურები ოთახში რომ შევიდნენ, ბეატრისი უძრავად იწვა. ორივე ხელით აბანოზის ხის სანოლის სვეტებს ჩაბლაუჭებოდა, თვალეები გადმოეკარკლა და ნახევრად ღია ბაგეები გაფითრებოდა. ასე გართხმული იდო სარეცელზე მისი უსუსლო სხეული.

4

მოგვიანებით ვიღაც მონადირის მონახტრობს ჰყვებოდნენ, რომელსაც სულების მთაზე დაღამებოდა, მერე კი ნახევრად შეშლილსა და სიკვდილის პირას მყოფს საკუთარი თვალთ ნანახი უამბნია, სამრეკლოს მახლობლად თუ როგორ გახსნილა მინა, საფლავებიდან როგორ ამოსულან მიცვალებულები და როგორ ამხედრებულან ჩონჩხებად ქცეულ ცხენებზე. ისინი ახალგაზრდა ქალს მისდევდნენ. ქალი კი თურმე ველური ხმით ღრიალებდა და გარბოდა თმაგანწილი და სისხლიანი. ის თურმე მხოლოდ ერთ ადგილს დასტრიალებდა თავს.

ეს ალონსოს საფლავი იყო.

გერმანულიდან თარგმნა
მაკა გომოლაშვილმა

**პოლონელი რჩება
პოლონელად**

გერმანელებმა 1939 წელს პოლონეთი რომ დაიპყრეს, ყველა უმაღლესი და საშუალო სკოლა დახურეს, მხოლოდ დაწყებით სკოლებს დართეს ნება არსებობისა – ძალზე შეკვეცილი პროგრამით. მაშინ პოლონელებმა არალეგალური სწავლა-განათლების ქსელი შექმნეს და იატაკქვეშ ეწაფებოდნენ ცოდნას.

ოკუპანტთა ცინიკურ დამოკიდებულებას სლავური მოდგმის პოლონელთა მიმართ საუცხოოდ გამოხატავს გერმანულ პუბლიცისტიკაში დამკვიდრებული გამოთქმა: „პოლონიშე ვირტმაფტ“ – ცუდად მუშაობის, ფინაჩური შრომის სინონიმი.

რომან ბრატნის სახელგანთქმულ რომანში „კოლუმბები, დაბადების წელი – 1920“, სადაც ასახულია პოლონელთა წინააღმდეგობის მოძრაობა, გერმანელი გენერალი კატინის ტრაგედიასთან დაკავშირებით წარმოთქვამს: „პოლონელებს თვალი უნდა აეხილოთ და მიხედნენ, რომ ისტორიის უღმობელი კანონები მოუწოდებს მათ – ფეხი აუწყონ სრულიადვეროსული ფრონტის ნაბიჯებს“. რომანის რიგითი პერსონაჟი, ნეიტრალურ პოზიციაზე მდგომი პოლონელი მწერალი მიუგებს: ჩვენს შორის ცრემლის იმხელა ზღვა დამდგარა, რომ საბჭოეთის მიერ დახოცილ პოლონელთა გვამები მას ვერ ამოაფსებსო.

მიუხედავად ზემოთქმულისა, დღეს პოლონელები საყვედურობენ რუსებს, ნეტავი ვინ გეხვეწებოდათ, რატომ გაგვათავისუფლეთ, თქვენს ძმობას გერმანელთა მონობა გვერჩივნათ. ერჩივნათ და რა გინდა, მიდი და შეეცილე! ვინ იცის, ეგებ, მართლებიც არიან. ჯერ კიდევ ადამ მიცკევიჩი თავის დრამატულ პოემაში „ძიადი“ წერდა: რუსი ხელფეხს განგებორკავს და, სამაგიეროდ, სულს შეგიბორკავსო.

...ფილმი „სიყვარული გერმანიაში“ წარმოადგენს საფრანგეთისა და გერმანიის ერთობლივ ნაწარმოებს, რაღფ ხოხპუტის რომანის მიხედვით რომ შეუქმნიათ. ფილმის მთავარი გმირი პოლონელია და მისი გადაღება მიანდეს დიდებულ პოლონელ კინორეჟისორს ანჯეი ვაიდას.

მოქმედება მიმდინარეობს 1941 წელს გერმანიის პროვინციულ ქალაქ ბრომბახში, სადაც ცხოვრობენ სასურსათო მაღაზიის მფლობელი პაულინა კროპი და მისი შვილი, შვიდი წლის ბიჭუნა. პაულინას ქმარი ჯარშია განვეული. პაულინას და მის მეზობლებს მოჯამაგირედ ჰყავთ პოლონელი სამხედრო ტყვე სტანისლავ ზასადა.

პაულინასა და სტანისლავის საიდუმლო რომანი ვითარდება სულისშემხუთველ ატმოსფეროში: ვეება კარადებითა და ფუშფუშა დივანებით გადაჭედელი ბინის სივინროვე; ვინრო ქუჩებში აუტანელი მიჯრილობა სახლებისა, საიდანაც შეიძლება უთვალთვალონ შეყვარებულებს; მაღაზიის საკუჭნაოში აკოკოლავებული ყუთები და ნახშირის ბრიკეტთა გროვა, სადაც უფრთხიან დაუპატიჟებელ სტუმრებს, ისევე, როგორც მინდორში, სადაც სტანისლავი ცხენებს აძოვებს. ცნობილი მსახიობი ჰანა

შეგულა, პაულინას როლში, დამაჯერებლად გვიჩვენებს მისი გრძნობების ძალას: ეს არის ყოვლისშთანთქმელი ვენება,

მერე – უგონო თავდავინყება და ბოლოს – გაცნობიერებული სიმამაცე. ქალი არ უარყოფს თავის სიყვარულს, სტანისლავს სახრჩობელით რომ ემუქრება და მას – კონცლაგერით.

ახლობელ მეგობარს პაულინა გულახდილად უამბობს ყველაფერს, ის კი გაოგნებულია: როგორ შეიძლება პოლონელი შეეყვარდესო? პოლონელი ხომ „უნტერმენში“ (ადამიანის ქვემდგომი) არისო! პაულინა გადანყვეტს, დაივინყოს სტანისლავი. აპირებს გამგზავრებას ქმართან, რომელიც ბავარიაში მსახურობს. და როგორც კი ჩაჯდება ორთვალაში, შეიტყობს, რომ ღამით, ჭექა-ქუხილით დამფრთხალ ცხენებს საჯინბოში ფლოკეებით გადაუქელავთ პოლონელი და სიკვდილის პირას მისული ახლა ჰოსპიტალში იმყოფებაო. პაულინა გადაიფიქრებს მგზავრობას და მიეშურება სტანისლავთან.

სტანისლავის პალატის მეზობელი, გერმანელი პაციენტი თვალს არ უჯერებს: პალატაში შემოდის უცნობი ქალბატონი (გერმანელი!) და ჩამოჯდება პოლონელის სანოლზე. უფრო მეტიც – „უნტერმენშს“ ლოყებზე უთათუნებს ხელს. მეზობელი სასონარკვეთილი ხმით იხმობს მედდას, რომელიც მთელ მედპერსონალს მოუყრის თავს პალატაში. პაულინას აძევებენ პალატიდან. სულით ავადმყოფი ჰგონიათ!

პაულინა თავს ამოჰყოფს ციხეში, სტანისლავი – გესტაპოში. ბრომბახში ჩამოდის ქმარი, სამაგალითო ჯარისკაცი ფიურერისა. იგი ქვითინებს და ივედრება, რომ მიაფურჩონ ინციდენტი. გესტაპოელები თანხმდებიან, შეუმსუბუქონ პასუხისმგებლობის ტვირთი პაულინას, მაგრამ საამისოდ სტანისლავი უნდა შეირაცხოს არიელად, სხვაგვარად პაულინას ვერაფრით აპატიებენ დანაშაულს.

გესტაპოში სტანისლავს უტარებენ ანთროპოლოგიურ შემონმებას (თვალებისა და თმის ფერი, თავის ქალის ზომა და სხვ.), რის შედეგადაც ასკვნიან, რომ მიღებული მონაცემები ახლოა წმინდასისხლიან არიელთათვის დადგენილ სტანდარტებთან და ამცნობენ სტანისლავს: როგორც ჩანს, შენ პოლონელი არა ხარო... გადარჩა! გადარჩენ!

მაგრამ სტანისლავ ზასადა კატეგორიულ უარს აცხადებს შემოთავაზებულ პატივზე – იყოს არიელი. იგი უყვირის გესტაპოელებს: მე პოლონელი ვარ და პოლონელად დავრჩებიო (როგორ არ გაგახსენდეს ჯიგრიანი ქართული სიმღერა: „რაც უნდა მტანჯოთ, მანამოთ, მაინც დავრჩები ქართველი!“ ტყუილად როდი უმღერდა ბორის პასტერნაკი პოლონეთისა და საქართველოს სულიერ ნათესაობას).

ურჩ პოლონელს საჯაროდ ჩამოახრჩობენ. მერე გამოჩნდება ხალხით სავსე ქალაქის მოედანი. რატუშის საფეხურებზე ჩამოდის პაულინა, კისერზე ჰკიდია დაფა

ასეთი წარწერით: „პოლონელის საყვარელი“. დასცინიან, ხელს ჰკრავენ, აფურთხებენ, ნააქცევვენ, მიფორთხავს ოთხზე, თავს ასწევს და თვალს მოჰკრავს თავისი შვილის სახეს, მკვდრისფერი რომ დასდებია...

ვენეციის კინოფესტივალზე ჟურნალისტებს გასაცნობად მიანოდეს ამ ფილმის მასალები, სადაც იყო დოკუმენტური

ფოტოსურათი: საშუალო ტანის შავთმიანი ქალი დგას თავჩალუნული და კისერზე ჰკიდია დაფა წარწერით „პოლონელის საყვარელი“.

დიახ, სინამდვილეში მომხდარი ამბავი დაედო საფუძვლად გერმანელი მწერლის რომანს და შესაბამისად – პოლონელი რეჟისორის ფილმსაც.

მეხუთე კაცი

1961 წლის დამლევს დასავლეთში გაიქცა საბჭოთა დაზვერვის მაღალჩინოსანი ოფიცერი ანატოლი გოლიცინი. სპეცსამსახურთა ისტორიაში იგი არც პირველი ყოფილა და არც უკანასკნელი.

როგორც კი ჩავიდა ლონდონში, გოლიცინმა ამცნო, ვისაც ჯერ არს, რომ ათი წლის წინათ საბჭოეთში გადახვეწილი დონალდ მაკლინი და გაი ბიორჯესი იყვნენ წევრები ხუთკაციანი ჯაშუშური ჯგუფისა (იგულისხმება ენ. „კემბრიჯის ხუთეული“, რომელსაც რუსებმა გახმაურებული ამერიკული ფილმის „ბრწყინვალე შვიდეული“ ანალოგიით „ბრწყინვალე ხუთეული“ უწოდეს).

გოლიცინის წყალობით გაირკვა „მესამე კაცის“ ვინაობაც. ეს იყო კიმ ფილბი. მან დროულად იყნოსა მოახლოებული საფრთხე, არც აცივია, არც აცხელა და უკანმოუხედავად გაჰყვა თავისი კოლეგების კვალს. ისიც მოსკოვში დაბინავდა.

მერე „მეოთხე კაცის“ ჯერიც დადგა, მაგრამ ცნობილი ხელოვნებათმცოდნე ენტონი ბლანტი არსადაც არ გაქცეულა და არც დაუპატიმრებიათ. მეორე მსოფლიო ომის წლებში გაწეული სამსახურის საზღაურად მოსკოვმა ხანგრძლივი „შეგუბულება“ უბოძა და ხელოვნებათმცოდნე პატიოსნად დაუბრუნდა თავის ძირითად ხელობას. მშვიდად რომ ეცხოვრა, წარსული ცოდვებიც მალე აღიარა. სამშობლოს ღალატს ვერ დასწამებდნენ, ვინაიდან საბჭოთა დაზვერვას ემსახურებოდა მაშინ, როდესაც დიდი ბრიტანეთი და საბჭოეთი მოკავშირენი იყვნენ ნაცისტურ გერმანიასთან ბრძოლაში.

ახლა „მეხუთე კაციც“ მოვიკითხოთ. ბრიტანეთის კონტრაზვერვის თანამშრომელმა პიტერ რაიტმა, რომელიც იკვლევდა „კემბრიჯის ხუთეულის“ ასავალ-დასავალს, სხვადასხვა ირიბ სამხილთა საფუძველზე დაასკვნა, რომ „მეხუთე კაცი“ იყო თვით სერ როჯერ ჰოლისი – ბრიტანეთის უშიშროების სამსახურის დირექტორი (1956-1965 წლებში).

როჯერ ჰოლისი დაბადებულია 1905 წელს, ანგლიკანური ეკლესიის ეპისკოპოსის ოჯახში. სწავლობდა ოქსფორდში. ერთხანს მსახურობდა შანჰაიში, „ანგლო-ამერიკულ თამბაქოს კომპანიაში“. 1938 წლიდან – კონტრაზვერვაშია. 1953 წელს ჰოლისი დანიშნეს ბრიტანეთის უშიშროების სამსახურის გენერალური დირექტორის მოადგილედ, ხოლო 1956 წელს – გენერალურ დირექტორად.

ჰოლისის ირგვლივ აურზაური ატყდა. ერთნი თავგამოდებით იცავდნენ და ამტკიცებდნენ, უკმაყოფილო ხელქვეითთა მიერ გაჩაღებული ინტრიგების მსხვერპლი გახდაო, სხვები კი არანაკლები ენერგიით ცდილობდნენ შეეთითხნათ „ჰოლისის საქმე“ შპიონაჟის ბრალდებით და ეს გრძელდებოდა ექვმიტანილის გარდაცვალების (1973 წ.) შემდეგაც.

უშიშროების შეფი საბჭოთა დაზვერვის აგენტად რომ შერაცხეს, ამაში არაფერი გახლავთ მოულოდნელი და გასაკვირი. როგორც ცნობილია, „კემბრიჯის ხუთეულის“ ყველაზე გამორჩენილ წევრს – კიმ ფილბის სულ ცოტაა დააკლდა და ბრიტანეთის დაზვერვის ანუ ლეგენდარული „ინტელიჯენს სერვისის“ თავკაცი შეიძლება გამხდარიყო.

ზემოხსენებული რაიტი და მისი მხარდამჭერნი ყურადღებას ამახვილებდნენ იმ გარემოებაზე, რომ ჰოლისის ყოფნისას შანჰაიში, იქ მოქმედებდა საბჭოთა მზვერავთა ჯგუფი რიხარდ ზორგეს ხელმძღვანელობით.

რაიტის თაოსნობით ჩატარდა გიგანტური სამუშაო არქივებში, რათა მიეგნოთ რაიმე სამხილისათვის ზორგესა და ჰოლისის შორის შესაძლებელ კონტაქტზე, მაგრამ ამაოდ დამწერნენ. გადამონმდა ყველა წარუმატებელი ოპერაცია, რომელშიც კი გარეულა ჰოლისი, მაგრამ ვერც იქ მიაკვლიეს საკბილოს. ხოლო ჰოლისის წისქვილზე წყალს ასხამდა ის ფაქტი, რომ კონტრაზვერვამ სწორედ მისი ხელმძღვანელობით გამოამჟღავნა ორი თვალსაჩინო საბჭოთა მზვერავი – ჯორჯ ბლეიკი და გორდონ ლონსელი.

1981 წელს ბრიტანეთის პარლამენტის სხდომაზე პრემიერ-მინისტრმა მარგარეტ ტეტჩერმა განაცხადა: „ადამიანის უდანაშაულობის დამტკიცება, ძალზე ხშირად, შეუძლებელია. მაგრამ დამატებითი გამოძიების შედეგად ჰოლისის წინააღმდეგ ერთი სამხილიც კი არაა მიგნებული. საბოლოოდ გამოტანილ იქნა დასკვნა, რომ ჰოლისი არა ყოფილა საბჭოთა დაზვერვის აგენტი“.

„მეხუთე კაცის“ ძიებამ და უჩვეულო აყალმყალმა კიდევ ერთხელ შეულახა რეპუტაცია ბრიტანეთის უშიშროების სამსახურს, რომელსაც თვითონ ინგლისელებმა „კაგებეს საზღვარგარეთული ფილიალი“ შეარქვეს.

ქრონიკა

„კავკასიურ სახლში“ გაიმართა განხილვა ზურა მესხის განმარტებული, თავისებურად სკანდალური რომანისა „... ჩვენი უცოდველობა, მამავ...“

ესაა პოსტმოდერნიზმის თვალსაჩინო ნიმუში და ხელშესახებად აირეკლავს ამ მიმდინარეობის უმთავრეს ტენდენციებს და დაურიდებლად აშიშვლებს ჩვენს ყოფას. მკითხველის დიდ ინტერესს იწვევს ავტორის საიდუმლოებით მოცული პიროვნებაც, რადგანაც ნაკლებ სჯერათ ისლანდიას თავშეფარებული ახალგაზრდა ოკეანოლოგის ლეგენდისა.

მოხსენება ნაიკითხა კრიტიკოსმა გია ბენიძემ (მარსიანმა), რომელმაც ლიტერატურულ-კრიტიკულ ანალიზთან ერთად წარმოადგინა ამ რომანის თავისებური გაგრძელებაც.

სიტყვით გამოვიდნენ პოეტი გიორგი ლობჟანიძე, ფილოსოფი ბადრი შარვაძე და პროზაიკოსი ნაირა გელაშვილი.

მათმა გამოსვლებმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ ზურა მესხის ამ რომანის სახით ქართულ მწერლობას შეემატა მრავალმხრივ საგულისხმო და დამაფიქრებელი ქმნილება, როგორც მხატვრული, ისე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური თვალსაზრისით.